РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН

С О В Е Т
Нижнекамского муниципального района

423570, г.Нижнекамск, пр.Строителей,12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Түбән Кама муниципаль районы
С О В Е Т Ы

423570, Түбән Кама шәһәре, Төзүчеләр пр., 12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

Р Е Ш Е Н И Е **К А Р А Р**

№ 20 **2018 елның 21 феврале**

Татарстан Республикасының Түбән Кама муниципаль районы
Түбән Уратма авыл җирлегенең шәһәр төзелеше проектлауның
җирле нормативларын раслау турында

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 29.4 статьясы нигезендә Түбән Кама муниципаль районы Советы

КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы Түбән Уратма авыл җирлегенең шәһәр төзелешен проектлауның кушымтада бирелгән җирле нормативларын расларга
2. Әлеге карарны Түбән Кама муниципаль районының рәсми сайтында бастырып чыгарырга.
3. Әлеге карарның үтәлешен тикшерүне төзелеш, җир төзелеше, торак-коммуналь хуҗалык һәм транспорт буенча даими комиссиягә йөкләргә.

Түбән Кама муниципаль
районы Башлыгы А.Р.Метшин

Түбән Кама муниципаль районы
Советының
2018 елның 21 февралендәге
20 номерлы карарына
кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ТҮБӘН УРАТМА АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ ШӘҺӘР ТӨЗЕЛЕШЕ ПРОЕКТЛАШТЫРУНЫҢ ҖИРЛЕ НОРМАТИВЛАРЫ

КЕРЕШ

Түбән Кама муниципаль районы Түбән Уратма авыл җирлеген шәһәр төзелеше проектлауның җирле нормативлары (алга таба - нормативлар) шәһәр төзелеше чаралары белән тәэмин итүгә һәм җирлек үсешенең тотрыклылыгын, халыкның сәламәтлеген саклауга, табигый ресурслардан һәм әйләнә-тирә мохитне саклауга, мәдәни мирас объектларының һәм мәдәни мирас объектларының билгеләре булган объектларны саклауга, территорияләрне табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтылардан саклауга, шулай ук инвалидларга һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен кертеп, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән социаль гарантияләрне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыруга, социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм транспорт инфраструктурасы объектларын кертүгә юнәлдерелгән.

Нормативларның төп максаты-шәһәр төзелеше планлаштыруы белән территория үсешен социаль-икътисади планлаштыруның үзара бәйләнешен тәэмин итү. Шулай ук, нормативлар территориаль планлаштыру, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларының сыйфатын бәяләү критерие булып хезмәт итә.

Әлеге нормативлар гамәлдәге федераль нормаларның төп нигезләмәләрен төгәлләштерәләр һәм үстерәләр.

Әлеге нормативлар Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә эшләнгән.

Нормативларда кеше тормышының уңай шартларын тәэмин итүнең минималь исәп-хисап күрсәткечләре бар (шул исәптән социаль һәм коммуналь-көнкүреш объектлары, мондый объектларның халык өчен (инвалидларны да кертеп), инженер-транспорт инфраструктурасы объектлары, территорияне төзекләндерү).

Нормативлар Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, 2003нче елның 6нчы октябрендәге 131нче номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә эшләнгән «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында», «Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында» 2010нчы елның 25нче декабрендәге 98нче номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, җирлекнең табигый-климатик, социаль, икътисадый, милли һәм территориаль үзенчәлекләрен исәпкә алып, статистик һәм демографик күрсәткечләр нигезендә эшләнгән. Нормативларны раслау һәм аларга үзгәрешләр кертү Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.Куллану өлкәсе

1.1. Әлеге нормативлар җирлекне проектлауга кагыла һәм аны планлаштыруга һәм төзелешкә карата төп таләпләрне үз эченә ала.

1.2. Җирлек территориясендә шәһәр төзелеше нормалаштыру объектлары: функциональ зоналар: торак, иҗтимагый-эшлекле, җитештерү, рекреацион зоналар, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы, махсус билгеләнештәге, авыл хуҗалыгы кулланышындагы

зоналар;

мәдәни мирас объектларының при-билгеләре булган тарихи-мәдәни мирас объектларын урнаштыру зоналары;

социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре челтәре; транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектлары.

Җирлек территориясендә шәһәр төзелеше нормалаштыру объектларының урнашуы территориаль планлаштыру схемалары, генераль план, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре һәм территорияләрне планлаштыру проектлары составында яисә нигезендә билгеләнә.

1.3. Территориаль планлаштыру документларын, җирдән файдалану һәм төзелеш проектларын эшләгәндә, түбәндәгеләрне үтәргә кирәк;

конкрет әйләнә-тирә районнар өчен дифференциацияләнгән территорияне куллану интенсивлыгы;

мәдәни мирас объектларын, мәдәни мирас объектлары билгеләре булган объектларны саклау һәм тарихи планлаштыру һәм төзелеш объектларын саклау таләпләрен;

әйләнә-тирә мохитне һәм табигый комплекс территорияләрен саклау таләпләрен;

санитар-гигиена нормалары һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләрен; шәһәр төзелеше объектларының инвалидлар һәм халыкның аз мобилле төркемнәре өчен үтемле булу таләпләрен.

1.4. Әлеге нормативлар территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә, шулай ук әлеге документларга үзгәрешләр керткәндә кулланыла. Нормативлар проект оешмалары тарафыннан функциональ зоналар чикләрен, капиталь төзелеш объектлары өчен җир кишәрлекләре күләмен, җирле әһәмияттәге капиталь төзелеш объектларын планлаштырыла торган урнаштыру зоналары күләмнәрен, объектларның һәркем файдалана алырлык радиусларын билгеләгәндә исәпкә алына.

1.5. Шәһәр төзелешен проектлау нормативлары территориаль планлаштыру документлары проектларын районның җирле үзидарә органнары белән килештергәндә исәпкә алына.

1.6. Нормативлар халык тарафыннан да, башка кызыксынган субъектлар да генераль план проекты буенча гавами тыңлаулар уздырганда, җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре проекты, территорияне планлаштыру проекты һәм территорияне планлаштыру документлары составында әзерләнгән территорияне ызанлау проекты буенча исәпкә алына.

1.7. Җирле үзидарә органнары тарафыннан шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы законнарның үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыруга вәкаләтле Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органы, контроль вәкаләтләрне гамәлгә ашырганда ачыкланган хокук бозуларны нигезләү өчен шәһәр төзелешен проектлауның республика нормативлары нигезләмәләренә таянырга хокуклы.

1.8. Нормативлар «Биналарның һәм корылмаларның иминлеге турындагы техник регламент» 2009 елның 30 декабрендәге 384нче номерлы Федераль закон таләпләренә туры килә, ул биналарга һәм корылмаларга (шул исәптән алар составына керә торган инженерлык-техник тәэмин итү челтәрләренә һәм инженер-техник тәэмин итү системаларына) карата, шулай ук проектлау (эзләнүләрне дә кертеп), төзелеш, монтаж, җайга салу, эксплуатацияләү һәм утильләштерү (снос) процесслары биналары һәм корылмалары белән бәйле таләпләрне, шул исәптән, түбәндәге таләпләрне билгели:

- механик иминлек;
- янгын куркынычсызлыгы;
- куркыныч табигый процессларда һәм күренешләрдә һәм (яисә) техноген йогынтыларда иминлек;
- биналарда һәм корылмаларда кеше сәламәтлеге өчен имин яшәү шартлары;

- биналар һәм корылмалардан файдаланучылар өчен иминлек;

- инвалидлар һәм хәрәкәт мөмкинлекләре чикләнгән халыкның башка төркемнәре өчен биналардан һәм корылмалардан файдалану;

- биналарның һәм корылмаларның энергетик нәтиҗәлелеге;

- биналарның һәм корылмаларның әйләнә-тирә мохиткә йогынтысының куркынычсыз дәрәҗәсе.

Нормативларда «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008нче елның 22нче июлендәге 123нче номерлы Федераль закон белән билгеләнгән янгын куркынычсызлыгы таләпләре бар.

1.9. Махсус сакланылучы табигать территорияләрендә нормативлар махсус сакланылучы табигать территорияләрен саклау өлкәсендәге законнарга каршы килмәгән өлешендә кулланыла.

1.10. Табигый һәм яшелләндерелгән территорияләр территорияләрендә нормативлар күрсәтелгән территорияләрне саклау һәм алардан файдалану кагыйдәләренә каршы килми торган өлештә үзгәрә.

1.11. Территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар территорияләрендә нормативлар федераль һәм республика законнары таләпләренә каршы килмәгән өлешендә кулланыла, алар нигезендә территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар билгеләнгән.

1.12. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрдә нормативлар мәдәни мирас объектларын саклау һәм алардан файдалану өлкәсендәге законнарга каршы килмәгән өлешендә кулланыла.

1.13. Халыкның һәм территориянең, шул исәптән янгын деполарының, ашыгыч ярдәм күрсәтү подстанцияләренең, башка объектларның иминлеген тәэмин итүче ашыгыч хезмәтләр объектларын урнаштыру федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.14. Нормативлар аларны раслаганнан соң гамәлгә керәләр.

2. Норматив сылтамалар

Нормативларда аларга карата 1 нче кушымтада китерелгән норматив хокукый актларга, Россия Федерациясенең, Татарстан Республикасының норматив-техник документларына һәм стандартларына сылтамалар файдаланылды.

Искәрмә: нормативлардан файдаланганда гомуми файдаланудагы мәгълүмат системасында сылтама стандартларының һәм классификаторларның гамәлдә булуын мәгълүмати-телекоммуникация челтәрендә стандартлаштыру буенча «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә, яисә ел саен басылып чыга торган торыш буенча мәгълүмат порталында агымдагы елның 1 гыйнварында һәм тиешле ай саен нәшер ителә торган, агымдагы елда басылган информация күрсәткечләре буенча тикшерү максатка ярашлы булыр.

Әгәр сылтама документы Татарстан Республикасы документы булса, Татарстан Республикасының гомуми файдаланудагы рәсми мәгълүмат системасында сылтама документларының гамәлдә булуын тикшерү максатка ярашлы булыр.

Әгәр сылтама документы алыштырылган (үзгәртелгән) булса, нормативлардан файдаланганда, алмаштырылган (үзгәртелгән) документ белән эш итәргә кирәк. Әгәр сылтама материал алыштырылмаган булса, нормативлардан файдаланганда алмаштырылган (үзгәртелгән) документка таянырга кирәк.

3. Билгеләмәләр

Әлеге нормативларда 2 нче кушымта нигезендә терминнар кулланылды.

4. Авыл җирлеге территорияләрен оештыру

4.1. Җирлек территориясен гомуми оештыру һәм үстерү концепциясе

4.1.1. Җирлекне үстерү перспективалары, тәкъдимнәрне исәпкә алып, Россия

Федерациясен, Татарстан Республикасын һәм Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районын территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнергә тиеш. Проектлаштырганда Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнарына, Россия Федерациясе Президентының, Татарстан Республикасының указларына, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең, Татарстан Республикасының указларына таянып эш итәргә, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы территориясен социаль-икътисадый үстерүнең федераль, Татарстан Республикасы һәм җирле максатчан программаларындагы тәкъдимнәрне, фаразларын һәм программаларын исәпкә алырга кирәк.

4.1.2. Җирлек үсешенең стратегик юнәлешләре түбәндәгеләр:

- әйләнә-тирә мохитне сәламәтләндерү проблемаларын хәл итү, инженер-транспорт инфраструктурасын реконструкцияләү, территориядән файдалануны интенсификацияләү һәм аларның пространстволы үсешен җайга салу өстенлекләре белән агломерацияләр составында җирлек үсешен тәртипкә салу;

- җирлекне торгызу һәм үстерү буенча федераль һәм республика программаларын гамәлгә ашыру, торак пунктларның архитектура-сәнгати йөзен мәдәни-агарту һәм туристлык-рекреация эшчәнлеге өчен актив файдалануның нигезе буларак саклап калу һәм яңарту;

4.1.3. Җирлекне үстерүнең территориаль планлаштыруы аларның урынын һәм урнашу буенча Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы карарларында һәм районны территориаль планлаштыру документларында беркетелгән республика, районара, район һәм җирле (локаль) системадагы ролен исәпкә алырга тиеш.

Генераль планны һәм планлаштыру проектларын эшләгәндә җирлекнең тибын аның үзенчәлекләре: халык саны, халык хуҗалыгы профиле, халык урнашу системасындагы роле, административ-территориаль һәм муниципаль төзелеше һ.б. нигезендә исәпкә алырга кирәк.

4.1.4. Җирлекне территориаль планлаштыру документларында территорияләр үсешенең оптималь чиратын күз алдында тоту зарур. Шул ук вакытта җирлекне, территориаль үсеш, функциональ зоналар, инженерлык-транспорт инфраструктурасы, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча принципиаль карарларны да кертеп, исәп-хисап срогыннан читтә үстерү перспективаларын билгеләргә кирәк.

Кагыйдә буларак, исәп-хисап срогы 20 елга кадәр булырга тиеш, ә шәһәр төзелеше фаразы 30 - 40 ел булырга мөмкин.

4.1.5. Торак районнарны комплекслы төзү, территорияне инженерлык җайланмасы белән тәэмин итү һәм торак йортларны һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы файдалануга тапшыруны күздә тота.

Магистраль коммуникацияләр салу микрорайоннар төзелеше һәм район билгеләнешендәге хезмәт күрсәтү предприятиеләре төзелеше чиратына бәйле рәвештә торак районнарда төзелеш башланганчы гамәлгә ашырылырга тиеш.

Йорт эчендәге коммуникацияләрне салу ,беренче чиратта ,төзелеш эшләре башланган объектларга һәм беренче чираттагы шәһәр төзелеше комплексларына карата гамәлгә ашырылырга тиеш. Хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы гамәлгә кертү шәһәр төзелеше комплексы составына керүче торак йортлар комплексын, хезмәт күрсәтү предприятиеләрен (СНиП 1.05.03-83) төзүне оештыру проекты нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.1.6. Җирлекнең тарихи-мәдәни әһәмияте мәдәни мирас объектларының (тарихи һәм мәдәни ядкарьләренең) саны белән дә, аларның статусы (бөтендөнья, федераль яисә региональ әһәмияттәге) белән дә билгеләнә.

Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы әлеге нормативларга 7 нче кушымтаның 1 нче таблицасында китерелгән.

4.1.7. Исәп-хисап чорына халык санын Татарстан Республикасының һәм районның үсеш перспективалары, халыкны күчереп урнаштыру системасындагы урыны турындагы мәгълүматлар нигезендә билгеләргә кирәк, ул, халыкның һәм хезмәт ресурсларының саны һәм

хезмәт ресурслары тенденцияләрен, халыкның социаль-экономик планнары булган халык санының һәм структурасының демографик фаразын исәпкә алып, муниципаль берәмлекләрнең икътисадый үсеше, шулай ук планлаштырылган чикләүләр конкретлаштырылырга тиеш.

4.1.8. Функциональ файдалануны исәпкә алып, торак территориясе түбәндәге төп зоналарга бүленә:

- торак;
- иҗтимагый-эшлекле;
- җитештерү;
- транспорт инфраструктурасы;
- инженерлык инфраструктурасы;
- рекреация билгеләнеше;
- махсус сакланылучы территорияләр;
- авыл хуҗалыгы;
- башкалар.

4.1.9. Шәһәр төзелешен зоналаштырганда функциональ зоналар чикләрендә территориаль зоналар билгеләнә. Территория зоналарының составы, шулай ук аларның җир кишәрлекләреннән файдаланудагы өстенлекләре, федераль, республика норматив хокукый актларында, шулай ук әлеге нормативларда билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып, авыл җирлегеннән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре белән билгеләнә.

4.1.10. Территориаль зоналарның составы, шулай ук аларның җир кишәрлекләреннән файдалану үзенчәлекләре шәһәр төзелеше регламенты, шәһәр төзелеше, җир, табигатьне саклау, санитария, башка махсус законнар, әлеге нормативлар, шулай ук махсус нормалар белән билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнә.

Территориаль зоналар составында гомуми файдаланудагы мәйданнар, урамнар, юллар, яр буйлары, скверлар, бульварлар, сулыклар һәм халыкның иҗтимагый мәнфәгатьләрен канәгатьләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар биләгән җир кишәрлекләре бирелергә мөмкин.

4.1.11.Функциональ һәм территориаль зоналарның чикләре түбәндәгеләр белән билгеләнергә мөмкин:

- транспорт агымнарын аеручы магистральләр, урамнар, юллыклар , капма- каршы юнәлешләр;
- кызыл сызыклар;
- җир кишәрлекләре чикләре;
- торак пунктлар чикләре;
- муниципаль берәмлекләр чикләре;
- табигать объектларының табигый чикләре;
- башка чикләр.

4.1.12. Территориаль зоналарны бүлеп биргәндә һәм алардан файдалануның регламентларын билгеләгәндә территорияне махсус файдаланудагы зоналарда билгеләнгән шәһәр төзелешенә чикләүләрне дә исәпкә алырга кирәк. Алар арасында: тарихи төзелеш зоналары, тарихи-мәдәни тыюлыклар; тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне саклау зоналары; махсус сакланылучы табигать территорияләре зоналары; санитар-яклау зоналары; су саклау зоналары һәм яр буе яклау полосалары; файдалы казылмалар ятмалары зоналары; төзелеш урыннарын урнаштыру өчен чикләүләр булган зоналар ,табигый һәм техноген характерындагы (су басу , утырту грунтлары һ. б.) тискәре йогынтыга бәйле зоналар.

Территорияләрдән файдалануның махсус шартлары булган зоналар чикләре, шул исәптән Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнә торган мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре территориаль зоналар чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

4.1.13. Уртача саклау функцияләрен башкара торган җитештерү һәм башка

объектларның санитар-яклау зоналары әлеге объектлар урнашкан территориаль зоналар составына кертелә. СанПиНда 2.2.1/2.1.1.1200 китерелгән гамәлдәге законнар, әлеге нормативлар, санитария кагыйдәләре нигезендә, шулай ук санитария-эпидемиология күзәтчелеге җирле органнары белән килештереп, санитария-эпидемиология зоналарыннан файдалану һәм төзелеш режимын кабул итәргә кирәк.

Табигать һәм техноген факторларның куркыныч йогынтысына дучар булган территорияләрне зоналаштырганда, биналарны һәм корылмаларны урнаштыруга карата әлеге нормативларда китерелгән чикләүләрне исәпкә алырга кирәк.

Территорияләрне радиация белән пычраткан территорияләрне зоналаштырганда, туфракны һәм күчемсез милек объектларын дезактивацияләү буенча кирәкле чаралар уздырганнан соң, әлеге территорияләрдән файдалану режимын этаплап үзгәртү мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк.

4.1.14. Муниципаль берәмлекләрне территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителә торган исемлеге әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 2 нче таблицасында китерелде.

4.2. Торак зоналар
Гомуми таләпләр

4.2.1. Торак зоналар торак фондын урнаштыру өчен билгеләнгән. Торак зоналарда ,шулай ук аерым торучы һәм төзелгән , халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын, дини биналарны, автомобиль транспорты стоянкаларын һәм җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә.

Торак зоналар торак пунктлар чикләрендә урнашырга тиеш.

Искәрмә: җирле үзидарә органнары карары буенча торак пунктлар чикләрендә бакчачылык (дача) участокларын урнаштыру өчен территорияне карарга мөмкин. Мондый территорияләр торак зонага керә. Бу зоналарга карата социаль, транспорт һәм инженерлык инфраструктурасын үстерүне киләчәктә даими яшәү мөмкинлеген тәэмин итә торган күләмнәрдә күздә тотарга кирәк.

4.2.2 Торак зоналарның планлаштыру структурасын торак пунктның тулаем зоналаштыру һәм планлаштыру структурасы белән территориянең шәһәр төзелеше һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алып, үзара бәйләнештә формалаштырырга кирәк. Шул ук вакытта торак йортларны, җәмгать биналарын һәм корылмаларын, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрне, шулай ук урнаштыру санитария-гигиена нормалары һәм куркынычсызлык таләпләре буенча торак зоналары территориясендә рөхсәт ителә торган башка объектларны үзара бәйләнештә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

4.2.3. Торак зоналар территорияләренең күләмнәрен алдан билгеләү өчен, 1000 кешегә исәпләп, 2 нче таблицада (СП 42.13330.2011) китерелгән зуррак күрсәткечләрне кулланырга рөхсәт ителә.

Таблица 2

Торак төзелеше типлары буенча торак зоналар мәйданының зур күрсәткечләре

Төзелеш тибы	торак зоналар мәйданының зур күрсәткечләре, 1 000 кешегә 1 га
Участоклар белән индивидуаль төзелеш (бер фатирлы торак йортлар)	40

4.2.4. Торак төзелеше күләмнәрен һәм структурасын билгеләү өчен республика буенча

торак урыннарның гомуми мәйданының исәп-хисап минималь тәэмин ителеше Татарстан Республикасының факттагы статистик күрсәткечләре нигезендә һәм әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы һәм 1 нче таблицасы нигезендә перспективада исәпләнгән Татарстан Республикасын территориаль планлаштыру схемасы нигезендә кабул ителә.

Таблица 3

Халыкның торак белән тәэмин ителешенең факттагы һәм исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткечнең исеме	**Фактик отчет күрсәткечләр, кв.метр/кешегә**	**Исәп-хисап периодына күрсәткечләр, кв.метр/кешегә**	
	2011 нче ел	**2015 нче ел**	**2025 нче ел**
Торак урыннарының гомуми мәйданы белән исәп-хисап минималь тәэмин ителеш , шул исәптән:	19,6	22	26
авыл торак пунктларында	19,0	23,1	26,4
Искәрмә: Исәп-хисап күрсәткечләренә перспективага, 2015,2025,2035нче елларда ирешелгән торак урыннарның гомуми мәйданының факттагы исәп-хисап минималь тәэмин ителешен исәпкә алып, төзәтмәләр кертелә.			

4.2.5. Торак төзелеше күләмнәренең һәм типларының исәп-хисап күрсәткечләре гамәлдәге һәм фаразлана торган социаль-демографик халәтне һәм халыкның керемнәрен исәпкә алып башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта, 4 нче таблица нигезендә уңайлылык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак йортларның төрле типларын күз алдында тотарга тәкъдим ителә. Торак белән тәэмин ителешнең уртача исәп-хисап күрсәткече төрле дәрәҗәдәге торак йортларның һәм фатирларның нисбәтенә бәйле һәм (СП 42.13330.2011) исәп-хисап белән билгеләнә.

4.2.6. Торак төзелешен реконструкцияләгәндә, кагыйдә буларак, гамәлдәге капиталь торак һәм иҗтимагый төзелеш сакланып калырга һәм яңартылырга тиеш. Яңа биналар һәм корылмалар төзү, иҗтимагый биналарның аскы катларын функциональ файдалануны үзгәртү, биналарның өске катларын төзү, мансард катларын төзү, санитария-гигиена, янгынга каршы һәм әлеге нормативларның башка таләпләрен үтәгәндә җир өсте һәм җир асты киңлеген файдалану рөхсәт ителә. Шулай ук, әлеге нормативларның «Учреждение һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре» бүлеге таләпләре нигезендә халыкка хезмәт күрсәтүнең норматив дәрәҗәсен, шулай ук инженерлык һәм транспорт инфраструктурасын модернизацияләүне тәэмин итәргә кирәк (СП 42.13330.2011).

Таблица 4

Уңайлык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак фонды структурасы

Уңайлылык дәрәҗәсе буенча торак йорт һәм фатирлар тибы	**Торак йортның һәм фатирларның мәйдан нормасы, бер кешегә исәпләгәндә, кв.метр.**	**Торак йортка һәм фатирга күченү формуласы**	**Торак төзелешенең гомуми күләмендә өлеш, процентлар**
Престижлы (бизнес-класс)	60	k = n + 1 k = n + 2	10 15

Массакүләм (эконом-класс)	30	k = n k = n + 1	25 50
Социаль (муниципаль торак)	20	k = n+-1 k = n	60 30
Махсуслаштырылган	-	k = n - 2 k = n - 1	7 5

Искәрмә:
1. k- фатирында яки йортында торак бүлмәләрнең гомуми саны һәм n- яшәүче кешеләр саны .
2. Торакның махсуслаштырылган типлары - кунакханә тибындагы йортлар, махсуслаштырылган торак комплекслары.
3. Числитель - беренче чиратта, знаменатель - хисап срогына.
4. Күрсәтелгән норматив күрсәткечләр чынбарлыкта урнашу нормасын билгеләү өчен нигез була алмый.

4.2.7. Торак зонасын урнаштыру өчен санитария-гигиена һәм инженер-геология мөнәсәбәтләрендә уңайлырак территорияләр сайланырга тиеш, алар зур күләмдә инженерлык әзерлеге, планлаштыру эшләре һәм табигать мохитенең табигый торышын саклау буенча әһәмиятле чаралар таләп ителми.

Торак зоналарын оештырганда, тулаем алганда җирлекләрнең зоналарын һәм структурасын, территориянең шәһәр төзелешен һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алырга, торак һәм иҗтимагый төзелешләрнең, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрнең үзара бәйләнештә урнашуын тәэмин итәргә кирәк.

4.2.8. Торак зоналарны сәламәтләндерү суның, һаваның, туфракның пычрану чыганакларын бетерү һәм югары шау-шу, электромагнит һәм диацион кырларны бетерү исәбенә тәэмин ителә.

Торак зоналарның аерым өлешләрен чикләрендә урнаштыру өчен рөхсәт ителә торган объектлар исемлеге җирдән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре составында расланган шәһәр төзелеше регламентлары белән билгеләнә.

Торак зоналарын оештыру принциплары

4.2.9. Торак зоналарны оештыруның структур нигезе аларның функциональ-планлаштыру әгъзасы булуның характеры. Торак зоналары торак төзелеше участокларына (бер фатирлы торак йорт участогы, торак комплексы участогы), торак төркеменә, микрорайонга, торак районга бүленә.

4.2.10. Бер фатирлы торак йорт участогы торак төркем, торак комплексы, торак микрорайон, торак районы территориясендә урнаштырыла.

Бер фатирлы торак йорт участогында яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен урыннар оештырылырга тиеш.

Бер фатирлы торак йорт участогында каты коммуналь калдыкларны сортировкалау һәм чүп җыю өчен контейнерлар урнаштыру өчен урын оештырылырга тиеш.

4.2.11. Торак комплексның участогы торак микрорайон, торак квартал территориясендә яисә аерым функциональ-планлаштыру берәмлеге рәвешендә урнаштырыла.

Торак комплексы участогы түбәндәгеләр белән тәэмин ителергә тиеш:

1) торак комплексының керү төркемнәренә, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспортына (янгын, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт) керү юллары;

2) участок территориясенә төрле урамнардан ике яисә аннан күбрәк керү (чыгу) юллары.

Торак комплексы түбәндәгеләрне үз эченә алырга тиеш:

-торак йортларның тышкы төркемнәренә якын килүне тәэмин итү өчен җәяүлеләр

коммуникацияләре, комплекс һәм участок территориясе буйлап хәрәкәт итү;

-автомобиль кую урыннары;

-кунаклар өчен автостоянкалар, торак комплексында урнашкан учреждениеләрнең һәм предприятиеләрнең эшләүчеләр һәм килүчеләрнең автомобильләре өчен парковкалар;

-түгәрәкләр эшчәнлеге өчен биналар,спорт белән шөгыльләнү, көндәлек ихтыяҗ булган сәүдә, туклану һәм көнкүреш хезмәтләре күрсәтү предприятиеләре, яшеллекне урнаштыру өчен биналар һәм өслекләр;

- каты коммуналь калдыкларны сортларга аеру һәм чүп җыю контейнерларын урнаштыру урыннары.

Торак комплексында түбәндәгеләрне урнаштыу рөхсәт ителә:

1) балалар бакчасы;

2) барлык яшелләндерү мәйданнары - түбәләрдә, террасаларда, кышкы бакча биналарында һәм торак комплексы атриумнарында;

3) торак комплексы төзү мәйданының гомуми мәйданы 20 процент тәшкил иткән очракта, иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар.

яшелләндерелгән территорияләрдә яисә яшелләндерелгән торак комплексы мәйданнарында балалар һәм өлкәннәр өчен ял итү мәйданчыклары каралырга тиеш.

4 .2.14. Торак төркеме торак микрорайон, торак район территориясендә урнаша.

Торак төркем территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш:

1) торак төзелеше участоклары;

2) социаль инфраструктура объектлары участоклары;

3) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән рекреация территориясе участоклары;

4) үтү юллары.

Торак төркем территориясендә түбәндәге балалар бакчасы урнашырга тиеш; кунак автостоянкалары, торак төркем территориясендә урнашкан социаль инфраструктура объектларында эшләүче һәм булучы кешеләр автомобильләрен кую урыннары; юлларны, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспорты (янгын, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт) өчен; торак төркем территориясе буенча халыкның хәрәкәт итүен тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре.

Торак төркем территориясендә түбәндәгеләрне урнаштыру рөхсәт ителә:

1) гомуми белем бирү мәктәпләре участоклары;

2) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участоклары, дини билгеләнештәге объектларны да кертеп, объектның территориясе мәйданы 0,05 гектардан артмаган очракта, объектлар участокларының суммар территориясе торак төркем территориясенең 10 процентын тәшкил итә, ә мондый объектларның гомуми төзелеш мәйданы өлеше - торак төркем территориясендә төзелешнең гомуми мәйданының 20 процентыннан артыгын тәшкил итә;

3) торак төркемдә яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен биналар, корылмалар участоклары;

4) велосипед юллары.

4.2.16. Торак район территориясендә торак төзелеше торак микрорайоннар; торак микрорайоннар һәм торак төркемнәре; торак микрорайоннар, торак төркемнәре һәм торак төзелеше участоклары рәвешендә формалашырга мөмкин.

Торак район территориясе составына түбәндәгеләр керергә тиеш:

-торак төзелеше участоклары;

-иҗтимагый-эшлекле төзелеш участоклары, шул исәптән социаль инфраструктура объектлары участоклары;

-рекреация территорияләре (скверлар, бульварлар, бакчалар, парклар);

-район территориясенә коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары участоклары;

-район әһәмиятендәге, җирле әһәмияткә ия урамнар, юллар.

Торак район территориясендә түбәндәгеләр урнаштырылырга тиеш:

-район, җирле әһәмияттәге урамнар, район территориясендә һәм халкына транспорт хезмәте күрсәтүне тәэмин итә торган юллар челтәре;

-торак төркемнәре һәм микрорайоннар территориясендә урнаштыру мәҗбүри булган социаль инфраструктура объектлары, шулай ук музыка һәм сәнгать мәктәпләре, күп функцияле мәдәни үзәкләр, физкультура-сәламәтләндерү комплекслары, балалар-яшүсмерләр спорт комплекслары, территориаль комплекслар.

Торак районы территориясендә, дини билгеләнештәге объектларны, җитештерү билгеләнешендәге объектларны, транспорт һәм инженерлык инфраструктураларын да кертеп, иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар кишәрлекләрен урнаштыру рөхсәт ителә һәм бу очракта объектның кишәрлеге территориясе күләме 2,0 гектардан артмаска тиеш. Торак район территориясендә районара һәм шәһәр әһәмиятендәге урамнар һәм юллар урнаштыру, урамнан тыш һәм урам эчендәге тизйөрешле җир өсте линия объектларын урнаштыру рөхсәт ителми.

4.2.17. Төзелеш характеры нигезендә торак пунктның торак зонасы чикләрендә түбәндәге төзелеш төрләре бүленә:

Аз катлы торак төзелеше - биеклеге 3 катка кадәр булган күп фатирлы шәхси торак йортлар төзелеше; 3 катка кадәр биеклектәге блокланган торак йортлар төзү.

Җирле шартларга карап, күрсәтелгән төзелеш типлары, кагыйдә буларак, дифференциацияләнә: торак пункт системасында урнашу, уңайлы булу дәрәҗәсе, архитектура һәйкәлләренең булуы һәм сакланышы, төзелеш чоры буенча һ.б.

Төзелеш типлары һәр торак пунктка карата бирелә һәм аларны оештыруга карата таләпләр җирдән файдалану һәм җирлектә төзелеш алып бару кагыйдәләре белән беркетелә.

4.2.18. Тирә – юньне төзүне оештыруларның конкрет үзенчәлекләрен- тирәлекнең шәһәр төзелеше шартларын,районда яшәүче халыкның социальтөркемнәренә ихтыяҗны, көнкүрешне оештыруның мили үзенчәлекләрен, шулай УК инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең ихтыяҗларын өйрәнүне таләп итә.

Искәрмә: Инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең тулы тормыш эшчәнлеге өчен шартлар ВСН 62-91* һәм СНиП 35-01-2001 таләпләренә туры китереп кабул ителә.

4.2.19.Тарихи зоналарда төзелешләрне формалаштыруга торак пункт үсешенең функциональ һәм архитектура үзенчәлекләрен, аның тарихи-мәдәни традицияләрен һәм мохит районы тибына туры китереп, төзелешне реконструкцияләүгә тәкъдимнәр билгеләүче тарихи-шәһәр төзелеше тикшеренүләре алдан ук булырга тиеш.

Торак фондының саклана яки сүтелергә тиешле күләмен, аның икътисадый һәм тарихи кыйммәтен, техник халәтен, яшәү өчен яраклы торак фондын максималь саклауны исәпкә алып, билгеләнгән тәртиптә билгеләргәкирәк.

4.2.20. Барлыкка килгән торак төзелешен реконструкцияләү планлаштыру структурасын һәм урамнар челтәрен тәртипкә салуны, иҗтимагый хезмәт күрсәтү системасын камилләштерүне, территорияне яшелләндерүне һәм төзекләндерүне, торак һәм иҗтимагый биналарны яңартуны һәм капиталь ремонтлауны күздә тотарга тиеш.

Реконструкцияләнә торган мохитне оештырганда реконструкцияләнә торган шәһәр кварталларын кабул итү өчен, алар чикләрендә хезмәт күрсәтүче учреждениеләр, шул исәптән җәяүлеләр галереяләре урнаштырып, алга киткән җәяүлеләр системасын булдыру, шулай ук җәяүлеләр өчен бәйләнешләр системасы белән берләштерелгән мәйданчыклар һәм скверлар рәвешендәге рекреация тупланма пространстволарын булдыру мөһим.

Җирлектә торак төзелешенең норматив параметрлары

4.2.21. Торак зоналарын оештыру өчен түбәндәгеләр нормалаштырыла:

-торак фондының тыгызлыгы (4.2.23 - 4.2.32);
-төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь үлчәмнәре (4.2.27);
-яшелләндерелгән территорияләр мәйданы (4.2.41);
-көндәлек һәм даими хезмәт күрсәтү объектларының һәркем файдалана алырлык булуы (5.1.8);
-автомобиль саклау урыннары белән тәэмин ителеш (5.2.210);
-биналар арасындагы ераклык (4.2.36 - 4.2.40);
-төзелешнең катлылыгы (4.2.33);
-индивидуаль торак төзелеше өчен участокның минималь күләме (4.2.35); торак йортлардан утар төзелешендәге хуҗалык корылмаларына кадәр минималь ара (4.2.39 - 4.2.40);
-аз катлы төзелеш зонасында коймалар (4.2.42); торак йортларда торак булмаган торак объектларны урнаштыру шартлары (4.2.43);
-беренче катларда, шулай ук төп урамга чыга торган торак йортларның подвалларында һәм цоколь катларында урнашкан керү төркемнәренә карата таләпләр (4.2.50);
-лоджий һәм балконнарның пыяласы (4.2.54);
-җир өсте массакүләм транспортының тукталыш пунктларына кадәр җәяүлеләр юлларының озынлыгы (ераклыгы) (5.2.164);
-тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау таләпләре (6.12 бүлек).

4.2.22. Төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткечләре-квартал төзелеше коэффициенты – барлык биналар һәм корылмаларның мәйданнарының квартал мәйданына мөнәсәбәте.

4.2.23. Брутто һәм нетто тыгызлыгы аерыла. Бруттоның тыгызлыгы-барлык катлардагы биналарның һәм корылмаларның квартал, микрорайон мәйданына мөнәсәбәте. Нетто тыгызлыгы-биналарның барлык торак катларының гомуми мәйданының кварталның торак территориясе мәйданына мөнәсәбәте.

4.2.24. Квартал төзелеше коэффициенты – барлык биналар һәм корылмалар мәйданнарының квартал мәйданына нисбәте, ул 5 нче таблицада китерелгән күрсәткечләрдән дә артык булмаска тиеш.

5 нче таблица

Торак төзелеше тибына карап квартал төзелеше коэффициентын билгеләү

Төзелеш төрләре	**Квартал төзелеше коэффициенты**
Аз катлы блоклы төзелеш (1-2 кат)	0,3
Йорт яны кишәрлекләре булган йортлар төзү (1-3 кат)	0,2

4.2.25. Микрорайонның торак зонасы түбәндәге территорияләрдән тора:
-автомобильләр кую өчен мәйданчыклар;
-физкультура һәм спорт корылмалары;
-торак биналар;
-яшеллек;
-өлкәннәр өчен ял итү;
-мәктәпкәчә һәм кече мәктәп яшендәге балалар уеннары өчен мәйданчыклар;
-этләрне урамда йөртү өчен мәйданчыклар;
-юллар, тротуарлар, хуҗалык мәйданчыклары.

4.2.26. Микрорайонның иҗтимагый зонасына керә:
-мәктәпкәчә белеем бирү оешмалары;
-гомуми белеем бирү оешмалары;
-хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре.

4.2.27.Күп фатирлы йортларның магистральара территориясендә (кварталларда) урнашкан төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь рөхсәт ителгән

күләмен 6 нчы таблица буенча кабул итәргәкирәк.

4.2.28. Социаль, массакүләм һәм дәрәҗәле торак төзелеше өчен микрорайонның иҗтимагый зонасы территориясенең барлык элементларының күләме әлеге нормативка 4 нче кушымтаның 2, 3, 4 нче таблицалары буенча кабул итәргә кирәк.

4.2.29. Фатир алды һәм йорт яны участоклары булган төзелеш кварталларында, шул исәптән блокланган төзелештә, бакча-дача төзелешләрендә, мәйданчыкларның чагыштырма күрсәткечләрен киметергә кирәк:

-балалар уеннары өчен-50 процентка (бу мәйданчыкларны аерым комплекс рәвешендә, мәсәлән, иҗтимагый үзәк каршында урнаштырып);

-автомашиналарны магистральара территориядә (шәхси участоктан тыш) кую өчен 50 процентка(нигездә, җәмәгать үзәгендә урнаштырыла);

-этләрне урамда йөртү өчен-70 процентка.

6 нчы таблица

Төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларны урнаштыру параметрлары

Мәйданчыклар билгеләү	**Чагыштырма мәйданчык, кеше өчен кв. метр**	**Бер мәйданчыкның урта күләме, кв. метр**	**Ераклык Торак йортларның тәрәзәләре җәмәгать биналары, метрлар**
Мәктәпкәчә һәм кече яшьтәге балалар өчен уеннар	0,7	30	12
Өлкәннәр өчен ял итү	0,1	10	12
Физкультура белән шөгыльләнү өчен	2,0	100	40/10*
Хуҗалык максатлары өчен	0,01	10	20
Этләрне урамда йөртү	0,2	25	40
Машиналар кую өчен	0,8		
Ваклаучыларда - әгәр спорт мәйданчыкларында тавыш характеристикалары арттырылмаса биналардагы шау-шу дәрәҗәсе (ябыкмәйданчыклардан файдаланганда яисә мәйданчыклар урнаштырганда өстәл теннисы өчен).			
Искәрмә: 1. Балалар өчен уен мәйданчыклары мәҗбүри тәртиптә индивидуаль эшләнгән яки типик альбомнар буенча кабул ителә торган җиһазлар белән җиһазландырылырга тиеш. Җиһазлар проекты мәйданчык участок төзелеше проекты составында эшләнә. 2. Чүп-чар җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларының иң ерак торак бинага керү урыннарыннан (чүп-чар үткәргече булган йортлар өчен) 100 метрдан да артмаска һәм 50 метрны (чүп-чар үткәргечсез йортларөчен) урнаштырырга кирәк. Чүп җыю мәйданчыкларына подъездлар куелырга тиеш,хезмәт күрсәтүче чүп-чар ташучы транспортына маневрларга мөмкинлек бирә. 3. Чүп җыю мәйданчыкларыннан балалар уеннары, өлкәннәр ялы өчен мәйданчыкларга кадәр ераклык халыкны һәм физкультура мәйданчыкларын кимендә 20 метр кабул итәргәкирәк.			

4.2.30. Аерым торучы инженер корылмалары (трансформатор подстанцияләре, насос станцияләре, котельныйларһ.б.) мөстәкыйль участокларга ия булыргатиеш. Инженерлык корылмаларын башка билгеләнештәге участоклар чикләрендә саклау һәм урнаштырганда, бу

корылмаларга тоткарлыксыз якын килүне, шулай УК аларның нормаль эшләвенең башка шартларын күздә тотарга кирәк.

4.2.31. Социаль торак өчен торак белән тәэмин ителешенең исәп-хисап нормативын беркешегә 20 кв.метр, массакүләм торак өчен - 30 кв. метр, дәрәҗәле торак өчен - 60 кв. метр кабул итәргә кирәк.

Социаль торак төзелеше өчен микрорайонның (квартал) торак зонасы территориясенең барлык элементларының күләмен 4 нче кушымтаның 2 нче таблицасы буенча, массакүләм торак төзү өчен - 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы буенча, престижлы торак төзү өчен - 4 нче кушымтаның 4 нче таблицасы буенча кабул итәргә кирәк.

Искәрмә: мәктәпкәчәһәм кече мәктәп яшендәге балалар өчен уеннар, олылар өчен ял итү, этләрне урамда йөртү өчен территорияләр яшелләндерелгән территорияләрдә урнашырга мөмкин.

4.2.32. Торак фондның һәм микрорайон (квартал) территориясендә яшәүчеләрнең исәп-хисап җыелмасын 7 нче һәм 8 нче таблицаларда кабул итәргә.

Микрорайон (квартал) торак фондының тыгызлыгы

7 нче таблица
(кв. метр/ гектар)

Торак тибы	кат													
	2	3												
Нетто тыгызлыгы														
Социаль торак	4701	5939												
Массакүләм торак	4788	6079												
Элиталы торак	4879	6226												
Брутто тыгызлыгы														
Социальторак	3579	4422												
Массакүләм торак	3630	4499												
Элиталы торак	3681	4579												

Искәрмә: Төрле катлы биналар төзегәндә – 100
а1 а2 а3
— + — + — + .
П1 п2 пъторак фондының тыгызлыгын уртача гармонияле формула буенча алыргакирәк:
П п2 пъкайда:
а1, а2, а3 – микрорайонның барлык торак биналарының гомуми мәйданыннан процентларда катлылык проектында кабул ителгән торак биналарның гомуми мәйданы; п1, п2, п3- микрорайонның торак фондының квадрат метр/гектарлы тыгызлыгы, кабул ителгән биналарның катлылыгына карап, 5 нче таблица буенча билгеләнә торган.
П1 ,п2, пъ - кв.м. микрорайонның торак фонды тыгызлыгы, бинаның катлылыгы кабул ителүгә бәйле рәвештә, 5 нче таблицаның идәне билгеләнә.

8 нче таблица
(кеше / гектар)

Микрорайон халкының тыгызлыгы (кварталда)

Торак белән тәэмин ителеш	**кат**													
	2	**3**												
20,0 кв.метр/кеше(социальторак)	150	195												
30,0 кв.метр/кеше(массакүләм торак)	100	130												
60,0 кв.метр/кеше(элиталы торак)	50	65												

4.2.33. Торак төзелешенең этабы, архитектура-композицион, социаль-көнкүреш, гигиена, демографик таләпләрне, социаль база үзенчәлекләрен һәм инженерлык җиһазлары дәрәҗәсен исәпкә алып, техник-икътисадый исәпләүләр нигезендә билгеләнә.

4.2.34. Җирлекнең блокланган һәм индивидуаль утар төзелешендә җир кишәрлекләре мәйданы, җирле үзидарә органнары карары нигезендә (торак пункт структурасында төзелеш урнаштыруга бәйле рәвештә дифференциация белән) һәм 42.13330.2011 СПНЫ исәпкә алып кабул ителә.

Блокланган азкатлы төзелештә фатир яны участогының минималь күләме 30 кв.метрны, авыл җирлегенең утар төзелешендә 1200 кв. метрны кабул итәргә рөхсәт ителә.

4.2.35. Торак, торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы араларны инсоляциягә таләпләр (СанПиН 2.2.1/2.1.1076-01) һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк («Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон).

4.2.36. Торак һәм иҗтимагый биналар биналары өчен өзлексез инсоляциянең нормалаштырылган озынлыгы фатирлар, биналарның функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына, географик киңлеккә карап дифференциацияләнгән рәвештә билгеләнә: Татарстан Республикасы өчен 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр көненә 2 сәгатьтән дә ким түгел. Торак биналарда инсоляция озынлыгы 1-3 бүлмәле фатирның бер бүлмәсендә һәм кимендә дүрт бүлмәле һәм аннан да ким булмаган ике бүлмәле фатирда тәэмин ителергә тиеш. Тулай торак биналарында торак бүлмәләрнең кимендә 60 проценты инсолировацияләнергә тиеш. Иноляция озынлыгының өзеклеге арта бара, аның вакытында бер чор кимендә 1,0 сәгать булырга тиеш.

4.2.37. Ут чыдамлыгы дәрәҗәсенә һәм аларның конструктив янгын куркынычы классына бәйле рәвештә сәнәгать оешмаларының торак, иҗтимагый һәм административ биналары, корылмалары һәм корылмалары арасындагы янгынга каршы ераклыкларны әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 87 нче таблицасы һәм 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.2.38. Утрау корылмалары районнарында ара булырга тиеш (СП 42.13330.2011):

торак бина тәрәзәләреннән алып күрше участокта урнашкан хуҗалык корылмаларына кадәр - кимендә 10 метр; участокның чигеннән торак йорт стенасына кадәр - кимендә 3 метр;

кишәрлек чикләреннән алып хуҗалык корылмаларына кадәр - кимендә 1 метр; а үзәкләштерелгән канализация булмаганда, күрше йортның диварларына кадәр ара - кимендә 12 метр;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда, бәдрәфтән су белән тәэмин итү чыганагына кадәр ара (кое) - 25 метрдан да ким түгел.

4.2.39 Хуҗалык сарае, гараж, мунча, теплицаларның янкормалары, әлеге нормативларга 10 нчы кушымта нигезендә, СНиП 31-02-2001 таләпләре үтәлгән килеш, шәхси йорт янына җибәрелә (СП 42.13330.2011). Искәрмә. Торак пункт чикләрендә урнашкан индивидуаль төзелеш участоклары территориясендә йорт хайваннары өчен биналар төзү, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, җирле үзидарә органнары карары буенча рөхсәт ителә.

4.2.40 Торак зоналарның яшеллек территорияләре торак төркемнәрен, микрорайоннарны, торак районнарны яшелләндерүнең бердәм системасы рәвешендә формалаша. Яшелләндерү системасы түбәндәгеләрне үз эченә ала: җәяүлеләр һәм транспорт коммуникацияләре (газоннар, агач һәм куакларны утырту), торак төзелеше кишәрлекләреннән тыш яшелләндерелгән мәйданчыклар (спорт, уен, этләрне йөртү өчен һ.б.), гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары (скверлар, бульварлар, микрорайон бакчалары). Торак район төзү чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсе) кимендә 25 процент булырга тиеш (микрорайонның яшелләндерелгән территориясенең суммар мәйданын да кертеп). Торак районында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр мәйданы кимендә 6 кв.метр/кешене кабул итәргә кирәк. Торак зонасында күпфатирлы йортлар төзелгән кварталның (микрорайонның) яшелләндерелгән территориясе мәйданы (гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә мәгариф оешмалары кишәрлекләрен исәпкә алмыйча) тиеш.

Торак зоналарның яшеллек территорияләре торак төркемнәрен, микрорайоннарны, торак районнарны яшелләндерүнең бердәм системасы рәвешендә формалаша. Яшелләндерү системасы түбәндәгеләрне үз эченә ала: җәяүлеләр һәм транспорт коммуникацияләре (газоннар, агач һәм куакларны рядовой утырту), торак төзелеше кишәрлекләреннән тыш яшелләндерелгән мәйданчыклар (спорт, уен, этләрне йөртү өчен һ.б.), гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары (скверлар,

бульварлар, микрорайон бакчалары). Торак район төзү чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсе) кимендә 25 процент булырга тиеш (микрорайонның яшелләндерелгән территориясенең суммар мәйданын да кертеп). Торак районында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр мәйданы кимендә 6 кв.метр/кешедән кабул итәргә кирәк. Торак зонасында күпфатирлы йортлар төзелгән кварталның (микрорайонның) яшелләндерелгән территориясе мәйданы (гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә мәгариф оешмалары кишәрлекләрен исәпкә алмыйча) тиеш.

Гомуми белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын исәпләүне күздә тота. Мәктәпкәчә мәгариф оешмалары территорияләрен яшелләндерү төзелештән азат булган территориянең кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш. Агачларны 15 метрдан да ким булмаган ераклыкта утырталар, ә куакларны оешма бинасыннан кимендә 5 метр ераклыкта утырталар. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка кыскартырга рөхсәт ителә. Торак зоналарда яшелләндерү объектларының 1 гектар мәйданчыгына агач һәм куаклар утырту нормалары 9 нчы таблицада китерелгән (Россия Федерациясе шәһәрләрендә яшеллекне булдыру, саклау һәм тоту кагыйдәләре).

9 нчы таблица

Торак зоналарында агач һәм куаклар утырту нормалары

Яшелләндерелгән территория	**1 гектар мәйдандагы агачлар саны**	**1 гектар мәйдандагы куаклар саны**
Торак районнар һәм микрорайоннар бакчалары	180 - 200	1440 - 1600
Торак территорияләре	150 - 170	750 - 850
Балалар бакчалары участоклары	180 - 220	1440 - 1760
Мәктәпләр участоклары	100 - 120	1000 - 1200

Торак биналарның йорт яны территориясен яшелләндергәндә торак йортларның диварларыннан алып 5 метр диаметрлы агач кәүсәсенә кадәр ара 5 метрдан да ким булмаска тиеш. Зуррак зурлыктагы агачлар өчен ара 5 метрдан, куаклар өчен 1,5 метр булырга тиеш. Куакларның биеклеге беренче каттагы биналарның түбән якларыннан артмаска тиеш (СанПиН 2.1.2645-10).

Проектлана торган торак төзелеше участогы чиге һәм урман массивының якындагы ягы арасында федераль закон таләпләре нигезендә ераклык. 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент" ны кимендә 50 метр кабул итәргә кирәк, ә бер-ике катлы шәхси төзелеш өчен - кимендә 15 метр.

4.2.42. Азкатлы төзелеш зонасындагы коймалар (коймалар) кызыл линияләр һәм җир бүлеп бирү чиге буенча (җир кишәрлекләренең чикара чикләре буенча) катгый билгеләнергә тиеш.

Койманың биеклеге (койманың биеклеге, тарихи барлыкка килгән төзелешләрне, мәдәни мирас объектларын һәм территориаль зоналарны саклау таләпләрен исәпкә алып, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән регламентлана.

Янгынга каршы техника һәм хезмәт транспорты аша узуны тәэмин итү максатларында бирелә торган җир кишәрлекләре чикләре һәм аларның киртәләре (коймалары) урман массивлары (утыртмалары) чикләреннән кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Коймалар һәм башка кулланылучы киртәләр пөхтә булырга тиеш: кирәк булганда, буялган, чистартылган, пычрактан чистартылган, юешлыклар, зарарланган участоклар, вертикальдән читкә тайпылышлар, чит наклейкалар, белдерүләр һәм язулар юк.

Койма буенда чүп-чар җыелу, төзелеш яки башка материалларны Озак вакытка туплау рөхсәт ителми.

Шәхси (урам) коймаларын буяуның төсле карары районның архитектура һәм шәһәр төзелеше органнары белән килештерелергә тиеш.

Торак йортларда төзелгән-төзелмәгән торак булмаган объектларны урнаштыру шартлары 31-

107-04 СП," күп фатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру чишелешләре", СанПин 2.4.1.3049-13" мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының эш режимын төзүгә, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр", СП 42.13330.2011 "СНиП 2.07.01-89" шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү" белән билгеләнә.

Яңа төзелгән торак булмаган объектларны урнаштыру «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы федераль закон, СНиП 21-01-97*, СНиП 31-01-2003, СНиП 31-06-2009, СНиП 21-02-99*, ППБ 01-03 таләпләренә туры китереп рөхсәт ителә.

4.2.43. Типологик төркемнәр һәм күпфатирлы торак йортларга (блокланган) предприятиеләр һәм иҗтимагый әһәмияттәге учреждениеләрдән тыш) тәкъдим ителә торган номенклатура әлеге нормативларга (СП 31-107-2004) 4 нче кушымтаның 6 нчы таблицасында бирелгән.

4.2.44. Урам-юл челтәре, җәмәгать пассажир транспорты челтәре, җәяүлеләр юлы озынлыгы, җәяүлеләр хәрәкәте һәм торак зонаны планлаштырганда һәм төзегәндә инженерлык тәэминаты «Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары» (4.6)бүлекләре таләпләре нигезендә проектланырга тиеш (4.6),

«Транспорт инфраструктурасы (5.3) һәм инженерлык инфраструктурасы (5.4) » әлеге нормативлар.

4.2.45. Торак төзелеше кварталлары һәм квартал эчендәге юллар территорияләре территориясенә керү юлларын проектлау СНиП 2.07.01*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

4.2.58. Авыл җирлекләрендә торак йорт тәрәзәләреннән терлек һәм кош - корт өчен сарайлар блокларына кадәр санитар өзеклекләр 15 метрдан да ким түгел, 8 блокка кадәр - 25 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителә.Блокланган сарайлар төзү мәйданы терлекләр өчен 800 кв. метрдан артмаска тиеш. Сарайлар төркемнәре һәм биналар арасындагы ераклыкны 87 нче таблица һәм 10 нчы кушымтаның 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.3. Иҗтимагый-эшлекле зоналар, катнаш зоналар
Гомуми таләпләр

4.3.1. иҗтимагый-эшлекле зоналар сәламәтлек саклау, мәдәният, сәүдә, җәмәгать туклануы, социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге, һөнәри белем бирү һәм югары белем бирү оешмалары, административ, фәнни-тикшеренү учреждениеләре, дини биналар, эшлекле, финанс билгеләнешендәге биналар, автомобиль транспорты тукталышлары, гражданнарның тормыш-көнкүрешен тәэмин итүгә бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

4.3.2. иҗтимагый-эшлекле зоналарны булдыру шәһәр төзелешенең барлык тарихи әһәмиятле факторлары: планлаштыру, төзелеш, композицияләр, киңлекләрнең төрлелеге (буш, төзелгән, яшелләндерелгән), күләмле-пространство структурасы, фрагментарь һәм шәһәр төзелеше мирасы һ. б. ш.) сакланышын тәэмин итү шарты белән гамәлгә ашырыла.

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона биналарының структурасы һәм типологиясе

4.3.3. Иҗтимагый үзәкләр саны, составы һәм урнашуы җирлек составындагы торак пункт зурлыгын, аларның урнашу системасындагы һәм төзелә торган хезмәт күрсәтү үзәкләре системасындагы ролен исәпкә алып кабул ителә. Җәмәгать үзәгендә урнаштырырга планлаштырылган биналар һәм корылмаларны классификацияләү үз максаты белән проектлаштырганда икътисадый максатка ярашлы карарлар сайлауга ярдәм итү. Проектлана торган биналарны аерым хезмәт күрсәтү дәрәҗәсенә илтеп җиткерүне түбәндәге шартлар нигезендә башкарырга кирәк:

-хезмәтләргә ихтыяҗ формалаштыручы халыкның социаль-демографик структурасы буенча: авыл җирлекләре халкының саны;

-торак пунктның яисә планировка элементларының халык саны;

-күрсәтелгән хезмәтләрне куллану ешлыгы буенча: даими рәвештә

-көндәлек хезмәт күрсәтүләр;

-кирәк булган саен - периодик яки эпизодик;
-төп урын буенча: муниципаль районның, шәһәр округының административ үзәге яисә муниципаль районның эре торак пункты;
- административ бәяләр.

4.3.4. Иҗтимагый - эшлекле зонадагы объектларның структурасын һәм типологиясен, иҗтимагый үзәк формалашу урынына карап, әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә киңәш ителә.

4.3.5. Күп функцияле иҗтимагый зона чикләрендәге территорияләр нисбәтен кабул итәргә кирәк:
-җәмәгать төзелеше участоклары-40 проценттан да ким түгел;
-торак төзелеше участоклары-25 проценттан да артмый;
-җитештерү объектлары участоклары - 10 проценттан да артмый. Шул ук вакытта торак йортның гомуми күләмендә торак булмаган фонд өлеше иҗтимагый-эшлекле территория чикләрендә 60 процентка кадәр тәшкил итәргә мөмкин.

Искәрмә: күп функцияле иҗтимагый зоналар чикләрендә аерым участокларны төзү коэффициенты 1,0% ка җитәргә мөмкин.

Иҗтимагый-эшлекле зона төзелешенең норматив параметрлары

4.3.6. Иҗтимагый-эшлекле зоналарны планлаштыру һәм төзү әлеге бүлек таләпләрен, шулай ук әлеге нормативларның «торак зоналар» бүлеген исәпкә алып башкарыла.

4.3.7. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлылыгы, җир кишәрлекләре күләмен иҗтимагый-эшлекле зонада, аларны урнаштыру, объектның функциональ билгеләнешеннән чыгып, әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицалары нигезендә, социаль нормативлар буенча билгеләргә кирәк.

3 нче кушымтаның 3, 4 нче кушымталарында күрсәтелмәгән объектлар өчен исәп-хисап мәгълүматларын проектлауга биремдә билгеләргә кирәк.

Торак пунктның иҗтимагый-эшлекле зонасында урнашкан биналарның саны, составы һәм сыйдырышлыгы билгеләгәндә, иҗтимагый үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, башка торак пунктлардан килгән биналарны өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

4.3.8. Иҗтимагый-эшлекле зона территориясен кулллануның интенсивлыгы объектларның төрләре белән билгеләнә һәм әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицаларында китерелгән параметрлар белән регламентлана.

Иҗтимагый-эшлекле зона территориясен куллануның интенсивлыгы төзелеш тыгызлыгы (мең кв. метр/га) һәм территориянең төзелеше проценты белән билгеләнә.

Төрле функциональ билгеләнештәге биналар биләгән территория төзелеше тыгызлыгын, төзелешнең планлаштырылуын, үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, тәкъдим ителә торган нормативларга туры китереп, 10 нчы таблицада күрсәтелгән мәгълүматларны исәпкә алып, кабул итәргә кирәк.

10 нчы таблица

Территория төзелеше тыгызлыгын билгеләү

Комплекс төрләре	**Төзелешнең тыгызлыгы (мең кв. метр гомуми мәйданы/гектар), кимендә**			
	Торак пунктлары			
	зур		**урта һәм кече**	
	буш территориялардә	**реконструкция вакытында**	**буш территориял-әрдә**	**реконструкция вакытында**
Мәдәни-ял комплекслары	**5**	**5**	**5**	**5**

4.3.9. Иҗтимагый-эшлекле зонада биналарны кызыл линияләрдән чигенеп урнаштырырга кирәк. Биналарны кызыл линия буенча урнаштыру барлыкка килгән корылманың ре-конструкциясе шартларында рөхсәт ителә.

4.3.10. Иҗтимагый-эшлекле зонада, аның күләменә һәм планлаштырылган - Көнчыгыш оешмасына карап, гомумшәһәр үзәгенең нигезен тәшкил итүче иҗтимагый киңлекләр (төп урамнар, мәйданнар, җәяүлеләр зоналары) системасы формалаша.

Шул ук вакытта Үзәк биналарына, транспорт тукталышларына һәм яшелләндерелгән рекреация мәйданчыкларына якын килүне тәэмин итүче бердәм җәяүлеләр зонасы булдырыла.

4.3.11. Иҗтимагый-эшлекле зонаның инженерлык инфраструктурасы объектларын һәм челтәрләрен урнаштыру әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.3.12. Транспорт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм җиңел автомобильләр кую өчен машина-урыннар санын исәпләү әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге, шулай ук әлеге бүлек таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Сатып алынган автостоянкаларны җәяүлеләр хәрәкәтеннән читтә һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларыннан 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

4.3.13. Иҗтимагый-эшлекле зона территорияләрен яшелләндерүнең минималь мәйданын «рекреацион зоналар»бүлеге таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4.3.14. Иҗтимагый - эшлекле зоналарның экологик куркынычсызлыгы (тавыш та керми, атмосфера һавасы, туфрак, радиоактив пычрану дәрәҗәсе буенча) әлеге нормативларның «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

4.3.15. Иҗтимагый-эшлекле зоналарда куркынычсызлык шартлары «янгын куркынычсызлыгы " бүлеге нигезендә тәэмин ителә.

Торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы минималь ераклыкны инсоляция һәм яктырту исәпләүләре, янгынга каршы таләпләрне һәм санитар өзеклекләрне исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк. Җәмәгать һәм торак биналарны инсоляцияләүгә һәм яктыртуга карата таләпләр әлеге нормативларның «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегендә китерелгән.

4.3.16. Азкатлы торак төзелеше территориясенең иҗтимагый үзәге мәдәният, сәүдә-көнкүреш хезмәте күрсәтү, административ, физкультура-сәламәтләндерү һәм ял итү биналары һәм корылмалары урнаштыру өчен билгеләнгән.

Иҗтимагый үзәктә илләрнең - мәйданчыкларның (ял, спорт, күчмә хезмәтләр күрсәтү өчен) һәм җәяүлеләр юлларының үзара бәйләнешле системасын булдырырга кирәк.

Җәмәгать үзәге кысаларында транспорт чараларының гомуми стоянкасын күздә тотарга кирәк.

Катнаш зоналар

4.3.17. Катнаш зоналар, кагыйдә буларак, торак пунктларның һәм кварталларның торак һәм җитештерү корылмалары өстенлек иткән өлешләрендә формалаша. Моннан тыш, мондый зоналарда җәмәгать объектларын, бизнес объектларын, ял итү сферасын, уку йортларын урнаштыру да рөхсәт ителә.

Катнаш зоналарның җитештерү объектлары параметрлары:
- 5 гектардан артмаган җир участогы белән чикләнә;
-атмосфера һавасының, өслек һәм җир асты суларының пычрануы булмау;
-тавыш, вибрация, электромагнит һәм ионизацияләүче нурланышлар булмау;
-атмосфера һавасының, өске һәм җир асты суларының пычрануы булмау;
-төзелеш өчен билгеләнгән нормалардан артык;
-санитар-саклау зоналарының күләме 50 метрдан да артмый;

4.3.18. Катнаш зоналар территорияләре өчен нормалаштырыла:
-чикләрдә урнаштыру өчен рөхсәт ителгән җитештерү объектлары параметрлары зоналар;
-санитар-гигиеник һәм янгынга каршы таләпләр буенча мөһит имнлеге шартлары; -автомобильләр кую урыннары белән тәэмин итү;
-тарих һәм мәдәният ядкярләрен саклау һәм куллану таләпләре.

4.3.19.Предприятиеләрнең әйләнә-тирәлеккә тискәре экологик йогынтысын бетерү катнаш зоналар формалаштыру өчен мәҗбүри булып тора.

Барлыкка килгән торак һәм производство төзелешен үзгәртеп кору һәм басулар аша урнаштыруны тәртипкә салганда, предприятиеләрнең җирдән файдалану чикләрен киңәйтү рөхсәт ителми.

Предприятиеләрне техник яктан яңадан җиһазландыру әйләнә-тирә мохитнең начараюына һәм аның санитар-яклау зонасын арттыруга ярдәм итәргә тиеш түгел. Предприятиеләрнең яшәү тирәлегенә йогынты ясауның барлык төрләре рөхсәт ителгән концентрациягә (алга таба - ПДК) һәм рөхсәт ителгән чик дәрәҗәгә (алга таба - ПДУ) кадәр киметелергә тиеш.

Искәрмә: производствоның зарарлы йогынтысын бетерү мөмкин булмаган очракта, предприятие милекчеләрен аның куәтен киметергә мәҗбүр итәргә кирәк,яңадан профильләштерү яки участокны бушатырга мәҗбүр итүче шартлар тудыру.

4.3.20. Катнаш зоналарда, санитар - гигиеник таләпләрне һәм җитештерү корылмаларыннан алып торак йортларга кадәр зооветеринария аермаларын үтәгәндә, төрле специализациядәге крестьян-фермер хуҗалыклары (шул исәптән 50 метрдан артмаган санитар-саклау зоналары булган терлекчелек фермалары), шулай ук авыл хуҗалыгы чималын эшкәртү, техникага хезмәт күрсәтү предприятиеләре, традицион һөнәрчелек остаханәләре һ. б. урнашырга мөмкин.

Шәһәрнең торак төзелеше районнарының катнаш зоналарында, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, мини-фермалар урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4. Җитештерү зоналары

4.4.1. Җирлекнең җитештерү зоналары күбесенчә сәнәгать предприятиеләрен, производстволарның санитар классификациясенә бәйле рәвештә, фәнни - җитештерү, коммуналь-складларны урнаштыру өчен билгеләнгән сәнәгать зоналарын үз эченә ала. Әйләнә-тирә мохитне саклау функцияләрен башкаручы җитештерү объектларының санитар-яклау зоналары, мондый объектлар урнашкан зоналар составына кертелә.

4.4.2. Җитештерү территорияләре параметрлар буенча аерыла:
-җитештерүнең зарарлылык классы-I, II, III, IV, V класслар (зарарлыкны киметү буенча);
-биләгән территория зурлыгы: 0,5 гектарга кадәр; 0,5-5,0 гектар; 5,0 - 25,0гектардан артык;25,0 - 200,0 гектар һәм аннан күбрәк;
- территорияне куллану интенсивлыгы:
-төзелеш тыгызлыгы коэффициенты - 2,5-3,0; 1,0-2,0; 1,0-кимрәк;
-төзелеш коэффициенты - 0,4 - 0,5; 0,3 - 0,4; 0,3 кимрәк;
-эш белән тәэмин ителүчеләр саны: 50гә кадәр кеше; 50-500 кеше; 500-5000 кеше; 5000 кеше; 10000 кеше; 1000нән артык кеше;
-йөк әйләнешенең зурлыгы (килү яки китү буенча ике йөк агымы кабул ителә):
-автомобильләр / тәүлек – 2 гә кадәр; 2дән 40ка кадәр; елына - 40; 40-100 мең; 100 меңнән артык тонна;
кулланыла торган ресурслар күләме:
-су куллану (тәүлегенә мең куб. метр) - 5 кадәр; 5 тән 20гә кадәр; 20дән артык,
-җылылык куллану (Гкал/сәгать) - 5кә кадәр; 5тән 20гә кадәр; 20дән артык.

4.4.3. Җитештерү зоналарын оештыру өчен нормалаштырыла:
- экологик куркынычсызлык;
-җитештерү объектларын урнаштыруга карата шәһәр төзелеше таләпләре;
-яшел утыртмалар, иҗтимагый киңлекләр белән шөгыльләнүче территорияләр;
-санитар-саклау зоналарын оештыруга карата шартлар һәм таләпләр;
-киртәләр материалларына, реклама урнаштыруга карата таләпләр; завод алды зонасына карата таләпләр;
-сәнәгать объектларын дизайнга һәм төзекләндерүгә карата таләпләр.

Җитештерү зоналары структурасы, предприятиеләр классификациясе һәм аларны урнаштыру

4.4.4. Яңа җитештерү предприятиеләрен төзү һәм гамәлдәгеләрен киңәйтү өчен җитештерү зонасы, аэроклиматик характеристикаларны, җир рельефын, атмосферада сәнәгать ташлаулары таралу закончалыкларын, атмосфераның пычрану потенциалын, торак, рекреацион зоналарга, халыкның күпләп ял итү зоналарына карата районның территориаль планлаштыру схемасына, район җирлекләренең генераль планнарына туры китереп, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре таләпләре нигезендә проектлана .

4.4.5. Җитештерү зоналарын, сәнәгать узелларын, предприятиеләрне (алга таба - җитештерү зонасы) һәм алар белән бәйле чүп-чарларны, калдыкларны, чистарту корылмаларын авыл хуҗалыгы өчен яраксыз яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә урнаштырырга кирәк. Мондый җирләр булмаганда, начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә участоклар сайлап алына ала.

Җитештерү зонасын һәм урман фонды җирләрендә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны урнаштыру, Россия Федерациясе Урман кодексының 21 статьясындагы 1 пунктында күрсәтелгән объектлардан тыш, тыела. Файдалы казылма ятмалары мәйданнарында җитештерү зонасын урнаштыру җир асты байлыкларының дәүләт фонды белән идарә итүнең федераль органы - җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яки аның территориаль органнары рөхсәте белән рөхсәт ителә.

4.4.6. Предприятиеләрнең чүп-чар, шлам җыю урыннарын, калдыкларны туплау урыннарын урнаштыру аларны утильләштерү мөмкин булмавын нигезләгәндә генә рөхсәт ителә, шул ук вакытта җитештерү зоналары өчен үзәкләштерелгән (төркем) чүплекләрне күздә тотарга кирәк. Алар өчен участокларны, санитар нормаларны үтәп, предприятиеләр территориясеннән читтә һәм су белән тәэмин итүнең җир асты чыганакларын санитар саклау зонасының II поясында урнаштырырга кирәк.

Сланец, мышьяк, кургаш, терекөмеш һәм башка ягулык һәм токсик матдәләр булган өемнәр торак һәм иҗтимагый биналардан һәм санитар-яклау зонасы белән аерылырга тиеш.

4.4.7. Елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын урнаштыру су объектларын пычранудан, чүпләнүдән һәм сулыкларны саегудан саклауны тәэмин итә торган корылмалар белән су һәм табигатьне саклау законнарына туры китереп җиһазланган очракта рөхсәт ителә.

Елгаларның яр буе участокларында һәм башка сулыкларда җитештерү зонасы урнашканда, предприятиеләр мәйданчыкларының планлаштыру тамгасы, су агымының яшерен һәм авышлыгын исәпкә алып, исәп-хисап иң югары горизонтыннан, шулай ук гидротехник корылмаларга йөкләнеш һәм йогынты ясау таләпләре нигезендә билгеләнә торган дулкын биеклегеннән ким дигәндә 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш. Исәп-хисап горизонты өчен су биеклегенең халык хуҗалыгы һәм оборона әһәмиятенә ия булган предприятиеләр өчен иң югары дәрәҗәсен кабул итәргә кирәк.

100 елга бер тапкыр, калган предприятиеләр өчен - 50 елга бер тапкыр, ә 10 елга кадәр эксплуатацияләү срогы булган предприятиеләр өчен - 10 елга бер тапкыр.

4.4.8. Җитештерү зонасын урнаштыру рөхсәт ителми: рекреацион зоналар составында; Махсус сакланылучы территорияләр җирләрендә, шул исәптән: эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарының барлык поясларында, санитария округлары зоналарында, дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларын тау-санитария саклау зоналарында;мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрен) саклау зоналарында, мәдәни мирас объектларын дәүләт саклавы өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт органы белән килештермичә; предприятиеләрне төзүгә һәм эксплуатацияләүгә янарга мөмкин булган актив карст, оползней, оседания яисә өслек ишелү зоналарында тау эшләнмәләре йогынтысында;

Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе билгеләгән сроклар агымына кадәр органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган кишәрлекләрдә; гидротехник корылмаларны җимерү нәтиҗәсендә су басу һәм катастрофик су басу зоналарында.

4.4.9. Яшәү тирәлегенә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты ясау чыганаклары булып торучы сәнәгать объектлары һәм производстволары, корылмалар өчен, әйләнә-тирә мохиткә пычраткыч матдәләр бүлеп чыгара торган, шау-шу, вибрация һәм башка зарарлы физик факторларның куәтенә, эксплуатацияләү шартларына, характерына һәм санына бәйле рәвештә, шулай ук, сәнәгать объектларының һәм производстволарның санитар классификациясе нигезендә яшәү тирәлегенә һәм

кеше сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү буенча каралган чараларны исәпкә алып, санитария-саклау зоналарының түбәндәге ориентир күләмнәре билгеләнә:

I класслы предприятиеләр өчен - 1000 метр;

II класслы предприятиеләр өчен - 500 метр;

III класслы предприятиеләр өчен - 300 метр;

IV класслы предприятиеләр өчен - 100 метр;

V класслы предприятиеләр өчен - 50 метр.

СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә санитар-яклау зоналарының күләмнәре билгеләнде.

4.4.10. Санитар-яклау зонасының якынча күләме атмосфера һавасының көтелгән пычрануын исәпләп (фонны исәпкә алып) һәм атмосфера һавасына физик йогынты дәрәҗәләрен исәпләп, санитар-саклану зонасы проектында нигезләнергә тиеш һәм СанПиН 2.2.1/2.1.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр нәтиҗәләре белән расланырга тиеш.

4.4.11. Атмосфера һавасының аерым чисталыгын таләп итә торган предприятиеләрне, атмосфера һавасын пычрату чыганаклары булган күрше предприятиеләргә карата өстенлек итүче юнәлештәге җилләрнең очлы ягыннан урнаштырырга кирәкми.

4.4.12. Азык-төлек һәм эшкәртү сәнәгате предприятиеләрен төзү өчен участокны сайлау һәм бирү мәҗбүри катнашында башкарылырга тиеш. Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе санитар-техник корылмаларга һәм коммуналь билгеләнештәге установкаларга һәм атмосфера һавасын зарарлы һәм күңелсез ис килә торган матдәләр белән пычрату чыганагы булган технологик процесслар булган предприятиеләргә карата өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен җилләткеч яктан проектлана.

4.4.13. Балыкчылык предприятиеләрен проектлау санитария-гигиена һәм ветеринария-санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла һәм бары тик Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фитосанитар күзәтчелек буенча федераль хезмәт органнары белән килештереп кенә рөхсәт ителә. Балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир кишәрлекләрен бирүне СН 455-73 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

4.4.14. Атмосфера һавасын, су объектларын, туфракны пычрату чыганаклары булган җитештерү зоналарын, шулай ук тавыш, вибрация, электр магниты һәм радиоактив йогынты чыганаклары белән торак төзелешенә карата әлеге нормативларны «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләренә туры китереп урнаштырырга кирәк.

4.4.15. Санитария классификациясеннән тыш, җитештерү предприятиеләре һәм объектлары кайбер характеристикаларга ия һәм аларның параметрлары буенча аерыла, шул исәптән: биләп торган территориянең зурлыгы буенча:

участок: 0,5 гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0 - 25,0 гектар;

зона: 25,0 - 200,0 гектар;

территориядән файдалануның интенсивлыгы буенча:

төзелешнең тыгызлыгы (капиталь объектларның гомуми мәйданының кв.метры): 25 000 - 30 000; 10 000 - 20 000; 10 000 нән кимрәк;

төзелеш проценты (%): 60 - 50; 50 - 40; 40 - 30, ким - 30; саны буенча эшләүчеләр: 50 кешегә кадәр; 50 - 500 кеше; 500 - 1000 кеше; 1000 - 4 000 кеше; 4 000 - 10 000 кеше; 10 000 артык кеше;

йөк әйләнеше зурлыгы буенча (күбрәк ике йөк агымыннан кабул ителә торган - килү яки җибәрү):

тәүлеккә автомобиль: 2 гә кадәр; 2 дән 40 ка кадәр; 40 артык;елга 40 кадәр; 40тан 100 000 гә кадәр; 100 000нән артык тонна;

кулланыла торган ресурслар күләме буенча:

су куллану (тәүлеккә мең куб метр): 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык;

җылылык куллану (Гкал/сәг): 5 кә кадәр; 5 тән 20 гә кадәр; 20 дән артык.

Торак пунктлар территорияләре транспорт һәм инженерлык ресурслары белән тәэмин ителеш буенча җитештерү территорияләре ихтыяҗларына туры килергә тиеш.

4.4.16. Торак пунктлар чикләрендә урнашкан җитештерү зоналарының тискәре йогынтысы булган очракта, әйләнә-тирә мохиткә предприятиенең куәтен киметүне, аны кабат үзгәртеп коруны яисә торак пунктларның авыл итен зоналарыннан экологик яктан имин булмаган сәнәгать

предприятиеләрен чыгаруны күздә тоту зарур.

4.4.17. Территориянең җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә, башка функциональ билгеләнештәге территорияләргә кушылуны исәпкә алып, түбәндәге территорияләрне үзгәртеп корырга кирәк:

җитештерү зоналарының иҗтимагый-эшлекле зоналарга кушылган полосасында җитештерү зоналарының иҗтимагый-административ объектларын, аларны иҗтимагый үзәкләр һәм зоналар формалаштыруга кертеп, урнаштырырга кирәк;

торак зоналарына тоташу полосасында су зонасы чигендә саңгырау коймалар урнаштырырга ярамый. Торак районның коммуналь объектларын, төрле типтагы автостоянкаларны, яшел утыртмаларны урнаштыру өчен кушылган санитар-яклау зонасы составына керүче тирәлектән файдалану тәкъдим ителә;

производство зоналарының автомобиль һәм тимер юл юлларына тоташу полосасында күпләп сату һәм хезмәт күрсәтүче предприятиеләр белән компактлы җитештерү төзү участокларын урнаштыру тәкъдим ителә, алар склад биналарын, эре габаритлы подъездларны, борылыш мәйданчыкларын таләп итә.

4.4.18. Җитештерү территорияләре параметрлары шәһәр округы территорияләреннән, экологик иминлек буенча җирлектән файдалану һәм аларны төзү кагыйдәләренә, территорияләрдән файдалануның зурлыгына һәм интенсивлыгына буйсынырга тиеш.

4.4.19. Җитештерү зоналарын урнаштырганда аларның торак районнар белән, хезмәт хәрәкәтләренә вакыт аз булганда, рациональ бәйләнешен тәэмин итәргә кирәк.

Сәнәгать зонасы

4.4.20. Җирлекнең сәнәгать зоналары территорияләре яңаларын урнаштыру һәм булганнарын яңадан ремонтлау, реконструкцияләү, модернизацияләү өчен билгеләнгән.

Сәнәгать зоналары территориясендә ярдәмче хезмәтләр, инженерлык һәм транспорт белән тәэмин итү системалары, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү (4.1 п., 18.13330.2011) кооперациясе белән сәнәгать предприятиеләрен урнаштырырга кирәк.

4.4.21. Сәнәгать зоналарын урнаштырганда аларның торак зоналары белән, яшәү урыннарыннан эш урыннарына кадәр хәрәкәт итү өчен вакыт сарыф ителгәндә, 90 процент хезмәткәр өчен (бер ноктада) аларның 90 минуттан да артмаган (11.11 п., 42.13330.2011) элемтә урнаштырырга кирәк.

4.4.22. Сәнәгать зонасы территориясендә сәнәгать зонасы предприятиеләрендә эшләүче автомобильләрне, сәнәгать зонасы объектларында булучыларны, шулай ук сәнәгать зонасы территориясендә урнашкан предприятиеләрнең җитештерү эшчәнлегенә бәйле вакытлыча яшәүче гражданнарны парковкалау урыннары оештырылырга тиеш.

4.4.23. Сәнәгать зонасы территориясендәге участокларга керү урыннарыннан җир өсте җәмәгать транспорты тукталышына һәм автомобиль куюу урыннарына кадәр максималь араны 400 метрдан да артык булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

4.4.24. Инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтле төркемнәре хезмәтен файдалану мөмкинлеге каралган сәнәгать зонасы объектларында җитештерү, административ-көнкүреш һәм башка ярдәмче биналарга керү пандуслар белән җиһазландырырга кирәк (5.15 нче пункт 18.13330.2011).

4.4.25.Сәнәгать үзәге төзелешенең яки реконструкциясенең беренче һәм аннан соңгы чиратлары проектланырга һәм төзелеп беткән пуск комплексы буларак төзелергә тиеш.

гомумузел объектлар, транспорт һәм инженерлык челтәрләре һәм эшләүчеләргә социаль хезмәт күрсәтү объектлары. Юллар комплексы компактлы рәвештә, бердәм мәйданчыкта, сәнәгать предприятиеләре чикләре арасындагы нигезсез өзеклекләрдән башка урнаштырылырга тиеш. Төзү комплексына һәм төзелеш чиратына планлаштыру проектын эшләргә кирәк (5.3 п., 18.13330.2011).

4.4.26. Сәнәгатьче зоналар территорияләреннән файдалануның күләмнәрен һәм интенсивлыгын шәһәр структурасында зоналар урнашу шартларын һәм шәһәр территориясенең төрле участокларының шәһәр төзелеше кыйммәтен исәпкә алып, җитештерү үзенчәлегенә бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк.

4.4.27. Җитештерү объектларын урнаштыруга шәһәр төзелеше таләпләре сәнәгать зоналарының функциональ-планлаштыру оешмасын, сәнәгать зонасы территориясенең эш белән тәэмин ителешен, сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләмен, төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткечләрен үз эченә ала.

4.4.28. Сәнәгать зоналарының функциональ-планировка оешмасын кварталлар рәвешендә (кызыл сызыклар чикләрендә) күздә тотарга кирәк. Әлеге кварталлар чикләрендә предприятиеләрнең тармак характеристикаларын, аларны урнаштыруга санитария-гигиена һәм янгынга каршы таләпләрне, аларның йөк әйләнешен һәм транспорт төрләрен, шулай ук төзелешнең чиратлылыгын исәпкә алып (8.4 п., 42.13330.2011).

4.4.29. Сәнәгать предприятиеләре һәм башка җитештерү объектлары биләгән территория сәнәгать зонасы территориясенең кимендә 60 процентын тәшкил итәргә тиеш (8.4 п., 42.13330.2011).

4.4.30. Сәнәгать зонасы территориясенең урнашуы процентларда сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларының һәм аларга бәйле объектларның киртә (участок чикләре) чикләрендә мәйданнары суммасының, шулай ук тышкы керү юллары һәм резерв участоклары биләгән мәйданны шәһәрнең генераль планы белән билгеләнгән сәнәгать зонасы территориясенең гомуми мәйданына кертүгә бәйле хезмәт күрсәтү учреждениеләренең нисбәте буларак билгеләнә. Әлеге территорияләр предприятие һәм башка объектлар мәйданчыкларында биналар һәм корылмаларны урнаштыру өчен проектлауга йөкләмә нигезендә билгеләнгән резерв участокларны үз эченә ала (8.4 п., 42.13330.2011).

4.4.31. Сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләме, әлеге нормага 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә тармак төренә карап, сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең норматив тыгызлыгы күрсәткеченә карата аның төзелеш мәйданының тигез күләменә кабул ителә.

4.4.32. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны сәнәгать зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата 11 нче таблица нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

11 нче таблица

Территория зоналары участокларын төзүнең тыгызлыгыкүрсәткечләре

Территориаль зоналар	**Төзелеш коэффициенты**	**Төзелеш тыгызлыгы коэффициенты**
Сәнәгать зонасы	0,8	2,4
Фәнни-җитештерү *	0,6	1,0
Коммуналь-склад	0,6	1,8
*Тәҗрибә кырларын һәм полигоннарын, резерв территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын исәпкә алмыйча		

4.4.33. Сәнәгать зонасы иҗтимагый-административ киңлекләрдә комплексны төзекләндерү: оешманы һәм төзекләндерүне үз эченә ала

«Завод алды» зонасы, җәяүлеләр өчен коммуникацияләр оештыру һәм төзекләндерү, предприятиеләр территорияләрен яшелләндерү өлеше, социаль инфраструктура объектлары комплексын оештыру, кыска вакытлы ял зоналарын оештыру.

4.4.34. Завод алды зонасын административ, төп җитештерү бинасы янында яисә сәнәгать зонасының җитештерү билгеләнешендәге территорияләр чикләре эчендә дә, шулай ук алар янәшәсендәге җәмәгать территорияләрендә җитештерү зоналарының иҗтимагый территорияләргә кушылу полосасында, аларны шәһәр иҗтимагый зоналары формалашуга кертеп, урнаштырырга кирәк. Төзекләндерү элементларын яшелләндерүгә һәм урнаштыруга 40 -50% завод алды зонасының территориясе (охшашлык буенча МНГПИ-1.13.01-08 "Иркутск шәһәрен шәһәр төзелешен проектлауның җирле нормативлары").

Сәнәгать объектларының завод алды зоналары күләмнәрен 12 нче таблица белән (5.8 п., 18.13330.2011) кабул итәргә кирәк.

12 нче таблица

Объектларның завод алды зоналарының күләмнәре

Эшләүчеләр саны, мең кеше	Размеры земельных участков, гектаров
0,5 кадәр	0,8
0,5 дән 1 гә кадәр	0,7
1 дән 4 кә кадәр	0,6
Искәрмә: Өч сменалы эштә беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр санын исәпкә алырга кирәк. Беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр саны хезмәткәрләрнең проект санын бер сменага икегә бүлү буларак исәпләнә.	

4.4.35. Җәяүлеләр коммуникацияләрен сәнәгать зонасы территориясе буйлап, аеруча йөк һәм башка махсус транспортта хәрәкәт итү өчен юллар, җайланмалар һәм корылмалар белән кисешү яисә тоташтыру урыннарында кешеләрнең тоткарлыксыз һәм куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк.

Җәяүлеләр өчен аралашу тирәлеген яшелләндерүне газоннар һәм чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар рәвешендә проектларга тәкъдим ителә. Сәнәгать зонасы территориясендә рекреация объектларын, кагыйдә буларак, кыска вакытлы ял итү өчен зоналар рәвешендә формалаштырырга кирәк. Кыска вакытлы ял зоналарын җитештерү эшчәнлегенең тискәре йогынтысыннан максималь сакланган территориядә урнаштырырга кирәк. Предприятиеләр территориясен яшелләндерү өлешен кимендә 20 процент кабул итәргә кирәк. Җир кишәрлеген яшелләндерү өчен, үсемлекләрнең җирле төрләрен, аларның санитар-яклау һәм декоратив үзлекләрен һәм предприятиеләр бүлеп чыгара торган зарарлы матдәләргә тотрыклылыгын исәпкә алып, кулланырга кирәк.

Азык-төлек сәнәгате объектлары, җитештерүнең төгәл процесслары булган цехлар, шулай ук һава өрдергеч, компрессор һәм моториc-сынау станцияләре территориясендә мамык чәчәк атканда бүлеп бирелгән агач үсентеләре, җепселле матдәләр һәм төшерелгән орлыклар куллану тыела. Норматив янгынга каршы аралар чикләрендә ылыслы токым агачлары утырту рөхсәт ителми (5.62 п., 18.13330.2011).

4.4.36. Сәнәгать зонасы территориясендә сәламәтлек саклау учреждениеләрен (даруханә, медпунктларны), җәмәгать туклануы предприятиеләрен, көндәлек ихтыяҗ товарлары белән сәүдә предприятиеләрен, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен үз эченә алган социаль инфраструктура объектларының сәнәгать зонасы территориясендә эшләүче барлык кешеләр өчен өстәмә комплекслар урнаштырырга кирәк.

4.4.37. Торак территорияләренә килеп кушылу полосасыннан, кагыйдә буларак, торак зонасының коммуналь объектларын, күпкатлы чокырларны, төрле типтагы стоянкаларны, яшел утыртмаларны урнаштыру өчен файдаланырга кирәк. Предприятиеләр һәм башка җитештерү объектлары урнашканда әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендәге таләпләр үтәлә: туфракны, җир өсте суларын һәм җир асты суларын, атмосфера һавасын пычратуны, табигать мохитен торгызуны, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалануны һәм аларны торгызуны, экологик иминлекне тәэмин итүне булдырмау чаралары. Җитештерү һәм хезмәт күрсәтүче объектларның куркыныч дәрәҗәсе кануннарда билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

4.4.38. Санитар-яклау зоналары, зарарлы матдәләрне чистарту һәм зарарсызландыру буенча барлык техник һәм технологик чаралар уздырганнан соң, сәнәгать зонасы чигендә тавыш дәрәҗәсенең иң чик мөмкин булган зарарлы матдәләр концентрациясе дәрәҗәләре һәм тавыш бирүнең иң чик мөмкин булган дәрәҗәләре тәэмин ителми икән, күздә тотарга кирәк. Сәнәгать предприятиеләренең санитар-яклау зоналары күләмнәре СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә билгеләнә һәм предприятие ташлауларындагы зарарлы матдәләрне таркату исәп-хисаплары белән раслана. Сәнәгать предприятиеләре төркемнәре өчен барлык чыганакларның суммар чыгаруларын һәм физик йогынтысын, шулай ук гамәлдәге предприятиеләр өчен лаборатория күзәтүләренең еллык циклы нәтиҗәләрен исәпкә алып, бердәм санитар-саклау зонасы билгеләнә (8.6 п., 42.13330.2011).

4.4.39. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары участоклары предприятиеләр территориясе составына кертелми һәм төзелешләре шул зоналар территориясендә рөхсәт ителә торган объектларны урнаштыру өчен бирелергә мөмкин. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 (V бүлек).

4.4.40. Предприятиеләрнең җитештерү зоналары һәм санитар-яклау зоналары чикләрендә торак биналар, кунакханәләр, тулай тораклар, бакча корылмалары, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, медицина оешмалары, ял йортлары, спорт корылмалары, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары предприятиеләре, азык-төлек чималы күпләп складлары, эчәргә

яраклы су әзерләү һәм саклау өчен сууткәргеч корылмалар комплекслары, җитештерүгә хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган башка иҗтимагый биналар һәм корылмалар урнаштыру рөхсәт ителми. Санитар-яклау зоналары территориясе рекреацион максатлар һәм авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү өчен кулланылырга тиеш түгел. Санитар-яклау зонасы күләме предприятиенең санитар-яклау зонасы проектын эшләгәннән соң кимергә мөмкин (8.2 п., 42.13330.2011).

4.4.41. Санитар яклау зонасы булган азык-төлек, медицина, фармацевтика һәм башка сәнәгать предприятиеләре 100 метрга кадәр металлургия, химик, нефть химиясе һәм промышленностьның зарарлы производстволары булган башка тармаклары предприятиеләре белән сәнәгать зоналары территориясендә, шулай ук санитар-яклау зоналары чикләрендә (8.3 п., 42.13330.2011) урнаштырырга тиеш түгел.

4.4.42. Чистартылган территориядә әйләнә-тирә мохитне саклауга бәйле сәламәтләндерү, санитария-гигиена һәм башка чаралар, санитар-яклау зоналарын төзекләндерүне дә кертеп, зарарлы матдәләр чыгаручы предприятие хисабына гамәлгә ашырыла (8.2 п., 42.13330.2011).

4.4.43. Санитар-яклау зоналарын яшелләндерүнең минималь мәйданын зона киңлекләренә карап 13 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (8.6 п., 42.**13330.2011).**

13 нче таблица

Санитар-яклау зоналарын яшелләндерү мәйданы

Санитар-яклау зонасы киңлеге, метр	**Кечкенә яшелләндерү мәйданы, процентлар**
300 гә кадәр	60
300 дән 1000 гә кадәр	50
1000нән 3000гә кадәр	40
3000 дән артык	20
Яшелләндерү мәйданы предприятиенең санитар-яклау зонасы проекты нигезендә арттырылырга мөмкин	

Санитар-яклау зоналарында торак һәм иҗтимагый-эшлекле зоналар ягыннан киңлеге белән агач-куаклык полосасын күз алдында тотарга кирәк кимендә 50 метр, ә зонаның киңлеге 100 метрга кадәр булганда - кимендә 20 метр (8.6 п. СП 42.13330.2011).

4.4.44.Тарих һәм мәдәният һәйкәлләре булып торучы барлыкка килгән җитештерү корылмалары объектларын реконструкцияләгәндә, аларның тарихи йөзен саклау чараларын күрергә кирәк (8.1 п., 42.13330.2011).

Фәнни-җитештерү зоналары

4.4.45.Фәнни-җитештерү зоналары территорияләре яңа фәнни-җитештерү зоналарын урнаштыру һәм булганнарын яңадан торгызу, реконструкцияләү, модернизацияләү өчен, гамәлдәге фән һәм фәнни хезмәт күрсәтү учреждениеләрен, лаборатор, тәҗрибә-конструкторлык, эксперименталь, техник-гамәлгә кертү объектлары һәм алар белән бәйле һөнәри белем бирү оешмалары һәм югары белем бирү оешмалары территорияләрен урнаштыру өчен, технопаркларга, фәнни парклар, бизнес-инкубаторлар, инновацияләр инкубаторлары урнаштыру, шулай ук хезмәт күрсәтүче зоналарны: кунакханәләр, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре объектларын, транспорт һәм инженерлык корылмаларын урнаштыру өчен билгеләнгән (8.8.1342.330 2011)

4.4.46.Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны фәнни-җитештерү зонасы өчен кишәрлек (квартал) мәйданына карата әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).нспорт һәм инженерлык корылмаларын урнаштыру өчен билгеләнгән (8.8.42.13330 2011).

4.4.47. Фәнни-җитештерү зоналарының составын, аерым элементларның урнашу шартларын, шулай ук аларның санитар-яклау зоналарының зурлыгын тәҗрибә производстволарының әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясау факторларын исәпкә алып билгеләргә кирәк. 50 метрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналарын таләп итми торган сынау производстволары булган очракта, фәнни-җитештерү зоналарында аларны катнаш төзелеш зоналары тибында формалаштырып, торак төзелешен урнаштыру рөхсәт ителә (8.8 п., 42.13330.2011).

4.4.48. Технопарклар гамәлдәге предприятиеләр базасында яисә яңа төзелә торган объектлар рәвешендә алдынгы технологияләрнең тәҗрибәле полигоннары буларак формалаша. Технопаркларны оештыруга таләпләр проектлауга йөкләмә белән билгеләнә.

Коммуналь-склад зонасы

4.4.49. Коммуналь-склад зоналары территорияләре предприятиеләрен азык-төлек (азык-төлек, ит һәм сөт) сәнәгате, гомумтовар (азык-төлек һәм азык-төлек булмаган), махсуслаштырылган складлар (суыткычлар, бәрәңге-, яшелчә-, җиләк-җимеш саклагычлары), шәһәр халкына муналь, транспорт һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (8.2 п. 42.13330.2011) урнаштыру өчен билгеләнгән.

Транспорт үзәкләрендә һәм автомобиль юллары буйлап күпкатлы җир өсте һәм җир асты машина кую урыннары, гаражлар, коммуналь-склад билгеләнешендәге объектлар урнаштырылып, файдалануның югары интенсив коммуналь-склад зоналарын булдыру кирәк.

4.4.50. Халыкка уртача хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган логистик һәм склад комплекслары системасын торак пунктлардан читтә аларны тышкы транспорт төеннәренә якынайтып формалаштырырга кирәк.

Дәүләт резервлары, нефть һәм нефть продуктлары складларын, сыекландырылган газларны, шартлагыч материалларны һәм көчле кулланыла торган агулы матдәләрнең базис складларын, азык-төлекнең базис складларын, фураж һәм сәнәгать чималының базис складларын, урман һәм төзелеш материалларының базисның базис базис базаларын урнаштыру шулай ук торак пунктлардан һәм аеруча саклана торган территорияләрдән читтә санитария, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәп, шулай ук күздә тотылырга тиеш.

4.4.51. Утыра торган материалларның ачык складлары өчен мәйданчыкларны, коммуналь-склад зоналары территорияләрендә калдыкларны урнаштыру рөхсәт ителми.

4.4.52. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданны коммуналь-склад зонасы өчен участок (квартал) мәйданына карата әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

4.4.53. Шәһәр халкына хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән складларның җир кишәрлекләре күләме 10-13 (СП 42.13330.2011) таблицалары нигезендә кабул ителә.

Бәрәңге, яшелчә һәм җиләк-җимеш саклау зоналары 50 метрдан да ким булмаган күләмне кабул итәргә кирәк (8.11 п., 42.13330.2011).

4.4.54. Халыкка турыдан-туры көндәлек хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган Склад комплексларын торак пункттан читтә, җирлекнең аерымланган склад районнарында, санитар, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәгәндә, тышкы транспорт төеннәренә якын итеп формалаштырырга кирәк (8.9 п., 42.13330.2011).

4.4.55. Махсус нормалар һәм бүлеп бирелгән урнаштыру дәүләт резервлары складлары, беренче төркемдәге нефть һәм нефть продуктлары складлары, нефть һәм нефть продуктларының күчереп төяү базалары, сыекландырылган газ складлары, көчле тәэсир итүче агулы матдәләр складлары, азык-төлек базасы, фураж һәм сәнәгать чималы, урман эшкәртү базалары, урман һәм төзелеш материалларының базислы складлары складлары өчен каралган (8.9 п. 42.13330.2011).

4.4.57. Җирлекнең яшел зонасында, шәһәрне утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, агач һәм куак үсемлекләре питомникларын һәм төсле-оранжерея хуҗалыкларын күздә тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш. Питомникларның мәйданын кешенең 3 - 5 кв.метр исәбеннән алырга кирәк. Чәчәкле-оранжерея хуҗалыкларының гомуми мәйданын 0,4 кв.метр/кеше исәбеннән алырга кирәк.

15 нче таблица

Махсуслаштырылган 1 мең кешегә исәпләнгән җир кишәрлекләренең сыйдырышлылыгы һәм күләмнәре

Махсуслаштырылган	**Складларның сыйдырышлылыгы, тонна**	**Җир участокларының үлчәмнәре, кв.метр**

Суыткыч бүлүчеләр (ит һәм ит продуктлары, балык һәм балык продуктлары, май, хайван мае, сөт продуктлары һәм йомырка саклау өчен)	27	190* 70
Җиләк-җимеш саклагычы	17	1300* 610
Яшелчә саклагычы	54	1300* 610
Бәрәңге саклагычы	57	1300* 610
*Санауда бер катлы складлар өчен нормалар китерелгән, ваклаучысында - күпкатлы складлар өчен. Искәрмә: 1.Бәрәңге, яшелчә, җиләк-җимешләр үстерү һәм әзерләү районнарында складларның сыйдырышлылыгы һәм, димәк, җир кишәрлекләренең мәйданнары күләме 0,6 коэффициенты белән кабул ителә. 2.Бәрәңге һәм җиләк-җимеш саклагычларының сыйдырышлылыгы һәм шәһәрләрдәге саклагычлар өчен җир кишәрлекләренең зурлыгын шәһәрдән тыш саклауны оештыру хисабына киметергә кирәк, аның өлешен республика, край, өлкәләр һәм федераль әһәмияттәге шәһәрләрнең сәүдә органнары билгели.		

4.4.58. Размер санитарно-защитных зон для объектов коммунально-складского назначения устанавливается в соответствии с СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03.

4.4.59. Площади и размеры земельных участков складов разного назначения допускается принимать в соответствии с таблицами 14 - 17.

16 нчы таблица

Вахта һәм экспедиция бистәләре өчен складларның 1 мең кешегә сыйдырышлылыгы

Складлар, үлчәү берәмлеге	**Бистәләр өчен складларның сыйдырышлылыгы**	
	вахталы	**экспедицияле**
Коры продуктлар, куб метр.	0,3	3,5
Суыткычлар, тонна	0,01	0,1
Яшелчә саклагычы, бәрәңгесаклагыч, җиләк-җимеш саклагычы, тонна	0,5	0,5
Искәрмә: коры продуктлар һәм суыткычлар складлары нормасы вахталылар өчен айлык запастан һәм экспедиция бистәләре өчен еллык запастан чыгып билгеләнгән. Яшелчә, бәрәңге һәм җиләк-җимеш саклау нормалары еллык запастан чыгып билгеләнде.		

17 нче таблица

Төзелеш материаллары һәм каты ягулык складларының җир кишәрлекләре күләме 1 мең кешегә

Складлар	**Җир участокларының күләме, кв.метр**
Төзелеш материаллары складлары (кулланучылар)	300
Каты ягулык складлары өстенлекле кулланылышта:	
күмер	300
утын	300

Җирлекнең җитештерү зонасы

4.4.60. Җирлекнең җитештерү зонасында, мөмкин булганча, торак зонага карата һәм җирлекнең

рельефы буенча түбәнрәк яктан урнаштырырга кирәк.

Производство зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны бер мәйданчыкта берләштерергә кирәк.

4.4.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең мәйданын санитария, ветеринария һәм янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, СНиП II-97-76 буенча кабул итәргә кирәк.

4.4.62. Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары өчен санитар-яклау зоналары һәм торак төзелешенә кадәр санитар аермалар СанПиН 2.2.1.1.1.1200 нигезендә билгеләнә.

Зур санитар-яклау зоналарын таләп итә торган җитештерү объектларын торак зонасыннан иң ерак урнашкан производство территориясенә башка җитештерү объектларына (агулы химикатлар складларыннан тыш) урнаштырырга кирәк. Алар белән торак зонасы арасындагы аермада гамәлдәге СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200 таләпләрен исәпкә алып, зарарлыгы аз класслы объектларны урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4.63. Җитештерү объектларын урнаштырганда, әлеге 6 бүлектәге таләпләрне исәпкә алып, туфракның, җир өсте һәм җир асты суларының, атмосфера һавасының пычрануын булдырмау чараларын күрергә кирәк.

4.5. Ял итү зоналары

4.5.1. Рекреацион зоналар составында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр, массакүләм ял зонасы, махсус сакланылучы табигый территорияләр, урманнар, скверлар, парклар, бакчалар, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, шулай ук ял итү, туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла һәм билгеләнгән башка территорияләр бүленергә мөмкин.

4.5.2. Рекреацион зоналар территориясендә яңа сәнәгать, коммуналь-склад һәм башка объектлар төзү рөхсәт ителми. Алар рекреацион, сәламәтләндерү һәм табигатьне саклау билгеләнешендәге объектларны эксплуатацияләүгә турыдан-туры бәйле түгел (9.1 нче торак пункт 42.13330.2011)

4.5.3. Яшел утыртмаларны торак пунктта аның зурлыгын һәм әһәмиятен, аның планировка структурасын, төзелешнең архитектура-пространство композициясен һәм җирле шартларны исәпкә алып, бердәм система рәвешендә күз алдында тотарга кирәк.

Торак пунктның яңа территорияләрен проектлаганда һәм булганнарын реконструкцияләгәндә гамәлдәге яшел утыртмаларны максималь саклауны һәм файдалануны күздә тотарга кирәк.

4.5.4. Торак пунктны төзү чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсе) кимендә 55 процент, торак район территориясе чикләрендә - 25 проценттан ким булмаска тиеш, шул исәптән микрорайонның (кварталның) яшелләндерелгән территориясенең суммар мәйданы да (9.12 п., 42.13330.2011).

1 километрдан артык киңлектәге санитар-яклау зоналары урнаштыруны таләп итүче предприятиеләр булган шәһәрләрдә төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсен 15 процентка арттырырга кирәк.

Гомуми файдаланудагы яшел территорияләр

4.5.5. Гомуми файдаланудагы яшеллек территорияләре - шәһәр төзелешен нормалаштыру объектлары - парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, халыкның кыска вакытлы ял итү урыннары рәвешендә тәкъдим ителгән.

4.5.6. Шәһәр территориясендә урнашкан паркларны, бакчаларны, бульварларны, скверларны яшелләндерелгән территорияләр мәйданын кимендә кабул итәргә кирәк (9.14 п., 42.13330.2011):

6 кв.метр/кеше - торак районнар өчен;

гомумшәһәр территорияләре өчен - 10 кв.метр/кеше.

Шәһәр урманнарының гамәлдәге массивларын шәһәр урман-паркларына үзгәртеп корырга һәм аларны, 5 кв.метрдан да артык булмаган күрсәткечтән чыгып, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләргә өстәмә рәвештә кертергә кирәк (9.14 п., 42.13330.2011).

4.5.7. Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр структурасында 0,5 километр киңлектәге эре парклар һәм урман парклары кимендә 10 процент тәшкил итәргә тиеш (9.15 п.,

42.13330.2011).

4.5.8. Гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары мәйданнарын түбәндәгеләр кабул итәргә тиеш:

парклар - 15 гектар;

торак районнарның парклары - 10 гектар;

бакчалар - 3 гектар;

скверлар - 0,5 гектар.

Төзекләндерү шартлары өчен әлеге күләмнәр киметелергә мөмкин (9.4 п., 42.13330.2011).

4.5.9. Яңа рекреацион объектны проектлау һәм рекреацион зоналарның гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләү чик рекреация йөкләнешенең ориентир дәрәҗәсе һәм уңайлы булу радиусы белән 17 нче таблица нигезендә күз алдында тотарга кирәк.

4.5.10. Бер тапкыр урман паркларына килүчеләр саны 10 - 50 кеше/гектар тәшкил иткәндә, аларның хәрәкәтен оештыру өчен юл-тропик челтәрен, ә алан кырыйларында туфракны яклаучы агачлар утыртуны күздә тотарга кирәк, бер тапкыр килүчеләр саны 50 кеше/гектар һәм аннан да күбрәк булганда урман ландшафтын паркка әйләндерү буенча чаралар булырга тиеш (СП 42.13330.2011 п.9.16).

4.5.11. Парк - халыкның даими ялы өчен билгеләнгән, кагыйдә буларак, кимендә 10 гектар зурлыкта үсешле төзекләндерү системасы булган күпфункцияле яисә махсуслаштырылган рекреацион эшчәнлекнең яшелләндерелгән территориясе. Реконструкция шартларында парк территориясенең зурлыгы шәһәр төзелеше вәзгыяте белән билгеләнә.

Ландшафт композициясенең өстенлек итүче элементларына карап, паркларның болын, су, балалар, спорт, этнографик һәм башка билгеләнешендәге өлешләрен аерып күрсәтәләр, башкарыла торган структура-планлаштыру функциясенә бәйле рәвештә - барлык яшьтәге һәм төрле яшьтәге халыкның ихтыяҗларын канәгатьләндерүне исәпкә алып, гомумшәһәр күпфункцияле парклары һәм торак районнарның (микрорайоннарның) парклары.

4.5.12. Парк территориясе элементлары нисбәтен паркның гомуми мәйданының процентын кабул итәргә кирәк:

яшел утыртмалар һәм сулыклар территорияләре - 65 - 70;

аллеялар, юллар, мәйданчыклар - 25 - 28;

бина һәм корылмалар - 5 - 7.

4.5.13. Парк территориясен функциональ оештыруны 18 нче таблица нигезендә проектларга кирәк.

4.5.14. Уңайлылык радиосы түбәндәгеләрне төзергә тиеш:

парклар өчен - җәмәгать транспортында 20 минуттан артык түгел;

торак районнар парклары (микрорайоннар) өчен - 15 минут яисә 1200 метр җәяүлеләр йөри алу мөмкинлеге (9.15 п., 42.13330.2011).

Таблица 18

Яңа рекреацион объектның үтемлелеген билгеләү һәм гамәлдәге рекреацион зоналар территорияләрен реконструкцияләү

Рекреацион объектның тибы	Иң чик рекреацион йөкләнеш-бер тапкыр килүче кешеләр саны, кеше/гектарга	Уңайлылык радиусы
Урманнар:		-
караңгы ылыслылар	1-3тән артык түгел	
якты ылыслылар	3тән артык түгел	
киң яфраклы катнаш	8дән артык түгел	
урман болыннары	20дән артык түгел	
Урман-парк	10нан артык түгел	15-20 минут транспорт уңайлылыгында
Болын-парк	10нан артык түгел	15-20 минут транспорт уңайлылыгында
Гидропарклар	10нан артык түгел	15-20 минут транспорт

		уңайлылыгында
парклар	100дән артык түгел	1200-1500 м
Ял зоналары парклары	70тән артык түгел	15-20 минут транспорт уңайлылыгында
Бакчалар	100дән артык түгел	400-600 м
Скверлар	100 һәм аннан артык	300-400 м
Бульварлар	100 һәм аннан артык	300-400 м
Искәрмә: 1. Рекреация объекты территориясендә рекреацион йөкләнешнең төрле дәрәҗәләре булган зоналар бүленергә мөмкин. 2. Фактик рекреация йөкләнеше көтелүче үлчәмнәр белән билгеләнә һәм формула буенча исәпләнә: R = N/S, кайда: R-рекреацион йөкләнеш, кеше/гектарга; N - рекреация объектларына килүчеләр саны, кеше; S-рекреацион территория мәйданы, гектар. 3. Рекреация территориясендә бер үк вакытта торучы кешеләр саны рекреация объектыннан файдалану мөмкинлеге радиусында яшәүче халык санының 10-15 процентын кабул итәргә тәкъдим ителә.		

4.5.15. Парк территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: төп юлларның каты өслеге, өслекләрнең бәйләнеше элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен кече контейнерлар, мәйданчыклар җиһазлары, яктырту җиһазлары. Күпфункцияле парк территориясендә төзекләндерү элементларын үз эченә ала: каты төрләр төп юллар һәм мәйданчыкларны (спорт һәм балалар мәйданчыкларыннан тыш) каплау (плитка куәте), өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, декоратив-гамәли бизәү элементлары, су җайланмалары (сулыклар, фонтаннар), эскәмияләр, чүп - чар өчен кече контейнерлар, койма (парк, аттракцион зоналары, аерым мәйданчыклар яки үсентеләр), мәйданчыклар җиһазлары, урам техник җиһазлары («су» арбасы, «туңдырма»), яктырту җиһазлары, архитектура-декоратив яктырту җайланмалары, парк зонасы яки гомумән парклар турында мәгълүмат йөртүчеләр.

Таблица 19

Парк территориясен функциональ оештыру

Куллану төрләре буенча паркның функциональ зоналары	**Парк зоналарының җир участоклары күләме**	
	паркның гомуми мәйданыннан %	**кеше өчен кв. метр**
Мәдәни-агарту чаралары зонасы	3-8	10-20
Массакүләм чаралар зонасы (тамаша, аттракционнар һ. б.)	5-17	30-40
Физкультура-сәламәтләндерү чаралары зонасы	10-20	75-100
Балалар ял итү зонасы	5-10	80-170
Йөрү зонасы	40-75	200
Хуҗалык зонасы	2-5	-

4.5.16. Яшелләндерүнең төрле төрләрен һәм алымнарын куллану киңәш ителә: вертикаль (Пергола, трельяжлар, шпалерлар), мобиль (контейнерлар, вазоннар), агачлардан, куаклардан декоратив композицияләр, әлеге климат зонасы өчен хас үсемлекләр төрләрен кулланып чәчәкле бизәлеш, шулай ук үсемлекләрнең экзотик төрләрен махсус паркларда куллану.

4.5.17. Бакча рекреацион эшчәнлекнең чикләнгән җыелмасы белән чикләнгән территориядән гыйбарәт, ул күбесенчә халыкның йөрү һәм көндәлек ял итү өчен билгеләнгән, ул, кагыйдә буларак, 3-5 гектар мәйданны били. Реконструкция шартларында бакча территориясенең зурлыгы гамәлдәге шәһәр төзелеше ситуациясе белән билгеләнә.

4.5.18. Бакча территориясенең элементлары нисбәтен бакчаның гомуми мәйданы процентыннан чыгып билгеләргә:

- яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре - 80 - 90;
- аллеялар, юллар, мәйданчыклар-8-15;
- биналар һәм корылмалар - 2-5.

4.5.19. Микрорайон (квартал) проектлаганда, гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләрне микрорайон бакчасы рәвешендә формалаштырырга киңәш ителә. Микрорайон (квартал) бакчасы өчен 4.7.17 пунктта китерелгән бакча элементларының чагыштырмасын үзгәртү яшелләндерү поцентын киметү һәм сумаклар мәйданын арттыру (20 проценттан артмаска тиеш) рөхсәт ителә

4.5.20. Бакча территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларны плитка белән каплау, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүплекләр, урам техник җиһазлары (арбалар), яктырту җиһазлары.

4.5.21. Бульвар һәм җәяүлеләр аллеялары урам һәм елга буйларындагы линия формасындагы яшелләндерелгән территориялардән гыйбарәт.

Бульварлар һәм җәяүлеләр аллеяларын җәяүлеләр хәрәкәтенең массакүләм агымнары юнәлешендә күздә тотарга кирәк (п.9.21 СП42.13330.2011).

Бер буй җәяүлеләр аллеясы булган бульварларның киңлеген, ким дигәндә, урнаштырыла торган метрларны кабул итәргә кирәк:

- урамнар буенча-18;
- урамның бер ягында машиналар йөрү өлеше һәм төзелеш арасында-10 (п.9.21 СП42.13330.2011).

Бульварның киңлеге һәм озынлыгы минималь нисбәтен 1: 3 тән дә ким булмаска тиеш.

4.5.22. Бульварга керү системасы өстәмә рәвештә аның озын яклары буенча 250 метрдан да артык түгел, ә интенсив хәрәкәт булган урамнарда-җәяүлеләр кичүе белән бәйләнештә оештырыла. Торак урамнар буйлап 18-30 метр киңлектәге бульвар полосаларын проектларга кирәк.

4.5.23. Бульвар территориясе элементларының нисбәтен, аның киңлегенә карап, 20 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Таблица 20

Бульвар территориясе элементларының нисбәте

Бульварның киңлеге, метр	**Территория элементлары (гомуми мәйданның проценты)**		
	Яшел үсентеләр һәм сулыклар территориясе	**аллеялар, юллар, мәйданчыклар**	**Корылмалар һәм төзелешләр**
18-25	70-75	30-25	-
25-50	75-80	23-17	2-3
50дән артык	65-70	30-25	5тән артык түгел

4.5.24. Сквер көндәлек кыска вакытлы ял итү һәм халыкның транзит йөреше өчен билгеләнгән, гадәттә 0,5 тән алып 2,0 гектарга кадәр зурлыктагы компактлы яшелләндерелгән территориядән гыйбарәт.

4.5.25. Сквер территориясе элементларының нисбәтен 21нче таблица буенча кабул итәргә кирәк

Таблица 21

Сквер территориясе элементлары нисбәте

Урнашкан скверлар:	**Территория элементлары (гомуми мәйданнан процент)**	
	яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре	**аллеялар, юллар, мәйдан-мәйданчыклар, кече формалар**
Шәһәр урамнарында һәм мәйданнарында	60-75	40-25
Торак районнарда, торак урамнарда, биналар	70-80	30-20

арасында, аерым биналар каршында		

4.5.26. Бульварлар һәм скверлар территорияләрен комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юллар һәм мәйданчыкларның каты өслекле төрләре, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп - чар өчен кече контейнерлар, яктырту җиһазлары, архитектура-декоратив яктырту җиһазлары.

Юллар өслеген, нигездә, плитка куәте рәвешендә проектларга, капламның колористик чишелешен, декоратив-гамәли бизәлеш элементларын, түбән декоратив киртәләр урнаштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

4.5.27. Биналар һәм корылмалардан яшел үсентеләргә кадәр ераклыкны 22 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

Таблица 22

Биналар һәм корылмалардан яшел үсентеләргә кадәр ераклык

Бина, корылма	**Бинадан, корылмадан, объекттан күчәргә кадәр ераклык, метрларда**	
	Агач кәүсәсенә	**куакка**
Бинаның һәм корылмаларның тышкы дивары	5,0	1,5
Трамвай полотносы чиге	5,0	3
Тротуар һәм бакча юлы чиге	0,7	0,5
Җирле әһәмияттәге урамнарның машиналар йөрү өлеше, юл читендәге ныгытылган полосадан тыш, яки юл кырые сызыгы канавы	2,0	1,0
Яктырту челтәре, трамвай, күпер терәге һәм мачтасы. эстакада	4,0	-
Табанасты, террасы һ. б.	1,0	0,5
Табанасты яки терәк диварларның эчке ягы	3,0	1,0
Җир асты челтәрләре: газүткәргеч, канализация	1,5	-
җылылык челтәре (дивары канал, Тоннель яки оболочка каршындагы бес канал салу.	2,0	1,0
сuүткәргеч, дренаж	2,0	-
көч кабеле һәм элемтә кабеле	2,0	0,7
Искәрмә: 1. Китерелгән нормалар ябалдашларының диаметры 5 метрдан артмаган агачларга карый һәм ябалдашлары зур диаметрлы агачларга арттырылырга тиеш. 2. Биналар янында утыртыла торган агачлар торак һәм иҗтимагый биналарның инсоляцияләнүенә һәм яктыртылышына комачауламаска тиеш (п.9.5 СП42.13330.2011.).		

4.5.28. Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр кече архитектура формалары белән төзекләндерелгән булырга тиеш: фонтан һәм бассейннар, баскычлар, пандуслар, терәк стеналар, беседкалар, яктырткычлар һ.б. Яктырткычларның санын территорияне яктырту нормалары буена билгеләргә кирәк.(п.9.22 СП42.13330.2011).

4.5.29. Ландшафт-рекреацион территорияләрнең (юллар, аллеялар, сукмаклар) юл челтәрен, тукталыш пунктларына, уен һәм спорт мәйданчыкларына кыска араларны билгеләүне исәпкә алып, җәяүлеләрнең төп юллары юнәлешләренә туры китереп, мөмкин булганча, мөмкин кадәр тайпылышлар белән трассаларга кирәк.

4.5.30. Юл киңлеге 0,75 метр булырга тиеш (бер кешенең хәрәкәт полосасының киңлеге) (п.9.23 СП 42.13330.2011).

4.5.31. Шәһәрләрнең яшел зоналарында, шәһәр һәм авыл җирлекләре төркемнәрен утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, агач һәм куак үсентеләре питомникларын һәм чәчәк-оранжерия хуҗалыкларын күз алдында тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш. Питомникларның мәйданы, халыкның гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр белән тәэмин ителеше дәрәҗәсенә, санитар - яклау зоналары күләменә, бакчачылык ширкәтләренең үсешенә, табигый-климат һәм башка җирле шартлар үзенчәлекләренә бәйле рәвештә, 3-5 кв.метр исәбеннән кабул ителергә тиеш. Чәчәк-оранжерия хуҗалыкларының гомуми мәйданы бер кешегә 0,4 кв. метр исәбеннән кабул итәргә кирәк (п.9. 24 СП 42.13330.2011).

Ял итү зоналары

4.5.32. Массакүләм ял һәм коену өчен файдаланыла торган су объектларын рекреацияләү зоналарын проектлаганда, аларны урнаштыру урынын сайлау билгеләнгән тәртиптә килештерелә. Шул ук вакытта түбәндәге таләпләрне исәпкә алырга кирәк:

- су объекты суның сыйфаты һәм территориянең санитар торышы санитар-эпидемиологик һәм гигиена таләпләренә туры килүе;
- суга уңайлы һәм куркынычсыз карашлар урнаштыру мөмкинлеге;
- рекреация зонасына керү юллары булу яки аларны урнаштыру мөмкинлеге;
- куркынычсыз рельеф су объектының уңайлы гидравлик режимы;
- тискәре һәм куркыныч процессларның барлыкка килү мөмкинлеге булмау (ишелеп төшүләр һ. б.) (“су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр» ГОСТ 17.1.5.02-80).

4.5.33. Су объектларын рекреацияләү зонасы, җирле шартларны исәпкә алып, портлардан һәм порт корылмаларыннан, гидротехник корылмалардан, агынты суларны агызу урыннарыннан, шулай ук башка пычрану чыганакларыннан ераграк торырга тиеш.

Рекреация зонасы санитар-саклау зоналарыннан читтә һәм әйләнә-тирәлекнең пычрану чыганакларына һәм тавыш чыганакларына карата (ГОСТ 17.1.5.02-80 «су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр») урнаштырылган булырга тиеш.

4.5.34. Ял итү зоналарында урнашкан пляжлар (елга һәм күлләр) территорияләре күләме бер кешегә 8 кв.метрдан да ким булмаска тиеш, балалар өчен - бер кешегә 4 кв. метрдан да ким булмаска тиеш. Елга һәм күл пляжлары өчен яр буе полосасының минималь озынлыгын бер кешегә 0,25 метрдан да ким булмаска тиеш (п.9. 32 СП 42.13330.2011).

4.5.35. Пляжларга бер тапкыр килүчеләр саны пляжларны бер үк вакытта йөкләү коэффициентларын исәпкә алып исәп тотарга кирәк:

- санаторийлар-0,6-0,8;
- ял һәм туризм учреждениеләре - 0,7-0,9;
- балаларның ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләре - 0,5 - 1,0;
- җирле халык өчен гомуми файдалану - 0,2;
- юлламасыз ял итүчеләр - 0,5 (п.9.32 СП42.13330.2011).

4.5.36. Ял итү зонасы территориясендә түбәндәгеләр проектларга кирәк: медицина хезмәте күрсәтү пункты, коткару станциясе, җәяүлеләр юллары, инженерлык җиһазлары (эчә торган су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, пычранган өслек агып төшүдән саклау), яшелләндерү, чүп-чар җыюлыклар, күләгә өемнәре, җәмәгать бәдрәфләре (ГОСТ 17.1.5.02 - 80 «су объектларын реацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»).

4.6. Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары

4.6.1. Инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары тимер юл, автомобиль, елга, диңгез, һава һәм торба үткәргеч транспорт, элемтә объектлары һәм инженерлык җиһазлары өчен билгеләнгән.

4.6.2. Җирлек территориясендә транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектларын урнаштырганда, санап үтелгән объектларның торак, иҗтимагый төзелешкә һәм җирлекнең рекреацион

зоналарына зыянлы йогынты чыганакларыннан норматив аермаларны билгеләү белән тәэмин ителә торган зыянлы йогынтыны булдырмауны күздә тотарга кирәк. Норматив өзеклекләр СанПин 2.2.1/2.1.1.1.2 нигезендә билгеләнә. Халык иминлегенә турыдан-туры йогынты ясаучы корылмалар һәм коммуникацияләр шәһәр һәм авыл җирлекләреннән читтә урнашкан.

4.6.3. Корылмалар һәм транспорт коммуникацияләре, элемтә, инженерлык җиһазлары бүлеп бирелгән чикләрдәге территорияләр объектларның техник һәм эксплуатацион характеристикаларын исәпкә алып формалаштырыла.

4.6.4. Әлеге территорияләрне оештыруга карата таләпләр һәм проектлаштырганда кулланырга кирәк булган норматив документлар исемлеге әлеге нормативларның 5.2 һәм 5.3 бүлекләрендә китерелгән.

4.6.5. Корылмаларга һәм коммуникацияләргә һәм аларның санитар-яклау зоналарына бүлеп бирелгән чикләрдәге территорияне төзекләндерү буенча бурычлар корылмаларның милекчеләренә йөкләнә.

4.7. Авыл хуҗалыгы кулланылышы зоналары. Гомуми таләпләр

4.7.1. Торак пунктлар территорияләре чикләрендә урнаштырыла торган функциональ зоналар составына авыл хуҗалыгы кулланышы зоналары (шул исәптән авыл хуҗалыгы җирләре зоналары), шулай ук авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге һәм авыл хуҗалыгы, дача хуҗалыгы, бакчачылык, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, шәхси ярдәмче хуҗалыкны үстерү өчен билгеләнгән зоналар кертелергә мөмкин.

4.7.2. Дача хуҗалыгы, бакчачылык, яшелчәчелек, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару өчен билгеләнгән яңа төзелә торган объектларны шәһәр округы һәм җирлекләре территориясе чикләрендә торак пунктлардан читтә урнаштырырга киңәш ителә.

4.7.3. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге һәм авыл хуҗалыгы, дача хуҗалыгы, бакчачылык, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару, үсеш өчен билгеләнгән зоналарны кертү хисабына торак пунктлар чикләрен үзгәртү авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, җирлекнең генераль планына үзгәрешләр кертү юлы белән, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 24 нче статьяның 2-14 өлешләрендә билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырырга тәкъдим ителә.

4.7.4. Авыл хуҗалыгы җирләре зоналары - ул, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә урнашкан җирләр, сөрүлекләр, печәнлекләр, көтүлекләр, ятаклар, күпьеллык үсемлекләр (бакчалар һ.б.) биләп торган җирләр.

4.7.5. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар - авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, саклау һәм беренчел эшкәртү өчен файдаланыла торган биналар, корылмалар, корылмалар биләп торган зоналарга, шулай ук авыл хуҗалыгы юллары, коммуникацияләр, агач-куак үсеше белән шөгыльләнүче җирләр дә керә.

4.7.6. Авыл хуҗалыгы зоналары, төп максатчан билгеләнештән тыш, төп функцияле җитештерү өчен файдаланыла ала:

- интенсив бакчачылык һәм яшелчәчелек;
- фәнни-белем бирү зоналары белән төп функцияләре;
- фәнни тикшеренүләр;
- югары белем бирү, фәнни тикшеренүләр;
- махсус белем бирү.

4.7.7. Авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналарда профильле тармаклар үсешенә бәйле булмаган максатларда барлык төр авыл хуҗалыгы җирләрен алу чикләнә. Әлеге зоналарда авыл хуҗалыгының төп тармакларын үстерү шартларына тискәре йогынты ясый торган җитештерү эшчәнлегенең барлык төрләре югары дәрәҗәдә чикләнә.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны урнаштыру зоналары (җитештерү зонасы). Гомуми таләпләр

4.7.8. Җирлекнең һәм торак пунктларның җитештерү зоналарын территориаль планлаштыру документлары нигезендә урнаштырырга кирәк.

4.7.9. Җирлекнең һәм торак пунктларның (алга таба - җитештерү зоналары) җитештерү зоналарында терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек предприятиеләрен, авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү, авыл хуҗалыгы машиналарына һәм автомобильләренә ремонт, техник хезмәт күрсәтү һәм аларны саклау, төзелеш конструкцияләре, җирле материаллардан

эшләнмәләр һәм детальләр әзерләү буенча предприятиеләрне, машина сынау станцияләрен, ветеринария учреждениеләрен, теплицалар һәм парникларны, промысел цехларын, матди складларны, транспорт, энергетика һәм башка объектларны урнаштырырга кирәк.

4.7.10. Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә җитештерү зоналарын һәм алар белән бәйле коммуникацияләрне урнаштыру өчен авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә яисә начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә мәйданчыклар һәм трассалар сайларга кирәк.

4.7.11. Күпьеллык җиләк-җимеш үсентеләре, саклагыч урманнар белән биләнгән сөрүлекләрдә, җирләрдә, сугарулы һәм киптерелгән зоналарны урнаштыру аерым очракларда рөхсәт ителә

4.7.12. Җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителми:

- җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яки аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка файдалы казылма ятмалары мәйданчыкларында;

- предприятиеләрне, биналарны һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү өчен каршылык китергән ишелү зоналарында;

-эчәргә яраклы су чыганакларын санитар саклау зоналарында;

- дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар, тау-санитар саклау округларының барлык зоналарында;

- яшел зоналар җирләрендә;

-органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган җир кишәрлекләрендә кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы буенча идарәсе һәм Татарстан Республикасы буенча Ветеринария һәм фитосанитар күзәтчелек буенча федераль хезмәт идарәсе тарафыннан билгеләнгән сроклар тәмамланганчыга кадәр;

- махсус сакланыла торган табигый территорияләр җирләрендә, шул исәптән мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында, Татарстан Республикасы дәүләт органы рөхсәтеннән башка.

4.7.13. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларын махсус сакланыла торган территорияләрнең сак зоналарында урнаштыру рөхсәт ителә, әгәр ниятләнгән объектларны төзү яки аларны эксплуатацияләү табигать шартларын бозмаса һәм аларның сакланышына янамаса. Ниятләнгән объектларны урнаштыру шартлары аерым саклана торган табигать территорияләре булган барлык йортлар белән килештерелергә тиеш.

4.7.14. Су объектларын су һәм табигать саклау законнары нигезендә пычратудан, чүплектән һәм ташландык суларны агызудан саклауны тәэмин итүче корылмалар белән җиһазландырганда, елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителә.

4.7.15. Елгаларның яисә сулыкларның яр буе кишәрлекләрендә җитештерү зоналары урнашканда, зоналар мәйданчыкларының планлаштыру билгеләре, су агымының терәлүен һәм авышлыгын, шулай ук дулкынның һәм аның нагонының исәп-хисап биеклеген исәпкә алып, су горизонтыннан кимендә 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

10 елдан артык эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен, 50 елга бер тапкыр кабатлану ихтималы булган, 10 елга кадәр эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен - 10 елга бер тапкыр кабул итү зарур.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен сулыкларның яр буе участокларында урнаштырганда һәм предприятиеләр белән турыдан-туры бәйләнмәгән очракта, киңлеге 40 метрдан да ким булмаган яр буе полосасын күздә тотарга кирәк.

4.7.16. Радио - станцияләр, шартлаткыч матдәләр складлары, көчле тәэсир итүче агулы матдәләр һәм башка предприятиеләр һәм махсус билгеләнештәге объектлар урнашкан районда җитештерү зоналарын урнаштырганда проектлана торган зоналардан ераклыкны күрсәтелгән объектларның санитар-саклау зоналарын үтәгәндә гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк (СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03).

4.7.17. Атмосферага шактый күләмдә төтен, тузан яки начар ис бүлеп бирә торган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, җитештерү зоналары табигый җил белән тәэмин ителмәгән территорияләрдә булырга рөхсәт ителми.

4.7.18. Җитештерү зоналарында минераль ашламалар складларын һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чараларны урнаштырганда сулыкларга зарарлы матдәләр эләкмәскә тиешле чаралар үтәлергә тиеш. Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын балык хуҗалыгы сулыкларыннан кимендә 2 километр ераклыкта урнаштырырга кирәк. Аеруча кирәк булган

очракта, балык һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештерелгән очракта, күрсәтелгән складлардан балык хуҗалыгы сулыкларына кадәр ераклыкны киметү рөхсәт ителә. Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары өчен СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп санитар-яклау зоналары оештыруны күздә тотарга кирәк.

4.7.19. Җирлекнең җитештерү зонасын торак төзелешенә карата мөмкин булган яктан, җир рельефы буенча түбәнрәк урнаштырырга кирәк. Җитештерү зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны мөмкин кадәр торак зонага карата берьяклы урнаштырылган бер мәйданчыкта тупларга кирәк. Җитештерү зоналары территорияләре гомуми челтәрдәге тимер яисә автомобиль юлларына, шулай ук елгаларга бүленергә тиеш түгел.

4.7.20. Җитештерү зоналарын планлаштыру һәм төзегәндә түбәндәгеләрне күз алдында тотарга кирәк:

- селитеб зонасы белән планлаштырылган бәйләнеш;
- бер җир кишәрлегендә авыл хуҗалыгы һәм сәнәгать предприятиеләрен икътисади яктан максатчан кооперацияләү һәм гомуми ярдәмче һәм хезмәт күрсәтү объектларын оештыру;
- комплекслы технологик һәм инженер-техник таләпләрне үтәү һәм табигый - климат, геологик һәм башка җирле шартларны исәпкә алып, бердәм архитектура ансамблен төзү;
- җитештерү калдыклары һәм агымнары белән пычранудан әйләнә-тирә мохитне саклау чаралары;
- авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зонасын киңәйтү мөмкинлеге.

Җитештерү зоналарын төзүнең норматив параметрлары

4.7.21. Җитештерү зонасы территориясен куллануның интенсивлыгы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы белән билгеләнә. Җитештерү зонасы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре әлеге нормативларга 5 нче кушымтаның 2 нче таблицасында каралганнан да ким булмаска тиеш.

4.7.22. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны урнаштыру өчен җир кишәрлеге мәйданы, төзелешнең минималь тыгызлыгы нормативын исәпкә алып, проектлауга бирем буенча билгеләнә.

4.7.23. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм җитештерү зоналарын урнаштырганда алар арасында төзелеш тыгызлыгыннан, санитар, ветеринария, янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, мөмкин булган минималь ара билгеләргә кирәк.

4.7.24. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан янгынга каршы ераклыкны " янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент «2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк. Тәрәзә проемалары аша яктыртыла торган биналар арасындагы ераклык каршы биналарның иң биекләреннән (карнизның өске өлешенә кадәр) ким булмаска тиеш.

4.7.25. Әйләнә - тирә мохиткә зарарлы матдәләр бүлеп бирү чыганагы булган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, биналар һәм корылмалар санитар - яклау зоналары белән әлеге нормативларга 5 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә торган торак һәм иҗтимагый биналардан аерылырга тиеш. Санитар-яклау зоналары территориясе җирдән файдаланудан алынмый һәм авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен максималь файдаланылырга тиеш. Санитар-саклау зоналары күләме, шулай ук аларның территориясендә объектлар, биналар һәм корылмалар урнаштыру шартлары СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

4.7.26. Киңлеге 100 метрдан артык булган санитар-яклау зоналары чигендә селитеб зонасы ягыннан 30 метрдан да ким булмаган киңлектәге агач-куак утыртмалары полосасы, ә зона киңлеге 50 дән 100 метрга кадәр - киңлеге 10 метрдан да ким булмаган полоса каралган булырга тиеш.

4.7.27. Санитар яклау зоналары күләме 500 метрдан артып киткән предприятиеләр һәм корылмаларны авыл торак пунктларының җитештерү зоналарының аерымланган җир кишәрлекләрендә җитештерү территориясенең торак зонасыннан аеруча ерак урнашкан өлешендә башка җитештерү күләмнәренә (агулы химикатлар складларыннан тыш) урнаштырырга кирәк. Санитар-саклау зоналары күләме 500 метрдан артып киткән предприятиеләр һәм объектлар арасында өзеклектә, торак зонасы белән санитария классификациясе буенча куркынычсызлыкның кече класслы

элементларын урнаштырырга рөхсәт ителә, моңа дарулар, дару чаралары һәм (яки) дару формалары, фармацевтика предприятиеләре өчен чимал һәм ярымпродуктлар җитештерү объектлары, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары, азык-төлек чималының һәм азык-төлек продуктларының күпләп сату складлары, эчә торган суны әзерләү һәм саклау өчен суүткәргеч корылмалар комплекслары урнаштыру рөхсәт ителә.

4.7.28. Проектлана торган авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, авыл торак пунктларының җитештерү зоналары биналарын һәм корылмаларын әлеге объектлар өчен бертөрле булган җитештерү процессларының, санитария, зооветеринария һәм янгынга каршы таләпләрнең, йөк әйләнешенең, төрләрнең үзенчәлекләре нигезендә берләштерергә кирәк хезмәт күрсәтүче транспорт, су, җылылык, электр энергиясе куллану, шул ук вакытта участоклар оештыру: предприятиеләр мәйданчыклары; ярдәмче җитештерү һәм складларның гомуми объектлары.

4.7.29. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын түбәндәге функциональ зоналарга бүләргә кирәк:

- җитештерү;

-коммуналь-склад.

Күрсәтелгән зоналарга бүлү проектлаштыру һәм төзелешнең конкрет шартларын исәпкә алып башкарыла. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын проектлаганда аларны урнаштыру нормаларын исәпкә алырга кирәк.

4.7.30. Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын торак, җәмәгать һәм җитештерү биналарына карата җаваплы яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.31. Сәнәгать нигезендә терлекчелек һәм кошчылык фермалары, ветеринария учреждениеләре һәм сөт, ит һәм йомырка җитештерү предприятиеләрен башка авыл хуҗалыгы объектларына һәм селитеб территориясенә карата җаваплы яктан урнаштырырга кирәк. Терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләрен проектлаганда терлек азыгы цехларын һәм тупас азык складларын урнаштыру технологик проектлаштыруның тиешле нормалары буенча кабул ителергә тиеш.

4.7.32. Ветеринария учреждениеләрен (ветсанпропускниклардан тыш), ат абзарларын, ачык типтагы тирес саклагычларны терлекчелек һәм кошчылык биналарына һәм корылмаларына карата ачык яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.33. Теплицалар һәм парникларны җир өслегеннән 1,5 метрдан да ким булмаган грунт суларының иң югары дәрәҗәсе булган көньяк яки көньяк-көнчыгыш склоннарда проектларга кирәк. Теплицаларның һәм парникларның җир участокларын планлаштырганда төп корылмаларны функциональ билгеләнеше буенча (теплицалар, парниклар, җылытыла торган грунтлы мәйданчыклар) төркемләргә кирәк, шул ук вакытта йөрү һәм узу системасы да каралырга тиеш.

4.7.34. Авыл хуҗалыгы продукциясе складларын һәм саклагычларын, санитар-саклау зоналарын исәпкә алып, җир өслегеннән 1,5 метрдан да ким булмаган, иң югары җилләтелә торган җир кишәрлекләрендә урнаштырырга кирәк. Авыл хуҗалыгы продукциясен (яшелчә, бәрәңге, сөт, терлек һәм кош-корт, йон, май культураларын) беренчел эшкәртү өчен биналар һәм бүлмәләр СНиП 2.10.02-84 таләпләренә туры китереп проектлана.

4.7.35. Ярдәмче җитештерү объектларын проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү һәм ярдәмче биналарын, технологик, төзелеш һәм санитар нормаларны үтәп, берләштерергә кирәк. Трансформатор подстанцияләре һәм 6-10 кВ көчәнешле бүлү пунктлары, вентиляция камералары һәм җайланмалары, янмый торган сыеклыклар һәм газлар күчерү буенча насослар, җиңел кабынучы складлардан тыш, арадаш чыгым складлары. янучан сыеклыклар һәм газларны җитештерү биналарына яки алар янына куелган биналарга проектларга кирәк.

4.7.36. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре территорияләренә хезмәт күрсәтүче янгын деполары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»Федераль законның 17 бүлеге таләпләре нигезендә проектлана. Янгын деполары гомуми челтәр юлларына чыккан җир кишәрлекләрендә проектлана. Янгын депосының урнашу урынын, 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль законның 76 статьясы белән билгеләнгән торак пунктта чакыру урынына беренче бүлекчәнең килү вакытын һәм аларда эшләүче предприятиеләргә хезмәт күрсәтү радиусын исәпкә алып, сайларга кирәк: А, Б һәм В - 2 километр, Г һәм Д - 4 километр. Күрсәтелгән радиус арткан очракта, авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында 1 автомобильгә янгын постын

күздә тотарга кирәк. Янгын постын җитештерү яки ярдәмче биналарга урнаштырырга рөхсәт ителә.

4.7.37. Ачык һавада яки җылытыла торган биналарда эш урыннарыннан санитар-көнкүреш биналарына кадәр ераклык (җыештырулардан тыш) 500 метрдан артмаска тиеш.

4.7.38. Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, шул исәптән терлекчелек һәм кошчылык ширкәтләренең, җитештерү зонасындагы мәйданчыкларны койма белән әйләндереп алуны проектлауга бирелгән задание нигезендә карарга кирәк.

4.7.39. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының төп керү пунктын төп якын килүне яки подъездны күздә тотарга кирәк. Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең 5 гектардан артык мәйданчыгы кимендә ике керү юлы булырга тиеш, алар арасында коймалар периметры буенча 1500 метрдан да артмаска тиеш.

4.7.40. Керү пунктлары алдында әлеге пункттан файдаланучы 1 эшчегә 0,15 кв.метр исәбеннән (иң зур сменада) мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

4.7.41. Гражданнарга караган автотранспортны кую өчен мәйданчыклар түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк: исәп - хисап чорына - 2 автомобиль, перспективага-ике чиктәш сменада эшләүче 100 эшчегә 7 автомобиль. Әлеге мәйданчыкларның җир участоклары күләмен 1 автомобильгә 25 кв.метр исәбеннән кабул итәргә кирәк.

4.7.42. Төзелештән һәм катламнардан буш булган участокларда, шулай ук предприятие мәйданы периметры буенча яшелләндерүне күздә тотарга кирәк. Яшелләндерү өчен билгеләнгән участокларның мәйданы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының кимендә 15 процентын, ә төзелеш тыгызлыгы 50 проценттан да ким булмаган очракта - 10 проценттан да ким булмаска тиеш. Биналар һәм корылмалардан агач һәм куакларга кадәр ераклыкны 40 нчы таблица буенча алырга кирәк.

4.7.43. Яшел үсентеләр полосаларының киңлеген 23 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

23 нче таблица

Яшел утыртмаларның(утыртылган агачларның) киңлеген билгеләү

Газоннарда агачлар яки агачлар белән беррәттән куаклар утырту: - бер рәтле утырту; - ике рәтле утырту	2 5
Газоннарда бер рәтле куаклар утырту биеклеге: 1,8 метрдан артык; 1,2 дән 1,8 метрга кадәр; 1,2 метрга кадәр	1,2 1 0,8
Газоннарда төркемләп яки куртинлап агачлар утырту	4,5

Газоннарда төркемләп яки бер урында берничә төрдән булган куаклар утырту	3
Газон	1

4.7.45. Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең яшелләндерү зоналарында иң күп сменада эшләүче хезмәт ияләре ял итү өчен ачык, төзекләндерелгән мәйданчыкларны 1 кешегә 1 кв.метр исәбеннән чыгып төзүне күздә тотарга кирәк.

4.7.46. Җитештерү зонасының тышкы транспорты һәм юл челтәре барлык авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм селитеб зонасын әлеге нормативларның, шулай ук әлеге бүлекнең 5.12.156 таләпләренә туры килерлек итеп транспорт бедән тәэмин итәргә тиеш.

4.7.47. Тимер юл транспортын проектлаганда авыл торак пунктларының селитеб зонасы чикләрендә предприятиеләрнең тимер юл челтәрләрен урнаштыру рөхсәт ителми.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарына тимер юллар кертү бер читкә кереп бетә торган булырга тиеш. Үтәли тимер юл челтәрләре тиешле нигезләмәләр булганда гына рөхсәт ителә.

4.7.48. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан гомуми тимер юлның көзгесенә кадәр, шулай ук мәйдан эчендәге тимер юллар көзгесенә кадәр ераклыкны СНиП II - 97-76 таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4.7.49. Автомобиль юлларын һәм тротуарларны проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында транспорт һәм җәяүлеләр юлларын, инженерлык челтәрләрен, яшелләндерү полосаларын, шулай ук янгынга каршы биналар һәм корылмалар арасында янгынга каршы, санитар һәм зооветеринария араларын иң күп санда урнаштыру шартларыннан файдаланырга кирәк.

4.7.50. Бина һәм корылмалардан машина-автомобиль юлларының машиналар йөрү өлешенә кадәр ераклыкны 24 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Биналардан һәм корылмалардан автомобиль юлларының йөрү өлешенә кадәр ераклыкны билгеләү

24 нче таблица

Биналар һәм корылмалар	**Ераклык, метр**
Биналарның тышкы кырыйлары: бинага керү юк икән, бинаның озынлыгы 20 метрга кадәр, шул ук вакытта 20 метрдан артык; электрокарлар, автокарлар, автопогрузчиклар һәм ике күчәрле автомобильләр өчен бинага керү мөмкинлеге булганда; өч күчәрле автомобильләргә керү юлы булганда	1,53 8,12
Предприятие мәйданчыклары коймалары	1,5
Эстакада терәкләре, яктырту баганалары, мачталар һ. б. корылмалар өчен коймалар	0,5
Предприятиенең саклана торган өлеше коймалары	5
Параллель рәвештә урнашкан колея юллары – 1 520 мм	3,75

4.7.51. 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» Федераль законның 98 статьясы таләпләре нигезендә биналарга, корылмаларга янгын сүндерү автомобильләренең килүе тәэмин ителергә тиеш, шул исәптән:

биналарның, корылмаларның бөтен озынлыгы буенча:

- бер яктан- бина, корылма яки корылма киңлеге 18 метрдан да артмаганда;

- ике яклап- 18 метрдан артык киңлектә, шулай ук ябык һәм ярымябык ишегалларны урнаштырганда;

- барлык яктан- 10 000 кв. метрдан артык мәйданлы яки 100 метрдан артык киңлектәге биналар өчен.

Шул ук вакытта янгын сүндерү автомобильләренең йөрү өлеше яки планлаштырылган өслектән биналарның диварларына кадәр ераклык бер метрдан да артмаска тиеш:

25-биналарның биеклеге 12 метрдан да артмаганда;

8-биналарның биеклеге 12 метрдан артык булса да, 28 метрдан да артык түгел;

10-биналарның биеклеге 28 метрдан артык.

Автомобиль юлларының йөрү өлешеннән ераклыкны 2008 елның 22 июлендәге «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» № 123 - ФЗ Федераль законның 67 статьясы таләпләрен үтәгәндә арттырырга рөхсәт ителә.

4.7.52. 2008 елның 22 июлендәге Федераль закон таләпләре нигезендә

№ 123-ФЗ "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент" янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганагы булган сулыкларга, шулай ук янгын сүндерү өчен кулланыла торган корылмаларга янгын автомобильләрен сүндерү өчен мәйданчыклар белән подъездларны, аларны урнаштыру һәм 12^12 метрлы су алуны күздә тотарга кирәк.

4.7.53. Тышкы транспорт элемтәләре һәм җитештерү зонасындагы юллар челтәре әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә нормалаштырыла.

4.7.54. Җитештерү зоналары авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында инженер челтәрләрен бердәм инженерлык коммуникацияләре системасы буларак проектларга кирәк.

4.7.55. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен хуҗалык-эчәргә яраклы, җитештерү һәм янгынга каршы су белән тәэмин итү системасын проектлаганда су чыгымы җитештерү технологиясе һәм әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлегенең («су белән тәэмин итү» бүлекчәсе) таләпләре нигезендә кабул ителә.

4.7.56. Тышкы челтәрләрне һәм канализация корылмаларын проектлаганда, су бассейныннан өске суларны бүлеп бирүне күздә тотарга кирәк.

4.7.57. Электр тапшыру, элемтә һәм башка линия корылмалары линияләрен, авыл хуҗалыгы җирләре булмаган территориядән коммуникацияләрдән ирекле файдалану тәэмин ителсен өчен, юллар, урман полосалары кырлары чикләре буенча урнаштырырга кирәк.

4.7.58.Инженерлык челтәрләрен проектлаганда «инженерлык инфраструктурасы зоналары " бүлегенең норматив таләпләрен үтәргә кирәк.

4.7.59. Авыл торак пунктларының җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк:

-бер җир кишәрлегендә җитештерү объектлары концентрациясе;

-реконструкцияләнә торган һәм яңа авыл хуҗалыгы предприятиеләрен урнаштыру өчен җир кишәрлекләрен ачыклап, җитештерү зоналарын планлаштыру һәм төзү;

-аз хәрәкәтләнүче юлларны бетерү;

-алга таба үсеш өчен җир кишәрлекләре булмаган вак һәм искергән предприятиеләрне һәм объектларны, шулай ук селитеб зонага, күрше предприятиеләргә һәм әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган предприятиеләр һәм объектларны юкка чыгару;

- җитештерү территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын төзекләндерү, төзелешнең архитектура дәрәҗәсен күтәрү;

-автомобиль транспорты өчен мәйданчыклар оештыру.

4.7.60. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм җитештерү зоналары объектларын киңәйтү өчен җир кишәрлекләрен резервлау әлеге предприятиеләрнең яисә объектларның читтәге мәйданнары исәбенә рөхсәт ителә.

4.7.61. 4.7.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында җир кишәрлекләрен резервлау техник-икътисадый нигезләнгәндә проектлау биремнәре нигезендә карала.

4.7.62. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын проектлау махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары (фермалар) өчен ветеринария-санитария кагыйдәләре һәм аларны

проектлаганда һәм төзегәндә СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының Баш ветеринария идарәсе тарафыннан 04.12.1974 ел, № 13-4-2/1362, Россия Федерациясе Авыл хуҗалыгы министрлыгының Ветеринария департаменты тарафыннан расланган бал кортларын карап тоту буенча ветеринария - санитария кагыйдәләре, умарталарның авыруларын, агулануларын һәм төп корткычларын кисәтү һәм бетерү чаралары турында инструкция таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.7.63. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын урнаштыру Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фито - санитария күзәтчелеге буенча Федераль хезмәт органнары белән килештереп гамәлгә ашырыла. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары ябык режимда эшли. Чит кешеләрнең җитештерү зоналарына керүе, шулай ук хуҗалыкларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган теләсә кайсы транспорт төре керү тыела.

4.7.64. Умартачылык хуҗалыкларын территориаль аерымланган зоналарга: административ-хуҗалык, стационар умарталыклар (товар, репродуктив һәм карантинлы) һәм даими күченү урыннарына бүлүне исәпкә алып проектларга кирәк. Административ-хуҗалык зонасында бал, бал эшкәртү, оя һәм тары әзерләү, ашлама әзерләү, умарталарны саклау, умарталарны саклау өчен элмәләр, тары һәм инвентарь, ветеринария пункты һәм санитар үткәрү урыны (бал, балавыз эшкәртү, тукландыру цехлары керү юлында) урнашкан. Умарталыклардан административ-хуҗалык зонасына кадәр 5000 метр аерма булырга тиеш.

4.7.65. Умарталарны (ояларны) урнаштыру шартлары һәм тәртибе җир законнары, ветеринария-санитария таләпләре нигезендә билгеләнә, ә урман кишәрлекләрендә урнашкан умарталар (умарталар) өчен - Россия Федерациясе Урман кодексы нигезендә билгеләнә. Умарталар территориясе кимендә түбәндәге ераклыкта урнаштырыла:

-500 метр-шоссей һәм тимер юллардан, пилорамалардан, югары вольтлы электр тапшыру линияләреннән;

-1000 метр - терлекчелек һәм кошчылык корылмаларыннан;

-5000 метр - кондитер һәм химия сәнәгате, аэродром, хәрби полигоннар, радиолокацион, радио һәм телевизион станцияләр һәм башка микродулкынлы нурланышлар чыганакларыннан.

Күчмә умарталар стационар умарталардан 3000 метр,ә бер-берсеннән 1500 метр да ким булмаган ераклыкта урнаша.

Умарталарның күләме һәм умарталарның саны җирле шартларга бәйле рәвештә билгеләнә. Умарталар арасындагы ераклык 3 метрдан да ким булмаска тиеш, ә умарта рәтләре - кимендә 10 метр.

4.7.66. Умартачылык хуҗалыклары биналары һәм корылмалары арасындагы ераклыкны, технологик һәм планлаштыру таләпләренә бәйле рәвештә, аларны арттыру зарурлыгы килеп чыкмаса, янгынга каршы аермалар белән тигез кабул итәргә кирәк.

4.7.67. Крестьян (фермер) хуҗалыгы (алга таба - фермер хуҗалыгы) гомуми милкендә булган һәм җитештерү һәм башка хуҗалык эшчәнлеген (авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, эшкәртү, саклау, ташу һәм сату) бергәләп гамәлгә ашыручы гражданнар берләшмәсеннән гыйбарәт.

Фермер хуҗалыгы бер граждан тарафыннан төзелергә мөмкин.

4.7.68. Фермер хуҗалыклары төзү һәм аларның эшчәнлеге «крестьян (фермер) хуҗалыгы турында " 2003 елның 11 июнендәге 74-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә җайга салына.

4.7.69. Фермер хуҗалыгы эшчәнлегенең төп төрләре-авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм эшкәртү, шулай ук аларны ташу,үзебез җитештергән авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм сату. Фермер хуҗалыкларын проектлаганда әлеге бүлекнең норматив таләпләренә, шулай ук әлеге нормативларның тиешле бүлекләренә таянып эш итәргә кирәк.

4.7.70. Гамәлдәге авыл хуҗалыгы предприятиеләре, умарталар, фермер хуҗалыклары һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар базасында, шулай ук авыл торак пунктлары территорияләрендә кунак йортлары урнаштыру мөмкин.

Авыл кунак йорты-авыл торак пунктына туристик максатлар белән килгән гражданнарны урнаштыру чарасы (табигый, тарихи, социаль-көнкүреш һәм башка объектларны рухи һәм башка ихтыяҗларны канәгатьләндерү, тормыш эшчәнлеген саклап калу, физик көчләрне торгызу һәм үстерү максатларында куллану) һәм вакытлыча яшәү урынында чыганаклардан керем алу белән бәйле эшчәнлек белән шөгыльләнү максатыннан башка.

4.7.71. Авыл кунак йортын уңайлы экологик шартлары булган территорияләрдә, магистраль

транспорт һәм инженерлык коммуникацияләреннән, әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаучы сәнәгать предприятиеләреннән һәм башка объектлардан, шулай ук тавыш һәм начар ис чыганакларыннан еракта урнаштырырга кирәк.

Авыл Кунак йортының уңайлы подъезды, тирә-юньдә төзекләндерелгән территориясе, автотранспорт чараларын саклау урыны булырга тиеш.

Авыл Кунак йортын СНиП 31-01-2003, СНиП 31-02-2001, СНиП 2.07.01-89*нормалары, шулай ук «Авыл җирлекләре торак пунктларын төзүнең норматив параметрлары» бүлеге нигезендә проектларга кирәк

4.8. Махсус билгеләнештәге зоналар

Гомуми таләпләр

4.8.1. Җирлекнең махсус билгеләнештәге зоналары составына зиратлар, крематорийлар, үләт базлары, җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру (саклау һәм күмү) объектлары һәм әлеге зоналарны бүлеп бирү юлы белән генә тәэмин ителергә мөмкин һәм башка функциональ зоналарда ярамый торган башка объектлар керә ала.

4.8.2. Махсус билгеләнештәге зонада урнашкан предприятиеләр, җитештерүләр һәм объектлар өчен, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең егәрлегенә, характерына һәм санына бәйле рәвештә, санитар классификация нигезендә, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп, санитар-яклау зоналары билгеләнә.

Санитар-яклау зоналарын оештыру әлеге нормативларның «Әйләнә - тирә мохитне саклау» бүлегенең таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.3. Санитар-саклау зоналары махсус билгеләнешле территорияләр зоналарын мәгълүмати билгеләр чикләрен мәҗбүри билгеләү белән аерып торалар.

Зиратларны урнаштыру зоналары

4.8.4. Зиратларны, биналарны һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмаларны урнаштыру, киңәйтү һәм реконструкцияләү «Җирләү һәм җирләү эше турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы Федераль закон, СанПиН 2.1.1279-03 һәм әлеге норматив таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.5. Зиратларны түбәндәге территорияләрдә урнаштыру рөхсәт ителми:

-үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм минераль су чыганакларын санитар саклау зоналарының беренче һәм икенче поясы;

-закарстланган, көчле ярлы токымнарның өслегенә һәм су күтәрүче горизонтларны туплау урыннарына чыгу белән;

- грунт сулары торышы белән җир өслегеннән 2 метрдан да кимрәк, алар аеруча югары булганда, шулай ук авыруларга һәм җимерелүгә дучар ителгән, сазланган урыннарда;

-халык тарафыннан хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары, коену һәм мәдәни-савыктыру максатлары өчен файдаланыла торган ярларда, күлләрдә, елгаларда һәм башка ачык сулыкларда.

4.8.6. Зиратны урнаштыру өчен җир кишәрлеген сайлау түбәндәге факторларны санитар-эпидемиологик бәяләү нигезендә башкарыла:

-санитар-эпидемиологик хәл;

-шәһәр төзелеше һәм ландшафтлы зоналаштыру;

-геологик, гидрогеологик һәм гидрогеохимик белешмәләр;

- туфрак – географик-туфракның һәм туфракның үз-үзен чистартуга сәләте;

- эрозия потенциалы һәм пычрату миграциясе;

- транспорт үтемлелеге.

Зират өчен бирелгән участок түбәндәге таләпләргә туры килергә тиеш:

-торак пунктка, ачык сулыкларга каршы якка, шулай ук халык тарафыннан хуҗалык - эчәргә яраклы һәм көнкүреш максатларында грунт суларын кулланганда читкә тайпылу;

-су басу;

-грунт суларының максималь торышы булган җир өслегеннән 2,5 метрдан да ким булмаган дәрәҗәдә торышы булырга тиеш. Җир өслегеннән 2,5 метр биеклектә җир участогы кремациядән соң җирләү өчен зират урнаштыру өчен генә кулланылырга мөмкин;

-1,5 метр тирәнлектә коры, пористая туфракка ия булу, туфракның дымлылыгы 6-18 процент чикләрендә түбәнрәк;

- торак территориягә карата җил исмәгән якта.

4.8.7. Зиратны урнаштыру расланган проект нигезендә башкарыла, анда карала:

-әйләнә-тирә мохитне саклауны тәэмин итү чаралары белән зиратны урнаштыру урынының нигезлелеге;

- традицион типтагы зиратлар өчен су алу катламы булу;

- дренаж системасы;

- территорияне чүп-чардан арындыру;

-санитар-яклау зонасын оештыру һәм төзекләндерү;

-яшел утыртмаларның холкы һәм мәйданы;

- керү юлларын һәм автостоянкаларны оештыру;

-җирләү урыннарының гомуми мәйданы 65-70 процентган да ким булмаска тиеш;

-зират территориясен функциональ зоналарга бүлү (зират периметры буенча керү, ритуаль, административ-хуҗалык, зиратлар, яшеллекне саклау); канализация, су, җылылык, электр белән тәэмин итү, территорияне төзекләндерү.

4.8.8. Зират өчен җир кишәрлегенең күләме конкрет торак пунктта яшәүчеләр санын исәпкә алып билгеләнә,ләкин ул 40 гектардан артмый. Шул ук вакытта халык санының перспективалы үсеше, үлем-китем коэффициенты, гамәлдәге җирләү хезмәте күрсәтү объектлары булу, кабул ителгән җирләү схемасы һәм ысуллары, җир кишәрлеге нормалары исәпкә алына. Мәрхүмне җирләү өчен зиратлар территорияләрендә җир кишәрлеге күләме җирле үзидарә органы тарафыннан шул рәвешле билгеләнә.

4.8.9. Федераль хәрби мемориаль зират өчен җир участогы күләме анда күмелгән җирләрнең фаразланган саныннан чыгып билгеләнә һәм 40 гектардан артмаска тиеш.

Федераль хәрби мемориаль зират территориясендә һәлак булган (вафат булган) кешене җирләү өчен җир участогы 5 кв. метр тәшкил итә.

4.8.10. Яңадан булдырыла торган җирләү урыннары селитет территориясеннән кимендә 300 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

4.8.11. Мәрхүмнең җәсәден җирләү зиратлары (кабердә күмелү) түбәндәге ераклыкта урнаштырыла:

торак, иҗтимагый биналар, спорт-сәламәтләндерү һәм санатор - курорт зоналарыннан:

100 метр - зиратның мәйданы 10 гектардан ким;

50 метр - авыл, ябык зиратлар һәм мемориал өчен

халыкны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганагының су алу корылмаларыннан 1000 метрдан да ким булмаган су чыганагын санитар саклау зоналары поясларының ераклыгын һәм фильтрация вакытын раслап, 1000 метрдан да ким булмаган су алу корылмаларыннан;

кое, каптажлар, чишмәләр һәм башка табигый су чыганаклары кулланыла торган авыл торак пунктларында зиратларны урнаштырганда зиратлар һәм торак пункт арасындагы санитар-саклау зонасы грунт суларын чистарту нәтиҗәләре һәм лаборатор тикшеренүләр мәгълүматлары нигезендә тәэмин ителә.

4.8.12. Санитар-саклау зоналары территориясе планлаштырылган булырга, төзекләндерелгән һәм яшелләндерелгән, транспорт һәм инженерлык коридорлары булырга тиеш. Яшелләндерү проценты үсемлекләрнең территориянең су режимын көйләүдә катнашу шартларыннан чыгып исәп - хисап юлы белән билгеләнә.

4.8.13. Зиратларның санитар-яклау зоналары, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар территорияләрендә, дини һәм йола объектларыннан тыш, әлеге объектларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган биналар һәм корылмалар төзү рөхсәт ителми.

Санитар-саклау зоналары һәм зиратлар территориясендә үзәкләштерелгән хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү челтәрләрен урнаштыру тыела..

4.8.14. Зиратларда, башка биналарда һәм җирләү өчен билгеләнгән биналарда су белән тәэмин итү системасын күздә тотарга кирәк. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм канализация системалары булмаганда, су сибү өчен шахта коелары урнаштыру һәм санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп, яраклы типтагы җәмәгать бәдрәфләре төзү рөхсәт ителә.

4.8.15. Зиратлар, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар участокларында 20 метрдан да ким булмаган яшел үсентеләр зонасы, автокатафалкалар һәм автотранспорт стоянкасы, чүп-чар җыю өчен чүп-чар мәйданнары карала.

4.8.16. Зиратларны һәм каберлекләрне күчергәндә территорияләрне һәм участокларны рекультивацияләү зарур. Торак территорияне планлаштыру өчен ликвидацияләнә торган җирләү урыннарыннан грунт файдалану рөхсәт ителми.

Җирләү урыны территориясеннән файдалану аны күчергәннән соң егерме ел узгач рөхсәт ителә. Җирләү урыны территориясе бу очракларда бары тик яшел үсентеләр өчен генә файдаланылырга мөмкин. Бу территориядә биналар һәм корылмалар төзү тыела.

Зиратларны күчергәннән соң, санитар-саклау зоналарының, шулай ук зират чорыннан соң яңа җирләү өчен ябык зиратларның күләме үзгәрешсез кала.

4.8.17. Матәм йолалары йортлары гамәлдәге яки яңа проектлана торган зиратлар территориясендә, коммуналь зоналар территорияләрендә, торак төзелеше чикләрендә һәм торак зоналардан читтә аерым җир кишәрлекләрендә урнашкан.

Йортлардан торак биналарга, дәвалау, балалар, мәгариф, спорт-сәламәтләндерү, мәдәни - агарту учреждениеләре һәм социаль тәэмин итү учреждениеләре территорияләренә кадәр ераклык матәм йорты характерын исәпкә алып регламентлана һәм 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

Үләт базларын урнаштыру зоналары

4.8.18. Үләт базлары (биотермик чокырлар) биологик калдыкларны (терлек һәм кош мәетләрен) зарарсызландыру - юк итү, яндыру яки күмү өчен; терлек чалу пунктларында, икмәк ашламаларында, ит эшкәртү оешмаларында, базарларда, сәүдә оешмаларында һәм башка оешмаларда ачыкланган ветеринария конфискатлары; хайваннарның азык-төлек һәм азык-төлек булмаган чималын эшкәрткәндә алына торган башка калдыклар) өчен билгеләнгән.

Үләт базлары (биотермик чокырлар) Россия Федерациясенең баш дәүләт ветеринария инспекторы тарафыннан 04.12.1995 ел, № 13-7-2/469 расланган биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре таләпләренә туры китереп проектлана.

4.8.19 Эре терлек күмү урынын яки аерым торган биотермик чокырлар өчен җир кишәрлеген , җирле үзидарә органнары тәкъдиме буенча Федераль хезмәте идарәсе, ветеринария һәм фитосанитария күзәтчелеге буенча Татарстан Республикасы буенча булганда санитар - эпидемиологик бәяләмә күзәтчелек буенча Федераль хезмәт Идарәсе өлкәсендә кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге буенча Татарстан Республикасы (Татарстан), әлеге объектларны урнаштыру өчен сайлау үткәрәләр.

4.8.20 Үләт базлары (биотермик чокырлар) 600 кв.метрдан да ким булмаган җир участогында коры биеклеккә урнаштыралар. Грунт сулары торышының дәрәҗәсе җир өслегеннән 2 метрдан да ким булмаска тиеш.

4.8.21. Үләт базыннан (биотермик чокырдан) санитар-яклау зонасы күләме:

торак, иҗтимагый биналар, терлекчелек фермалары (комплекслар) - 1000 метр;

мал узышлары һәм көтүлекләр - 200 метр;

автомобиль, тимер юлларның категориясенә карап-50-300 метр

4.8.22. Дәүләт ветеринария оешмалары территориясендә урнашкан биотермик чокырлар ярдәмче корылмалар составына керә. Әлеге территориядә урнашкан ветеринария оешмаларының җитештерү биналары белән чокыр арасындагы ераклык регламентланмый.

4.8.23. Үләт базларын (биотермик чокырларны) махсус сакланыла торган территорияләрдә (шул исәптән аеруча саклана торган табигать территорияләрендә, су саклау зоналарында, су белән тәэмин итү чыганакларын саклау зоналарында) урнаштыру катгый тыела.

4.8.24. Үләт базы территориясен (биотермик чокыр) керү капкалары белән кимендә 2 метр биеклектәге койма белән проектлыйлар. Койманың эчке ягыннан бөтен периметр буенча тирәнлеге 0,8-1,4 метр, киңлеге 1,5 метр траншея һәм траншея аша күчмә күпер проектлана.

4.8.25. Үләт базы янында терлекләр мәетләрен ачу, дезинфекция чаралары, инвентарь, махсус киемнәр һәм инструментлар саклау өчен бина проектлыйлар.

4.8.3. Үләт базларына (биотермик чокырларга) әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә керү юллары карала.

4.8.26. Аерым очракларда, Татарстан Республикасының баш дәүләт ветеринария инспекторы рөхсәтеннән соң, үләт базы территориясен сәнәгать төзелеше өчен куллану рөхсәт ителә.:

биотермик чокырга - кимендә 2 ел, җир чокырына-25 ел.

Сәнәгать объекты азык-төлек продуктларын һәм азык кабул итү, җитештерү һәм эшкәртү белән бәйле булырга тиеш түгел.

Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү объектларын урнаштыру зоналары

4.8.28. Җитештерү һәм куллану калдыкларын җыю, саклау, күмү һәм зарарсызлау өчен объектларны урнаштыруны «җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы, «экологик экспертиза турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы, «куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында» 1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы, СНиП 2.01.28-85, СанПиН 42-128-4690-88, СанПиН 2.1.7.1322-03, СанПиН 2.1.7.1322-03, СанПиН 2.17.1322-03, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча Россия Федерациясе дәүләт комитетының 21.08.2003 ел, № 152 «Россия Федерациясе торак пунктлары территорияләрен чистартуның генераль схемаларын эшләү тәртибе турында методик рекомендацияләр«, СП 2.1.7.1038-01, Россия Федерациясе төзелеш министрлыгы тарафыннан 02.11.1996 елда расланган каты коммуналь калдыклар полигоннарын проектлау, эксплуатацияләү һәм рекультивацияләү буенча инструкцияне раслау турында» гы карарын үтәү.

Калдыклар белән эш итү объектларын сәнәгать һәм башка махсус билгеләнештәге җирләрдә генә урнаштырырга мөмкин.

4.8.29. Калдыклар урнаштыру объектларын булдыру үз компетенцияләре нигезендә калдыклар белән эш итү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органнары тарафыннан бирелгән рөхсәтләр нигезендә гамәлгә ашырыла.

Калдыклар урнаштыру объектларын төзү урынын билгеләү махсус (геологик, гидрологик һәм башка) тикшеренүләр нигезендә Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Предприятиеләрне, биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны һәм башка объектларны төзү, реконструкцияләү, консервацияләү һәм бетерү (аларны эксплуатацияләү калдыклар белән эш итү белән бәйле), шәһәр төзелеше эшчәнлеге, дәүләт экспертизасы турындагы законнар нигезендә үткәрелә торган дәүләт экспертизасының уңай бәяләмәсе булганда рөхсәт ителә.

«Экологик экспертиза турында " 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль законның 11 статьясы нигезендә калдыкларны урнаштыру һәм зарарсызландыру белән бәйле объектларның проект документлары дәүләт объекты булып тора

4.8.30. Торак пунктлар, урман, курорт, дәвалау-савыктыру, рекреацион зоналар чикләрендә, шулай ук су саклау зоналарында, эчә торган һәм хуҗалык - көнкүреш су белән тәэмин итү максатларында файдаланыла торган җир асты су объектларының су җыю мәйданнарында калдыкларны күмү тыела.

Файдалы казылма ятмалары яткан урыннарда һәм тау эшләрен алып бару урыннарында файдалы казылма ятмаларының пычрану куркынычы һәм тау эшләрен алып бару куркынычсызлыгы булган очракларда калдыкларны күмү тыела.

Калдыкларны урнаштыру объектларының дәүләт реестрына кертелмәгән объектларда урнаштыру тыела.

4.8.31. Җитештерү һәм куллану калдыкларын саклау һәм күмү өчен объектларны урнаштыруны җитештерү һәм куллану калдыкларын зарарсызландыру объектлары (чүп - чар яндыру һәм чүп-чар эшкәртү объектлары) белән бергә башкарырга кирәк.

4.8.32. Калдыклар белән эш итү объектларының санитар-яклау зоналары күләмнәре Россия Федерациясе Баш дәүләт санитар табибының 25.09.2007 № 74 «санитар - эпидемиологик кагыйдәләрнең һәм СанПиН нормативларының яңа редакциясен гамәлгә кертү турында "гы карары белән билгеләнгән 2.2.1/2.1.1.1200-03" предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе һәм санитартар - саклау зоналары".

Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары

4.8.33. Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары (алга таба - объектлар) җитештерү калдыкларын озак саклау, аларны күмү һәм зарарсызландыру, алардан файдалануның бөтен чорына һәм ябылганнан соң халыкның санитар - эпидемиологик иминлеген тәэмин итү шарты белән билгеләнгән.

Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары СанПин 2.1.7.1322-03, СНиП 2.01.28-85, СанПиН таләпләре нигезендә проектлана.

4.8.34. Объектларны торак зонадан читтә һәм норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, аерым территорияләрдә урнаштырырга кирәк.

Объектлар торак төзелешенә карата җаваплы яктан урнашырга тиеш

4.8.35. Объектларны түбәндәге урыннарда урнаштыру рөхсәт ителми:

су чыганакларын санитар саклау зоналары территориясендә;

дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны саклау зоналарында;

шәһәр читендәге халык күпләп ял итә торган зоналарда һәм дәвалау-савыктыру учреждениеләре территориясендә;

рекреацион зоналарда;

4.8.36. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын да урнаштырырга ярамый:

файдалы казылма ятмаларының җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка мәйданнарында; актив карст зоналарында; ялангачлык зоналарында;

җир асты су чыганакларының туклану зонасында; рекреацион зоналар территорияләрендә;

урман, урман парклары һәм башка яшел үсентеләр белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән, саклау һәм санитар - гигиена функцияләрен үтәүче һәм ял итү урыны булган җирләрдә;

кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәт тарафыннан билгеләнгән срокларга кадәр, органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган участокларда.

су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда;

сулыкларның һәм сулыкларның билгеләнгән су саклау зоналары чикләрендә;

4.8.37. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектларга кирәк:

җил исә торган юнәлешләрнең (өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен) торак пункт территориясенә карата;

әйләнә-тирә мохитне пычратмый торган чаралар һәм инженерлык чишелешләрен гамәлгә ашыру мөмкин булган мәйданчыкларда;

эчәргә яраклы су алу урыннарыннан, балыкчылык хуҗалыкларыннан түбәнрәк; авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә йә начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә;

гидрогеологик шартлар нигезендә, аз - фильтрлау грунтлары (балчык, кар көртләре, сланецлар) булган участокларда, полигонны эксплуатацияләгәндә су күтәрүне исәпкә алып, күмелгән калдыкларның түбән дәрәҗәсеннән 2 метрдан да ким булмаган күләмдә күтәрелүен исәпкә алып, грунт сулары ятыла. Полигонны урнаштыру участогы 2 метрдан артык тирәнлектә җир асты сулары ятылу дәрәҗәсе булган территорияләрдә, аслык токымнарын фильтрацияләү коэффициенты белән, секундына 10(-6) сантиметрдан да артмаган; авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдән кимендә 2 километр ераклыкта урнашырга тиеш.

азык-төлек продуктлары җитештерү өчен файдаланылмый торган техник культуралар үстерү.

Начар гидрогеологик шартлар булганда, сайлап алынган мәйданчыкта грунт суларының кимүен таләп итә торган инженер чараларын күздә тотарга кирәк.

Утырту грунтларында полигоннар төзү грунтларның утырту үзенчәлекләрен тулысынча бетергән очракта рөхсәт ителә.

Полигонны урнаштыру участогы 2 метрдан артык тирәнлектә җир асты сулары булган территорияләрдә, аслык токымнарын фильтрацияләү коэффициенты белән, секундына 10(-6)

сантиметрдан да артмаган; авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдән кимендә 2 километр ераклыкта урнашырга тиеш.

азык-төлек продуктлары җитештерү өчен файдаланылмый торган техник культуралар үстерү.

Начар гидрогеологик шартлар булганда, сайлап алынган мәйданчыкта грунт суларының кимүен таләп итә торган инженер чараларын күздә тотарга кирәк.

Утырту грунтларында полигоннар төзү грунтларның утырту үзенчәлекләрен тулысынча бетергән очракта рөхсәт ителә.

4.8.38. Объектның күләме җитештерүчәнлеге, калдыкларның төре һәм классы, эшкәртү технологиясе, 20-25 елга исәп - хисап вакыты һәм аннан соң калдыклардан файдалану мөмкинлеге белән билгеләнә.

4.8.39. Объектлар участокларының функциональ зоналашуы объектның билгеләнешенә һәм сыйдырышлыгына, калдыкларны эшкәртү дәрәҗәсенә бәйле һәм ул кимендә кертелергә тиеш (административ-хуҗалык һәм җитештерү).

4.8.40. Объектлар территориясендә автоном котельный, калдыкларны яндыру өчен махсус җайланмалар, юу корылмалары, машина механизмнарын юк итү һәм зарарсызландыру рөхсәт ителә.

4.8.41. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары составында агулы сәнәгать калдыкларын күмүне күздә тотарга кирәк:

агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы; агулы сәнәгать калдыкларын күмү участогы;

агулы сәнәгать калдыкларын ташу өчен билгеләнгән махсуслаштырылган автотранспорт стоянкасы.

4.8.42. Объект территориясендә калдыкларны урнаштыру СанПин 2.1.7.1322-03, агулы сәнәгать калдыклары, шулай ук СНиП 2.01.28 - 85 таләпләренә туры китереп башкарыла.

4.8.43. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводын, бәлки, кыска арада, төп калдыклар белән тәэмин итүче предприятиедән урнаштырырга кирәк.

4.8.44. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча завод төзелешенең тыгызлыгын кимендә 30 процент кабул итәргә кирәк.

Завод биналарының, корылмаларының һәм бүлмәләренең составы 2.01.28-85 СНиП 5 бүлеге таләпләренә туры китереп билгеләнә.

4.8.45. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча заводның санитар-яклау зонасы күләме атмосфера һавасының күтелгән пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты исәпләүләре нигезендә һәр конкрет очракта билгеләнә.

4.8.46. Агулы сәнәгать калдыкларын күмү участогын (алга таба - күмү участогы) әлеге нормативларның 4.8.74 п.таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

Җирләү участогы территориясендә корылмаларны проектлау СНиП 2.01.28-85 бүлегенең таләпләренә туры китереп башкарыла.

4.8.47. Җирләү участогыннан торак пунктларга һәм ачык сулыкларга кадәр, шулай ук мәдәни объектларга кадәр санитар-яклау зонасы күләмнәре - сәламәтләндерү максатларында билгеләнгән конкрет җирле шартларны исәпкә алып, кимендә 3000 метр.

Җирләү участогының санитар-яклау зонасында агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводын, махсус автотранспортны һәм пычранган яңгыр һәм дренаж суларын кулланучыларны урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.48. Җирләү участокларын түбәндәгечә урнаштырырга кирәк:

200 метр - авыл хуҗалыгы җирләреннән, гомуми челтәрдәге автомобиль һәм тимер юллардан;

50 метр - рекреацион максатларда файдалану өчен билгеләнмәгән урман һәм урман утыртмалары чикләреннән.

Җир асты суларының, аларның физик - химик һәм бактериологик составының биеклеген контрольдә тотуны тәэмин итү өчен калдыклар күмү участогы территориясендә һәм аның санитар-яклау зонасында капкачын күздә тотарга кирәк

СНиП 2.01.28-85 (8.6 п.) таләпләренә туры китереп күзәтүче скважиналар.

4.8.49. Махсус автотранспорт стоянкасын, кагыйдә буларак, агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы янында урнаштырырга кирәк.

Махсуслаштырылган автотранспорт стоянкасының санитар-яклау зонасы күләме СанПиН

таләпләренә туры китереп кабул ителә 2.2.1/2.1.1.1200-03

4.8.50. Махсус машиналарны һәм контейнерларны чистарту, юу һәм зарарсызландыру өчен корылмалар полигонның җитештерү зонасыннан чыгып административ-көнкүреш биналарыннан кимендә 50 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

4.8.51. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү буенча полигон объектларын бер мәйданчыкта урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.52. Җитештерү калдыкларын урнаштыру объектлары үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү, канализация челтәрләре, чистарту корылмалары (локаль) белән тәэмин ителергә тиеш, шул исәптән әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә өске су һәм дренаж суларын чистарту өчен.

4.8.53. Объектларга керү юллары әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Каты коммуналь калдыкларны урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары

4.8.54. Каты коммуналь калдыклар полигоннары (алга таба - ККК) каты көнкүреш калдыкларын изоляцияләү һәм зарарсызландыру өчен билгеләнгән махсус корылмалар булып тора һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген гарантияләргә тиеш.

Полигоннар теләсә кайсы торак пунктларның зурлыгы буенча оештырылырга мөмкин. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

Каты коммуналь калдыклар полигоннары СП 2.1.7.1038-01 таләпләре, каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны проектлау, эксплуатацияләү һәм рекультивацияләү буенча Россия Федерациясе төзелеш министрлыгы тарафыннан 02.11.1996 елда расланган инструкция нигезендә проектлана.

4.8.55. Полигоннар торак зонадан читтә, норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, аерым территорияләрдә урнашкан.

Җир кишәрлеген бүлеп биргәндә, полигонны эксплуатацияләү срогы һәм әлеге территорияне хуҗалык өчен яраклы хәлгә кайтару чаралары билгеләнә (рекультивация).

4.8.56. Санитар-саклау зонасының күләме түбәндәгеләр өчен тәшкил итә: компостлау участоклары - 500 метр; камилләштерелгән чүплекләр - 1000 метр.

Санитар-саклау зонасының күләме зарарлы матдәләр атмосферасында алга таба табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр үткәрү белән таралуның исәп-хисабы белән төгәлләштерелергә тиеш. Зона чикләре 1 ПДК изолициясе буенча билгеләнә.

Санитар-саклау зонасы яшеллеккә ия булырга тиеш.

4.8.57. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

су чыганакларын һәм минераль чыганакларны санитар саклау зоналары территориясендә; курортларны саклауның барлык зоналарында;

ярыкланган токымнарның өслегенә чыгу урыннарында; су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда;

халык күпләп ял итә һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда. Полигонны урнаштыру өчен участок сайлаганда, климатны географик һәм туфрак үзенчәлекләрен, җирлекнең геологик һәм гидрологик шартларын исәпкә алырга кирәк.

Полигоннар балчык яки авыр кар көртләре ачыкланган участокларда урнашкан, ә грунт сулары 2 метрдан артык тирәнлектә урнашкан. 1 метрдан артык тирәнлектәге сазлык полигоннары һәм грунт сулары чыга торган участоклар файдаланылмый.

4.8.58. Каты көнкүреш калдыклары полигоны тигез территориядә урнашкан, ул торак пунктлар янында калдыкларны һәм алар янәшәсендәге җир мәйданнарының һәм ачык сулыкларның пычрану өлешен яңгыр белән юдыру мөмкинлеген юкка чыгара. Аның өслекләреннән башлап, чокырлар полигоннары өчен генә җир участогы бүлеп бирү рөхсәт ителә, бу суларны ачык сулыкларга бүлеп бирү өчен тау каналларын урнаштыру юлы белән өске суларны җыюны һәм бетерүне тәэмин итәргә мөмкинлек бирә.

4.8.59. Полигон ике үзара бәйләнешле территориаль өлештән тора: каты көнкүреш калдыкларын җыештыручы территория һәм хуҗалык-көнкүреш объектларын урнаштыру өчен

территория.

4.8.60. Хуҗалык зонасы персонал өчен җитештерү - көнкүреш бинасын урнаштыру, машиналар һәм механизмнар урнаштыру өчен тукталышлар урнаштыру өчен проектлана. Персонал өчен кирәкле күләмдә эчә торган һәм хуҗалык-көнкүреш суы белән тәэмин итү, ризык кабул итү бүлмәсе, бәдрәф, әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлегенең таләпләренә туры китереп, каралган.

4.8.61. Хуҗалык зонасы территориясе бетонлана яки асфальтлана, яктыртыла, җиңел коймалар куела.

4.8.62. Полигонның бөтен территориясе буенча гына 2 метрдан артык тирәнлектәге җиңел коймалар яки киптерү траншеясы яки 2 метрдан да артмаган биеклектәге вал проектлана. Полигон коймасында җитештерү-көнкүреш бинасы янында шлагбаум урнаштырыла.

4.8.63. Полигоннан чыкканда чүп ташучы машиналар өчен бетон ванна урнаштыру белән контроль-дезинфекция җайланмасы каралган. Ваннаның күләме чүп ташучы машиналарны эшкәртүне тәэмин итәргә тиеш.

4.8.64. Полигонның яшел зонасында контроль скважиналар проектлана, шул исәптән: бер контроль скважина - грунт сулары агымы буенча полигоннан югарырак, каты көнкүреш калдыкларын грунт суларына туплау йогынтысын исәпкә алу өчен полигоннан 1 - 2 скважина түбәнрәк.

4.8.65. Грунт һәм өслек суларының сыйфатын контрольдә тоту корылмалары автотранспорт өчен урынга ия булырга тиеш.

4.8.66. Каты көнкүреш калдыклары полигоннарына әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә керү юллары проектлана.

Кар кабул итү пунктларын урнаштыру зоналары

4.8.67. Торак пунктлар территорияләреннән, шул исәптән юллардан, ясалма корылмалардан (күперләрдән, эстакададан, юлүткәргечләрдән һ.б.) кар-боз катламнарын җыю, саклау һәм утильләштерү өчен махсус корылмаларны - кар кабул итү пунктларын күздә тотарга кирәк.

Кар кабул итү пунктлары канализация системасына тоташтырылган «коры» кар чүплекләре һәм кар эретү шахталары рәвешендә булырга мөмкин.

Кар кабул итү пунктларын проектлауны автомобиль юлларын кардан саклау һәм чистарту буенча методик рекомендацияләр нигезендә, ОДМ 218.5.01-2008 тармак юл документының методик документына, авыл территорияләреннән, предприятиеләр мәйданчыкларыннан өске агымнарны җыю, бүлеп бирү һәм чистарту системаларын исәпләү һәм аны су объектларына чыгару шартларын билгеләү буенча рекомендацияләр нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.Су белән тәэмин итү, канализация, гидротехник корылмалар һәм инженерлык гидрогеологиясе технологик институты» федераль дәүләт унитар предприятиесе), шулай ук әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә норматив документлар.

4.8.68. Кар кабул итү пунктлары саны һәм аларның урнашу урыннары шартларыннан чыгып билгеләнә:

кар чыгару эшләренең оперативлыгын тәэмин итү;

кар чыгарганда транспорт чыгымнарын минимальләштерү;

чыгарылырга тиешле кар күләмнәре;

канализация коллекторларының һәм чистарту корылмаларының үткәрүчәнлек сәләте;

транспорт белән тәэмин итү.

4.8.69. Су объектларының су саклау зоналарында, боз катламы өслегендә һәм су объектының су җыю территориясендә, шулай ук җир асты инженерлык челтәрләре өстендә «коры» кар өеме урнаштыру рөхсәт ителми.

4.8.70. Кар кабул итү пунктларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-сак зонасы күләмен кимендә 100 метр кабул итәргә кирәк.

4.8.71. «Коры» кар чүплеге өчен бүлеп бирелгән кишәрлеккә ия булырга тиеш: каты катлам, рельефка кар суларның эләгүенә юл куймый торган бөтен периметр буенча тышлык; су җыю лотоклары һәм калын суны локаль чистарту корылмаларына ташу системасы; бөтен периметр буенча койма; контроль-үткәрү пункты.

Кар суларын канализациягә ташлау локаль чистарту корылмаларында алдан чистартылганнан соң норматив күрсәткечләргә кадәр башкарылырга тиеш.

4.8.72. Кар эретү шахталары конструкцияләрендә (камералар) кыш буе ташлана торган карны эретү, шулай ук кар суларын норматив күрсәткечләргә кадәр чистарту күздә тотылырга тиеш.

4.8.73. Җәйге вакытта автотранспортны кую урыны (парковка) оештыру өчен яки башка максатларда файдалану рөхсәт ителә.

4.9. Хәрби объектлар һәм башка режимлы территорияләр зоналары

4.9.1. Хәрби объектлар һәм башка режимлы территорияләр зоналары территорияләренә карата махсус режим билгеләнгән хәрби һәм башка объектларны урнаштыру өчен билгеләнгән.

Җирлекнең режимлы территорияләре зоналарыннан файдалану тәртибе федераль башкарма хакимият органнары һәм Татарстан Республикасы министрлар кабинеты тарафыннан, җирлекнең махсус нормативлары һәм төзелеш кагыйдәләре нигезендә, җирле үзидарә органнары белән килештереп билгеләнә.

5. Җирлек инфраструктурасын формалаштыру

5.1. Социаль инфраструктура

5.1.1. Социаль инфраструктура учреждениеләренә, предприятиеләренә һәм оешмаларына гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, медицина оешмалары, социаль тәэмин итү оешмалары, яшьләр белән эшләү учреждениеләре, спорт һәм физкультура-сәламәтләндерү учреждениеләре, мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре, сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, идарә оешмалары һәм учреждениеләре, проект оешмалары, кредит-финанс учреждениеләре һәм элемтә предприятиеләре, фәнни һәм административ оешмалар һәм башкалар керә. (Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре). Барлык төрдәге һәм милек рәвешләрендәге хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен, хезмәт күрсәтүнең бердәм системасын булдыру максатларында, шәһәр округы, җирлек составындагы торак пунктларның планлаштыру структурасын, торак районнарга һәм микрорайоннарга (кварталларга) бүлешүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк.

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен түбәндәге факторларны исәпкә алып урнаштырырга кирәк:

аларның яшәү һәм эш урыннарына якынаюны;

җәмәгать пассажир транспорты челтәре белән үзара бәйләнешен

5.1.2. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре саны һәм сыйдырышлыгы, аларның җир кишәрлекләре күләме әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында китерелгән социаль нормативлар буенча кабул ителергә тиеш.

Җир кишәрлекләре күләмен, аның сыйдырышлылыгын, күләмен, микрорайон (квартал) һәм торак районның хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен урнаштырганда, халыкның төрле социаль төркемнәренә, шул исәптән физик мөмкинлекләре чикләнгән кешеләргә, әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында китерелгәннән ким булмаган тәэмин ителешнең социаль нормативларын кабул итеп, ихтыяҗларыннан чыгып эш итәргә кирәк.

Әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән җир кишәрлекләренең санын, сыйдырышлылыгын, аларны урнаштыру һәм күләмен проектлауны бирем буенча билгеләргә кирәк.

5.1.3. Авыл торак пунктларында вакытлыча яшәүче бакчачылык, яшелчәчелек берләшмәләре, дача хуҗалыклары һәм торак фонды сезонлы халык өчен хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү түбәндәге күрсәткечләр буенча кабул итәргә рөхсәт ителә: 1000 кешегә исәп-хисап ясау;:

сәүдә учреждениеләре-80 кв. метр сәүдә мәйданы; көнкүреш хезмәте күрсәтү учреждениеләре-1,6 эш урыны; янгын депосы-0,2 янгын автомобиле.

5.1.4. Хезмәт күрсәтү системасын формалаштырганда учреждениеләр һәм объектлар, шул

исәптән көндәлек, периодик һәм эпизодик хезмәт күрсәтү дәрәҗәләре каралырга тиеш:

көндәлек хезмәт күрсәтү - халык йөри торган учреждениеләр һәм предприятиеләр, кимендә атнага бер тапкыр, яки яшәү һәм эш урыннарына якын урнашкан кешеләр;

халык йөри торган хезмәт күрсәтү-учреждениеләр һәм предприятиеләр, кимендә айга бер тапкыр ;

халык йөри торган учреждениеләр һәм предприятиеләр (махсуслаштырылган уку йортлары, хастаханәләр, универмаглар, театрлар, концерт һәм күргәзмә заллары һ.б.). аена бер тапкыр эпизодик хезмәт күрсәтү

Хезмәт күрсәтү төрләре буенча объектлар исемлеге 4 кушымта таблицасында китерелгән

№ 3. әлеге нормативларга карата.

5.1.5 .Көндәлек хезмәт күрсәтү объектларын урнаштыру башка функциональ билгеләнештәге территорияләр тирәсендә микрорайон (квартал) территориясеннән читтә урнашкан торак, катнаш торак төркемен проектлаганда мәҗбүри.

Микрорайон составында төркем урнашкан очракта, көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары һәм алар белән тәэмин итү күрсәткечләре периодик хезмәт күрсәтү объектлары белән тәэмин ителешнең суммар күрсәткечләренә керә.

5.1.6 . Якынча исәпләүләр өчен азкатлы торак төзелеше территорияләренә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлылыгы күрсәткечләрен 28 таблица нигезендә кабул итәргә рөхсәт ителә.

28 нче таблица

Азкатлы торак төзелеше территорияләренә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре санын һәм сыйдырышлылыгын билгеләү

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятияләре.	Күрсәткечләр	Җир кишәрлекләре күләме
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, 1000 кешегә исәпләнгән урыннар	Демографик структура буенча 1 - 6 яшьлек төркемнәрнең 85 проценты чикләрендә - якынча 52 процент; 100 процент чикләрендә - якынча 62 процент колачлый.	Сыйдырышлыгы ясле-бакчалары, 1 урын өчен кв. метр: 100 урынга кадәр-40, 100-35, комплекста ясле-бакчалары 500 урыннан артык-30
Гомуми белем бирү оешмалары, 1000 кешегә исәпләнгән урыннар	Демографик структура буенча 7-18 яшьлекләр төркеменнән 100 процент - якынча 91 процентны колачлый	Гомуми белем бирү оешмасы, укучылар саны: 40 - 400-50 кв. метрдан артык 1 укучыга; 400 - 500-60 кв. метрдан артык 1 укучыга; 600-800-40 кв. метрдан артык 1 укучыга; 800 дән 1100 гә кадәр - 33 кв. метр 1 укучыга; 1100 - 1500-21 кв. метрдан югарырак 1 укучыга; 1500-2000-17 кв. метрдан артык 1 укучыга; 2000-16 кв. метрдан артык 1 укучыга

1000 кешегә исәпләнгән спорт-ял комплексы, кв. метр гомуми мәйданы	300	Объектка 0,2-0,5 гектар
Амбулатор-поликлиника учреждениеләре: сменага 1000 кешегә исәпләнгән поликлиникаларга, амбулаториягә, 1000 кешегә исәпләнгән гомуми мәйданның кв. метрына бару каралган.	22 50	Сменага 100 кешегә 0,1 гектар, ләкин объектка 0,5 гектар туры килә Объектка 0,2 гектар
Даруханәләр, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв.	50	Объектка 0,2- 0,4 гектар
Даруханә киосклары, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	10	Объектка 0,05 гектар яки бергә төзелгән
Көндәлек сәүдә предприятиеләре, 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданы кв. азык-төлек кибетләре	Барлыгы-3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 70 кв. метр-хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - радиустан читтә, муниципаль район чикләрендә.	 Объектка 0,2- 0,3 гектар
азык-төлек булмаган кибетләр	Барлыгы-3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 30 кв. метр-хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - радиустан читтә, муниципаль район чикләрендә	Объектка 0,15 гектар
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, 1000 кешегә исәпләнгән эш урыннары	2	Объектка 0,15 гектар

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре	**Күрсәткечләр**	**Җир кишәрлекләре күләме**
Элемтә бүлеге, объект	1	Объектка 0,1-0,15 гектар
Банк бүлеге, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	40	
Тәртип саклау терәк пункты, объектлар	1	Объектка 0,1-0,15 гектар
Административ үзидарә, объектлар үзәге	1	

Искәрмә:
1.Гомуми белем бирү оешмалары төп һәм урта гомуми белем бирү оешмалары – халык саны 2 меңнән дә ким булмаган җирлекләрдә башлангыч гомуми белем бирү учреждениеләре –
халык саны 500 кешедән дә ким түгел.
2. Поликлиникаларны якын-тирә торак массивлар территориясендә урнаштырырга мөмкин норматив үтемлелек турында

5.1.8 . Азкатлы торак төзелеше территорияләрендә хезмәт күрсәтүне оештыру өчен, нигездә, беренче һәм цокольны (мәктәпкәчә белем бирү оешмаларыннан тыш) катларда урнашып, бинаның торак өлешләреннән Аерылган торак өлешләрен урнаштырып, торак биналарга кертелгән яки төзелгән индивидуаль эшчәнлек рәвешләрен файдаланып, оешмалар, учреждениеләр һәм предприятиеләр урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта төзелгән учреждениеләрнең гомуми мәйданы 150 кв.метрдан артмаска тиеш. Күрсәтелгән учреждениеләр һәм предприятиеләр үзәк формалаштыручы әһәмияткә ия булырга һәм торак белеменең үзәк өлешендә урнашырга мөмкин.

5.1.9.Автомобильләрне ремонтлау һәм прокатлау, көнкүреш техникасын ремонтлау, шулай ук ритуаль хезмәтләр күрсәтү буенча төзелгән һәм төзелгән остаханәләр булган объектларны торак зона чигендә урнаштырырга кирәк.

5.1.10 . Халык сәламәтлегенә зыян китерә торган (рентген кабинетлары, аппаратлар (СанПин 2.6.1.192-03 таләпләренә туры китереп стоматология кабинетларыннан тыш), төзелеш материаллары, москат-химик һ.б. кибетләреннән тыш), азкатлы төзелеш территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.11. Авыл торак пунктлары территориясендә хезмәт күрсәтү оешмаларын һәм предприятиеләрен, 50 кешедән башлап, һәр торак пунктта беренче чиратта кирәк булган объектларга һәм җирлекнең административ үзәгендә урнашкан база объектларына бүлүне күздә тотарга кирәк. Авыл халкына көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

5.1.12 .Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре тарафыннан кирәкле тәэмин ителеш дәрәҗәсен, халык категорияләре буенча колачлау дәрәҗәсен һәм җир кишәрлекләре күләме әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре өчен җир кишәрлекләре санын, сыйдырышлылыгын, урнашу шартларын һәм күләмен проектлауга бирем буенча билгеләргә кирәк.

5.1.13 Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны, составы һәм сыйдырышлыгы билгеләгәндә, хәрәкәт итү өчен чикләнгән зонада урнашкан башка торак пунктлардан килгән халыкны өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

5.1.14 .Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү объектларын проектлаганда аларны көндәлек, вакыт-вакыт һәм эпизодик хезмәт күрсәтү объектларына бүлү системасын исәпкә алырга кирәк.

5.1.15. Көндәлек (якынайтылган) хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге һәм социаль әһәмиятле объектлар белән минималь тәэмин ителешнең исәп-хисап күрсәткечләре 30 таблицада китерелгән.

30 нчы таблица

Көндәлек (якынайтылган) хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге һәм социаль әһәмиятле объектларның минималь тәэмин ителешенең исәп-хисап күрсәткечләре

Предприятиеләр	Берәмлек	Минималь тәэмин ителеш
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	Урын 100кешегә	Демографик структура буенча 1-6 яшьлек төркемнәрнең 85 проценты колачлый
Гомуми белем бирү оешмалары	урын 1000 кешегә	Демографик структура буенча 7-18 яшьләрдәге төркемнәрнең 100 проценты колачлана
Азык-төлек кибетләре	кв. метр 1000 кешегә сәүдә мәйданы	Барлыгы-4 кушымта таблицасы нигезендә № 3, шул исәптән 100 кв. метрга кадәр-акыллы

		акыллы чикләрдә хезмәт күрсәтү радиусы 2000 метр, калган мәйдан - муниципаль район чикләрендә, радиустан читтә, хезмәт күрсәтү
беренче чиратта ркибетләре кирәкле товарлар	кв. метр 1000 кешегә	Барлыгы-4 кушымта таблицасы нигезендә № 3, шул исәптән 200 кв. метрга кадәр-акыллы акыллы чикләрдә хезмәт күрсәтү радиусы 2000 метр, калган мәйдан - муниципаль район чикләрендә, радиустан читтә, хезмәт күрсәтү
Җәмәгать туклану урыны	1000 кешегә урын	8
Дарухәнә пункты	торак группага объектлар	1
Элемтә бүлеге	торак группага объектлар	1
Банк бүлекчәсе	1000 кешегә исәплән-гән опер.	1
Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (остаханәләр, ателье, чәчтарашханәләр һ. б.)	1000 кешегә исәпләнгән эш урыннары	2
Кер юу, химчистка кабул итү итү пункты	торак группага объектлар	1
Мәдәният учреждениеләре	1000 кешегә исәпләнгән гомуми мәйданы кв. метр	50
Көндәлек хезмәт күрсәтү спорт-тренажер залы	1000 кешегә исәпләнгән идәннең кв. метры	70-80
Тәртип саклау пункты	торак группага гомуми мәйданның кв. метры	10
Җәмәгать бәдрәфләре	1000 кешегә исәп-ләнгән приборлар	1
Искәрмә: халык саны 200 кешедән ким булган авыл торак пунктлары өчен башлангыч сыйныфлар белән берләшкән кече сыйныфларга караган мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын күздә тотарга кирәк. Мондый оешмалар белән минималь тәэмин ителешне һәм аларның сыйдырышлылыгын, җирле шартларга карап, проектлау өчен бирем буенча кабул итәргә кирәк.		

5.1.16.Һәр торак пунктта яшәүчеләрне беренче чиратта кирәкле хезмәтләр белән тәэмин итү җәяү йөрү мөмкинлеге чикләрендә 30 минуттан да артмаска тиеш (2-2,5 километр). Хезмәт күрсәтүнең югары дәрәҗәдә, шул исәптән вакыт аралыгында, җәяүлеләр өчен транспорт үтемлелеге 60 минуттан да артмаган җирлек чикләрендә яки муниципаль район үзәгендә-учреждениеләрне һәм периодик хезмәт күрсәтү предприятиеләрен концентрацияләү үзәгендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.1.17. Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү радиусы кабул ителә:

мәктәпкәчә оешмалар - 500 метр;

гомуми белем бирү оешмалары:

I дәрәҗә укучылары өчен - 2 километрдан да артык булмаган җәяүлеләр һәм 15 минуттан да артмаган (бер якка) транспорт үтемлелеге;

укуның II һәм III баскычларында укучылар өчен-4 километрдан да артык түгел һәм 30 минуттан да артык түгел (бер якка) транспорт үтемлелеге.

II - III дәрәҗәдәге укучыларга хезмәт күрсәтүнең иң чик радиусы 15 чакрымнан артмаска тиеш;

сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре - 2000 метр;

поликлиникалар, амбулаторияләр, фельдшер-акушерлык пунктлары һәм даруханәләр - җәяүлеләр өчен 30 минуттан да артык түгел.

5.1.18. Транспорт хезмәте оешмадан 1 километрдан артык ераклыкта яшәүче авыл гомуми белем бирү оешмалары укучыларына хезмәт күрсәтергә тиеш. тиеш. Укучыларны йөртү балаларны йөртү өчен билгеләнгән транспортта башкарыла.

Укучыларның тукталышта җыю урынына иң чик җәяүле якын килүе 500 метрдан да артмаска тиеш.

Транспорт тукталышы өч яктан киртәләнгән түшәм белән җиһазландырыла, юлның йөрү өлешеннән киртә белән сакланган, каты өслекле һәм юл ягыннан 250 метрдан да ким булмаган күзәтчелек бар.

Транспорт хезмәте күрсәтүнең иң чик күрсәткечләреннән артык ераклыкта, шулай ук начар һава шартлары вакытында транспорт белән тәэмин ителмәгән очракта, мәктәп яны интернаты гомуми сыйдырышлы урыннарның 10 проценты исәбеннән (СП 42.13330-2011) күздә тотыла.

5.1.19. Тиешле санитар - гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен урнаштырганда куркынычсызлык шартлары «Әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «Янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.20. Торак биналарның, гомуми белем бирү мәктәпләренең, мәктәпкәчә оешмаларның һәм дәвалау оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән авыл җирләрендәге җир кишәрлекләре һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре чикләренә кадәр минималь ара торак пунктларда инсоляция һәм яктырту, янгынга каршы һәм көнкүреш өзекләрен үтәү, әмма 31 нче таблицада кимендә китерелгән пунктны исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк.

31 нче таблица

Торак биналарның, гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән минималь ераклыклар

Оешма, учреждение һәм хезмәт күрсәтү оешмаларының җир участоклары чикләре	Учреждениеләр биналарыннан (җир кишәрлекләре чикләре) һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләреннән ераклык, метр		
	Линиягә кадәр	торак биналарның җир участоклары чикләренә кадәр	гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләрен билгеләү турында
Мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары (бина стеналары)	10	инсоляция, яктырту нормалары һәм янгынга каршы таләпләр буенча	
Икенчел чималны кабул итү пунктлары	-	20	50
Янгын депосы	10	50	50
Традицион каберлекләр зиратлары			

гомуми мәйданы, 1 гектар 10 га кадәр; 10 нан 20 гә кадәр ; 20 дән 40 ка кадәр	 6 6 6	 100 300 500	 500 500 500
Крематорийләр: әзерлек һәм йола процессларыннан башка бер камералы ; мичләр саны бердән артык	 6 6	 500 1000	 500 1000
Ябык зиратлар (соңгы күмелгәннән соң 25 ел узгач) һәм мемориаль комплекслар, колумбия, кремациядән соң җирләү өчен зиратлар	6	100	100
Искәрмә: 1. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участоклары турыдан-туры җайга салынулы хәрәкәт тоташырга тиеш түгел. 2. Икенчел чималның кабул итү пунктларын яшел үсентеләр полосасы белән изоляцияләргә һәм автомобиль транспорты өчен керү юлларын күздә тотарга кирәк. 3. Яңа урнашкан хастаханәләрнең участоклары турыдан-туры магистраль урамнарга тоташырга түгел.			

5.1.21. Территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру буенча документларны әзерләгәндә социаль әһәмиятле объектларның төп төрләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, шулай ук әлеге нормативларның 5.1.28 - 5.1.34 п.таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

5.1.22. Социаль әһәмиятле объектлар территорияләреннән сәнәгать, коммуналь, авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, транспорт юлларына һәм магистральләргә кадәр ераклык күрсәтелгән объектларның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналарына карата таләпләр нигезендә билгеләнә.

Объектларны санитар-саклау зоналары территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми. 5.1.23. 5.1.27 пунктында күрсәтелгән объектлар территориясенә керү һәм керү, хуҗалык корылмаларына юллар, чүп җыю өчен контейнер мәйданчыгына керү әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Хезмәт күрсәтү предприятиеләре территориясенә керү һәм керү, юллар, хуҗалык корылмаларына керү юллары.

5.1.24. Социаль әһәмияткә ия объектлар территориясе аша магистраль инженерлык коммуникацияләре (су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, электр белән тәэмин итү) узарга тиеш түгел. Объектларны инженерлык белән тәэмин итү әлеге нормативларның "Инженерлык инфраструктурасы зоналары" бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

5.1.25. Оешмалар, учреждениеләр һәм предприятиеләр урнаштырганда куркынычсызлык шартлары нормалаштырыла торган санитар - гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча «Әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «Янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.26. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урамнардан, кварталара юллардан ерак булган торак микрорайоннарның, атмосфера һавасының пычрану дәрәҗәсен санитар кагыйдәләр һәм нормативлар таләпләренә туры килә торган ераклыкка квартал эчендәге территорияләрендә урнаштырырга кирәк. Мәктәпкәчә оешма участогы чигеннән алып юлга кадәр кимендә 25 метр булырга тиеш.

Мәктәпкәчә оешмалар объектлары төзү өчен җир кишәрлекләре санитар кагыйдәләргә туры килү-килмәү турында санитар-эпидемиологик бәяләмә булганда бирелә. Җирлектәге катлаулы рельефларда балалар өчен су басу һәм пычрану очракларын кисәтү өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы участогыннан ташкын һәм яңгыр сулары чыгаруны күздә тотарга кирәк.

Аэрация шартлары буенча, мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участоклары зур тизлек белән йөрүче җил агымнары, аэродинамик күләгәдә урнашкан.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төрләре 2.4.1.2660-10 СанПиН нигезендә билгеләнә.

5.1.27. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары белән минималь тәэмин ителеш әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

Җир кишәрлегенең мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.1.28.Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары торак төзелеше зонасында, предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналарыннан, санитар өзеклекләр, гаражлар, автостоянкалар, автомагистральләр, тимер юл транспорты объектлары, очып китү һәм һава транспорты утырту маршрутларыннан читтә урнашырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урнаштырганда, инсоляциянең норматив дәрәҗәләрен тәэмин итү һәм биналарны һәм уен мәйданчыкларын табигый яктырту өчен, торак һәм иҗтимагый биналардан санитар аермалар сакланырга тиеш.

Яңа төзелә торган мәктәпкәчә белем бирү оешмалары объектларын аерым торучы бинада урнашырга киңәш ителә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының сыйдырышлыгы проектлау биреме белән билгеләнә.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары аерым торучы, торак йортларга, административ һәм иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш), шулай ук торак йортларга һәм торак йортларга, административ иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш) корылган булырга мөмкин.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын торак йортларга, төзелмә-янкорма биналарга (яки янкорма), балалар өчен мөстәкыйль керү һәм автотранспорт өчен чыгу урыны булган аерым әйләндерелгән территория булганда, урнаштырырга рөхсәт ителә.

5.1.29. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасы өч катлы булырга тиеш. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарының өченче катларында өлкән яшьтәге балалар өчен төркемнәр, шулай ук балалар белән эшләү өчен өстәмә бүлмәләр урнаштырырга киңәш ителә. 3 яшькә кадәрге балалар өчен төркем ячейкалары 1 нче катта урнашкан.

5.1.30. Мәктәпкәчә оешма территориясендә түбәндәге функциональ зоналар бүлеп бирелә:

уен зонасы; хуҗалык зонасы.

Уен һәм хуҗалык зонасы арасындагы ара 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.1.31. Уен зонасы үз эченә ала:

төркем мәйданчыклары - һәр төркем өчен индивидуаль мәйданчыклар-кече һәм кече яшьтәге (3 яшькә кадәр) һәм мәктәпкәчә яшьтәге 1 балага 9 кв.метрдан да ким булмаган (3 яшьтән 7 яшькә кадәр) һәм төркем изоляциясе принцибын үтәп, физкультура мәйданчыгы (бер яки берничә).

Ясле яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары әлеге төркемнәр биналарыннан чыгу өчен якын урнашкан.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төркем һәм физкультура мәйданчыкларының инсоляциясе дәвамлылыгы инсоляциягә торак һәм җәмәгать биналары, территорияләрнең кояшны саклауга гигиеник таләпләр нигезендә билгеләнә (СанПиН 2.4.1.30049-13).

Балаларны кояштан һәм явым-төшемнән саклау өчен һәр төркем мәйданчыгы территориясендә бер балага 1 кв. метрдан ким булмаган күләгәле түшәмә урнаштыралар. 15 кешедән ким булган төркемнәр өчен күләгәдәге гөмбәзнең мәйданы 20 кв. метрдан да ким булмаска тиеш.

Күләгә күләгәсен агач яки башка төзелеш материалларыннан эшләнгән, балаларның сәламәтлеге өчен зыянсыз булган идән белән җирдән 15 сантиметрдан да ким булмаган арада җиһазландырырга киңәш ителә.

Ясле һәм мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен күләгәле түтәлләр өч яктан киртәләр, койманың биеклеге 1,5 метрдан да ким булмаска тиеш.

Ясле яшендәге балалар өчен ясалма түшәмнәр мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасына урнаштырырга һәм йөрүне яки йокыны оештыру өчен верандалар буларак файдаланырга рөхсәт ителә. Биналарга өстәлә торган күләгә күләгәсе түшәмнәр төркем ячейкаларының бүлмәләрен алыштырырга һәм табигый яктылыкны киметергә тиеш түгел.

5.1.32. Хуҗалык зонасы ашханәнең җитештерү бүлмәләренә керү ягыннан урнашырга һәм урамнан мөстәкыйль керү мөмкинлеге булырга тиеш.

Барлыкка килгән (тыгыз) шәһәр төзелеше шартларында урамнан мөстәкыйль рәвештә керү рөхсәт ителә. Хуҗалык зонасы территориясенә мөстәкыйль рәвештә керү мөмкинлеге булмаган очракта автотранспорт хуҗалык мәйданчыгына керү мөмкинлеге мәктәпкәчә белем бирү оешмасында балалар булмаган чорда гамәлгә ашырыла.

Хуҗалык зонасы территориясендә урын-җир кирәк-яракларын киптерү һәм келәм эшләнмәләрен чистарту өчен урыннар каралырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә яшелчә саклагычларын урнаштыру мөмкин.

Хуҗалык зонасында бинадан 15 метрдан да ким булмаган ераклыкта чүп-чар җыю мәйданчыгы булдырыла. Каты өслекле мәйданчыкта капкалар белән контейнерлар куела. Мәйданның зурлыгы контейнерлар нигезенең мәйданыннан артып китәргә тиеш. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю өчен башка махсус ябык конструкциялардән, шул исәптән аларны мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе белән чиктәш җирдә торак төзелешенең контейнер мәйданчыкларында урнаштыру рөхсәт ителә.

5.1.33. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерүне территория мәйданының кимендә 50 процентыннан, төзелештән иркле файдаланудан күз алдында тота. Яшел үсентеләр төркемле мәйданчыкларны бер-берсеннән һәм хуҗалык зонасыннан төркем мәйданчыклары бүлеге өчен файдаланыла. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен Урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә.

Агачлар 15 метрдан да ким түгел, ә куаклар мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасыннан 5 метрдан да ким булмаган арада утыртыла. Территорияне яшелләндергәндә, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый, балалар арасында агуланулар, шулай ук төпчек куаклар барлыкка килүне кисәтү максатыннан үткәрелә.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе периметр буенча койма һәм яшел үсентеләр белән әйләндереп алына.

5.1.34. Мәктәпкәчә оешма биналары салкын һәм кайнар су белән тәэмин итү, канализация системалары белән җиһазландырылырга тиеш. Мәктәпкәчә оешмаларны су белән тәэмин итү һәм канализация үзәкләштерелгән булырга тиеш.

Торак пунктта (салкын һәм кайнар) үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү булмаганда, мәктәпкәчә белем бирү оешмасында азык-төлек блогына, медицина блогы бүлмәләренә, кер юу бүлмәсенә, барлык төркем ячейкаларына су бирү тәэмин ителә.

Канализацияләнмәгән районнарда мәктәпкәчә оешмалар бианлары, чүп-чар һәм локаль чистарту корылмалары урнаштырылган очракта, эчке канализация белән җиһазландырылачак.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары җәмәгать биналарында һәм корылмаларда җылылык, вентиляция һәм кондиционерлау таләпләренә туры китереп җылыту һәм вентиляция системалары белән җиһазландырыла. Күчмә җылыту приборларын, шулай ук инфракызыл нурланышлы җылыткычларны куллану рөхсәт ителми

5.1.35. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясенә керү һәм керү юллары, хуҗалык корылмаларына керү юллары, чүп-чар җыю өчен контейнер мәйданчыгы (асфальт, бетон һ.б.) булырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә терәк - хәрәкәт аппараты бозылган балалар өчен юл һәм тротуарларны читләтү 5 проценттан да артмый, ә аларның киңлеге - 1,6 метрдан да ким түгел. Борылышта һәм һәр 6 метр саен алар ял итү өчен мәйданчыкларга ия булырга тиеш.

Сукырлар һәм начар күрүчеләр өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә балалар хәрәкәте иминлеге өчен йөрү юлларының киңлеге 3 метрдан да ким булмаска һәм ике дәрәҗәдәге коймага ия булырга тиеш: 90 сантиметр биеклектә перила һәм 15 сантиметр биеклектә планка.

Коймалар балалар йөреше вакытында каршылыкка дучар булган барлык әйберләр: агачлар, куаклар, баганалар һ. б. өчен каралган.

Борылышлар, тыкрыклар, биналар, баганалар янында һәм башка каршылыклардан соң, юллар зур күләмле катлам структурасына ия булырга тиеш. Асфальт юлларның киңлегенә карап, рухи профильле булырга тиеш (юл уртасы як тарафларыннан 5-15 сантиметрга күтәрелә).

5.1.36. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмалары биналары шәһәр урамнарыннан ерактагы торак микрорайоннарның квартал эчендәге территорияләрендә, кварталара юлларда атмосфера һавасының пычрануы дәрәҗәсенең санитар кагыйдәләр һәм нормативлар таләпләренә туры

килүен тәэмин итә торган ераклыкка (СанПиН 2.4.2821-10) урнашкан.

5.1.37. Гомуми белем бирү оешмалары тарафыннан минималь тәэмин ителеш әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

5.1.38. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмаларының сыйдырышлыгы бер сменада гына укырга исәпләнергә тиеш (СанПиН 2.4.2821-10).

32 нче таблица

5.1.39. Участок территориясе 1,5 метр биеклектәге койма белән әйләндереп алынырга һәм аның буенда яшел үсентеләр булырга тиеш.

Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 проценты исәбеннән күздә тотыла. Гомуми белем бирү оешмасы территориясен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә. Агачлар - 15 метрдан да ким булмаган, ә куаклар гомуми белем бирү оешмалары биналарыннан 5 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый.

5.1.40. Гомуми белем бирү оешмасы территориясендә түбәндәге зоналар бүлеп бирелә: ял итү зонасы, физкультура-спорт һәм хуҗалык зоналары. Укыту-тәҗрибә зонасы бүлеп бирү рөхсәт ителә.

Укыту-тәҗрибә зонасын оештырганда физкультура-спорт зонасын һәм ял зонасын кыскарту рөхсәт ителми.

34 нче таблица

Функциональ зоналарның мәйданын билгеләү

п/п	**Зоналар**	**Үлчәү берәмлеге**	**Мәгариф оешмаларында мәйдан**					
			башлангыч гомуми белем бирү	төп гомуми белем бирү	урта гомуми белем бирү оешмаларында һәм интернат оешмаларда			
			1 объект (4сыйныф)	1 объект (9сыйныф)	1 объект (11сыйныф)	2 объект (22сый	3 объект (33сый	4 объект (22 + 22 сый
1	Физкультура-спорт	1 нче класслы зонага кв.метр	850/213	5450/605	5610/510	6140/280	7760/235	7920/180
2	Укыту-тәҗрибә	1нче класслы зонага кв.метр	240/60	1008/112	1200/109	1430/65	1980/60	2508/57
3	Ял	1 нче класслы зонага кв.метр	480/120	700/78	700/78	1400/64	2100/64	2800/64
4	Хуҗалык	1 нче класслы зонага кв.метр	500/125	500/56	500/45	625/28	750/23	750/17
	Оешмага барлыгы	1 нче класслы зоналар	2070/518	7658/851	8010/728	9595/436	12590/382	13378/318

5.1.41. Традицион типтагы интернат-оешмаларның сыйдырышлыгы 300 урыннан артмаска тиеш, балалар йортларының оптималь сыйдырышлылыгы - 60 урын.

5.1.42. Җир кишәрлеге коры, яхшы җилле һәм инсолируем булырга, кимендә ике керү юлы (төп

һәм хуҗалык), уңайлы керү юллары һәм 1,6 метр биеклектәге койма булырга тиеш.

5.1.43. Участокны яшелләндерү интернат учреждение территориясенең гомуми мәйданының 50 проценттан да ким булмаган өлешен исәпкә алып күздә тотыла.

Периметр буенча киңлеге 6 метр, икенче яктан - 1,5 метр булган яшел үсентеләр полосасын күздә тотарга кирәк.

Агачлар 10 метрдан да ким булмаган, куаклар бинадан 5 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый.

5.1.44. Интернат оешмаларның җир кишәрлегендә түбәндәге функциональ зоналар проектлана:

төзелеш зонасы;
физкультура-спорт;
укыту-тәҗрибә;
ял зонасы;
хуҗалык зонасы.

Торак биналарның мәйданы һәм составы СП 2.4.990-00 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

Тыгыз төзелеш шартларында бина урнашкан очракта, җир кишәрлегенең зоналары составы проектлауга бирем белән билгеләнә.

Функциональ зоналарның мәйданы 31 нче таблица нигезендә 1 нче класска исәп-хисап күрсәткечләре буенча кабул итәргә киңәш ителә.

5.1.45. Катнаш типтагы интернат-оешмаларда мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары зонасы бүлеп бирелә. Төркем мәйданчыгы мәйданы 1 балага 7,2 кв. метр исәбеннән кабул ителә.

5.1.46. Авыл торак пунктларында урнашкан интернат оешмалары өчен әлеге учреждениеләргә якын урнашкан ярдәмче хуҗалык өчен зона бүлеп бирелә. Шул ук вакытта ярдәмче хуҗалыклардан торак биналарга кадәр ераклык җирле шартларны исәпкә алып, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе территориаль бүлеге белән килештерелә.

5.1.47. Физкультура-спорт зонасы мәйданчыкларын урнаштыру һәм җиһазлау балаларның үсүенә һәм яшенә туры килергә, уеннар һәм дәресләр вакытында балаларның травма алу мөмкинлеген булдырмаска тиеш.

Физкультура-спорт зонасын интернат оешмалары биналарының уку биналары тәрәзәләре ягыннан урнаштырырга кирәк түгел.

Туплы уеннар һәм спорт снарядлары ыргыту өчен мәйданчыкларны бина тәрәзәләреннән 25 метрдан да ким булмаган арага урнаштырырга кирәк; 3 метр биеклектәге мәйданчыклар киртәләгәндә, алардан ераклык 15 метрга кадәр киметелергә мөмкин, физкультура-спорт шөгыльләренең башка төрләре өчен мәйданчыклар 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.1.48. Ял зонасы яшелләндерелергә һәм тавыш чыганакларыннан ерак урнашырга тиеш (спорт мәйданчыклары, автостоянкалар, остаханәләр).

5.1.49. Хуҗалык зонасы мәйданын 1 кешегә 3 кв.метр исәбеннән кабул итәргә кирәк.

Хуҗалык зонасын төркем һәм физкультура мәйданчыкларыннан еракта урнашкан җир кишәрлеге чигендә урнаштырырга һәм калган территориядән яшел үсентеләр белән аерырга кирәк.

Хуҗалык зонасы урамнан мөстәкыйль рәвештә керү мөмкинлеге булырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә ягулыкның тиешле саклагычы булган котельный, су белән тәэмин итү корылмалары (бәяләр булмаганда - траль су белән тәэмин итү), автостоянка, яшелчә саклау урыны, склад биналары урнашырга мөмкин.

5.1.50. Хуҗалык зонасында чүп-чар җыючылар өчен интернат учреждение бинасыннан 25 метрдан да ким булмаган арада бетонлы мәйданчык каралырга тиеш. Мәйданның зурлыгы чүп-чар җыю җайланмасы нигезенең мәйданы һәр яктан 1,5 метрдан артмаска тиеш.

5.1.51. Интернат оешмаларын су белән тәэмин итү һәм канализация үзәкләштерелгән булырга тиеш, җылылык белән тәэмин итү - җирле котельныйлардан.

Автоном җылыту системасын куллану рөхсәт ителә.

Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм канализация челтәрләре булмаганда, проектлар

җирле су белән тәэмин итү һәм канализация системалары сузыла.

5.1.52. Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру (балалар иҗаты йортлары, яшь техниклар станциясе, яшь туристлар, балалар-яшүсмерләр спорт мәктәпләре, балалар сәнгать мәктәпләре, музыка, сәнгать, хореография мәктәпләре) торак пунктлар территорияләрендә, аларны яшәү һәм уку урыннарына якынайтып, кагыйдә буларак, җәмәгать пассажир транспорты челтәре белән үзара бәйләнештә җәмәгать үзәкләре составында урнаштырырга кирәк.

5.1.53. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 9 нчы кушымта нигезендә билгеләнә.

Мәктәптән тыш учреждениеләрдән файдалану мөмкинлеге радиусы авыл торак пунктлары өчен - проектлауга бирем буенча кабул ителә. Тәкъдим ителә торган транспорт үтемлелеге-30 минуттан да артык түгел (бер якка).

5.1.54. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары биналарыннан кызыл линиягә кадәр, торак һәм иҗтимагый биналар стеналарына кадәр ераклыкны гомуми белем бирү мәктәпләре биналары өчен дә кабул итәргә кирәк.

5.1.55. Участок территориясе 1,2 - 1,5 метр биеклектәге койма белән яисә яшел үсентеләр белән әйләндереп алынган булырга тиеш.Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 проценты исәбеннән күздә тотыла.

Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый.

5.1.56. Чүп җыючыларны хуҗалык зонасында бинаның тәрәзәләреннән һәм ишекләреннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

5.1.57. Дәвалау-профилактика оешмалары (алга таба - ЛПО) СанПин 2.1.3.2630-10 таләпләренә туры китереп урнаштырыла.

Санитар-химик, микробиология, паразитология күрсәткечләре, радиация факторы буенча туфракны дәвалау-профилактика оешмасын урнаштыру участогында гигиеник нормативларга, атмосфера һавасындагы зарарлы матдәләр микъдары, электромагнит нурланышлар, тавыш, вибрация, инфраструктура дәрәҗәләре гигиеник нормативлардан артмаска тиеш.

5.1.58. Психиатрия, йогышлы, шул исәптән туберкулез профиленең стационарлары торак төзелеш территориясеннән кимендә 100 метр ераклыкта урнашкан. Күрсәтелгән профильле стационарларны яшел зонада 1000 һәм аннан да күбрәк койкага урнаштыру мәслихәт.

5.1.59. Дәвалау-профилактика оешмасы участогында аның белән функциональ булмаган оешмалар биналары урнашырга тиеш түгел. Дәвалау-профилактика оешмасы территориясендә яисә аңа якын урында амбулатор тикшеренүгә килгән пациентларның яшәү өчен кунакханәләр яки пансионатлар, һәм/яки озатып йөрүче затларның яшәү шартларын күздә тоту максатка ярашлы.

5.1.60. Торак һәм җәмәгать биналарында аерым керү урыны булган очракта урнаштыру рөхсәт ителә:

сменага 100 кеше килү мөмкинлеге булган амбулатор-сырхауханә дәвалау-профилактика оешмалары, шул исәптән фельдшер-акушерлык пунктларын, көндезге стационарлар булган оешмаларны да кертеп;

стоматология кабинетлары, стоматология амбулатория-поликлиника оешмалары, шул исәптән үз составларында булган көндезге стационарлар.

Торак биналарның цоколь катларында урнаштыру рөхсәт ителә:

табибларны кабул итү бүлмәләре (1 метрдан да ким булмаган тирәнлектә һәм табигый яктырту коэффициентының нормалаштырылган әһәмиятен саклаганда);

стоматология медицина оешмалары;

фельдшер-акушерлык пунктлары, амбулаторияләр.

5.1.61. Торак һәм җәмәгать биналарында, дерматологның амбулатор-поликлиника консультатив кабул итүеннән тыш, йогышлы (шул исәптән туберкулез авыруларына) ярдәм күрсәтүче дәвалау-профилактика оешмаларын урнаштыру рөхсәт ителми.

Торак биналарда алкогольле һәм наркотикларга бәйлелектән җәфа чигүчеләргә ярдәм күрсәтү өчен дәвалау-профилактика оешмаларын урнаштыру рөхсәт ителми.

Торак биналарда һәм аларга корылган биналарда микробиологик лабораторияләр (бүлекләр), магнит - резонанс томографиясе бүлекләрен урнаштыру рөхсәт ителми.

Ионизацияләнә торган нурланыш чыганакларын файдаланучы оешмаларны урнаштыруга карата таләпләр радиацион куркынычсызлык нормалары һәм әлеге төр эшчәнлеккә карата санитар-гигиена таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.1.62. Медицина оешмаларының сыйдырышлыгы, шулай ук аларның җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

Медицина оешмаларының үтемлелеге радиусы кабул ителә:

авыл торак пунктлары өчен әлеге нормативларның 5.1.23 пункты буенча.

5.1.63. Дәвалау-профилактика оешмаларының участогын планлаштыру һәм зоналаштыруда функциональ зоналарның катгый изоляциясен үтәргә кирәк.

Стационар территориясендә йогышлы булмаган авырулар өчен дәвалау корпуслары, Бакча-парк, патолого-анатомия корпусы, хуҗалык һәм инженер корылмалары бар.

Йогышлы авырулар корпусы башка корпуслардан яшел үсентеләр полосасы белән аерылып тора.

Ритуаль зона булган патолого-анатомия корпусы палата бүлекләре тәрәзәләреннән, шулай ук дәвалау-профилактика оешмалары янында урнашкан торак һәм иҗтимагый биналардан каралырга тиеш түгел. Дәвалау-профилактика оешмасының ритуаль зонасына аерым керү каралырга тиеш.

5.1.64. Йогышлы, тире-венерология, акушерлык, балалар, психо - соматик, радиология бүлекләре, күппрофильле медицина оешмалары составына керүче аерым биналарда урнашкан.

5.1.65. Дәвалау-профилактика оешмаларының территориясе дәвалау-саклау режимын тәэмин итү кирәклеген исәпкә алып төзекләндерелергә, яшелләндерелгән, коймаланган һәм яктыртылган булырга тиеш.

Яшел үсентеләр һәм газоннар мәйданы стационар мәйданының кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш.

5.1.66. Дәвалау-профилактика оешмаларының хуҗалык зонасы территориясендә тәрәзәләрдән кимендә 25 метр ераклыкта каты өслекле һәм урам ягыннан керү юлы булган калдыклар өчен контейнер мәйданчыгы урнаштыралар. Мәйданчыкның күләме контейнерлар нигезенең мәйданыннан барлык яктан да 1,5 метрга артып китәргә тиеш.

Контейнер мәйданчыгы чит кешеләр керүдән сакланылырга, коймалар һәм япмага ия булырга тиеш.

Медицина оешмаларының калдыклары белән эш итү гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.1.67. Җитештерү территорияләрендә сәламәтлек саклау учреждениеләре сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашалар һәм СП 44.13330.2011 нигезендә исәпләнә.

5.1.68. Даруханәләр аерым торучы азкатлы биналарда урнашырга, торак һәм җәмәгать биналарына янәшә торган иҗтимагый биналарның беренче катларына кертелергә мөмкин.

Даруханәнең авыл торак пунктларында дәвалау-профилактика оешмалары белән бер территориядә яки бер бинада, әмма аерым керү юлы белән урнаштыру максатка ярашлы.

Даруханәләрнең җир участогының мәйданын әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

Даруханәләргә керү мөмкинлеге радиусын әлеге нормативларның 5.1.85 п. нигезендә кабул итәргә кирәк.

Ашыгыч медицина ярдәме станцияләрен (подстанцияләрен), ашыгыч медицина ярдәме күрсәтүнең күчмә пунктларын, фельдшер-акушерлык пунктларын проектлаштырганда җир кишәрлеген урнаштыру, аларның санын, радиусын, урнаштыруны әлеге нормативка 9 нчы кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.1.69. Авыл торак пунктлары территориясендә яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләрне (яшьләр сәясәтенең күппрофильле учреждениеләре) урнаштыру каралырга тиеш.

5.1.70. Яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләре түбәндәге төрләр булырга мөмкин:

күппрофильле яшүсмерләр, яшьләр, яшүсмерләр һәм яшьләр клублары яшәү урыны буенча;

профильле һәм тар махсуслаштырылган учреждениеләр (клублар, үзәкләр), шул исәптән яшь гаилә клублары, яшь сайлаучы клублары, компьютер клублары яки интернет клублар, хәрби-

патриотик эзләнү клублары һәм башкалар.

5.1.71. Муниципаль берәмлектә яшьләр санының уртача күрсәткече буенча халыкның гомуми саныннан 25% һәм муниципаль берәмлек яшьләренең гомуми саныннан 10% тәшкил итә:

авыл җирлекләре өчен яшәү урыны буенча бер күппрофильле үзәк (клуб) яки гамәлдәге мәдәният учреждениеләре, өстәмә белем бирү оешмалары базасында яшьләр белән эшләү бүлеге (сектор) яисә яшьләр белән эшләү буенча берничә (кимендә ике) төрле тар профильле һәм (яки) яшьләр белән эшләү буенча махсуслаштырылган учреждениеләр базасында яшьләр белән эшләү бүлеге.

5.1.102. Учреждениенең гомуми мәйданыннан чыгып, күпфункцияле яки күппрофильле муниципаль учреждение (үзәк, клуб) эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре 33 нче һәм 34 нче таблицаларда китерелгән.

33 нче таблица

Күпфункцияле яки күппрофильле муниципаль район учреждениеләр эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы - 300 кв. метрга кадәр)

Учреждениенең гомуми мәйданы	100 кв.метр.	100 - 200 кв.метр	200 - 300 кв.метр
Шул исәптән техник бүлмәләр	30кв. метр. кадәр	30 - 60 кв.метр	60 - 120 кв.метр
Дәресләр өчен кабинетлар саны	кимендә 2	2 - 3	3 - 5
Студияләрдә, секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (алты көнлек эшләгәндә һәм төркемнең уртача составында 12-15 кеше)	6 - 10	10 - 15	15 - 20
Шөгыльләнүчеләр саны	70 – 120 кеше	120 -180 кеше	180 - 240 кеше

34 нче таблица

Күпфункцияле яки күппрофильле муниципаль район учреждениеләр эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы - 300 кв. метрдан артык)

Учреждениенең гомуми мәйданы	300-1400 кв.метр	400 -800 кв.метр	800 артык
Шул исәптән техник бүлмәләр	120-160 кв.метр	120 - 160 кв.метр	240 артык
Дәресләр өчен кабинетлар саны	5-7	7-15	кимендә 15
Студияләрдә, секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (алты көнлек эшләгәндә һәм төркемнең уртача составында 12-15 кеше)	20 - 25	25-60	кимендә 60

Шөгыльләнүчеләр саны	240 - 360 кеше	300-800 кеше	800 дән артык кеше (1 кешегә 1 кв.метр

5.1.103. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең минималь тәэмин ителеше әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә кабул ителә, шулай ук:

авыл торак пунктлары өчен - 29 нчы таблица буенча.

Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең һәркем өчен мөмкин булган радиуслары кабул ителә:

авыл торак пунктлары өчен әлеге нормативларның 2.3.47 пункты буенча.

5.1.104. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең җир участоклары мәйданы әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә билгеләнә.

5.1.105. Төзелгән һәм төзелгән сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын, кешегә тискәре йогынты ясый торган объектлардан тыш, СП 54.13330.2011 таләпләре нигезендә, цоколь, торак биналарның беренче һәм икенче катларында урнаштыру рөхсәт ителә.

Җәмәгать туклануы предприятиеләрен торак биналарның йорт яны территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.106. Җитештерү территорияләрендә ябык һәм ачык челтәргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре каралырга тиеш.

Ябык челтәрдәге җәмәгать туклануы предприятиеләре сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашкан һәм СНиП 44.13330.2011 нигезендә, хезмәткәрләр санын исәпкә алып, шул исәптән:

сменага 200 дән артык кеше эшләгән очракта ярымфабрикатларда эшләүче ашханәне (нигезләгәндә, чималга эшләүче ашханәләрне күздә тотарга рөхсәт ителә)күздә тотарга кирәк.;

сменага эшләүчеләр саны 200 кешегә кадәр булганда-ашханә-өләшү; сменага эшләүчеләр саны 30 кешедән ким булганда - ризык кабул итү бүлмәсе рөхсәт ителә.

5.1.107.Җитештерү зоналары һәм торак районнар территорияләре чигендә урнашкан ачык челтәр оешмалары күрсәткечләре якын-тирә районнар халкына 35 нче таблица буенча эшләүчеләрне исәпкә алу коэффициенты белән исәпләнә. Мондый территорияләрдәге челтәр составына сәүдә-көнкүреш, спорт, саклык банкы, элемтә бүлекләре, шулай ук офислар һәм автосервис объектлары керә.

35нче таблица

Җитештерү зоналары һәм торак районнар территорияләре чигендә урнашкан ачык челтәр учреждениеләре күрсәткечләре

Эшләүчеләр нисбәте: (мең кеше)	Коэффициент	Исәпләү күрсәткечләре (1000 кешегә) хезмәт күрсәтү чикләрендә			
яшәүче (мең кеше)		**сәүдә, кв.метр**		**җәмәгать туклануы, урыннар**	**көнкүреш хезмәте күрсәтү, эш урыннары**
		азык-төлек Сәүдә мәйданнары	**азык-төлек булмаган сәүдә мәйданнары**		
0,5	1	70	30	8	2
1	2	140	60	16	4
1,5	3	210	90	24	6

5.1.108.Базарларны торак төзелеше булган районнарда, сәүдә үзәкләре составында, транспорт магистральләре, шәһәр транспорты тукталышлары, автобус һәм тимер юл вокзаллары (станцияләр)

янында урнаштырырга киңәш ителә.

Җәмәгать транспорты тукталышларыннан алып ваклап сату базарларына кадәр җәяүлеләр йөри ала торган Радиус 250 метрдан артмаска тиеш.

Базар территориясендә күчеш озынлыгы 400 метрдан артмаска тиеш: базарның иң ерак объектлары арасында - 400 метрдан;

200 метр - базарның теләсә кайсы ноктасыннан алып җәмәгать бәдрәфенә кадәр.

5.1.109. Базарларның җир участоклары күләмен шәһәр төзелеше хәленнән һәм тәэмин итүнең исәп - хисап күрсәткечләреннән чыгып, проект карары белән билгеләргә кирәк.

Ваклап сату базарының (комплекс) сәүдә мәйданының 1 кв. метрына 7дән 14 кв. метрга кадәр җир участоклары күләмен, сыйдырышлылыгына карап, кабул итәргә кирәк:

14 кв. метр - сәүдә мәйданы 600 кв. метр булганда;

7 кв. метр - сәүдә мәйданы 3000 кв. метрдан артык булганда.

5.1.110. Территориядән рациональ файдалану мөмкинлеген исәпкә алып, базарның иң чик сәүдә мәйданын 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданының 24 кв. метр исәбеннән проектларга кирәк.

Бер сәүдә урыны мәйданы 3 нче кушымта таләпләре нигезендә әлеге нормативларга туры килә һәм сәүдә мәйданының 6 кв. метрын тәшкил итә.

Гражданнар өчен 1,5 кв. метрдан да ким булмаган сәүдә урыны белән тәэмин иткәндә лотоклардан сезонлы сәүдә оештыру рөхсәт ителә.

Сәүдә урыннары ябык ваклап сату базарында (бинада, корылмада), шулай ук ваклап сату базарының ачык мәйданчыгында проектлана ала.

Ваклап сату базарында товар җитештерүчеләр тарафыннан товарлар сату эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен сәүдә урыннары саны муниципаль берәмлек администрациясе тарафыннан билгеләнә, әмма сәүдә урыннарының гомуми санының кимендә 50%.

5.1.111.Ваклап сату базарлары территориясендә төзелешнең минималь тыгызлыгын кимендә 50 процент тәэмин итәргә киңәш ителә.

5.1.112. 2013 елның 1 гыйнварыннан базарларда, авыл хуҗалыгы базарларыннан һәм авыл хуҗалыгы кооперативларыннан тыш (ә 2015 елның 1 гыйнварыннан - авыл хуҗалыгы базарларында, авыл хуҗалыгы кооператив базарларында һәм авыл хуҗалыгы кооперативларында) товарлар сату (эшләр башкару, хезмәтләр күрсәтү) эшчәнлеген оештыру өчен бары тик ваклап сату базары биналары комплексы булган биналар, корылмалар, корылмалар гына кулланылырга тиеш. Күрсәтелгән максатларда вакытлы биналарны, корылмаларны куллану тыела. Әлеге вакытка кадәр базарларда капиталь биналар, корылмалар, корылмалар белән беррәттән вакытлы корылмалар да кулланылырга мөмкин.

5.1.113. Базарлар хезмәт күрсәтүче персонал һәм килүчеләр өчен автомобильләрне вакытлыча саклау (парковка) урыннары белән тәэмин ителергә тиеш.

Автомобильләрне вакытлыча саклау урыннары белән тәэмин итү, ваклап сату базарлары территориясендә автотранспорт стоянкасы зоналарын (автостоянкалар) урнаштыру, шулай ук автостоянкалардан ераклык, керү һәм алардан чыгу юлларын әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә проектларга кирәк.

5.1.114 Җиңел автомобильләрне кую өчен кирәк булган машина урыннарының исәп-хисап саны 1 сәүдә урынына 1 машина-урынга яки 10 кв. метр сәүдә мәйданына проектлана.

Иҗтимагый-эшлекле зоналарда урнашкан базарларда 1000 кв. метрга кадәр сәүдә мәйданы күләме булганда, машина-урыннарның исәп-хисап саны 100 нче таблица нигезендә проектлана һәм 50 сәүдә урынына 25 машина-урын тәшкил итә.

Базарны проектлаганда аерым торучы бинада хезмәт күрсәтүче персонал һәм килүчеләр өчен транспортны парковкалау мәйданчыгын автомобиль юлларының йөрү өлеше ягыннан күздә тотарга кирәк. Мәйданчык торак биналарның йорт яны территориясендә урнашырга тиеш түгел. Автомобиль кую урыннарыннан базарның теләсә кайсы ноктасына кадәр ераклык 400 метрдан да артмаска тиеш.

Автомобильләрне вакытлыча саклау өчен тукталышлар мәйданын исәпләгәндә, базарның гомуми мәйданына кертелми.

5.1.115. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю мәйданчыкларын базарның хуҗалык зонасында сәүдә зонасы чикләреннән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

5.1.116. Ваклап сату базары территориясе төзекләндерелгән, яшелләндерелгән һәм коймаланган

булырга тиеш.

5.1.117. Ваклап сату базарларын су белән тәэмин итү һәм канализация үзәкләштерелгән булырга тиеш, җылылык белән тәэмин итү – ТЭЦ тан, район яки җирле котельныйдан, автоном чыганаклардан.

Ваклап сату базарлары территориясендә хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү, көнкүреш һәм җитештерү канализациясенең аерым системаларын, яңгыр канализациясен төзергә кирәк.

5.1.118. Торак пунктлар территориясендә 1000 кешегә 3 кв.метр исәбеннән авыл хуҗалыгы продукциясе белән ярминкәне оештыру өчен вакытлыча мәйданчыклар булдырырга кирәк

5.2. Транспорт инфраструктурасы

5.2.1. Урам-юл челтәре системасы җирлекнең планлаштыру структурасының нигезен тәшкил итә һәм барлык функциональ зоналар, башка җирлекләр белән уңайлы, тиз һәм куркынычсыз транспорт элемтәләрен тәэмин итүгә юнәлдерелгән.

5.2.2. Транспорт инфраструктурасы корылмалары һәм коммуникацияләре барлык функциональ зоналар составына таяна ала.

Җитештерү территорияләре составына керүче транспорт инфраструктурасы зоналары транспорт инфраструктурасы объектларын һәм корылмаларын, шул исәптән тимер юл, автомобиль, су һәм һава транспорты корылмалары һәм коммуникацияләрен, шулай ук санитар-яклау зоналарын, санитар өзеклекләр, махсус саклык зоналары зоналарын, мондый объектлар өчен төзелеш чикләүләрен билгеләү өчен билгеләнгән.

5.2.3. Татарстан Республикасын тотрыклы үстерү максатларында транспорт проблемаларын хәл итү торак пунктлар чикләренә транзит агымнарын чыгару белән тышкы элемтәләрнең үсеш алган транспорт инфраструктурасын булдыруны һәм автомобильчеләргә хезмәт күрсәтүнең югары дәрәҗәсен тәэмин итүне күздә тота.

Җирлекнең генераль планын эшләгәндә шәһәр округының, җирлекнең һәм аның янәшәсендәге территориянең планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә Транспорт һәм урам-юл челтәренең бердәм системасын күздә тотарга кирәк.

Авыл җирлекләрендә яшәүчеләр өчен яшәү урыннарыннан алып җитештерү объектларына кадәр авыл хуҗалыгы предприятиесе чикләрендә хәрәкәт итү (җәяүлеләр яки транспорт кулланып) өчен вакыт 30 минуттан артмаска тиеш.

5.2.4. 2015 елга кадәр исәп-хисап чорына автомобильләр саны 1000 кешегә 286 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр исәп-хисап чорына 420 җиңел автомобиль кабул ителә.

Тышкы транспорт

5.2.5. Тышкы транспорт (тимер юл, автомобиль, су һәм һава-душ) урам-юл челтәре һәм шәһәр транспорт төрләре белән үзара бәйләнештә комплекслы система буларак проектларга кирәк, ул пассажирлар йөртүнең уңайлылыгын, транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрне төзүнең һәм эксплуатацияләүнең куркынычсызлыгын, шулай ук җирле һәм транзит ташуларның рациональлеген тәэмин итә.

5.2.6. Тышкы транспорт корылмаларына һәм коммуникацияләренә җир бүлеп бирү, гамәлдәге нормалар нигезендә, билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

Бу җирләрдән файдалану һәм куркынычсызлыкны тәэмин итү режимы дәүләт күзәтчелегенең тиешле органнары тарафыннан билгеләнә.

5.2.7. Корылмаларны һәм тышкы транспорт объектларын нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итү максатларында гамәлдәге законнар нигезендә сак зоналары билгеләнә

5.2.8. «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында " 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә, автомобиль юллары аларның әһәмиятенә карап бүленә::

федераль әһәмияттәге автомобиль юллары;

региональ яисә муниципальара әһәмияттәге автомобиль юллары;

җирле әһәмияттәге автомобиль юллары;

шәхси автомобиль юллары.

5.2.9. СНиП 2.05.02-85 таләпләре нигезендә* автомобиль юллары, аларның билгеләнешенә һәм хәрәкәтнең исәп-хисап интенсивлыгына карап, I-а, I-б, II, III, IV һәм V категорияләргә бүленә.

5.2.10. Автомобиль юллары өчен, торак пунктлар чикләрендә урнашкан автомобиль юлларыннан тыш, юл буе полосалары билгеләнә.

Автомобиль юлларының классына һәм (яки) категориясенә карап, юл буе полосасының киңлеге үсеш перспективаларын исәпкә алып, һәр юл буе полосасының киңлеге күләмдә билгеләнә:

I һәм II категория автомобиль юллары өчен - 75 метр;

III һәм IV категорияле автомобиль юллары өчен – 50 метр;

V категорияле автомобиль юллары өчен – 25 метр.

5.2.11. Федераль, төбәк яки муниципаль, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосалары чикләрен билгеләү яисә мондый юл буе полосаларының чикләрен үзгәртү турында карар юл хуҗалыгы өлкәсендә дәүләт хезмәтләре күрсәтү һәм дәүләт милке белән идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органы, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органы, җирле үзидарә органы тарафыннан кабул ителә.

Федераль, төбәк яки муниципальара, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосаларын билгеләү һәм алардан файдалану тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте, Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең иң югары башкарма органы, җирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә ала.

5.2.12. Автомобиль юлларын проектлау Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон, СНиП 2.05.02-85*таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

Юллар категорияләрен билгеләгәндә, план элементларын проектлаганда, озын һәм аркылы профильләрне проектлаганда 20 елга тигез кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап чорының башлангыч елы эчендә юл проектын (яки юлның мөстәкыйль участогы) эшләп бетерү елын кабул итәргә кирәк.

5.2.13. Автомобиль юллары трассасын салу, ясалма һәм юл буе корылмаларын урнаштыру урыннарын, җитештерү базаларын, подъезд юлларын һәм башка вакытлыча корылмаларны билгеләү, төзелеш ихтыяҗлары өчен, әйләнә-тирә мохиткә минималь йогынтыны исәпкә алып үтәлергә тиеш:

автомобиль юллары трассаларын Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнгән транспорт зонасында салырга кирәк;

трассаның авыл хуҗалыгы җирләрендә чәчү әйләнеше яки хуҗалык кырлары чикләре буенча салырга кирәк;

елгалар, күлләр һәм башка су объектлары буенда, алар өчен билгеләнгән су саклау зоналарыннан һәм яр буе саклау полосаларыннан читтә урнашырга кирәк;

курортлар, ял йортлары, пансионатлар, шәһәр читендәге балалар учреждениеләре һ. б. урнашкан районнарда трассаларны алар тирәсендә билгеләнгән санитар зоналардан читтә салырга кирәк;

автомобиль юллары трассасының урман массивлары буенча, урманнарны саклау һәм экологик тикшеренүләрне исәпкә алып, просекларны һәм янгынга каршы өзеклекләрне, предприятие һәм урманчылыкларның чикләрен файдаланып, мөмкин булган кадәр сузарга кирәк;

аеруча саклана торган табигый территорияләр зоналары буенча трассалар салу рөхсәт ителми.

Автомобиль юлларын болота аркылы (юл трассасына карата) проектлаганда, су белән баетылган горизонтта су хәрәкәтен 2.05.02-85*СНиП таләпләренә туры китереп күздә тотарга кирәк.

5.2.14. I, II, III категорияле автомобиль юллары торак пунктларны урап үтеп, аларга керү юллары белән проектларга кирәк. Торак пунктларны карап чыкканда, мөмкин булганча, юлларны җилләтке яктан сузарга кирәк.

Автомобиль юлларының җир катламын бровкадан төзелешкә кадәр булган ераклыкны 38 нче таблицада китерелгән пункттан да ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.

38нче таблица

Автомобиль юлларының җир катламының бровкасыннан төзелешкә кадәр ераклык

Автомобиль юллары категориясе	Җир катламы бровкасыннан ераклык, метр, ким түгел	
	торак төзелешенә кадәр	бакчачылык, яшелчәчелек, дача берләшмәләренә кадәр
I, II, III	100	50
IV	50	25

Төзелешне тавыштан саклау өчен әлеге нормативларның 6.5 бүлеге нигезендә тавыш яклау чараларын, шул исәптән 10 метрдан да ким булмаган киңлектәге юл буенда тавыш саклау җайланмалары һәм яшел утыртмалар полосасын, шул исәптән, тавыштан яклау чараларын күздә тотарга кирәк

5.2.31. Автомобиль юллары буенда хәрәкәт интенсивлыгы кимендә 4 000 прив.берәмлек/тәүлеккә җитә торган участокларда, ә велосипед хәрәкәте яки мопедларның интенсивлыгы бер юнәлештә 200 велосипедка (мопедка) җитә һәм 30 минут эчендә иң интенсив хәрәкәт булганда яки тәүлегенә 1000 берәмлек булганда, велосипед юлларын күздә тотарга кирәк.

Велосипед юллары, кагыйдә буларак, бер яклы хәрәкәт өчен 2,2 метр киңлектә мөстәкыйль җир өслегендә, насыплар табанының яки су төбеннән читтә, шулай ук махсус төзелә торган бермаларда (аерым очракларда - машиналар йөрү өлешеннән 1 метрдан да ким булмаган арада) проектларга кирәк.

Бер полосалы велосипед юллары, кагыйдә буларак, юлның өске ягында (җәйге чорда булган җилләргә исәпләгәндә), ә ике полосалы юлларның ике ягында да булырга тиеш.

Кысан шартларда һәм күпер корылмаларына якын килүдә юл читендә велосипед юллары оештырырга рөхсәт ителә. Бу очракларда юл читләрен ныгытылган (край) полосасы артында урнашкан 0,20 - 0,25 метр биеклектәге бордюрны, ә юлларны бордюрның вертикаль чигеннән 0,75 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

Халык саныннан чыгып, торак пунктларга якын килү урыннарында велосипед юлларының якынча озынлыгын 39 нчы таблица буенча билгелиләр.

39 нчы таблица

Торак пунктларга якын килү юлында велосипед юлларының якынча озынлыгы

Халык саны, мең кеше	500 дән артык	500 - 250	250 - 100	100 - 50	50 - 25	25 – 10
Велосипед юлы озынлыгы, километр	15	15 - 20	10 - 8	8 - 6	6 - 3	3 – 1

Халык саны 10 меңнән артык булган торак пунктларның бер-берсеннән аз гына (10 километрга кадәр) ерак булса, алар арасында велосипед юлын күздә тотарга кирәк

5.2.32. Велосипед юллары юл буе полосасында (җирдән файдаланучылар белән килешенеп) урнашкан. Велосипед юлының параллель рәвештә автомобиль юлы полотносы мәҗбүри түгел.

Велосипед юлларының төп хисап параметрлары 40 нчы таблицада китерелгән.

40 нчы таблица

Велосипед юлларының төп исәпләү параметрлары

Нормалаштырылган параметр	Тәкъдим ителгән әһәмият	
	яңа төзелештә	минималь төзекләндергәндә һәм кысынкы шартларда
Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге, км/сәг	25	15
Машиналар йөрү өлешенең киңлеге, метр, хәрәкәт өчен:		
бер яклы полосалы	1,0	0,75
ике яклы полосалы	1,75	1,50
ике полосалы хәрәкәте	2,50	2,00
Җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте бүленгән велосипед юлы	4,00*(1)	3,25*(2)
Җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте бүленмичә генә велосипед юлы	2,50*(3)	2,00*(4)
Велосипед юлы	1,20	0,90
Велосипед юлының юл кырыйларының киңлеге, метр	0,5	0,5
Кыек юлның иң аз радиусы , метр:		
вираж булмаса	50	15
вираж төзегәндә	20	10
Вертикаль кыек, метрның иң аз радиусы:		
кабарынкы	500	400
бөкләнгән	150	100
Иң күп озын тайпылыш, %	60	70
Аркылы үтеп керү, %	20	20
Вираж тайпылышы, радиуста%		
10 - 20 метр	40 тан	30
20 - 50 метр	30	20
50 - 100 метр	20	15 – 20
Биеклек буенча габарит	2,50	2,25
Минималь ераклык ян кырыена кадәр, метр	0,50	0,50

* (1) җәяүлеләр өчен юлның киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 2,5 метр.
* (2) җәяүлеләр өчен юлның киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 1,75 метр.
*(3) хәрәкәт интенсивлыгы булганда сәгатенә 30 дан артык велосипед һәм сәгатенә 15 җәяүле.
*(4)хәрәкәт интенсивлыгы булганда сәгатенә 30 дан артык велосипед һәм сәгатенә 50 җәяүле.

5.2.33. Автомобиль юлларын проектлаганда юл буенча автомобиль хәрәкәтенә тулысынча хезмәт күрсәтүне тәэмин итүче, хәрәкәт иминлеген һәм автомобиль транспорты эшенең нәтиҗәлелеген арттыруга ярдәм итүче предприятиеләр һәм корылмалар карала.

5.2.34. Автомобиль юлына бүлеп бирелгән полоса чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыруны территорияне планлаштыру документлары һәм техник регламентлар таләпләре нигезендә башкарырга кирәк. Автомобиль юлының юл буе полосалары чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыру автомобиль юлы хуҗасының язмача ризалыгы булганда гамәлгә ашырылырга тиеш.

Автомобиль юлын юл сервисы объектлары белән тәэмин итү автомобиль юлында күрүчәнлекне, юл хәрәкәте иминлегенең башка шартларын, шулай ук автомобиль юлын һәм анда урнашкан корылмаларны һәм башка объектларны эксплуатацияләү һәм карап тоту шартларын начарайтырга тиеш түгел.

Юл сервисы объектлары транспорт чараларының тукталыш урыннары, шулай ук аларга автомобиль юлыннан керү мөмкинлеген тәэмин итү максатларында подъездлар, кушылмалар белән җиһазландырылырга тиеш. Автомобиль юлы башка автомобиль юлы белән кушылганда подъездлар күчмә-тизлек полосалары белән җиһазландырылырга һәм юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү максатларында автомобиль юлын төзекләндерү элементлары белән җиһазландырылырга тиеш.

Функциональ әһәмияткә ия булган автосервис предприятиеләре һәм объектлары өч хезмәт күрсәтү төркеменә бүленергә мөмкин:

пассажирлар ташу; хәрәкәттәге состав; йөк ташу.

Пассажирларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына автобус тукталышлары, пассажирлар автостанцияләре, автовокзаллар, кунакханәләр, мотельләр, кемпинглар, җәмәгать туклануы һәм сәүдә предприятиеләре, ял мәйданчыклары, парковка-стоянкалар керә.

Күчмә составка хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына техник хезмәт күрсәтү станциясе (алга таба - СТО), автозаправка станцияләре (алга таба - АЗС), юу пунктлары, эстакадалар, мәйданчыклар-стоянкалар керә.

Йөк ташуларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына транспорт-экспедиция предприятиеләре, йөк автостанцияләре, контроль-диспетчерлык пунктлары, ял мәйданчыклары, машина кую урыннары керә.

5.2.36.Автомобиль хәрәкәтенә хезмәт күрсәтү биналары һәм корылмалары һәм аларның комплекслары турыдан-туры юл янында яки торак пунктның яисә табигать шартларының планлаштырылган чишелешләренә карап, аннан читтә булырга мөмкин.

Юл янындагы объектны проектлаганда, төп юлның машиналар йөрү өлешеннән минималь ераклык 200-300 метр тәшкил итә.

Кагыйдә буларак, турыдан-туры юл янында проектларга кирәк булган корылмаларга түбәндәгеләр керә:

автобус тукталышлары;

ялмәйданчыклары

мәйданчыклар-комплекслар каршында автотранспорт өчен тукталышлар, шулай ук

юл янында урнашкан кибетләр һәм иҗтимагый предприятиеләр һәм биналар янында; АЗС янында; СТО янында;

тикшерү-диспетчерлык пунктлары;

җәмәгать туклануы предприятиеләре;

юу пунктлары (АЗС һәм СТО комплексларында).

5.2.37 Пассажирлар өчен тукталыш һәм утыру мәйданчыклары һәм павильоннар автобус тукталышлары урыннарында булырга тиеш. Тукталыш мәйданчыкларының киңлеген - машина йөрү өлешенең төп полосаларының киңлегенә, ә озынлыгын - бер үк вакытта туктатыла торган автобусларның санына карап, әмма кимендә 10 метр кабул итәргә кирәк.

I-а категорияле юлларда автобус тукталышларын җир полотносы чикләреннән читтә урнаштырырга кирәк, куркынычсызлык максатларында аларны машиналар йөрү өлешеннән аерырга кирәк.

I категорияле юлларда автобус тукталышларын икенчесенә каршы урнаштырырга кирәк, ә II - V категорияле юлларда аларны якындагы павильоннар стеналары арасында 30 етрдан да ким булмаган ераклыкка урнаштырырга кирәк.

I-III категорияле юлларда автобус тукталышларын 3 километрдан да артык түгел, ә курорт районнарында һәм халык күп яши торган урыннарда - 1,5 километр.

5.2.38. Ял итү, туристлык транспорты тукталышлары мәйданчыкларын I һәм II категория юлларында 15-20 километр, III категорияле юлларда 25-35 километр һәм IV категорияле юлларда 45-55 километрдан күз алдында тотарга кирәк.

Күрсәтелгән мәйданчыкларның сыйдырышлылыгы бер үк вакытта тәүлегенә 30000 транспорт берәмлегенә кадәр хәрәкәт интенсивлыгы булган 20-50 транспорт берәмлеге I категорияле юлларда , 10 - 15 - II һәм III категорияле юлларда, 10 - IV категорияле юлларда исәп тотарга кирәк. I категорияле юлларда мәйданчыкларны икеяклы урнаштырганда, аларның сыйдырышлылыгы, күрсәтелгән югарырак күрсәткеч белән чагыштырганда, ике тапкыр кими.

Ял мәйданчыклары, туристлык транспорты тукталышлары яхшы төзекләндерелергә тиеш.

Ял мәйданчыклары территориясендә бәдрәфләр, эчә торган су чыганаклары, чүп-чар җыю урыннары, азык кабул итү урыннары, автомобильләргә техник карау өчен корылмалар һәм сәүдә пунктлары каралырга мөмкин.

5.2.39. Автомобильләргә ягулык салу станцияләрен һәм юл стоянкаларын урнаштыру икътисадый һәм статистик эзләнүләр нигезендә башкарылырга тиеш.

АЗС егәрлеге һәм алар арасындагы араны хәрәкәт интенсивлыгына карап 41 нче таблица буенча кабул итәргә киңәш ителә.

41 нче таблица

АЗС егәрлеген һәм алар арасындагы араны билгеләү

Хәрәкәт интенсивлыгы, транспорт берәмлекләре/тәү	**АЗС, заправка тәүлеккә куәте**	**АЗС арасында ара километр**	**АЗС урнаштыру**
1000 нән артык 2000 гә	250	30 – 40	Берьяклы
2000 нән артык 3000 гә	500	40 - 50	Берьяклы
3000 нән артык 5000 гә	750	40 - 50	Берьяклы
5000 нән артык 7000 гә	750	50 - 60	Икеьяклы
7000 нән артык 20000 гә	1000	40 - 50	Икеьяклы
20000 нән артык	1000	20 - 25	Икеьяклы

Искәрмә: Автомобильләргә ягулык салу станцияләренең кисешү зонасында урнашуы, аның егәрлеге, хезмәт күрсәтелә торган барлык юллар озынлыгын, хәрәкәт интенсивлыгын һәм әлеге участокларда башка исәп-хисап күрсәткечләрен исәпкә алып, төгәлләштерелергә тиеш.

АЗСларга булган ихтыяҗны исәпләгәндә, 20-40 километр озынлыктагы эре шәһәр торак пунктыннан беренче узышта шәһәр яны рейсларын башкаручы автомобильләр 90 процентка якынын тәшкил итә. Исәп-хисапларда беренче аралыкта заправкага мохтаҗ автомобильләрнең өлеше якынча 50 процент тәшкил итә, дип кабул итәргә кирәк. Шуның нигезендә автотранспортның заправкаларга ихтыяҗы 0,5 коэффициенты белән кабул ителә. Алга таба, әмма шундый торак пунктлардан 100 километр ераклыкта, заправкага мохтаҗ автомобильләр өлеше гомуми хәрәкәт интенсивлыгының 75 процентын тәшкил итә. Бу очракта төзәтү коэффициенты - 0,75. Юлның калган өлешендә бөтен транспорт исәп-хисапка алына

5.2.40. Алар арасындагы ераклыкка һәм хәрәкәт интенсивлыгына карап, юл полосаларында постлар санын 42 нче таблица буенча кабул итәргә киңәш ителә.

42 нче таблица

Юл йөрү урыннарында күзәтү урыннары санын билгеләү

Хәрәкәт интенсивлыгы, тәүлек	Алар арасындагы ераклыкка карап, постлар саны					СПО
	80	**10**	**15**	**200**	**250**	
1 000	1	1	1	2	3	Берьяклы
2 000	1	2	2	3	3	Берьяклы
3 000	2	2	3	3	5	Берьяклы
4 000	3	3	-	-	-	Берьяклы
5 000	2	2	2	2	3	Икеяклы
6 000	2	2	3	3	3	Икеяклы
8 000	2	3	3	3	5	Икеяклы
10 000	3	3	3	5	5	Икеяклы
15 000	5	5	5	8	8	Икеяклы
20 000	5	5	8	махсус исәп буенча		Икеяклы
30 000	8	8	махсус исәп буенча			Икеяклы

Юл буйларында СПО булганда АЗС ларны күздә тотарга кирәк.

5.2.41. Исәп буенча транзит мотельләренең һәм кемпинг сыйдырышлылыгы (йокы урыннары саны), узучы автотуристлар санын һәм шәһәрара һәм халыкара пассажирлар йөртү автомобильләренең хәрәкәт интенсивлыгын исәпкә алып, проектлауга бирем буенча кабул итәргә кирәк.Торак пункт тирәсендә кунакханә учреждениеләренең сыйдырышлылыгын исәпләгәндә, әлеге предприятиеләрдә каралучы торак пункт аша уза торган барлык автомобиль юлларының суммар интенсивлыгыннан чыгып, ихтыяҗ булуын һәм ихтыяҗны исәпкә алырга кирәк.

Мотельләр һәм кемпинглар арасындагы ераклык 500 километрдан да артмаска тиеш.

Модельләрне комплекслы рәвештә, шул исәптән юл стайлерлар, АЗСлар, туклану һәм сәүдә пунктларын да кертеп, проектларга кирәк.

Автомобиль сервисы объектларында, кирәк булганда, туклану һәм сәүдә пунктларын урнаштырырга кирәк.

Сәүдә һәм җәмәгать тукклануы предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлыгы йөри торган автотуристларның санын, автомобильләрнең хәрәкәт интенсивлыгын, шулай ук якын-тирә торак пунктларда яшәүчеләрнең ихтыяҗларын исәпкә алып (алар булганда) проектлауга кирәк.

5.2.42. Предприятиеләр һәм автосервис объектлары төзелеше өчен җир участокларының якынча мәйданы 43 нче таблицада күрсәтелгән.

5.2.43. Торак пункт территориясе аша гомуми челтәр юллары салынган очракта, аларны «Урамнар һәм юллар челтәре» бүлекчәсе таләпләрен исәпкә алып, әлеге нормативларны проектларга кирәк. Шул ук вакытта торак пункт аша уза торган гомуми челтәрдәге юл категориясе һәм параметрлары торак пункттан читтә юл категорияләренә һәм параметрларына туры килергә һәм (яки) хәрәкәт интенсивлыгын исәпкә алып, югарырак кабул ителергә тиеш.

43нче таблица

Предприятиеләр һәм автосервис объектлары төзү өчен җир кишәрлекләренең якынча мәйданы

№ п/п	Предприятие һәм автосервис объектларының исеме	Мәйданы
1	Машина кую урыннары булган 500 бензин салу урынына	0,8
2	Машина кую урыннары булган 1000 бензин салу урынына	1,1
3	10 пассажирга автопавильон	0,08
4	20 пассажирга автопавильон	0,1
5	Йөз җиңел автомобиль һәм 5 постка кадәр	0,13 бер постка
6	Йөз җиңел автомобиль 5тән 8 постка кадәр	0,17 бер постка
7	10 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,45
8	25 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,65
9	50 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,75
10	75 кеше сыйдырышлы пассажир автостанциясе	0,9
11	Мәйданчык - 5 автомобильгә исәпләнгән парковка	0,03 - 0,08
12	Мәйданчык - 5 автопоездга парковка	0,07
13	Юл хәрәкәте иминлеге буенча дәүләт инспекциясенең юл-патруль хезмәте посты	0,1
14	Трасса яны ял итү мәйданчыгы, карау эстакадасы,бәдрәф	0,01 - 0,04
15	Трасса яны ял итү мәйданчыгы, карау эстакадасы,бәдрәф	0,7-1,0
16	АЗС, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать тукклануы	1,5
17	АЗС, йөз, сәүдә һәм җәмәгать тукклануы предприятиеләре, юу пункты, ял итү бүлмәләре	3,5
18	Кемпинг, АЗС, СТО, бәдрәф, медицина пункты, юу пункты, сәүдә һәм җәмәгать тукклануы предприятиеләре,	5,0
19	Мотель, кемпинг, мәйданчык-стоянка, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать тукклануы предприятиеләре, АЗС, стоя, юу пункты, медицина пункты	9,5
20	Пассажир автостанциясе, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм җәмәгать тукклануы предприятиеләре, ял итү бүлмәләре, юл хәрәкәте куркынычсызлыгы буенча дәүләт инспекциясенең юл-патруль хезмәте посты	0,45 - 0,9
21	Автовокзал, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм җәмәгать тукклануы предприятиеләре, медицина пункты, милиция пункты	1,8

22	Йөк автостанциясе, мәйданчык-стоянка, юу пункты, ял итү бүлмәләре, медицина пункты, бәдрәф	2,0 - 4,0
Искәрмә: 1. Комплексны проектлана торган артезиан скважинасыннан су белән тәэмин иткәндә әлеге мәйданга гектар өстәләчәк. 2. Канализация агынтыларын проектлана торган чистарту корылмаларына ташлаганда, чистарту корылмаларының төренә карап, күрсәтелгән мәйданга 0,4 - 1,0 гектар өстәргә кирәк. 3. Котельныйны проектлаганда комплекс мәйданына 0,4 тән 0,7 гектарга кадәр өстәләчәк.		

5.2.48. Торбаүткәргечләрне урнаштыру һәм проектлау СНиП 2.05.06-85*, махсус ведомство норматив - норматив документлары һәм әлеге бүлек таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.2.49. Магистраль торбаүткәргечләр өчен җирләр СН 452-73 таләпләренә туры килә.

Магистраль җир өсте торбаүткәргечләре өчен җир полосаларының киңлеге билгеләнгән тәртиптә расланган проект белән билгеләнә.

5.2.50. Торбаүткәргеч трассасын проектлаганда инженер-геологик яктан иң уңайлы территорияләр сайлап алынырга тиеш.

Торбаүткәргеч трассасын сайлаганда торак пунктларның, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, автомобиль һәм тимер юлларның һәм башка объектларның, проектлана торган торбаүткәргечнең перспективалы үсешен исәпкә алырга, шулай ук аны эксплуатацияләү чорында торба үткәргечләрне төзү һәм аларга хезмәт күрсәтү шартларын исәпкә алырга, магистраль торбаүткәргечләрне төзү һәм эксплуатацияләү барышында табигать шартларының үзгәрүен фаразларга кирәк.

5.2.51. СНиП 2.05.06-85 таләпләре нигезендә * эш шартларына, эретеп ябыштыру катнашмаларының бозылмый торган контроле күләменә һәм сынау басымы күләменә карап, магистраль торба үткәргечләр һәм аларның участоклары түбәндәге категорияләргә бүленә: В, I, II, III, IV.

Магистраль торбаүткәргечләр участокларының категорияләрен 3* СНиП 2.05.06-85*таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.52. Магистраль торбаүткәргечләрне (газ үткәргечләрне, нефть үткәргечләрне) проектлаганда аларны җир асты юлы белән төзүне күздә тотарга кирәк.

Җир өслеге буенча насыпларга (җир өсте салу) яки терәкләргә (җир өсте салу) трубаүткәргечләр сазлыклы урыннарда, шулай ук табигый һәм ясалма каршылыклар аша чыгу урыннарында сузыла. Шул ук вакытта торбаүткәргечләрне ышанычлы һәм куркынычсыз эксплуатацияләүне тәэмин итүче махсус чаралар каралырга тиеш.

5.2.53. Җир өстендәге торбаүткәргечләрне җир дәрәҗәсеннән яки юл өслегеннән алып түбәненә кадәр биеклектән СНиП II таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк-89-80*- тик 0,5 метрдан да ким түгел.

5.2.54. Торбаүткәргечләрне киртә аша үткәргәндә торбаның түбәненнән яки пролет корылмасыннан ераклыкны кисешкән вакытта кабул итәргә кирәк:

чокыр һәм балок - 5 процентлы тәэминителеш булганда, су дәрәҗәсенә 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә;

боз керү мөмкин булган суднолар йөрми торган, елгалар һәм зур чокырлар - 1 процентлы тәэмин ителеш һәм боз йөрүнең иң югары горизонтыннан 0,2 метрдан да ким булмаган су дәрәҗәсенә кадәр.;

суднолар йөрешле елгалар - суднолар йөрешле елгаларда күпер асты габаритларын проектлау нормаларында һәм күперләрнең төп таләпләре белән билгеләнгән күләмнән дә ким түгел.

Сулышсыз елгаларда залом яки корчеход булганда торбаның түбәнлеге яки пролет корылмаларының күтәрелүе һәр конкрет очракта аерым билгеләнә, ләкин югары су горизонты өстендә кимендә 1 метр булырга тиеш (бер процентлы тәэмин ителеш буенча).

5.2.55. Җир асты торбаүткәргечен сузу тирәнлеге, әйләнә-тирә мохитне саклау таләпләрен исәпкә алып, торбаүткәргеч эшенең ышанычлылыгын тәэмин итүче конструктив карар белән билгеләнә.

5.2.56. Өемнәрдә торбаүткәргечләр салганда су үткәргеч корылмаларын урнаштыру

каралырга тиеш.

5.2.57. Торбаүткәргечләрне салу техник коридорда эшләүче яки проектлана торган магистраль торбаүткәргечләр белән бер үк вакытта яки параллель рәвештә башкарылырга мөмкин.

Магистраль торбаүткәргечләрнең техник коридоры астында бер трасса буенча параллель сузылган торбаүткәргечләр системасын аңларга кирәк.

Аерым очракларда, техник-икътисади нигезләнгәндә һәм торбаүткәргечләр эшенең ышанычлылыгын тәэмин итү шартларында, нефть үткәргечләрнең һәм газ үткәргечләрнең бер техник коридорында уртак салу рөхсәт ителә.

5.2.58. Бер техник коридор чикләрендә продуктларны транспортлауның рөхсәт ителгән (суммар) күләмнәре һәм әлеге коридорлар арасында аралар билгеләнгән тәртиптә расланган нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә билгеләнә.

5.2.59. Торак пунктлар, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, аэродром, диңгез һәм елга портлары, пристань һәм башка шундый ук объектлар территорияләрендә магистраль торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми.

Барлык категориядәге автомобиль юллары күперләре буенча һәм электр кабельләре, элемтә кабельләре һәм башка торбаүткәргечләр белән бер траншеяда, СНиП 2.05.06-85 п.3.8 пунктында каралган очраклардан тыш, торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми.

5.2.60. Җир асты һәм җир өсте торбаүткәргечләре күчәреннән торак пунктларга, аерым Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклык торбаүткәргечләрнең классына һәм диаметрына, объектларның җаваплылыгы дәрәҗәсенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына карап, «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон таләпләре нигезендә кабул ителергә тиеш.

Газ бүлү, компрессор һәм нефть эшкәртү станцияләреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклыкны торбаүткәргечнең классына һәм диаметрына, күрсәтелгән станцияләрнең категориясенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына карап, 2.05.06-85*СНиП 5 таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.61. Проектлана торган һәм гамәлдәге торбаүткәргечләрнең үзара кисешүе аерым очракларда магистраль торбаүткәргечләр күчәреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә һәм корылмаларына кадәр минималь араны саклау мөмкин булмаган очракта рөхсәт ителә.

5.2.62. Магистраль торбаүткәргечләрнең 110 кВ һәм аннан да югарырак көчәнештәге электр үткәргеч линияләре белән кисешкән урыннарында 60 метрдан да ким булмаган почмак астында торбаүткәргечләрне җир асты сузу гына каралырга тиеш.

5.2.63. Торбаүткәргечләрнең табигый һәм ясалма каршылыклар (елгалар, сусаклагычлар, каналлар, күлләр, күлләр, буалар, инешләр, ермаклар һәм сазлыклар, чокырлар, балкалар һәм автомобиль юллары) аша чыгу юллары СНиП 2.05.06-85 таләпләре нигезендә проектлана.

5.2.64. Эксплуатацияләүнең нормаль шартларын тәэмин итү һәм магистраль торбаүткәргечләрне һәм аларның объектларын зарарлау мөмкинлеген булдырмау өчен алар тирәсендә сак зоналары, шул исәптән сак зоналары билгеләнә:

нефть, табигый газ транспортлый торган торбаүткәргеч трассалары буенда-шартлы линияләр белән чикләнгән, һәр яктан торбаүткәргеч көзеннән 25 метр ераклыкта уза торган җир участогы.;

күп катлы торбаүткәргеч трассалар буенда-югарыда күрсәтелгән ераклыктагы торбаүткәргечләр күчәреннән узучы шартлы линияләр белән чикләнгән җир участогы рәвешендә . ;

су асты кичү юллары буенда - су өслегеннән су киңлеге участогы рәвешендәге су өслегеннән параллель яссылыклар арасында төзелгән төбенә кадәр, һәр яктан 100 метр ераклыкка күчүнең көзге җепләреннән тора торган су асты кичүләре буенда-һәр яктан 100 метр арага параллель яссылыклар арасында төзелгән төбенә кадәр.;

продукцияне транспортка әзерләү буенча технологик җайланмалар, баш һәм арадаш суырту һәм насос станцияләре, резерв - ара парклары, компрессор һәм газ тарату станцияләре, продукция, атланмай һәм атланмай эстакадалары, газны саклау станцияләре, нефтьне җылыту пунктлары тирәсендә - әлеге объектлар территорияләре чикләреннән бөтен якка 100 метр ераклыкка чигеп торучы җир участогы рәвешендә.

5.2.65. Торбаүткәргечләрнең сак зоналарына кергән җир кишәрлекләре җирдән файдаланучылардан алынмый һәм аларны саклау зоналары буенча мәҗбүри таләпләрне үтәп,

билгеләү буенча кулланыла.

5.2.66. Торбаүткәргеч трассалары һәм табигый һәм ясалма киртәләр белән кисешү урыннары җир өслегеннән 1,5 - 2 метр биеклектәге, әмма 500 метрдан да ким булмаган, борылыш почмагында урнаштырыла торган мәгълүмат билгеләре белән билгеләнә.

5.2.67. Торба үткәргечләрнең сак зоналарында торбаүткәргеч транспорт предприятиесе язмача рөхсәтеннән башка тыела:

теләсә нинди биналар һәм корылмалар төзү. Аммиак үткәргеченнән 1000 метр ераклыкта массакүләм спорт ярышлары, тамашачылар катнашында ярышлар, Һәвәскәр балыкчылык, вакытлыча кыр торакלары һәм теләсә кайсы билгеләнештәге корылмалар урнаштыру, терлекләргә утырту тыела;

барлык төр агач һәм куаклар утырту, материаллар туплау, Балык промыселлары кишәрлекләре бүлеп бирү, балык, су хайваннары һәм үсемлекләр чыгару, су бүлү;

торбаүткәргечләр трассасы, авто - мобиль транспорт тукталышлары, тракторлар һәм механизмнар аша юллар һәм кичүләр кору;

мелиоратив җир эшләре, сугару һәм киптерү системалары җитештерү;

төрле ачык һәм җир асты, төзелеш, монтаж һәм шартлаткыч эшләр җитештерү, грунт планлаштыру;

геологик-төшерү, геологик-разведка, эзләү, геодезия һәм башка скважиналарны төзү, шурфлар һәм грунт пробаларын алу (туфрак үрнәкләреннән тыш) белән бәйле эзләнү эшләре башкару.

5.2.68. Торбаүткәргечләрнең сак зоналарында торбаүткәргечләрне нормаль эксплуатацияләүгә яки аларга зыян китерүгә китерә торган гамәлләр башкару тыела, аерым алганда:

мәгълүмат билгеләрен, контроль - үлчәү пунктларын урнаштыру, Күмү һәм бозу;

линия арматурасы, катод һәм дренаж саклау станцияләре, линия һәм күзәтү коелары һәм башка линия җайланмалары коймаларын бозу, краннар һәм задвижкаларны ачу һәм ябу, элемтә, энергия белән тәэмин итү һәм телемеханика торбаүткәргечләрне өзү яки кертү, электр энергиясе белән тәэмин итү чараларын өзү яки кертү;

чүплекләрне оештыру, кислоталар, тоз һәм селте эретмәләренең ватылуы; яр ныгыту корылмаларының, су үткәрү җайланмаларының, Җир һәм башка корылмаларның (җайланмаларның) җимерелүеннән, ә әйләнә - тирә территориянең һәм әйләнә-тирәлекнең җимерелүеннән, транспортлана торган продукциянең авария хәлендәге ташлавыннан саклау мөмкинлеге бирә торган корылмаларының, Җир һәм башка корылмаларның (җайланмаларның) җимерелүе;

якорь ташларга, бирелгән якорьлар, чылбырлар, лотлар, җепселләр һәм траллар белән узу, тирәнәйткеч һәм җир терпальләре ясау;үрчетү, ут һәм урнаштыру, нинди дә булса ачык яки ябык ут чыганаклары.

5.2.69. Саклау зоналарында эшләрне оештыру һәм җитештерү түбәндәгеләр тарафыннан гамәлгә ашырыла:24.04.1992 ел, № 9 Россия Дәүләт техник күзәтчелеге (Россия Федераль Тау һәм сәнәгать күзәтчелеге) карары белән расланган магистраль торбаүткәргечләрне саклау кагыйдәләре нигезендә.

Җирлек урамнары һәм юллары челтәре.

5.2.70. Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары 53 нче таблица нигезендә кабул ителә.

53 нче таблица

Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары:

Авыл урамнары һәм юллар категориясе	**Төп билгеләнеш**	**Хәрәкәтнең исәп-хисап тизлеге, км/сәг**	**Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр**	**Хәрәкәт полосалары саны**	**Җәяүлеләр өчен тротуарның киңлеге, метр**

Бистә юлы	Авыл җирлегенең гомуми челтәрнең тышкы юллары белән элемтәсе	60	3,5	2	
Төп урам	Торак территорияләрнең иҗтимагый үзәк белән бәйләнеше	40	3,5	2-3	1,5 - 2,25
Торак төзелештә урам: төп икенче дәрәҗәдәге (тыкрык) йөрү	Торак территорияләр эчендә һәм төп урам белән интенсив хәрәкәт юнәлешләре буенча элемтә Төп торак урамнар арасында элемтә Квартал тирәнлегендә урнашкан торак йортларның урам белән бәйләнеше	40 30 20	3,0 2,75 2,75 - 3,0	2 2 1	1,0 - 1,5 1,0 0 - 1,0
Хуҗалык юлы, маллар узышы	Шәхси малтуар һәм йөк транспорты белән шәхси җир участокларына бару	30	4,5	1	

5.2.71.Торак төзелеше территориясендә һәм аның авыруы зонасында урам челтәренең үткәрү мөмкинлеген 2015 елга кадәр исәпләнгән автомобиль дәрәҗәсеннән чыгып билгеләргә кирәк - 1 000 кешегә 325 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр исәпләнгән вакытка - 1 000 кешегә 440 җиңел автомобиль.

5.2.72. Авыл җирлеге чикләрендәге торак пунктларны, бердәм иҗтимагый үзәкләрне һәм җитештерү зоналарын тоташтыручы юлларны мөмкин булганча хуҗалыклар яисә чәчү әйләнеше кырлары чикләре буенча салырга кирәк.

5.2.73 .Урамнарның кызыл линия чикләрендә киңлеген һәм аркылы профилен, аларны төзекләндерү дәрәҗәсен, авыл торак пункты күләменә, фаразланучы хәрәкәт агымнарына, инженерлык коммуникацияләрен салу шартларына, тибына, катларына һәм төзелешнең гомуми архитектура-планлаштыру чишелешенә бәйле рәвештә, кагыйдә буларак, 15-25 метр чикләрендә билгеләргә кирәк.

Тротуарларны, Төзелеш тибына карамастан, торак урамнарның ике ягы буенча да күздә тотарга кирәк.

Икенче баскычлы урамнарда һәм бер полосалы автотранспорт хәрәкәте булган юлларда 7х15 метр зурлыгында юл йөрү мәйданчыкларын, шул исәптән, машиналар йөрү өлешенең киңлеген, һәр 200 метр саен күздә тотарга кирәк.

Хуҗалык юлларын терлекләр узышлары белән бергә алып барырга рөхсәт ителә. Шул ук вакытта алар төп урамнар кисәргә тиеш түгел. Хуҗалык юлларын каплау йөк автомобильләре, тракторлар һәм башка транспорт чаралары йөкләнешенә түзәргә тиеш.

5.2.74 .Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларда (алга таба - хуҗалык эчендәге юллар) хуҗалык эчендәге автомобиль юлларын, аларның билгеләнешенә һәм йөк ташуның исәп-хисап күләменә карап, 54 нче таблица нигезендә категорияләргә бүләргә кирәк.

54 нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында хуҗалык эчендәге автомобиль юллары категорияләре:

Хуҗалык эчендәге юлларны билгеләү	**Йөк ташуның исәп-хисап күләме, мең тонна нетто, " пик" аена**	**Юл категориясе**
Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең һәм оешмаларының үзәк утарларын аларның бүлекчәләре, терлекчелек комплекслары, фермалар, продукция эзерләү, саклау һәм	10нан артык	I-с

беренчел эшкәртү пунктлары һәм башка авыл хуҗалыгы объектлары белән тоташтыручы юллар, шулай ук авыл хуҗалыгы объектларын гомуми файдаланудагы юллар белән тоташтыручы автомобиль юллары, кыр ярдәмче һәм	10кадәр	II-с
Юллар аерым авыл хуҗалыгы җирләренә яисә аларның состав өлешләренә транспорт хезмәте күрсәтү өчен билгеләнгән ярдәмче кырлар		III-с

5.2.75 Йөк ташу күләмен «пик» аена ике юнәлештә дә исәпләп чыгару күләмен, хуҗалык эчендәге юл категориясен билгеләү өчен, авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм оешмаларын киләчәктә (кимендә 15 елга) үстерү планнары нигезендә билгеләргә кирәк.

5.2.76 .Авыл хуҗалыгы җирләре мәйданы минималь һәм җир катламын, су бүлү каналларын һәм юлның һәр ягыннан 1 метр киңлектәге саклау полосаларын урнаштыру өчен кирәк булган полосаны үз эченә алырга тиеш.

5.2.77 .Хуҗалык эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеген 55 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

55 нче таблица

Хуҗалык эчендәге юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеге:

Юл категорисе	Исәпләү тизлек хәрәкәте, км/сәг		
	төп	юл участокларында рөхсәт ителә	
		авыр	бик авыр
I-с	70	60	40
II-с	60	40	30
III-с	40	30	20

5.2.78. Планның төп параметрларын һәм хуҗалык эчендәге юлларның озайтылган профильләрен 56 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

55 нче таблица

Авыл хуҗалыгы эчендәге юлларның озын профильле һәм планының төп параметрлары:

План параметрлары профильле	Исәп-хисап ясаганда параметрларның хәрәкәт тизлеге, км/сәг				
	70	60	40	30	20
Иң күп озын тайпылыш, %	60	70	80	90	90
Исәпләү арасы видимости, метр:	100 200	75 150	50 100	40 80	25 50
Иң кечкенә радиуслар кривых, метр: планда: планда профильле: кабарынкы вогнутых авыр шартларда профильле: кабарынкы: бөкләнгән: авыр шартларда:	200 4000 2500 800	150 2500 2000 600	80 1000 1000 300	80 600 600 200	80 400 400 100

5.2.79. Җир өслегенең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең аркылы профильле төп параметрларын 57 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

57нче таблица

Җир катламының аркылы профиленең һәм хуҗалык эчендәге юлларның йөрү өлешенең төп параметрлары:

Аркылы профиль параметрлары	Категория юллары өчен параметрларның әһәмияте		
	I-с	**II-с**	**III-с**
хәрәкәт полосалары саны	2	1	1
хәрәкәт полосалары			
машиналар йөрү өлешендә	3	-	-
җир катламының	6	4,5	3,5
чит	10	8	6,5
ныгыту юл кырыйларын	2	1,75	1,5
	0,5	0,75	0,5

Искәрмә:

1. II-с категорияле юллар өчен автопоездлар булмаганда яки даими булмаган хәрәкәттә йөрү өлеше киңлеге 3,5 метр, ә юл киңлеге - 2,25 метр (шул исәптән ныгытылган - 1,25 метр) кабул итәргә рөхсәт ителә.

2. Барьер тибындагы киртәләрне урнаштыру таләп ителгән юл участокларында киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының (киңлеге 5 метрдан артык) даими хәрәкәте булганда җир катламының киңлеге арттырылырга тиеш (юл кырыйларын киңәйтү хисабына).

3. Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләрендә төзелә торган җир катламының киңлеген бертигез кабул итү рөхсәт ителә:8 метр-I-с категорияле юллар өчен; 7 метр-II категорияле юллар өчен; 5,5 метр - III категорияле юллар өчен.Кыйммәтле авыл хуҗалыгы җирләренә сугарулы, киптерелгән һәм башка мелиорацияләнгән җирләр, күпьеллык җиләк-җимеш утыртмалары белән шөгыльләнүче участоклар, шулай ук югары табигый уңдырышлы җирләр һәм аларга тиңләштерелә торган җир биләмәләре керә.

5.2.80. Киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының даими хәрәкәте күздә тотылган хуҗалык эчендәге юлларда, әлеге юл өчен кабул ителгән шундый ук юл өчен дә, бер юл кырыен һәм, димәк, җир катламын киңәйтү хисабына, өслекле юл разъезды өчен мәйданчыклар төзүне проектларга кирәк.

Мәйданчыклар арасындагы ераклыкны каршылыклы транспорт чарасы күперләренә тигез арада кабул итәргә кирәк, ләкин 0,5 километрдан да ким түгел. Шул ук вакытта мәйданчыклар, кагыйдә буларак, кырларга чыгу урыннары белән бергә үрелеп барырга тиеш.

Җир катламының өске ягына чыгу өчен мәйданнарның киңлеген - 8, 10 һәм 13 метр, авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының киңлеге 3 метрга кадәр, киңлеге 3-6 метрдан һәм 6-8 метрдан артыграк, ә озынлыгы-машиналарның һәм транспорт чараларының (автопоездны да кертеп) озынлыгына карап, әмма 15 метрдан да ким түгел кабул итәргә кирәк. Бер полосалы машиналар йөрү өлешеннән разъезд мәйданына күчү участоклары 15 метрдан да ким булмаска тиеш, ә ике полосалы йөрү өлеше өчен - 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.2.149. Юлларның бер һәм ике катлы юлларның аркылы уклоннарын СНиП 2.05.11-83 нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.150. Терлекчелек комплекслары, кошчылык фабрикалары, фермалар, теплица комбинатлары һәм башка шундый объектлар чикләрендә урнашкан мәйдан эчендәге юллар, алар билгеләнешенә карап, бүләргә кирәк.:

авыл хуҗалыгы объекты мәйданчыгы чикләрендә технологик һәм хуҗалык ташуларны, шулай ук мәйданчык территориясе чикләреннән читтә урнашкан хуҗалык эчендәге юллар белән элемтәне тәэмин итә торган җитештерү;

янгын сүндерү машиналарының һәм башка махсус транспорт чараларының (авто - һәм электрокарлар, автопогрузчиклар һ.б.) даими йөрүен тәэмин итә торган ярдәмче чаралар.

5.2.152. Машиналар йөрү өлеше һәм мәйдан эчендәге юллар кырыйларының киңлеген, юллар билгеләнешенә һәм транспорт чаралары хәрәкәтен оештыруга бәйле рәвештә, 58 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

58 нче таблица

Машиналар йөрү өлешенең һәм мәйдан эчендәге юллар читләренең киңлеге:

Параметрлары	Юллар өчен параметрларның әһәмияте, метр	
	житештерү	ярдәмче
Хәрәкәт вакытында хәрәкәт итү өлешенең киңлеге: транспорт чаралары: икеяклы берьяклы	 6,0 4,5	 - 3,5
юл кырыйларының киңлеге	1,0	0,75
юл кырыйларын ныгыту киңлеге	0,5	0,5

5.2.153. Җитештерү юлларының машиналар йөрү өлеше киңлеген тигез кабул итәргә рөхсәт ителә:

Тулы киңлеккә ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр - гамәлдәге төзелешнең кысан шартларында;

58 нче таблица буенча ныгытылган юл читләре белән 3,5 метр-божра хәрәкәте, каршы хәрәкәт булмаганда һәм транспорт чараларын узганда;

Киңлеге 1,5 метр булган бер ныгытылган юл читендәге һәм борт ташы белән - икенче яктан-транспорт чараларын каршы яки узып китү мөмкинлеге һәм бер яклы тротуар урнаштыру кирәк булганда-4,5 метр.

Искәрмә: һәр борт ташы ягыннан юлларның йөрү өлешен өстәмә рәвештә 0,5 метрга киңәйтергә кирәк.

5.2.154. Тракторлар, трактор поездлары, авыл хуҗалыгы, төзелеш һәм башка үзйөрешле машиналар хәрәкәте өчен хуҗалык эчендәге юллар аерым җир өслегенә проектларга кирәк. Бу юллар җәйге чорда хуҗалык эчендәге тиешле автомобиль юллары янында урнашырга тиеш.

5.2.155. Хәрәкәт полосасының һәм трактор юлының аерымланган җир полотносының киңлеге, мөрәҗәгать итүче хәрәкәт составы колеясы киңлегенә карап, 59 нчы таблица нигезендә билгеләнергә тиеш.

59 нчы таблица

Хәрәкәт полосасының киңлеге һәм трактор юлының аерымланган җир полотносы

Транспорт чаралары, үзйөрешле һәм тагылма машиналар колеясенең киңлеге, метр	Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	Җир полотносы кимлеге, метр
2,7дән кимрәк	3,5	4,5
Свыше 2,7дән артык, 3,1 кадәр	4	5
3,1дән артык,3,6дан артык	4,5	5,5
3,6дан артык, 5кә кадәр	5,5	6,5

Трактор юлларында (кирәк булганда) чыгу өчен мәйданчыклар урнаштыру рөхсәт ителә.

5.2.156. Хуҗалык эчендәге юлларны кисешү, тоташтыру һәм төзекләндерү СНиП 2.05.11-83 таләпләренә туры китереп проектлаштырырга кирәк.

5.3. Инженерлык инфраструктурасы

Инженерлык җиһазлары системасын оештыруның гомуми принциплары

5.3.1. Төзелештәге инженерлык җиһазлары системасын муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру документлары һәм су белән тәэмин итү, канализация, җылылык, газ һәм электр белән тәэмин итү схемалары нигезендә проектларга кирәк, ул билгеләнгән тәртиптә эшләнгән һәм расланган. Әлеге тармак схемаларында технологиянең, егәрлекнең, челтәрләрнең күләмнәренең принципиаль мәсьәләләре хәл ителергә, схеманы гамәлгә ашыруның чиратлылыгы буенча киңәшләр бирелергә тиеш. Проектларда ресурслардан нәтиҗәле файдалану, энергияне сак тоту ысулларыннан файдалану, инженерлык корылмалары эшендә куркынычсызлыкны тәэмин итү һәм җайга салу өчен заманча чараларны куллану мәсьәләләре чагылырга тиеш.

Искәрмә: тармак схемалары булган очракта, проектлаштыруның һәр этабы мөстәкыйль төгәлләнгән карар булып тора һәм шул ук вакытта торак пунктның гомуми үсеш перспективасына органик рәвештә туры килергә мөмкин.

5.3.2. Су белән тәэмин итү, канализация, җылылык һәм газ белән тәэмин итү челтәрләрен һәм корылмаларын проектлаганда, гамәлдәге санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә, шулай ук әлеге норматив таләпләренә туры килергә тиеш.

5.3.3. Инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларны проектлаганда грунт сулары дәрәҗәсен үзгәртү мөмкинлеген өйрәнүгә һәм бу үзгәрешләрнең челтәрләрнең эксплуатацион ышанычлылыгына йогынтысы зур игътибар бирелергә тиеш.

5.3.4. Тарихи барлыкка килгән корылмаларда урнашкан инженерлык җиһазлары объектлары, тиешле нигезләнгәндә, өлешчә яки тулысынча җир асты киңлегендә урнашырга мөмкин.

Су белән тәэмин итү

5.3.5. Су белән тәэмин итү схемасын һәм системасын сайлауны торак пункт үзенчәлекләрен, суның төрле этапларында таләп ителә торган чыгымнарын исәпкә алып башкарырга кирәк.

су белән тәэмин итү чыганакларын, су басымына, сыйфатына һәм аны бирүнең тәэмин ителешенә карата таләпләр.

5.3.6. Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау, шул исәптән хуҗалык-эчә торган һәм җитештерү су белән тәэмин итү чыганакларын сайлау, су алу корылмаларын урнаштыру, шулай ук исәп-хисап чыгымнарын билгеләүне СНиП 2.04.01 - 85*, СНиП 2.04.02-84*, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПин 2.1.4.1175-02, ГОСТ 2761-84*, СанПиН 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.3.7. Торак пунктның тәүлеклек уртача су куллануы, су сибүгә киткән чыгымнарны исәпкә алып, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары һәм ихтыяҗлары өчен су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә.

Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлаганда халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗлары өчен тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллану нормаларын әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Суны аерым куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына, сәламәтләндерү учреждениеләре (санаторийлар, ял йортлары, туристик комплекслар, балалар лагерьлары һ.б.) өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала.

Төрле категориядәге кулланучыларның аерым объектлары буенча хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына су чыгымнары әлеге нормативларга карата 9 нче кушымтаның 2 нче таблицасы нормалары нигезендә билгеләнә

5.3.8. Гомумән алганда, яки аерым районнарда су белән тәэмин итү системасын проектлаганда суның түбәндәге исәп-хисап чыгымнарына таянырга кирәк:

максималь тәүлеклек чыгымнары (куб. метр/тәүлек) - су - койма корылмаларын, су әзерләү станцияләрен һәм су саклау өчен савытларны исәпләгәндә;

максималь сәгать чыгымнары (куб. метр/сәгать) - суны саклау өчен су үткәргечләрнең аерым

торбалары буенча су бирә торган насос станцияләренең максималь җитештерүчәнлеген билгеләгәндә;;

максималь сәгать (л/с) - су үткәргечләргә су бирә торган насос станцияләренең, су саклау сыешлыгыннан башка су белән тәэмин итү системасының магистраль һәм бүлү торбаүткәргечләренең максималь бирүен билгеләгәндә һәм күрсәтелгән торбаүткәргечләрне гидравлик исәпләгәндә суның секундлы чыгымнары;

коэффициентларны (Kmax) кабул итәргә кирәк: су куллануның тәүлеклек тигезсезлеге - 1,2; су куллануның сәгать тигезсезлеге - 1,4.

5.3.9. Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның су белән тәэмин итү системаларын, шул исәптән тәкъдим ителә торган күрсәткечләр нигезендә аларның аерым структур элементларын, 67 таблицада китерелгән су куллану күләмен алдан исәпләүләр һәм проектлау өчен кулланыла.

67 нче таблица

Торак пунктның су белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм куллану күләмен алдан исәпләүләр өчен исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч	Үлчәү	Авыл территорияләре торак пунктлар		
		су, канализация һәм белән тәэмин ителгән	суүткәргеч һәм канализация белән тәэмин ителгән	Су белән куллану
Микрорайонның Халык тыгызлыгы	кеше/ гектар	7,5 - 100	7,5 - 100	7,5 - 100
Хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары өчен су чыгымы ихтыяҗлары өчен су чыгымы	Кешедән тәүлеккә,литр	23	150	50
Су бүлү	Тәүлеккә,куб. метр	1,7 - 23,0	1,1 - 15,0	0,4 - 5,0

5.3.10. СНиП 2.04.02-84*таләпләренә туры китереп, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, сәламәтләндерү учреждениеләре ихтыяҗлары өчен, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар һәм су сибүгә тотылган чыгымнар аерым билгеләнә.

5.3.11. Су алу корылмаларының тибын һәм схемасын территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитар шартларыннан чыгып сайларга кирәк.

Яңа су алу җайланмаларын проектлаганда һәм булган су алу җайланмаларын киңәйткәндә аларның күрше участокларда гамәлдәге һәм проектлана торган дозорлар белән үзара хезмәттәшлек шартлары, шулай ук аларның әйләнә - тирәлеккә (өслек агымы, үсемлек һ.б.) йогынтысы исәпкә алынырга тиеш.

Су алу корылмаларын, су куллануның перспективалы үсешен исәпкә алып, проектларга

кирәк.

5.3.12. Сәнәгать предприятиеләрен җитештерү белән тәэмин итү өчен чистартылган юынты суларны куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.13. Су челтәрләре боҗра белән проектлана. Тупиклы линия суүткәргечләр кулланырга рөхсәт ителә:

җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен-аварияне бетерү вакытында су белән тәэмин итүдә өзеклек булган очракта;

хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗларга су бирү өчен - торбалар диаметры 100 мм дан артык түгел;

янгынга каршы яки хуҗалык-янгынга каршы ихтыяҗларга су бирү өчен, янгын сүндерү чыгымнарына карамастан-линияләрнең озынлыгы 200 метрдан да артмаган очракта.

Бина һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләре белән тышкы су челтәрләрен боҗралау рөхсәт ителми.

5.3.14. Хуҗалык-эчәргә яраклы суүткәргечләрне эчәргә яраклы булмаган сыйфатлы су белән тәэмин итүче суүткәргечләр челтәрләре белән тоташтыру рөхсәт ителми.

5.3.15. Янгынга каршы суүткәргеч 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»Федераль закон таләпләре нигезендә проектланырга тиеш.

5.3.16. Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм берләштерелгән җитештерү-эчә торган суүткәргечләр проектларында СанПин 2.1.4.1110-02 таләпләренә туры китереп санитар саклау зоналарын күздә тотарга кирәк.

Су белән тәэмин итү һәм эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләре әлеге нормативларның 9 нчы кушымтасының 3 нче таблицасында китерелгән.

5.3.17. Магистраль суүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 456-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.18. Суүткәргеч корылмалар урнаштыру өчен мәйданчыклар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре һәм санитар саклау зоналарына карата таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан суүткәргеч корылмалары мәйданчыкларының планлаштырылган тамгалары суның максималь күләменнән 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителергә тиеш.

5.3.19. Җитештерүчәнлегенә карап, су әзерләү корылмаларын урнаштыру өчен якынча исәп-хисап күләме, тәүлегенә мең куб. метрны, проект буенча, әмма аннан да артык түгел, кабул итәргә кирәк:

тәүлегенә 0,1 мең куб. метрга кадәр - 0,1 гектар;

0,1 дән 0,2 мең куб. метрга кадәр-0,25 гектар;

0,2 дән 0,4 мең куб. метрга кадәр-0,4 гектар;

0,4-0,8 мең куб. метрдан артык-тәүлегенә-1,0 гектар;

тәүлегенә 0,8 дән 12 мең куб. метрга кадәр-2 гектар;

тәүлегенә 12-32 мең куб. метрдан артык-3 гектар; көчле агулы матдәләрне саклау өчен чыгым складларын суүткәргеч корылмалар мәйданчыгында урнаштырырга кирәк:

кешеләр даими яшәгән һәм сулыклардан һәм сулыклардан 30 метрдан да ким булмаган санда булган биналар һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаган) ;

СНиП II нигезендә, кешеләр даими булмаган биналардан файдалану-89-80*- көчле агулы матдәләрне саклаганда торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданнан тыш) файдалану;:

стационар сыешлыкларда (цистерналарда, танкларда) - 300 метрдан да ким булмаган арада; контейнерларда яки баллоннарда - 100 метрдан да ким булмаган арада.

Канализация

5.3.20. Торак пунктларның канализация системаларын проектлау 2.04.01 - 85* СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.07.01-89*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, үзәкләштерелгән канализация системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

Торак районның (гомумкомплавная, аерым, ярымысырлы) ташландык суларны аерым канализация вакытында сулыкларга ташлауны төшереп калдыруны исәпкә алып, техник-икътисадый чагыштыру нигезендә сайларга кирәк.

Санитар чистартуга, йогышсызландыруга дучар ителмәгән (су объектларына рөхсәт ителгән йогынты нормативларын һәм су объектларында зарарлы матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе нормативларын арттыруга юл куймаудан чыгып), шулай ук техник регламентларның таләпләренә туры килми торган агынты суларны агызу тыела.

5.3.21. Торак пунктларның канализация проектлары су белән тәэмин итү проектлары белән бер үк вакытта, су - куллану балансына һәм юынты суларны агызуга мәҗбүри анализ белән эшләнергә тиеш. Шул ук вакытта чистартылган агынты, яңгыр суларын җитештерү белән тәэмин итү һәм су сибү өчен куллану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.22. Торак пунктларның канализация системаларын, шул исәптән аерым структур элементларны проектлаганда, көнкүреш суларын исәпләгәндә, тәүлеклек уртача тәүлеклеклек су бүлүне, территориягә су сибүгә һәм яшеллеккә су тотуны исәпкә алмыйча, уртача тәүлеклек су куллануга тигез кабул итәргә кирәк утыртмалар.

Юынты суларны агызуны исәпләп чыгару (бер ел эчендә), су бүлү системасына бәйле рәвештә, агынты суларның барлык төрләре буенча тәүлеклеклек уртача чыгымнар суммасы итеп билгеләргә кирәк.

Аерым торак һәм иҗтимагый биналардан юынты суларның исәп-хисап чыгымнарын билгеләү өчен, тупланган чыгымнарны исәпкә алу кирәк булганда, СНиП 2.04.01-85* һәм әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасын кабул итәргә кирәк.

Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән җитештерү суларының уртача тәүлеклеклек уртача чыгымнары, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар торак пунктның су белән тәэмин итүнең гомуми уртача - төгәл суммасының 25 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул ителә.

Канализацияләнмәгән районнарда бер кешегә тәүлегенә 25 л аерым су бүлүне кабул итәргә кирәк.

5.3.23. Торак пунктта агып җыела торган суларның исәпләнгән уртача тәүлеклек чыгымын әлеге нормативларның 5.4.23 п. буенча билгеләнә торган чыгымнар суммасы буларак билгеләргә кирәк.

Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктның канализация системаларын проектлау һәм ташландык суларны агызу күләмен башлангыч исәпләүләр өчен кулланыла.

5.3.24. Территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә, тәүлеклек уртача (бер елга) су бүлүне кабул итәргә рөхсәт ителә:

шәһәр торак пунктлары өчен - бер кешегә тәүлегенә 550 л;

авыл торак пунктлары өчен - 1 кешегә 150 л.

Искәрмә: тәүлеклек уртача су бүлүне, территориянең җирле шартларына һәм төзекләндерү дәрәҗәсенә карап, 10-20 процентка үзгәртү рөхсәт ителә.

5.3.25. Чагыштырмача су бүлү күләмен түбәндәге су бүлү коэффициентларын кулланып билгеләргә киңәш ителә:

шәһәр торак пункты буенча уртача - 0,98;

аз катлы төзелеш территориясе өчен-0,98;

шәһәр җирлеге-1,0;

авыл җирлеге-0,9;

җирле сәнәгать булганда-0,8-0,9.

5.3.26. Торак пунктларның канализация системаларын, аларның резерв территорияләрен урнаштыру, шулай ук чистарту корылмаларын урнаштыруны СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 нигезендә башкарырга кирәк.

5.3.27. Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе белән килештереп, үзәкләштерелгән канализация системасы булмаганда, агызу станцияләрне күздә тотарга кирәк. СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, агызу станцияләренә бүлеп бирелә торган санитар -

саклану җир кишәрлекләренең күләмнәрен 2.2.1/2.1.1.1200-03СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

Агызу станцияләрне 400 мм диаметрлы канализация коллекторлары янында проектларга кирәк, шул ук вакытта агынты суларның күләме коллектор буенча гомуми исәп-хисап чыгымының 20 процентыннан артмаска тиеш.

5.3.29. Канализация корылмаларын төзү, планлаштыру һәм аларның территориясен төзекләндерү өчен мәйданчыкларны «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлеге таләпләре һәм санитар-саклау зоналары төзелешенә карата таләпләр нигезендә сайларга кирәк.

Шул ук вакытта өске суларны чистарту корылмаларын һәм канализацион явым-төшем җыелмасын торак микрорайоннарда (кварталларда) һәм селитет территорияләрендә урнаштыру рөхсәт ителми.

Су бүлү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләмен һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклыкны 68 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

68 нче таблица

Су бүлү системалары корылмаларын урнаштыру өчен участокларның якынча күләме һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык

Объектның исеме	**Участокның күләме, метр**	**Торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ераклык, метр**
Өслек сулары чистарту корылмалары	в зависимости от производительности и типа сооружения	7.1.2 СанПиН таблицасы нигезендә 2.2.1/2.1.1.1200-03
Квартал эчендәге канализация насос станциясе	10х10	20
Тоннель коллекторлары шахталары тирәсендәге эксплуатация мәйданчыклары	20х20	(коллектор күчәреннән)15 ким түгел

69 нчы таблица

Канализация чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме

Канализациянең чистарту корылмаларының җитештерүчәнлеге, мең куб. метр/тәүлек	**Җир кишәрлекләре, гектарлар күләме**		
	чистарту корылмалары	**ләм мәйданчыклары**	**Суны тирән чистарту өчен биологик буалар**
0,7 кадәр	0,5	0,2	-
0,7 дән 17 гә кадәр	4	3	3
17 дән 40 ка кадәр	6	9	6
40 тан 130 га кадәр	12	25	20

130 дан 175 кә кадәр	14	30	30
175 тән 280 гә кадәр	18	55	-
Искәрмә: тәүлегенә 280 мең куб.метрдан артык җитештерүчәнлеге булган чистарту корылмаларының җир участоклары күләмнәрен, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештерелгән проектлар буенча кабул итәргә кирәк.			

70 нче таблица

Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-яклау зоналары

Агынты суларны чистарту корылмалары	Чистарту корылмаларының исәп-хисап күрсәткечләре буенча метрлар ераклыгы, тәүлегенә мең куб. метр			
	0,2 кадәр	0,2 дән 5 кадәр	5 тән 50 кадәр	50 дән 280 кадәр
Насос станцияләре һәм авария-җайга салу резервуарлары, локаль чистарту корылмалары	15	20	20	30
Ләм мәйданчыклары булган механик һәм биологик чистарту корылмалары, явым-төшемнәрне саклап калу өчен катлам, шулай ук ләм мәйданчыклары	150	200	400	500
Ябык биналарда явым-төшемне термомеханик эшкәртү белән механик һәм биологик чистарту корылмалары	100	150	300	400
Басулар: а)фильтрация; б) сугару	200 150	300 200	500 400	1000 1000
Биологик буалар	200	200	300	300
Искәрмә: 1. 0,5 гектарга кадәр фильтрация басулары өчен, коммуналь типтагы 1,0 гектарга кадәр сугару басулары өчен, җитештерүчәнлеге 50 куб. метрга кадәр булган юынты суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен, 100 метр күләмендә санитар-саклау зоналары кабул итәргә кирәк. 2. Тәүлегенә 15 куб. метрга кадәр үткәрерлек җир асты фильтрациясе кырлары өчен санитар-саклау зоналарын 50 метр күләмендә кабул итәргә кирәк. 3. Агызу станцияләреннән санитар-саклау зоналары күләме 300 метрны кабул итәргә кирәк. 4. Ачык типтагы өслек суының чистарту корылмаларыннан торак территориягә кадәр санитар-саклау зоналарын - 100 метр, ябык типтагы 50 метр кабул итәргә кирәк. 5. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган чистарту корылмаларыннан һәм җитештерү канализацияләренең насос станцияләреннән, җитештерү юынтык суларын мөстәкыйль чистартканда һәм кудырганда, аларны көнкүрешнеке белән бергә чистартканда, санитар-яклау зоналарының күләме юынтык сулар килә торган, әмма 58 нче таблицада күрсәтелмәгән производстволар өчен дә кебек үк кабул итәргә кирәк.				

5.3.30. Сулыкларның һәм сулыкларның яр буе участокларында урнашкан канализация корылмалары һәм насос станцияләре мәйданчыкларының планировкалы билгеләрен, җил куышы һәм җил дулкынының биеклеге белән 3 процент тәэмин ителгән, язгы ташуның максималь горизонтыннан 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә артыграк кабул итәргә кирәк.

5.3.31. Магистраль канализация коллекторлары өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм куллану СН 456-73 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.32. Агынты суларның чистарту корылмалары мәйданчыгын, җылы чорда җилләр өчен,

торак төзелешкә һәм торак пунктка карата, су агымы буенча түбәнрәк булган юнәлештән урнаштырырга кирәк.

Житештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын, кагыйдә буларак, сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк.

5.3.33. Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләре күләме 69 нчы таблицада күрсәтелгән дә артык кабул итмәскә кирәк.

5.3.34. Локаль канализация системаларының чистарту корылмалары ның җир участоклары күләмен грунт шартларына һәм агынты сулар санына карап кабул итәргә кирәк, ләкин 0,25 гектардан артык түгел.

Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

5.3.35. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-саклау зоналарын СанПиН таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1200-03 70 нче таблица буенча .

Яңгыр канализациясе

5.3.36. Өске суларны чыгару су агышы бассейныннан торак пункт территориясенең су агынтысы, яңгыр канализациясе челтәреннән су агышыннан һәм сулыкларны агызып, проектланырга тиеш. Өске агынтыны сулыкларга, юдырыла торган чокырларга, йомык ложбиналарга, сазланган территорияләргә агызуны проектлау рөхсәт ителми.

5.3.37. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өслек сулары агымының табигый шартларын максималь рәвештә саклауны күздә тотарга тиеш. Биналарны һәм корылмаларны өске суларны чыгаруны кыенлаштыра торган итеп урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.38.Яңгыр канализациясен проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85*таләпләренә туры китереп билгеләргә кирәк.

Агынтыны оештыру рельефны оештыру мәсьәләләрен комплекслы хәл итү һәм ачык яки ябык су бирү җайланмалары: су үткәргеч торбалар (водостоклар), лотоклар, кюветлар, тиз агынтылар, яңгыр - кабул итү коелары булдыру белән тәэмин ителергә тиеш.

Өслек сулары агымын проектлаганда СНиП 2.04.03-85, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

5.3.39.Күп катлы төзелеш районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк. Ачык су бүлү җайланмаларын (канаулар, кюветлар, лотоклар) районнарда бер, ике катлы йортлар һәм авыл торак пунктларында, шулай ук урамнар, юллар, юллар һәм тротуарлар белән кисешкән урыннарда күперләр яки торбалар урнаштырылган парк территорияләрендә куллану рөхсәт ителә.

Рекреацион территорияләрдә яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж челтәрләре рәвешендә өске һәм җир асты суларын бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә.

5.3.40. Өске суларны ачык система буенча бүлеп бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча Идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау, су биологик ресурсларын саклау органнары белән тиешле нигезләнгән һәм килештерелгән очракта рөхсәт ителә.

5.3.41. Яңгыр каршылыкларын проектлау түбәндәге участокларда карала:

озынча төшү участокларда (күтәрешләр);

юл чатларында һәм җәяүлеләр кичүендә өске сулар кушылдыгы ягыннан;

түбәнәйтелгән урыннарда-озакка сузылган буш урыннар азагында;

түбән урыннарда;

урамнарның лотогы пычкылы профиле булганда;

урам, ишегалды һәм парк территорияләренең өске сулары агымнары булмаган урыннарында.

5.3.43.Яңгыр сулары агымын җайга салу өчен буалар яки резервуарларны проектларга, шулай ук ныгытылган чокырларны һәм эчәргә яраклы су чыганагы булмаган, коену һәм спорт өчен яраксыз һәм балык хуҗалыгы максатларында кулланылмаган буаларны кулланырга кирәк.

5.3.44. Эрозиягә дучар ителгән торак төзелеше территорияләре (уклоннар һәм грунт характеристикалары буенча) кишәрлекләрендә өске суларны биналардан өстәмә рәвештә су бүлүнең гомуми системасына локаль чыгаруны күздә тотарга кирәк.

5.3.45. СНиП 2.04.03 - 85*, СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп, «юынтык суларны чистарту корылмаларын проектлау», СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп чистартырга

кирәк.

5.3.46.Өслек агынты чистарту корылмаларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-яклау зонасын кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе һәм табигать саклау органнары белән килештереп, өске типтагы чистарту корылмалары өчен корылмалардан конструктив файдалану шартларына һәм корылмалардан ачык типтагы чистарту корылмаларына - 100 метр, ябык типтагы 50 метрны кабул итәргә кирәк.

Мелиоратив системалар һәм корылмалар.
Гомуми таләпләр.

5.3.47. Мелиорация (сугару һәм киптерү) системалары һәм корылмаларын СНиП 2.06.03-85, СНиП 33-01 - 2003, СНиП 2.06.05-84, СНиП 2.06.06-85, СНиП 2.06.07-87, СНиП 2.06.04-82 һәм әлеге норматив таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

5.3.48. Мелиоратив системаларны һәм корылмаларны проектлаганда, җирләрнең торышын контрольдә тоту өчен, күзәтчелек скважиналары челтәрен һәм су чыгымнарын үлчәү чараларын күздә тотарга кирәк. Сугару системасы мәйданы 20 мең гектардан артык булганда өстәмә рәвештә туфракның дымлылыгын һәм тозлылыгын, сугару һәм дренаж суларының сыйфатын тикшереп тору буенча лабораторияләрне, шулай ук метеорологик станцияләрне һәм су - баланс мәйданчыкларын проектларга кирәк.

5.3.49.Мелиорация системаларында СНиП 2.06.03-85 таләпләренә туры китереп саклагыч урман утыртмаларын күздә тотарга кирәк.

5.3.50.Мелиорация системаларын урнаштырганда «әйләнә-тирә мохитне саклау турында»2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 43 статьясы таләпләрен үтәргә кирәк.

Сугару системалары

5.3.51. Сугару системасы составына түбәндәгеләр керә: сусаклагычлар, су алу һәм балык саклау корылмалары, табигый һәм ясалма су чыганакларында, отстойниклар, насос станцияләре, сугару, су җыю һәм дренаж челтәрләре, тау каналлары, корылмалар, су сиптерү машиналары, җайланмалар , идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиоратив торышын контрольдә тоту чаралары, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар, эксплуатация хезмәтенең җитештерү һәм торак биналары, юллар, урман саклау корылмалары, дамбалар.

5.3.52. Мелиоратив каналлар өчен (сугару, су җыю, коллектор - дренаж) җир полосаларын, төзелеш чираты нигезендә, СН 474-75 таләпләренә туры китереп, кабул ителгән җир һәм су канунннарына нигезләнеп, авыл хуҗалыгы культуралары булмаган җир кишәрлекләренә бүлеп бирергә кирәк.

5.3.53. Балык хуҗалыгы сулыкларындагы су алу җайланмаларын проектлаганда, балык һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештереп, балык саклау корылмаларын ,балык су алу корылмаларына эләгүдән саклау өчен, дөрес урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Балык саклау корылмалары белән су алу җайланмаларын уылдык чәчү, кышлату чокырлары районнарында, интенсив миграция, личинкаларның һәм яшь балыкларның зур концентрациясе участокларында, тыюлык зоналарында урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.54. Магистраль каналдан (торбаүткәргечтән, лотоктан), аның тармакларыннан, төрле тәртипләрне бүлүче һәм сугаручы бүлгечләрдән торган сугару челтәрен канал һәм лоток рәвешендәге ябык торбаүткәргечләр рәвешендә проектларга кирәк.

5.3.55. Магистраль каналларда һәм бүлгечләрдә балкалар, чокырлар, җирле түбәнәю, сулыклар белән кисешкән урыннарда, ә су чыгымы белән бер секундка 5 куб.метрдан артык булган зур урыннарда урнашкан авария су агызу корылмаларын проектларга кирәк.

5.3.56. Су җыю-агызу челтәрен су сибү участоклары, чәчү әйләнеше басулары чикләре буенча, тальвеглар, лощиналар, чокырларны максималь файдаланып, түбәнәйтелгән урыннар буенча проектларга кирәк.

5.3.57. Су чыганакларында, су кабул итү җайланмаларында, каналларда исәп-хисап чыгымнары һәм дәрәҗәләренең күләмен, су җыю мәйданында суны формалаштыру үзенчәлекләрен исәпкә алып, 33-101-2003 СП нигезендә билгеләргә кирәк.

Киптерү системалары

5.3.58. Киптерү системаларын проектлаганда территориянең артык түбәнәюе һәм һәр су балансының зурлыгы билгеләнергә тиеш.

Киптерелә торган массивта артык дымлылануның сәбәпләренә бәйле рәвештә, шуны күздә тотарга кирәк:

әйләнә-тирә су җыю мәйданын өске сулардан - тау каналларын проектлау, тальвегтагы сулыкларда су агынтысын җайга салу юлы белән саклау;

язгы ташкын сулары белән сулыкларны, су агу юлларын су басудан саклау - койма дамбаларын проектлау, сулыкларда ташкын суларын көйләү, елгаларның үткәрүчәнлек сәләтен арттыру, СНиП 2.06.15 - 85 таләпләрен исәпкә алып, су җыю мәйданчыклары арасында су бүленешен яңадан бүлү юлы белән башкарыла;

киптерелә торган массивта өске агымны ябу һәм ачык типтагы җайга салучы челтәрләрне проектлау юлы белән бүлеп бирү;

җир асты суларының биеклеген тоту һәм киметү - тоту каналларын яки дреналарны проектлау, вертикаль дренаж скважиналарының линия системасын проектлау, системалы горизонталь дренажны куллану юлы белән; җир асты суларының дәрәҗәләрен киметү өчен ябык киптерү челтәрен проектларга кирәк;

СНиП 2.06.15 - 85 таләпләрен исәпкә алып, яр буе дренажын яки вертикаль дренаж скважиналарының линия системасын проектлау юлы белән сулыклардан һәм су юлларыннан фильтрацион сулар белән су басудан саклау.

5.3.59. Киптерү системасы составына түбәндәгеләр керә: су кабул итүнең җайга салынулы өлеше, үткәрү, койма һәм җайга салу челтәрләре, насос станцияләре, дамбалар, челтәрләрдәге корылмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиоратив торышын контрольдә тоту чаралары, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар, эксплуатация хезмәтенең җитештерү һәм торак биналары, юллар һәм урман саклау корылмалары.

5.3.60. Язгы һәм җәйге-көзге су басуга дучар булган елга тугайларында , билгеләнгән вакыттан арткан очракта, әлеге авыл хуҗалыгы кулланылышы төре өчен рөхсәт ителгән җирләрдән, күл буе түбәнлекләреннән һәм сусаклагычларга янәшә торган су басу территорияләрендә сай сулык зоналарны бетерү өчен, койма дамбалары белән киптерү системаларын проектларга кирәк.

5.3.61. Елгаларның, күлләрнеә, сусаклагычларның суы белән су баса торган территорияләрендә, йомык иңкүлекләрдә киптергәндә, тирән үткәргеч каналлар төзелешен булдырмас өчен, тимер һәм автомобиль юллары буенда, гамәлдәге су үткәрү корылмаларын үзгәртеп коруның икътисади максатка ярашсызлыгы булганда, насослар белән су суыртып алу өчен киртәләү дамбалары урнаштырмыйча, киптерү системаларын проектларга кирәк.

5.3.62. Авыл хуҗалыгы җирләрен киптерү өчен горизонталь дренажны проектларга кирәк. Вертикаль дренажны теләсә нинди егәрлектәге ком, торфяник, 2 метрга кадәр егәрлекле супесей һәм җиңел суглинкалар булган территорияне киптергәндә кулланырга рөхсәт ителә.

Авыл хуҗалыгы җирләрен елгаларның, сусаклагычларның, күлләрнең фильтрация сулары белән су басудан саклау өчен вертикаль дренажның сызык системасын яки объектка керә торган җир асты суларын тоту өчен, аслык токымнары үткәргәндә, тәүлегенә 300 кв.метрдан да ким булмаган күләмдә кулланырга кирәк.

Санитар чистарту

5.3.63. Санитар чистарту объектлары булып йорт яны территорияләре, урам һәм микрорайон

юллары, мәдәни-көнкүреш объектлары, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар, парклар, скверлар, мәйданнар һәм башка җәмагать кулланылышы урыннары, ял итү урыннары тора.

Эпидемия куркынычы югары булу һәм халык сәламәтлеге өчен куркыныч булу сәбәпле, чистартуның үзенчәлекле объектлары дип медицина учреждениеләре, бигрәк тә йогышлы, тире-венерология, туберкулез хастаханәләре һәм бүлекләрен, ветеринария объектларын, пляжларны санарга кирәк.

5.3.64. Торак пунктлар территорияләрен санитар чистартуны Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча дәүләт комитетының 2003 елның 27 сентябрендәге 170 номерлы карары белән расланган Торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары, шулай ук җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

5.3.65. Шәһәр төзелеше проектлаштырганда каты коммуналь калдыкларны туплау нормативлары кулланыла, алар Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яки җирлекләрнең һәм шәһәр округларының җирле үзидарә органнары тарафыннан билгеләнгән (Татарстан Республикасы законы белән аларга тиешле вәкаләтләр бирелгән очракта).

Җыела торган коммуналь калдыкларның исәп-хисап саны даими (биш елга бер тапкыр) факттагы мәгълүматлар буенча төгәлләнергә, ә нормага төзәтмәләр кертелергә тиеш.

72 нче таблица

Коммуналь калдыкларны туплау нормалары

Коммуналь калдыклар төрләре	**Елына 1 кешегә коммуналь калдыклар**	
	кг	**литр**
Каты: суүткәргеч, канализация, үзәк җылылык һәм газ белән тәэмин ителгән торак биналардан; башка торак биналардан	190 – 225 300 - 450	900 - 1000 1100 - 1500
Иҗтимагый биналарны исәпкә алып, торак пункт буенча гомуми сан	280 - 300	1400 - 1500
Сыек бәдрәф базы (канализация булмаганда)	-	2000 - 3500
Урамнарның, мәйданнарның һәм паркларның 1 кв. метр каты өслекләреннән смета	5 – 15	8 - 20
Искәрмә: 1. Калдыкларны туплау нормаларының зур әһәмиятен зур шәһәр торак пунктлары өчен кабул итәргә кирәк. 2. Зур габаритлы коммуналь калдыкларны туплау нормаларын каты коммуналь калдыкларның китерелгән күрсәткечләре составында 5 процент күләмендә кабул итәргә кирәк.		

5.3.66. Торак зоналарда йорт яны территорияләрендә каты коммуналь калдыклар өчен транспорт өчен уңайлы керү юлы булган контейнерлар урнаштыру өчен махсус мәйданчыклар проектлана. Мәйданчык ачык һәм су үткәрми торган өслек белән проектлана.

Контейнерлар урнаштыру өчен мәйданчыклар торак йортлардан, балалар, дәвалау-профилактик учреждениеләрдән, спорт мәйданчыкларыннан һәм халыкның ял итү урыннарыннан 20 метрдан да ким , әмма 100 метрдан да артык булмаска тиеш. Мәйданчыкларның күләме 13 нче таблица нигезендә кабул ителә һәм тиешле санда контейнерлар урнаштыруга исәпләнгән булырга тиеш, әмма 5тән дә артык түгел.

Чүп җыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен контейнерлар белән кулланучы халык саныннан, каты коммуналь калдыклар җыелу нормативларыннан, калдыкларны саклау срокларыннан чыгып эш итәргә кирәк. Чүп җыючыларның исәп-хисап күләме алар оешкан чорда каты коммуналь калдыкларның факттагы туплануына туры килергә тиеш.

5.3.67. Канализацияләнмәгән биналардан сыек калдыклар җыю өчен ишегалды юынтылыклары урнаштырыла, алар су үткәрми торган чокырга ия булырга тиеш. Ишегалды бәдрәфләре булганда, чокыр уртак булырга мөмкин. Чокырның тирәнлеге грунт суларының биклек дәрәҗәсенә бәйле, әмма 3 метрдан да артык булырга тиеш түгел.

Ишегалды бәдрәфләре торак биналардан, мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмаларыннан, балалар уеннары һәм халык ялы өчен мәйданчыклардан 20 һәм 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта торырга тиеш.

Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү шартларында ишегалды бәдрәфләре коелардан һәм чишмәләрнең каптажларыннан 50 метрдан да ким булмаган ераклыкта торырга тиеш.

Шәхси йорт территориясендә чүп җыю урыннары, ишегалды бәдрәфләре һәм юынтык чокырлары торак милекчеләре тарафыннан билгеләнергә тиеш, аерма 8-10 метрга кадәр киметелергә мөмкин.

Чүп җыйгычлар, ишегалды бәдрәфләре һәм юынтык чокырлары йорт биләмәсенең чикләреннән 4 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

5.3.68. Дәвалау учреждениеләре территориясендә чүп җыйгычлар өчен мәйданчыкны дәвалау корпусыннан кимендә 25 метр һәм азык-төлек блогыннан кимендә 100 метр ераклыкта хуҗалык зонасында проектларга кирәк. Мәйданчыкның зурлыгы чүп җыйгычның нигезеннән барлык яктан да 1,5 метрдан артырга тиеш. Мәйданчык каты өслеккә һәм урам ягыннан керү юлына ия булырга тиеш.

Медицина һәм/яки фармацевтика эшчәнлеген гамәлгә ашырганда барлыкка килә торган калдыкларны җыю, вакытлыча саклау, транспортлау, зарарсызландыру һәм зарарсызландыру СанПин 2.1.7.2790 - 10 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

5.3.69. Базарлар территориясендә:

чүп җыйгычлар өчен хуҗалык мәйданчыкларын сәүдә урыннарыннан кимендә 30 метр ераклыкта проектларга кирәк;

базарларда канализациясез җәмәгать бәдрәфләрен сәүдә урыннарыннан кимендә 50 метр ераклыкта проектларга кирәк. Аларда исәп-хисап урыннары саны һәр 50 сәүдә урынына кимендә бер булырга тиеш.

5.3.70. Парклар территориясендә:

чүп-чар җыйгычлар өчен бүлеп бирелгән участоклар белән хуҗалык зонасын ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан (бию мәйданчыклары, эстрада, фонтаннар, төп аллеялар, тамаша павильоннары һ. б.) 50 метрдан да якын булмаган итеп проектларга кирәк.;

хуҗалык мәйданчыклары өчен контейнерлар санын билгеләгәндә калдыкларның уртача 3 көн эчендә туплануыннан чыгып эш итәргә кирәк;

җәмәгать бәдрәфләрен ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннардан 50 метрдан да ким булмаган арага 500 кешегә бер урын исәбеннән чыгып проектларга кирәк.

5.3.71. Пляж территориясендә:

чүп-чар җыю өчен мәйданчыкларның күләме пляж мәйданының 3500-4000 кв. метрына 0,75 куб. метр сыйдырышлы бер контейнер исәбеннән исәп тотарга кирәк;

җәмәгать бәдрәфләрен 75 кешегә бер урын исәбеннән проектларга кирәк. Җәмәгать бәдрәфләреннән коену урынына кадәр ераклык 50 метрдан да ким булмаска һәм 200 метрдан да артмаска тиеш.

5.3.72. Каты коммуналь һәм сыек көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру махсус билгеләнгән полигоннарда башкарыла. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү буенча полигоннарны һәм предприятиеләрне проектлау һәм урнаштыру әлеге нормативларның "Махсус билгеләнештәге зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.73. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятие һәм корылмаларның җир участоклары һәм санитар-яклау зоналары күләмен 73 нче таблицада китерелгәннән ким булмаган санда кабул итәргә кирәк.

73 нче таблица

Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча җир участоклары һәм санитар-яклау предприятиеләре һәм корылмалары күләмнәре

Предприятие һәм корылмалар	**1000 тонна каты көнкүреш калдыкларына җир кишәрлекләре күләме 1 елга гектарларда**	Санитар-яклау күләме, метрларда
Чүп-чар яндыру һәм чүп-чар эшкәртү-		

объектлары, егәрлеге елына мең тонна: 40 ка кадәр; 40 тан артык	 0,05 0,05	 500 1 000
Полигоннар *	0,02 - 0,05	500
Компостлау участоклары	0,5 - 1,0	500
Ассенизация басулары	2 - 4	1 000
Агызу станцияләре	0,2	500
Чүп-чар төяү станцияләре	0,04	100
Камилләштерелгән каты коммуналь калдыклар чүплекләре	0,3	1 000
* Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарыннан тыш, аларны урнаштыруны "махсус билгеләнештәге зона " бүлеге таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк		

5.3.74. 61 нче таблицада күрсәтелмәгән куллану калдыкларын транспортлау, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча предприятиеләрнең һәм корылмаларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен санитар нормаларга туры китереп кабул итәргә кирәк.

Җылылык белән тәэмин итү

5.3.75. Яңа җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге җылылык белән тәэмин итү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак - коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны кирәкле җылылык белән тәэмин итү дәрәҗәсен тәэмин итү максатларында, Менделеевск муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү расланган схемалары нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Җылылык белән тәэмин итүнең кабул ителгән схемасы түбәндәгеләрне тәэмин итәргә тиеш: җылылык-энергиянең норматив дәрәҗәсен;

СНиП 41-02-2003 таләпләренә туры китереп, ышанычлылык норматив дәрәҗәсе;

экологик куркынычсызлык;

куркынычсыз эксплуатацияләү.

5.3.76. Җылылык белән тәэмин итү схемаларын эшләгәндә исәп-хисап җылылык йөкләнешләре билгеләнә:

торак пунктларны һәм гамәлдәге сәнәгать предприятиеләрен гамәлдәге төзү өчен - факттагы җылылык йөкләнеше буенча төгәлләштерелгән проектлар буенча;

төп (профиль) җитештерүне үстерүнең эреләндерелгән нормалары яисә шундый ук җитештерү проектлары буенча сәнәгать предприятиеләре төзү планлаштырыла торган предприятиеләр өчен;

төзелешкә билгеләнүче торак районнар өчен-җылылык нагрузкаларын урнаштыру тыгызлыгының эреләнгән күрсәткечләре яисә биналарның һәм корылмаларның чагыштырма җылылык характеристикалары буенча.

5.3.77. Җылылык нагрузкалары, СНиП таләпләренә туры китереп, җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча кулланучылар категорияләрен исәпкә алып билгеләнә 41 -02-2003 ГОСТ Р 54954-2012.

5.3.78. Җылылык энергиясенең торак һәм иҗтимагый биналарны җылылык белән тәэмин итү системасына чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 8-10 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 13 һәм 15 нче таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый басмаларны инженерлык тәэмин итү системасына беренчел ягулыкның чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 18 һәм 19 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

5.3.79. Торак пунктлар территорияләрендә торак һәм иҗтимагый төзелешне җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк:

үзәкләштерелгән - котельный, җылылык һәм атом электростанцияләреннән; автоном, түбә котельныйларыннан, фатир җылылык генераторлары - децентрализацияләнгән

Яңа төзелеш районнарын җылылык белән тәэмин итү системасын сайлау вариантларны техник-икътисадый чагыштыру нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.80. Торак пунктлар территорияләрендә үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү чыганакларын урнаштыру, кагыйдә буларак, коммуналь-склад һәм җитештерү зоналарында, мөмкин булганча, җылылык йөкләнеше үзәкләрендә башкарыла.

Торак төзелештә җылылык белән тәэмин итү чыганакларын, җылылык пунктларын урнаштыру, СНиП таләпләренә туры китереп, атмосферада зарарлы пычраткыч матдәләр таралуның норматив дәрәҗәсенә ирешү һәм исәп-хисап ясау чаралары белән акустик исәп-хисапларга нигезләнгән булырга тиеш 41 -02-2003-СНиП 2.07.01-89*, СНиП 41-01-2003.

Торак-коммуналь төзелеш һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан туры килә торган аерым җылылык челтәрләре кулланырга кирәк.

Һәр район җылылык чыганагыннан җылылык челтәрләренең кулланучыларга икедән дә ким булмаган чыгарылуын күздә тотарга кирәк.

Техник нигезләнгәндә, һәр кварталга төрле магистраль яки бүлү җылылык челтәрләреннән кварталара резервирование юлы һәм перемычкалар белән ике тапкыр файдалануга тапшыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.81. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре Түбән Кама муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү схемалары нигезендә сайлана.

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләмен 74 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

74 нче таблица

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләме

Котельныйларның җылылык җитештерүчәнлеге, Гкал/сәг (МВт)	**Җир участоклары, гектар, котельныйларның күләме:**	
	каты ягулыкта	**газ-мотор**
До 5	0,7	0,7
От 5 до 10 (от 6 до 12)	1,0	1,0
От 10 до 50 (от 12 до 58)	2,0	1,5
От 50 до 100 (от 58 до 116)	3,0	2,5
От 100 до 200 (от 116 до 233)	3,7	3,0
От 200 до 400 (от 233 до 466)	4,3	3,5
Искәрмә: 1. Кулланучыларны кайнар су белән тәэмин итүче котельныйларның, шулай ук тимер юл буенча ягулык китерү күздә тотыла торган котельныйларның җир участоклары күләмен 20 процентка арттырырга кирәк. 2. Золошлакоталларны авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җир кишәрлекләрендә селитет территориясеннән читтә урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Золошлакоталларны урнаштыру		

5.3.82.Җылылык белән тәэмин итү чыганакларыннан санитар-саклау зоналары күләмнәре СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03. Якынча күләмнәр түбәндәгеләрне тәшкил итә:

600 МВт һәм аннан да артык егәрлеге белән эквивалент электростанцияләреннән:

ягулык сыйфатында күмер һәм мазут кулланылучы-1000 метр;

газ һәм газ-мазут ягулыгында эшләүчеләр-500 метр;

күмер һәм мазут ягулыгында эшләүче 200 Гкал һәм аннан күбрәк егәрлекле район җылылык казаннары һәм ТЭЦ-дан-500 метр;

газ һәм газ-мазут ягулыгында эшләүчеләр-300 метр, җылылык электростанцияләренең золоотвалларыннан - 300 метр.

Каты, сыек һәм газ барлыкка китерүче ягулыкта эшләүче котельныйлар өчен санитар-саклау зонасы күләме һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик

йогынты (тавыш, вибрация, электромагнит кыры һ.б.) исәпләүләре нигезендә, шулай ук натураль тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә билгеләнә.

5.3.83.Компактлы торак пунктларда үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү системасы булмаганда, халык тыгызлыгы 40 кеше/гектар булган бер, ике катлы торак йорт территорияләрендә торак һәм иҗтимагый биналар төркеменә котельныйлардан автоном җылылык һәм җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга рөхсәт ителә.

Автоном җылылык белән тәэмин итү өчен индивидуаль котельныйлар(аерым торучы, төзелгән, төзелгән һәм тышкы урнаштыру казаннары (түбә) проектлана.

5.3.84. Түбә, янкорма котельныйлар өчен санитар-яклау зонасы күләме билгеләнми. Күрсәтелгән котельныйларны урнаштыру һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары нигезендә, шулай ук табигый тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә башкарыла.

5.3.85. Трассаларны һәм җылылык челтәрләрен салу ысулларын СНиП II -89-80*- СНиП 41-02-2003, СНиП 2.07.01-89* нигезендә карарга кирәк

Җылылык трассаларын узу өчен, әлеге юнәлешләрдә махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешү участокларын бетерү яки киметү максатларында башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.86.Торак төзелеше һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан туры килә торган аерым җылылык челтәрләрен проектларга кирәк.

5.3.87.Җылылык бирүдә өзеклекләр ясара ярамый торган биналар (хастаханәләр, балалар тәүлек буе яши торган мәктәпкәчә оешмалар һ. б.) өчен җылылык белән тәэмин итү системасын проектлаганда җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы түбәндәге карарларның берсе белән тәэмин ителергә тиеш:

бинаны тулысынча җылытуны тәэмин итә торган резерв җылылык чыганакларын, шул исәптән электр энергиясен кулланып проектлау;

төрле җылылык челтәрләреннән ике яклы туклану.

5.3.88.Җылылык челтәрләрен урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру»бүлекчәсе таләпләре нигезендә башкарыла.

Газ белән тәэмин итү

5.3.89.Яңаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге газ бүлү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү СНиП 42-01-2002, ПБ 12-529-03 һәм генераль газ белән тәэмин итү схемасы таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыру буенча республика программалары нигезендә Татарстан Республикасын газификацияләү.

5.3.90. Магистраль газүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 452-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

Торак пунктлар территориясендә магистраль газүткәргечләр урнаштыру рөхсәт ителми.

Магистраль газүткәргечләрдән санитар аермалар СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03

5.3.91. Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү 75 нче таблицада китерелгән.

75 нче таблица

Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү

Кан басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү		**Транспортлана торган газ төре**	**Газүткәргечтә эш басымы, МПа**
Югары	I категорияләр	Табигый	0,6 дан 1,2 гә кадәр
		Сыекландырылган углеводород газы	0,6 дан 1,6 га кадәр

	1а категорияләр	Табигый	ТЭЦ территориясендә газ-турбина һәм пар-газ энергетика җайланмаларына карата 1,2% артык
	II категорияләр	Табигый һәм сыекландырылган углеводород газы	0,3 тән 0,6 га кадәр
Урта		Табигый һәм сыекландырылган углеводород газы	0,005 тән 0,3 гә кадәр
Түбән		Табигый һәм сыекландырылган углеводород газы	0,005 гә кадәр

5.3.92. Эчке газүткәргечләрдә һәм газ кулланучы җайланмалар каршында газ басымы түбәндәге күрсәткечләрдән артмаска тиеш:

газ басымы зурлыгы җитештерү таләпләренә бәйле булган җитештерү биналарында-1,2 МП;

башка җитештерү биналарында-0,6 МП;

сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш биналарында - аерым торучы, җитештерү биналарына янкормаган һәм бу биналарга төзелгән-0,3 МП; административ биналарда-0,005 МП; котельныйларда-0,005 МП.:

җитештерү предприятиеләре территориясендә аерым торучы-1,2 МП, шул ук шәһәр торак пункты территориясендә - 0,6 МП, янкорма, төзелгән һәм түбә җитештерү биналары-0,6 МП, янкорма, төзелгән һәм түбә иҗтимагый, административ һәм көнкүреш биналары-0,3 МП;

(СНиП 2.08.02-89 таләпләренә туры килә торган биналардан тыш) һәм склад - 0,005 МПа; торак биналар - 0,003 МПа.

5.3.93. Газ бүлү системасы кулланучыларга тиешле күләмдә һәм кирәкле параметрларда газ бирүне тәэмин итәргә тиеш.

Билгеләнгән тәртиптә расланган газ кулланучылар өчен, аларның исемлеге газдан ягулык сыйфатында файдалану һәм газ белән тәэмин итүнең өстенлекле хокукы булган газ үткәргечләрне куллану юлы белән яки башка ысуллар белән өзлексез газ белән тәэмин ителергә тиеш.

Кулланучылар газ чыгымнарын билгеләргә тиеш:

сәнәгать предприятиеләре өчен гамәлдәге предприятиеләрнең сораштыру кәгазьләре, яңа һәм реконструкцияләнә торган яки шундый ук предприятиеләрнең проектлары, шулай ук эреләнгән күрсәткечләр буенча;

гамәлдәге торак-коммуналь сектор өчен СНиП 2.04.08-87*нигезендә.

Газ җылылыгы белән газ куллануның зурайтылган күрсәткечен проектлаганда 34 МДж/куб. метр (8000 ккал/куб. метр) кабул итәргә рөхсәт ителә:

үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү булганда-1 кешегә елына 120 куб. метр;

газ җылыткычлардан кайнар су белән тәэмин иткәндә-бер кешегә елына 300 куб. метр;

кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта-1 кешегә 18 куб. метр ;

кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта (авыл торак пунктларында) - 1 кешегә 220 куб.метр.

5.3.94. Газ бүлү станцияләре һәм газ тутыру станцияләре (алга таба - ГТС) торак пунктлардан, шулай ук аларның резерв территорияләреннән читтә урнашырга тиеш.

Газ өстәмә пунктлар (алга таба - ГӨП) торак пунктларның селитебтан читтә, кагыйдә буларак, торак төзелешенә карата өстенлек бирүче юнәлештәге җилләр өчен җил билгеләнгән яктан урнашырга тиеш.

5.3.95. ГТС җир кишәрлекләренең күләме, җитештерүчәнлегенә карап, проект буенча кабул итәргә кирәк, ләкин җитештерүчәнлек станцияләре өчен генә:

елына 10 мең тонна - 6 гектар; 20

елына 7 мең тонна; елына 40 мең тонна - 8 гектар.

ГТС урнаштыру өчен мәйданчыкны, федераль закон таләпләре нигезендә, 10 метр киңлектәге

янгын полосасы коймаларын һәм урман массивларына кадәр минималь ераклыкны исәпкә алып, күздә тотарга кирәк.

2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент".

5.3.96. Газ өстәмә пунктларның җир участоклары һәм баллоннарның арадаш складларының күләме 0,6 гектардан артык түгел.

5.3.97. Газ бүлү челтәрендә газ басымын киметү һәм җайга салу өчен газ регулятор салу пунктлары (алга таба - ГРП), блоклы газ регулятор пунктлары (алга таба - БГРП) һәм шкафлар (алга таба - ШРП) проектлана.

5.3.98. ГРПны аерым урнаштырырга кирәк;

газлаштырыла торган җитештерү биналарына, котельныйларга һәм иҗтимагый биналарга, җитештерү характерындагы бүлмәләргә;

бер катлы газлаштырыла торган җитештерү биналарына һәм котельныйларга (подвал һәм цоколь катларында урнашкан биналардан тыш)төзелгән;

I һәм II дәрәҗәдәге газификацияләнгән җитештерү биналары катламнарында С0 класслы ут ягу изоляциясе булырга тиеш;

сәнәгать объектларында элмә тактасы астында урнашкан ачык койма белән әйләндереп алынган биналардан читтә.

ГРПБ булырга тиеш билгеләнгән аерым стоящим.

ШРП билгеләнә аерым торучы терәкләр яки тышкы диварлар биналар, алар өчен билгеләнгән газ бирү.

5.3.99. Газ бүлү станциясе, баш ГРП һәм ШРП киртәләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр ераклык керү газүткәргеченең классына карап кабул ителә:

Р = 1,2 МП керү басымы булган баш ГРПдан, шәһәр округы, шәһәр җирлеге составындагы торак пунктлар территориясеннән газүткәргечләр салганда-15 метр;

ГРПдан керү басымы Р = 0,6 МПа-10 метр.

5.3.100. Газүткәргечләрдән һәм газ тарату челтәренең башка объектларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент " 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль законның өч таләбе нигезендә билгеләнә.

5.3.101. Торак пунктларда аерым торучы ГРП, ГРПБ һәм ШРП, СНиП II таләпләренә туры китереп, биналардан һәм корылмалардан ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.-89- 80*

Кысан шартларда биналардан һәм корылмалардан сәгатенә 10 000 куб. метрга кадәр үткәрү мөмкинлеге булган газ регулятор пунктларына кадәр араны 30 процентка киметү рөхсәт ителә.

ГРП, ГРПБ һәм ШРПларнын торак пунктлардан ераклыгы

Таблица 76

ГРП, ГРПБ, ШРП га кертүдә газ басымы, МПа	**Аерым торучы ГРП, ГРПБ һәм горизонталь буенча аерым торучы ШРПдан ераклык, метр.:**		
	биналар һәм корылмалар	**тимер юллар (якындагы рельска кадәр)**	**автомобиль юллары(юл читенә кадәр)**	**һава электр линияләре**
0,6 кадәр	10	10	5	1,5 биеклектән дә ким
0,6 до 1,2 югарырак	15	15	8	

Искәрмә:

Ераклыкны ГРП, ГРПБ яки ШРП биналарының тышкы диварларыннан, ә җиһазлар ачык мәйданчыкта урнашканда - коймадан алырга кирәк.

Таблицаның таләпләре шулай ук аерым торучы биналарда яки аерым торучы Терәкләрдә шкафларда урнашкан газ чыгымын исәпкә алу төеннәренә дә кагыла.

Газ басымы 0,3 МП га кадәр булганда аерым торучы ШРПТАН биналар һәм корылмаларга кадәр ара нормалашмый.

5.3.102. Тышкы газүткәргечләрне, резервуарларны, сыекландырылган углеводород газының баллон җайланмаларын проектлау һәм аларны урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.103. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, хастаханәләр, гомуми белем бирү оешмалары, санаторийлар, җәмәгать, административ һәм көнкүреш биналары биналарының диварлары һәм түбәләре буенча барлык басымнарның газ үткәргечләрен транзитлау тыела.

Нигезләнгән очракларда бер торак бина диварлары буенча 100 м диаметрлы уртача басымнан да югарырак булмаган, С0 классллы ут төрлелеге III дәрәҗәдән дә ким булмаган һәм түбәдән 0,2 метрдан да ким булмаган ераклыкта газүткәргечләрне транзит белән салу рөхсәт ителә.

А һәм Б категорияләрендәге биналар буенча, стеналар буенча, өстендә һәм астында, ГРП биналарыннан тыш, барлык басымнарны газ үткәргечләре салу тыела.

5.3.104. Газ бүлү челтәрләре, резервуар һәм баллон җайланмалары, газ тутыру станцияләре һәм сыекландырылган углеводород газының башка объектлары сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендә норматив документлар таләпләре нигезендә проектланырга һәм корылырга тиеш.

5.3.105. Газ бүлү челтәрләре объектлары өчен сак зоналары күләмнәре һәм алар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләрен куллану шартлары Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары белән расланган газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләре белән билгеләнә.

Газ бүлү челтәрләренең саклык зоналарына керүче җир кишәрлекләрендә тыела:

торак, иҗтимагый-эшлекле һәм җитештерү билгеләнешендәге объектларны төзү;

эксплуатация оешмалары белән килешенеп, газүткәргечләрне алдан чыгармыйча гына аларда урнашкан күперләрне, коллекторларны, автомобиль һәм тимер юлларны сүтү һәм реконструкцияләү;

ярларны ныгыту корылмаларын, су үткәрү җайланмаларын, җир һәм башка корылмаларны, газ бүлү челтәрләрен җимерүдән саклый торган корылмаларны җимерергә;

тану билгеләрен, контроль-үлчәү пунктларын һәм башка газ бүлү челтәрләрен күчерү, зарарлау, салу һәм юк итү;

чүплекләр һәм складлар урнаштырырга, кислоталар, тоз, щелочлар һәм башка химик актив матдәләр эретмәләре агызырга;

сак зоналарын киртәләү һәм киртәләү, эксплуатация оешмалары персоналының газ бүлү челтәрләренә керүенә, газ бүлү челтәрләренә хезмәт күрсәтүне үткәрүгә һәм зыяннарны бетерүгә каршы тору;

учак ягу һәм янгын чыганагы урнаштыру;

базлар урнаштыру, туфракны авыл хуҗалыгы һәм мелиорация кораллары һәм механизмнар белән эшкәртү 0,3 метр тирәнлектә.;

ГРП һәм газ бүлү челтәренең башка биналары, җир асты коелары, люклары, капкаларын һәм ишекләрен ачарга, элемтә, яктырту һәм телемеханика системаларын электр белән тәэмин итүне кертергә яки өзәргә;

газ бүлү челтәрләре биналарына чит әйберләр, баскычлар, җир өсте газүткәргечләренә, киртәләрне, баскычларны бәйләргә һәм өсләренә менергә;

газ бүлү челтәрләренә үз белдегең белән тоташырга.

Газ бүлү челтәрләренең саклау зоналарында хуҗалык эшчәнлеге, җир участогы өслеген бозу башкарыла, һәм 0,3 метрдан артык тирәнлеккә туфрак эшкәртү газ бүлү челтәрләренең эксплуатацион оешмасының язма рөхсәте нигезендә башкарыла.

5.3.106. Халык белән торак пунктларның газ бүлү системалары

100 мең кеше газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны коммерция исәбенә алу буенча автоматлаштырылган системалар белән җиһазландырылырга тиеш. 100 мең кешедән ким булган торак пунктларга газ бүлү системаларын газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны коммерция исәбенә алу буенча автоматлаштырылган системалар белән тәэмин итү турында карар эксплуатацияләүче оешмалар яисә заказчы тарафыннан кабул ителә.

5.3.107. Күп катлы торак биналарны һәм корылмаларны җылылык белән тәэмин итү һәм кайнар су белән тәэмин итү өчен ябык яну камерасы булган җылылык генераторларын проектлау

рөхсәт ителә. Җылылык генераторларын урнаштыру СНиП 41-01-2003, СНиП 42-01-2002, СП 41-08-2004, СП 42-101-2003 таләпләренә туры китереп башкарыла.

Яну продуктлары вертикаль төтен юллары аша бирелергә тиеш.

Төтен бинанын түбәсеннән югарырак бирелергә тиеш.

Биналарның тышкы конструкцияләре аша яну продуктларын турыдан-туры ташлау рөхсәт ителми.

5.3.108. Компактлы азкатлы торак пунктлар территориясендә газ белән тәэмин итү объектларын проектлауны «азкатлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

Электр белән тәэмин итү

5.3.109. Торак пунктны электр белән тәэмин итүне проектлаштырганда электр чыганакларына электр нагрузкасын билгеләүне 34.20.185-94, СП 31-110-2003 РД таләпләре һәм «ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге техник сәясәте турындагы Нигезләмә нигезендә, ГОСТ Р 54954-2012 башкарырга кирәк.

Торак пунктларда электр кулланунының эреләнгән күрсәткечләрен электр куллану нормаларына туры китереп кабул итәргә рөхсәт ителә (әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 4 нче таблицасы).

Алдан исәп-хисап ясау өчен авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләрен 77 нче таблица буенча кабул итәргә рөхсәт ителә.

5.3.110. Торак һәм җәмәгать биналарының һавасын кондиционацияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен белешмәләр әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 11 һәм 12 нче таблицалары буенча билгеләнә (ГОСТ Р 54954-2012).

Торак биналарның һәм җәмәгать биналарының җәмәгать зоналарын яктырту системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 15 һәм 16 нчы таблицалары буенча билгеләнә (фатирларны яктырту өчен энергия чыгымнары 15 нче таблица күрсәткечләренә кертелмәгән, чөнки бу системалар проект һәм төзелеш оешмаларының җаваплылыгы предметы булып тормый).

Биналарны Инженерлык белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 17 нче таблицасы буенча билгеләнә.

Таблица 77

Авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең зурайтылган күрсәткечләре

Халык саны, мең кеше	**Торак пункт**					
	плитәләр белән.	табигый газда, 3мең/ кеше		стационар электр плитәләре белән, кВт/кеше		
	тулаем алганда, торак пункт буенча	шул исәптән:		тулаем торак пункт буенча	шул исәптән:	
		үзәк	төзелеш микрорайоннары (кварталлары)		үзәк	төзелеш микрорайоннары (кварталлары)
50дәнюгары	0,46	0,62	0,41	0,55	0,72	0,51
3 - 50	0,43	0,55	0,40	0,52	0,65	0,50
3 тән ким	0,41	0,51	0,39	0,50	0,62	0,49

Искәрмә:

1.Чагыштырма электр йөкләнешләренең күрсәткечләре 10(6) кВ туклану үзәкләре шиналарына китерелгән.

2.Торак фондта газ һәм электр плитәләре булган очракта, чагыштырма йөкләмәләр аларның

нисбәтенә пропорциональ рәвештә билгеләнә.

3.Торак пунктта гомуми мәйдан белән факттагы тәэмин ителеш хисаплылыктан аерылып торган очракларда, таблицада китерелгән мәгънәләрне факттагы тәэмин ителешнең исәп-хисапка карата мөнәсәбәтенә тапкырларга кирәк.

4.Таблицада китерелгән күрсәткечләр торак һәм җәмәгать биналарының (административ, уку, фәнни, дәвалау, сәүдә, тамаша, спорт), коммуналь предприятиеләрнең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының (автомобильләрнең ябык һәм ачык стоянкалары), тышкы яктыртуның йөкләнешен исәпкә ала.

5.Таблицада вак сәнәгать кулланучылары (4 пунктта санап үтелгән искәрмәләрдән тыш), кагыйдә буларак, шәһәр бүлү челтәрләре буенча туклана торган кулланучылар исәпкә алынмаган.

Әлеге кулланучыларны таблица күрсәткечләренә исәпкә алу өчен түбәндәге коэффициентларны кертергә кирәк: газ плитәләре булган торак пункт өчен - 1,2 - 1,6; электр плитәләре булган торак пункт өчен - 1,1 - 1,5.

Коэффициентларның зур әһәмиятләре үзәккә, азрак - нигездә торак төзелеше микрорайоннарына (кварталларга) карый.

6.Шәһәр үзегенә төрле административ учреждениеләр, уку, фәнни, проект оешмалары, сәүдә предприятиеләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре, тамаша предприятиеләре һ. б. күп кенә территорияләр керә.

5.3.111.Татарстан Республикасында электр белән тәэмин итү системаларын үстергәндә, электр челтәрләре киләчәктә, урта көчәнешнең югарырак классларына күчүне исәпкә алып, проектларга кирәк (6-10 кВ.нан 20 - 35 кВ. га кадәр).

5.3.112.Электр энергиясен бүлүнең көчәнеш системасын сайлау, перспективалы электр йөкләнешләренең үсешен анализлауны исәпкә алып, Татарстан Республикасының бүлү электр челтәре комплексы (алга таба - РСК) челтәрләренең перспективалы үсеше схемасы нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.113.Электр челтәрләренең перспективалы үсеше схемасын эшләүгә кадәр

35-200 кВ һәм 6-10 кВ көчәнеше белән урта көчәнеш челтәрләрен югарырак көчәнешкә күчерү мәсьәләсе тиешле техник-икътисадый нигезләү нигезендә электр белән тәэмин итү объектларына проект документациясен әзерләгәндә хәл ителергә тиеш.

5.3.114.Проектлаганда челтәр объектларын реконструкцияләү (торгызу) буенча зур күләмле эшләр башкарганда, гамәлдәге РСК челтәрләрен урта көчәнешнең югары классына күчерү вариантларын карарга кирәк.

5.3.115.Торак пунктларның электр челтәрләренең киеренкелеге исәп-хисап чоры һәм энергия системасында көчәнешләр системасы чикләрендә аларны үстерү концепциясен исәпкә алып сайлана: 35 - 110 - 220 - 500 я 35 - 110 - 330 - 750 кВ.

Электр белән тәэмин итү системасының көчәнеше, энергия трансформациясе баскычларының иң аз санын исәпкә алып, сайлап алынырга тиеш. Якын арада үсеш чорында 35 - 110/10 кВ көчәнешләр системасы иң максатка ярашлы булып тора.

Авыл торак пунктларында проектлаштырганда, тиешле техник-икътисадый нигезләнгәндә, челтәрләрне 35 кВ көчәнешкә күчерү вариантын күздә тотарга кирәк.

5.3.116.Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаганда, проектлана торган территорияләрдә урнашкан төп электроприемниклар (категорияләр буенча) исемлеге нигезендә, аның ышанычлылыгын тәэмин итүгә карата таләпләрне исәпкә алырга кирәк.

Беренче категорияле электроприемниклары - электроприемниклары, электр белән тәэмин итүнең өзеклеге кешеләр тормышы өчен куркыныч, Дәүләт иминлеге өчен куркыныч, шактый матди зыян, катлаулы технологик процессның җимерелүе, коммуналь хуҗалыкның, элемтә һәм телевидение объектларының аеруча мөһим элементларының эшләвен бозу. Беренче категорияле электроприемниклары нормаль режимнарда электр энергиясе белән ике бәйсез резервлаучы туклану чыганакларыннан тәэмин ителергә тиеш, һәм аларны электр белән тәэмин итүнең бер туклану чыганагыннан электр белән тәэмин итүне өзү бары тик туклануны автомат рәвештә торгызу вакытында гына рөхсәт ителергә мөмкин.

Беренче категорияле электроприемниклар составыннан аерым электроприемниклары Төркеме аерылып тора, аларның өзлексез эшләве кешеләрнең гомеренә, шартлауларга һәм янгыннарга куркыныч янамасын өчен кирәк. Беренче категорияле электроприемникларының махсус төркемен

электр белән тәэмин итү өчен өчен өченче бәйсез туклану чыганагыннан өстәмә туклану каралырга тиеш.

Икенче категорияле электроприемниклары - электроприемниклары, алар электр белән тәэмин итү өзеклеге продукциянең күпләп чыгарылуына, эшчеләрнең, механизмнарның һәм сәнәгать транспортының массакүләм торышына, шәһәр һәм авыл халкының нормаль эшчәнлеген бозуга китерә.

Өченче категорияле электроприемниклары-беренче һәм икенче категория билгеләмәләренә туры килми торган калган электроприемниклары.

5.3.117.Перечень основных электроприемников потребителей населенных пунктов с их категорированием по надежности электроснабжения определяется в соответствии с требованиями приложения № 2 к РД 34.20.185-94.

5.3.118.Электр белән тәэмин итү шартлары буенча электр белән тәэмин итүне проектлау проектлана торган территориянең төп массасына карата башкарыла. Аларда югары категорияле аерым электроприемниклары яки беренче категорияле махсус төркем булса, электр белән тәэмин итүне проектлау әлеге электроприемникларын электр белән тәэмин итүнең таләп ителә торган ышанычлылыгын булдыру буенча кирәкле чаралар белән тәэмин ителә.

5.3.119.Яңа төзелеш, киңәйтү, реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан коралландырганда РСК объектларын кирәк:

электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгын күтәрүнең схемалы хәл итү сыйфатында челтәрле резервлауны проектлау;

35-220 кВ көчәнештәге барлык подстанцияләр дә челтәрле резерв белән тәэмин ителергә тиеш;

бер тапкыр челтәрле резервлау шартларыннан кулланучыларны электр белән тәэмин итү системасын формалаштыру;

электроприемникларының махсус төркеме өчен кулланучы билгели торган резерв (автоном) туклану чыганагын проектларга кирәк.

5.3.120. Электр челтәрләрен проектлау, торак пунктларның һәм алар янәшәсендәге территорияләрнең барлык кулланучыларын исәпкә алып, 35-110 кВ һәм аннан да күбрәк электр белән тәэмин итүче челтәрләрне һәм 6-20 кВ бүлү челтәрләрен үзара бәйләү белән комплекслы рәвештә башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта, ведомство карамагына карамастан, төрле кулланучыларны тукландыру өчен электр белән тәэмин итү системасының аерым элементларын бергәләп куллануны күздә тотарга киңәш ителә.

«ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган техник сәясәт турындагы Нигезләмәнең таләп - таләпләренә туры китереп, проектлаштырганда 6-20 кВ һава линияләре белән челтәрләр төзүнең төп принцибын кабул итәргә кирәк.

5.3.121. Электр тапшыру линияләрен узу өчен махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешүләр участокларын бетерү яки минимальләштерү максатыннан башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.122. Сәнәгать предприятиеләренең энергия системаларының гомуми челтәрләренә электр белән тәэмин итү системаларын проектлау НТП-94 таләпләренә туры китереп башкарыла

«Сәнәгать предприятиеләрен электр белән тәэмин итүне проектлау.Технологик проектлау нормалары»дигән темага семинар узды.

5.3.123. Гомуми энергетика системаларына керүче электр тапшыру линияләрен җитештерү зоналары территориясендә, шулай ук авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зоналары территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.124. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнешле һава электр линияләре торак төзелешеннән читтә урнаштырырга киңәш ителә.

5.3.125. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнештәге электр тапшыру линияләрен торак төзелеше чикләрендә түбәнәйтелгән электр подстанцияләренә карата электр - тәэмин итүче оешма белән килешү буенча кабель линияләре белән күздә тотарга кирәк.

5.3.126. 110 кВ һәм аннан да югары көчәнешле гамәлдәге һава электр тапшыру линияләрен торак төзелешеннән читкә чыгаруны яки һава линияләрен кабель белән алыштыруны күздә тотарга

киңәш ителә.

5.3.127. 4 каттагы биналар төзелешендәге торак зона территориясендә 10 кВ.га кадәр көчәнешле электр тапшыру линияләре җир асты башкаруындагы кабельләр белән, ә 3 каттагы биналар һәм аннан да түбәнрәк - һава яки кабельләр белән башкарылырга тиеш.

5.3.128. Халыкны электр кырының һава электр линияләре (алга таба - ВЛ) белән төзелә торган тәэсиреннән саклау максатларында, санитар өзеклекләр - югары вольтлы линия трассасы буенда, анда электр кырының киеренкелеге 1 кВ/метрдан артып китә.

Яңа проектлана торган тармаклар, шулай ук биналар һәм корылмалар өчен, горизонталь чыбыкларның горизонталь урнашуы булган ВЛ трассасы буендагы санитар өзеклекләр чикләрен һәм электр кырының киеренкелеген киметү чараларыннан башка, перпендикуляр ВЛ юнәлешендәге ерак фазалы үткәргечләр җиренә проекциядән ике якка да киметү чараларыннан башка, ВЛ трассасы буендагы санитар өзеклекләр чикләрен алу рөхсәт ителә.:

20 метр-330 кВ. м, 30 метр-500 кВ. м, 40 метр-750 кВ. м, 55 метр-1150 кВ. м көчәнеше өчен.

Объектны файдалануга тапшырганда һәм эксплуатация барышында санитар аерма инструменталь үлчәү нәтиҗәләре буенча төзәтелергә тиеш.

Бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре территорияләре чикләренә кадәр ВЛДА читтәге үткәргечләрдән санитар аермалар әлеге нормативларның 4.3. 5 п. таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.3.129. ВЛ өчен шулай ук сак зоналары билгеләнә:

Идел буенда вертикаль яссылыклар арасында төзелгән, параллель турыдан-туры, ерак чыбыклардан (кичектерелмәгән хәлдә) торган җир участоклары:

2 метр-1 кВ. га кадәр көчәнеш белән идарә итү өчен;

10 метр-1 кв. нан 20 кВ. га кадәр көчәнеш; 15 метр-35 кВ. га кадәр авырлыктагы ВЛ өчен;

20 метр - 110 кВ авырлыктагы су белән тәэмин итү;

25 метр - 150, 220 кВ авырлыктагы су белән тәэмин итү өчен;

30 метр - 330, 400, 500 кВ. м, 40 метр - 750 кВ. м авырлыктагы су өчен.;

30 метр-800 кВ (даими ток) көчәнеше белән идарә итү өчен; 55 метр-көчәнеш 1150 кВ.;

сулыклар (елга, каналлар, күлләр һ.б.) аша чыгу зоналары, су өслеге рәвешендә вертикаль яссылыклар өстендә һава киңлеге рәвешендә, линиянең ике ягында да, суднолар йөрешле сулыклар өчен туктаусыз торган торышта, сулыклар өчен - 100 метр арада, сулыклар өчен-корыда уза торган Идел буенда сак зоналарын билгеләү өчен каралган ераклыкта.

5.3.130.Җир асты кабель линияләре өстендә, гамәлдәге электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре нигезендә, кабельләр өстендәге мәйдан күләмендә сак зоналары куелырга тиеш:

кабель линияләре өчен һәр яктан 1 кВ. метрдан югарырак, кабель линияләре өчен 1 кВ. метрга кадәр, һәр яктан бер кабельдән 1 кВ. метрга кадәр, ә

торак пунктларда тротуарлар астында кабель линияләре үткәндә-биналар һәм корылмаларга 0,6 метр һәм урамның машиналар йөрү өлешенә 1 метр.

Су асты кабель линияләре өчен 1 кВ. дан югарырак булган сак зонасы билгеләнергә тиеш, ул параллель рәвештә чик кабельләрдән 100 метр ераклыкта билгеләнергә тиеш.

5.3.131. Кабель линияләренең сак зоналары электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре таләпләрен үтәп кулланыла.

Төзелмәгән җирдә салынган кабель линияләренең сак зоналары мәгълүмати билгеләр белән билгеләнергә тиеш. Мәгълүмати билгеләрне 500 метрдан да ким түгел, шулай ук кабель линияләре юнәлешен үзгәртү урыннарында урнаштырырга кирәк.

5.3.132. Торак пункт территориясендә трансформатор подстанцияләре һәм бүлү җайланмалары электр җайланмаларын (алга таба - ПУЭ) урнаштыру кагыйдәләренең шәһәр төзелеше таләпләре һәм «ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган техник сәясәте турындагы нигезләмәләр нигезендә ачык һәм ябык типтагы ачык һәм ябык типтагы җайланмалар проектлана.

16 мең кв һәм аннан да күбрәк егәрлекле трансформаторлар белән түбәнәйтү подстанцияләре, бүлү җайланмалары һәм торак төзелеше территориясендә урнашкан кабельләргә һава линияләренең күчү пунктлары ябык типтагы проектларга кирәк. Ябык подстанцияләр аерым торучы биналарда урнашырга кирәк.

5.3.133. Җәмәгать биналарында төзелгән һәм төзелгән трансформатор подстанцияләрен,

шул исәптән комплектлы трансфор - матор подстанцияләрен, ПУЭ таләпләрен, тиешле санитар һәм янгынга каршы нормаларны, СП 31-110-2003 таләпләрен үтәү шарты белән проектлау рөхсәт ителә.

5.3.134. Торак биналарда (фатирлы йортларда һәм тулай торакларда), хастаханә учреждениеләренең йокы корпусларында, санатор-курорт учреждениеләрендә, ял йортларында, социаль тәэмин итү учреждениеләрендә, шулай ук аналар һәм балалар өчен учреждениеләрдә, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында, эшче һәм башка хезмәткәрләрнең квалификациясен әзерләү һәм күтәрү буенча уку йортларында, һөнәри белем бирү оешмаларында һ.б. төзү рөхсәт ителми.

Торак биналарда урнаштырылган һәм төзелгән подстанцияләрне урнаштыру, подстанциядән читтә электр һәм Магнит кырларының тавыш басымы, вибрация, электр һәм Магнит кырларының йогынтысы буенча санитар нормалар таләпләрен үтәү шарты белән, трансформаторларның коры яки тутырылмаган, экологик куркынычсыз, сыек диэлектриклары белән генә рөхсәт ителә.

5.3.135. Массакүләм торак төзелеше зоналарында һәм гамәлдәге торак зоналарда ачык типтагы яңа подстанцияләрне проектлау тыела.

Ачык типтагы гамәлдәге подстанцияләрдә торак һәм мәдәни - көнкүреш биналарында тавыш дәрәҗәсен нормативка кадәр киметүне тәэмин итүче тавыш саклау чараларын һәм халыкны электромагнит йогынтысыннан саклау чараларын гамәлгә ашырырга кирәк.

5.3.136. Трансформатор подстанцияләрен җитештерү территориясендә урнаштыру, шулай ук подстанцияләрнең тибын, егәрлеген һәм башка характеристикаларын сайлаганда, ПУЭ таләпләренә, экологик һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләренә, электр йөкләнешләренең, архитектура - төзелеш һәм эксплуатация таләпләренең, әйләнә-тирә мохит шартларының зурлыгын һәм характерын исәпкә алып, инженерлык әзерлеге вакытында проектларга кирәк.

5.3.137. Электр подстанцияләре өчен санитар-яклау зонасы күләме, атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары, шулай ук натураль үлчәү нәтиҗәләренә карап билгеләнә.

Аерым торучы бүлү пунктларын һәм 6-20 кВ көчәнештәге трансфор-матор подстанцияләрен урнаштырганда, һәр кеше ике егәрлектән 1000 кв га кадәр булмаган трансформаторлар арасында һәм торак һәм җәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр араны тавыштан саклау буенча чараларны башкарганда-10 метрдан да ким түгел, ә дәвалау - профилактика учреждениеләре биналарына кадәр-25 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.3.138. Подстанцияләргә, бүлү һәм күчмә пунктларга якын килгәндә, кабельле һәм һава линияләрен кертү һәм чыгару өчен техник коридорлар һәм полосаларны күздә тотарга кирәк. Һава линияләренең кабельләргә күчүе пунктлары өчен җир кишәрлекләре күләмен 0,1 гектардан да артмаска тиеш.

5.3.139. Подстанция территориясе коймаланырга тиеш. Койма транспорт керү мөмкин булган урыннарда тумбалар кую шарты белән ябык подстанцияләр өчен каралмаган булырга мөмкин.

5.3.140. Җитештерү зонасында подстанцияләрдән һәм бүлү пунктларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр араны СНиП II таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк-89-80*к

Элемтә объектлары

5.3.141. Предприятиеләрне, биналарны һәм элемтә корылмаларын, Радио һәм телевидение, янгын һәм сак сигнализациясен, инженерлык җиһазлары системаларын диспетчерлаштыру эшләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Элемтә, сигнализация җайланмаларын проектлаганда, инженерлык җиһазларын диспетчерлаштырганда, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча халыкка хәбәр итү системасы белән идарә итү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

5.3.142. Элемтә линияләре өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм алардан файдалану СН 461-74 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.143.Линия-кабель корылмаларын проектлау беренчел элемтә челтәрләренең перспективалы үсешен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

5.3.144. Элемтә линияләре өчен трассаларны (мәйданчыкларны) урнаштыруны Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә элемтә җирләрендә башкарырга кирәк:

торак пунктлардан читтә-нигездә, автомобиль юллары һәм транспорт коммуникацияләре зонасында урнашкан гамәлдәге трассалар, электр тапшыру һәм элемтә линияләре һәм аларга хезмәт күрсәтү белән бәйле инфраструктура; җир - җирләрдән файдалану чикләре буйлап;

торак пунктларда-күбесенчә урамнарның җәяүлеләр өлешендә (тротуарлар астында) һәм кызыл линия белән төзелеш линиясе арасындагы полосада.

5.3.145. Торак пунктлардан читтә кабель линиясе трассасын барлык җир участокларында, шул исәптән автомобиль һәм тимер юлларга бүлеп бирелгән полосаларда, саклау һәм тыю зоналарында, шулай ук автомобиль һәм тимер юл күперләрендә, коллекторларда һәм автомобиль һәм тимер юлларның тоннельләрендә конкрет шартларга карап сайларга кирәк.

Трасса юллары булмаганда, элемтәнең кабельле линияләре җирләрендә, авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә яки авыл хуҗалыгы җирләрендә, кадастр бәяләве буенча, шулай ук урман фонды җирләрендә аз бәяле үсентеләр биләп торган мәйданнар исәбенә, гамәлдәгеләрен максималь рәвештә кулланып урнаштырырга кирәк.

Россия Федерациясе Урман кодексының 105 статьясы нигезендә, урман-парк зоналарында кабель элемтә линияләре трассаларын урнаштыру тыела.

Кабель канализациясе трассаларын проектлаганда урам юллары, юллар һәм рельс юллары белән кисешүләр саны ким булуга омтылырга кирәк. Торак пунктлар территориясендә һәм аннан читтә кабель линиясе сузу, ябылырга, яңадан планлаштырылырга яки реконструкцияләнергә тиешле урамнар буенча горизонталь һәм Вертикаль планлаштырылмаган участокларда рөхсәт ителә.

5.3.146. Һава линияләре терәкләрендә элемтә кабельләре подвескасын (вакытлыча вариант сыйфатында) индивидуаль төзелеш районнарын телефонлаштырганда абонент шәһәр телефон челтәрләренең бүлү участокларында, авыл телефон челтәрләренең абонент һәмостанцияара линияләрендә, шулай ук визон эчендәге челтәрләрдә (кабельләрне җир асты сузу кыен булган районнарда, тирән чокырлар һәм елгалар аша кабель линияләре кичүендә һ.б.) күздә тотарга рөхсәт ителә.

5.3.147. Авыл телефон челтәрләренең кабельләрен подвескасын гамәлдәге һава элемтә линияләре терәкләрендә күздә тотарга кирәк. Әлеге максатлар өчен яңа терәкләрне проектлау тиешле нигезләнгәндә рөхсәт ителә.

Торак пунктлар территорияләрендә биналарның түбәләренә куелган агынты баганалар кулланылырга мөмкин.

5.3.148. Су киртәләре аша кабельле чыгу юллары линияләрнең билгеләнүенә һәм җирле шартларга бәйле рәвештә, салына торган су астында, күперләр һәм Терәкләрдә проектлана ала.

Су киртәләре аша кабельле чыгу урыннары линия-кабельле корылмаларны проектлауга карата таләпләр нигезендә урнаштырыла.

5.3.149. Яңа территорияләрне төзегәндә, 5тән алып 862 МГц га кадәр ешлык диапазоны булган кабельле телевидениенең бүлү системалары челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Кварталларны (микрорайоннарны) проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә «күләгә зоналары», ягъни абонент Р 52023-2003 ГОСТ тарафыннан билгеләнгән дәрәҗәләрдән түбәнрәк абонент розеткаларын кабул итү дәрәҗәсе булган территорияләрдән качарга кирәк. Кабельле телевидениенең бүлү системаларының яңа челтәрләре, «күләгә зоналары» барлыкка килмәсен өчен, «антенна йортка» яки "антенна-йортлар төркеменә схемасы буенча төзелергә тиеш.

Торак төзелеше объектлары өчен, йортлар подъездларында телекоммуникацион шкафлар һәм коммуникацион розеткалар урнаштыруны да кертеп, кабельле телевидение системаларын, цифрлы телевидение, телефон һәм башка инфокоммуникацион хезмәтләрне күмәк кабул итү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк

5.3.150. Яңа төзелеш объектларын төзүне тормышка ашырганда телекоммуникацион системалар, эфирлы цифрлы телевидениене коллектив кабул итү системалары төзүне һәм бер үк вакытта өч элемтә операторы тарафыннан хезмәт күрсәтү өчен кирәкле булган ябык эчке коммуникацияләр буенча йорт эчендәге элемтә челтәрләрен төзүне тәэмин итәргә кирәк.

5.3.151. Яңа территорияләрне төзегәндә, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча, элемтә тармагының гамәлдәге норматив документларына туры китереп, шулай ук түбәндәге норматив документлар таләпләрен үтәп, халыкка хәбәр итү системасының локаль челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк:

«Халыкны табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында»1994

елның 12 декабрендәге 68-ФЗ номерлы федераль закон;

«Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон; Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554 номерлы күрсәтмәсе;-тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында яисә килеп чыгу турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында;

Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турында Нигезләмәне раслау хакында»2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы.

5.3.152. Элемтә, телевидение, чыбыклы тапшырулар яки кабель канализациясе торбаларыннан башка җир асты һәм җир өсте корылмаларына кадәр минималь ара «инженерлык челтәрләрен урнаштыру»бүлекчәсе таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.153. Тапшырыла торган радиотехник объектларны урнаштырганда санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләре үтәлергә тиеш, шул исәптән саклау зонасы, санитар-яклау зонасы һәм әлеге нормативларның 6.6 бүлеге таләпләре нигезендә төзелешне чикләү зонасы билгеләнә.

5.3.154. Электромагнит нурланышлар дәрәҗәсе 1 СанПиН кушымтасы нигезендә ПДУ дан артмаска тиеш 2.1.8/2.2.4.1383-03 (6.6.3 пункт).

5.3.155. Торак район яки берничә микрорайон өчен, торак районда, микрорайонда (кварталда) урнашкан барлык биналардан инженерлык җиһазларының (шул исәптән янгынга каршы) эше турында мәгълүмат җыю өчен, берләштерелгән диспетчерлык пунктын проектларга кирәк. Диспетчерлык пунктлары, кагыйдә буларак, хезмәт күрсәтелә торган территория үзәгендә эксплуатация хезмәтләре биналарында яки хезмәт күрсәтелә торган биналарда проектларга кирәк.

5.3.156. Янгын сүндерү һәм сигнализация җайланмалары НПБ 88-2001*таләпләренә туры китереп проектлана.

5.3.157. Элемтә линияләре һәм объектлары, шулай ук торак район территориясендә җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар биләгән участоклардан файдалану 80 таблица буенча кабул ителә.

80 нче таблица

Элемтә линияләре һәм объектлары, шулай ук җир асты коммуникацияләренең гомуми коллекторлар белән кулланылган җир торләре

Наименование	**Основные параметры зоны**	**Вид использования**
Җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар	Шәһәр коллекторының сак зонасы коллектор ягыннан һәр якка 5әр метр. Сак зонасы оголовки вентшахты коллектора в радиусе 15 метр	Яшелләндерү, юллар, мәйданчыклар
Радиорелей элемтә линияләре	Нурның ике ягында 50 метр сак зонасы	Үле зона
Телевидение объектлары	D = 500 метр сак зонасы	Яшелләндерү
Автоматик телефон станцияләре	Автоматик телефон станциясеннән торак пунктларга кадәр ераклык зданий - 30 метр	Юллар,мәйданчыклар, яшелләндерү

Инженер челтәрләрен урнаштыру

5.3.167. Инженер челтәрләрен нигездә, урам һәм юлларның аркылы профильләре чикләрендә урнаштырырга кирәк:

тротуарлар яки бүлү полосалары астында-коллекторларда, каналларда яки тоннельләрдә

аеру полосаларында - җылылык челтәрләре, сүүткәргеч, газүткәргеч, хуҗалык һәм яңгыр канализацияләре.

Искәрмә:

1. Торак пунктлар территориясендә рөхсәт ителми:

җир асты һәм җир өсте канализация челтәрләрен сузу;

җиңел ялкынсынучы һәм янучан сыеклыклар, шулай ук сәнәгать предприятиеләрен һәм складларын тәэмин итү өчен сыекландырылган газлар белән торбаүткәргечләр салу; магистраль торбаүткәргечләр сузу.

2.Торак пунктлар территориясе буенча салынучы нефть продуктлары өчен 2.05.13-90 Снипына таянырга кирәк.

3.Тоннельләрдә, коллекторларда һәм каналларда газүткәргечләр сузу рөхсәт ителми. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә 0,6 МП га кадәр басым белән корыч газүткәргечләр салу искәрмә булып тора (СНиП II-89-80*);

4.Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территориясе аша шәһәр (авыл) билгеләнешендәге магистраль инженер коммуникацияләре узарга тиеш түгел

- су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, энергия белән тәэмин итү.

5.3.168.Торак районга хезмәт күрсәтүче инженерлык челтәрләрен проектлау, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында гамәлгә ашырылырга тиеш. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша үтү иң мөһим очракларда шәһәр милке булган махсус бүлеп бирелгән зоналарда рөхсәт ителә. Техник зоналар габаритлары, аларда салына торган инженерлык челтәрләренең конкрет төрләренә карап билгеләнә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.169.Җир асты инженерлык челтәрләрен гомуми траншеяларда берләштерелгән урнаштыруны күздә тотарга кирәк:

гомуми траншеяларда бергә;

тоннельләрдә – 500-900 м диаметрлы җылылык челтәрләрен, 500 ммга кадәр суүткәргеч, уннан артык элемтә кабеле һәм 10 кВга кадәр көчәнешле ун көч кабеле, магистраль урамнарны һәм тарихи төзелеш районнарын реконструкцияләгәндә, трансшеяларда, магистраль урамнар һәм тимер юллар белән кисешкәндә, урамнарның аркылы профилендәге урын җитмәгәндә.

Тоннельләрдә шулай ук һава үткәргечләр, каты канализация һәм башка инженерлык челтәрләре салу да рөхсәт ителә. Җиңел ялкынсынучы һәм ягулык сыеклыкларын транспортлый торган газүткәргечләрне һәм торбаүткәргечләрне кабель линияләре белән бергә урнаштыру рөхсәт ителми.

Искәрмә:

1.Катлаулы грунт шартларында төзелгән участокларда, кагыйдә буларак, керү тоннельләрендә су ташучы инженерлык челтәрләрен урнаштыруны кирәк.

2.Авыл территорияләрендә катлаулы планлаштыру шартларында җир өсте һәм җир өсте җылылык челтәрләрен, тиешле нигезләмә һәм җирле үзидарә органнары рөхсәте булганда, салу искәрмә булып тора.

5.3.170. Җылылык челтәрләренең җир асты сузылышын түбәндәге инженерлык челтәрләре белән бергә кабул итәргә рөхсәт ителә:

каналларда – суүткәргечләр, 1,6 Мпка кадәр басымлы торбаүткәргечләр, мазутүткәргечләр, җылылык челтәрләренә хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән контроль кабельләр белән;

тоннельләрдә – 500 мм диаметрлы суүткәргечләр, элемтә кабельләре, 10 кВ.га кадәр көчәнештәге көч кабельләре, 1,6 МП. га кадәр басым белән кыскартылган һава торбаүткәргечләре, каты канализация торбалары.

Җылылык челтәрләренең каналларда һәм башка инженерлык челтәрләре белән тоннельләрдә торбаүткәргечләрен салу, югарыда күрсәтелгәннәрдән тыш, рөхсәт ителми

Искәрмә: җылылык челтәрләре зиратлар, чүплекләр, үләт базлары, РАО күмелгән урыннар, сугару басулары, фильтрация кырлары һәм җылылык китерүченең химик, биологик һәм радиоактив пычрану куркынычы булган башка участоклар территориясе буенча проектларга рөхсәт ителми.

5.3.171. 0,6 Мпка кадәр басым белән газүткәргечләрне җәяүлеләр йөри торган һәм автомобиль күперләре буенча салу рөхсәт ителә, әгәр күпер янмый торган материаллардан төзелгән булса һәм

күпер янучы материаллардан төзелгән булса.

5.3.172. Сууткәргеч челтәрен киңлектәге урамның ике ягында да урнаштырырга кирәк:

машиналар йөрү өлеше 22 метрдан артык;

урамнар кызыл линия чикләрендә 60 метр һәм аннан да күбрәк.

5.3.173. Елга, автомобиль юллары, шулай ук биналар һәм корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешүне туры почмак астында карарга кирәк. Нигезләнгәндә, ким дигәндә, 45^0, ә тимер юл корылмалары 60° дан да ким булмаган почмак астында кисешү рөхсәт ителә.

Елгаларның, автомобильләрнең, шулай ук корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешү урынын сайлау гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп башкарылырга тиеш.

5.3.174. Гомуми челтәрнең тимер юллары, шулай ук елгалар, чокырлар, ачык сууткәргечләр кисешкән вакытта җылылык челтәрләрен җир өсте челтәрләре салу каралырга тиеш. Шул ук вакытта даими автомобиль юллары һәм тимер юл күперләреннән файдаланырга рөхсәт ителә.

Тимер, автомобиль, магистраль юллар, урамнар, шәһәр һәм район әһәмиятендәге урамнар, шулай ук җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар, гамәлдәге сууткәргеч һәм канализация челтәрләре, газүткәргечләрнең җир асты челтәрләре киселешендәге җылылык челтәрләрен 41-02-2003 СНиП нигезендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.175.Тимер юллар һәм автомобиль юллары кисешкән урыннардан горизонталь буенча ераклык җир асты газүткәргечләре белән дә ким булмаска тиеш:

гомуми файдаланудагы тимер юлларда, I-III категорияле автомобиль юлларында күперләргә һәм тоннельләргә, шулай ук җәяүлеләр күперләренә, алар аша тоннельләргә кадәр - 30 метр, гомуми кулланылыштагы тимер юллар, IV-V категорияле автомобиль юлларына һәм трубаларга кадәр - 15 метр;

стрелка күчерү зонасына кадәр (утраулар, крестовиннарның койрыгы, рельсларга тоташу урыннары) - 20 метр;

элемтә челтәре терәгенә кадәр-3 метр.

Кисешә торган корылмалар карамагындагы оешмалар белән килештереп, күрсәтелгән араларны кыскарту рөхсәт ителә.

5.3.176.Сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларында, нигездә, инженерлык челтәрләрен урнаштыру өчен җир өсте һәм җир өсте юлларын карарга кирәк.

Предприятиеләрнең завод алды зоналарында һәм сәнәгать төеннәренең иҗтимагый үзәкләрендә инженерлык челтәрләрен җир асты белән урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.177.Җиңел ялкынсынучы һәм янучы сыеклыклар өчен аерым терәкләрдә, эстакадаларда салынучы җир өсте торба үткәргечләрен урнаштырырга кирәк.

диварлардагы уемнардан 3 метрдан да ким булмаган арада, үтемсез генә, ул 0,5 метрга кадәр кимергә мөмкин.

Басымына карап, җир өсте газүткәргечләрен янмый торган материаллардан яки бина һәм корылмаларның конструкцияләре буенча, СНиПның 3 нче таблицасы таләпләре нигезендә, СНиП 42-01-2002.

5.3.178.Түбән терәкләрдә сыекчалар һәм газ белән тыгыз торба үткәргечләр, шулай ук көч һәм элемтә кабельләре урнаштырырга кирәк:

бу максатлар өчен махсус билгеләнгән техник полосаларда предприятиеләрнең мәйданчыклары;

сыек продуктлар һәм сыекландырылган газ складлары территориясендә.

Моннан тыш, түбән терәкләрдә торак пунктлардан читтә төзелергә тиешле территория буенча җылылык челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.179.Җир дәрәҗәсеннән алып кешеләр үтеп керүдән тыш, ирекле территориядә түбән терәкләрдә салынучы торбаларның (яки аларны изоляцияләү өслегеннән) түбәнлегенә кадәр биеклекне кимендә кабул итәргә кирәк:

алар төркеме киңлеге 1,5 метрдан һәм аннан да күбрәк булганда - 0,5 метр.

300 мм диаметрлы һәм ким дигәндә түбән терәкләрдә торба үткәргечләрне ике яки аннан да күбрәк вертикальгә урнаштыруны күздә тотарга кирәк, челтәрләр трассасы киңлеген максималь рәвештә киметергә кирәк.

5.3.180. Югары терәкләрдә салына торган торба яки изоляция өслегеннән җирнең

биеклегеннән түбәненә кадәр биеклекне кабул итәргә кирәк:

территориянең машиналар йөрми торган өлешендә, кешеләр уза торган урыннарда - 2,2 метр;

автомобиль юллары белән кисешкән урыннарда (машиналар йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 5 метр;

троллейбусның контакт челтәре белән кисешкән урыннарда (юл йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 7,3 метр;

предприятиеләр территориясендә кайнар шлакны ташу өчен эчке тимер юл юллары булган җиңел һәм янучан сыеклыклар һәм газлар белән кисешкән урыннарда - 10 метр, торбаүткәргечләрне җылылык белән саклау җайланмасында - 6 метр.

5.3.181. Якын-тирәдәге җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр булган ераклыкны 81 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча араларны параллель урнаштырганда 82 таблица буенча кабул итәргә кирәк, ә авыл торак пунктлары биналарында инженерлык челтәрләрен тапшыруда - 0,5 метрдан да ким булмаска тиеш. Катнаш торбаүткәргечләр салынган тирәнлектә 0,4 метрдан артык ара булса, 82 нче таблицада күрсәтелгән араны, траншеяларның тизлеген исәпкә алып, әмма траншеяларның тирәнлеген исәпкә алып, насыпи һәм кемка табанына кадәр арттырырга кирәк.

81 һәм 82 таблицаларда күрсәтелгән араны иминлек һәм ышанычлылык таләпләрен тәэмин итүче тиешле техник чараларны үтәгәндә киметергә рөхсәт ителә.

5.3.182. 0,6 МП га кадәр басым астында җир асты газ үткәргечләрен сузганда (норматив документлар белән регламентланган ара булганда) – документлар белән,

трассаның аерым участокларында, биналар һәм биналар аркалары арасында, шулай ук 0,6 Мптан артык басымлы газүткәргечләр арасында, 81 һәм 82 нче таблицаларда күрсәтелгән араны аерым торучы ярдәмче биналар (биналар) белән якынайтканда, 50 процентка кадәр киметү рөхсәт ителми.

5.3.183. Инженерлык челтәрләре кисешкән вакытта вертикаль буенча ераклыкларны (яктылыкка) кабул итәргә кирәк:

кабель линиясе сузганда югары вольтлы линиянең көчәнеше 110 кВ һәм кабельдән алып 10 метрга кадәр.

Реконструкция шартларында кабель линияләреннән җир асты өлешләренә һәм аерым терәкләр җирләренә кадәр 1000 метр көчәнеше белән 2 метрдан да ким булмаган ара кабул итү рөхсәт ителә, шул ук вакытта горизонталь (яктылык) буенча ВЛның өске чыбыгына кадәр ераклык нормалаштырылмый;

торбаүткәргечләр яки электрокабельләре, элемтә кабельләре һәм тимер юллары арасында, рельс табаныннан, яки автомобиль юллары арасында, өслекнең өске өлешеннән труба (яки аның футляры) яки электрокабельне исәпләп, - челтәрнең ныклыгына исәпләгәндә, ләкин 0,6 метрдан да ким булмаска тиеш.;

каналларда яки тоннельләрдә урнашкан труба үткәргечләр һәм электр кабельләре арасында, каналларны яки тоннельләрне ябу юлыннан алып тимер юллар рельслары табанына кадәр, 1 метр, кювет төбенә кадәр яки башка су бүлү корылмаларына кадәр, тимер юл полотносы насыплары нигезенә кадәр ара - 0,5 метр;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында 35 кВ. га кадәр көчәнеш һәм 0,5 метр элемтә кабельләре арасында;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында-110-220 кВ - 1 метр, торба үткәргечләр һәм элемтә кабельләре арасында - 0,1 метр,

шул ук вакытта элемтә кабельләре торбаүткәргечтән югарырак урнашырга тиеш;

элемтә кабельләре һәм көч кабельләре арасында коллекторларда параллель сузылганда - 0,2 метр, шул ук вакытта элемтә кабельләре көч кабельләреннән түбәнрәк булырга тиеш;

предприятиеләрне реконструкцияләү шартларында, ПУЭ таләпләрен үтәү шарты белән, барлык көчәнешләр кабельләре һәм торбаүткәргечләр арасында араны 0,25 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә;

төрле билгеләнештәге торбаүткәргечләр арасында (сүүткәргечләрне кисүче канализация һәм агулы һәм дурноплар өчен торбаүткәргечләрдән тыш) - 0,2 метр;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган торбаүткәргечләрне агулы һәм юеш-

сөрешле сыеклыкларны транспортлый торган канализация яки труба үткәргечләреннән 0,4 метрга югарырак урнаштырырга кирәк;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган корыч, төзелгән торбаүткәргечләрне канализация торбаларыннан түбәнрәк урнаштыру рөхсәт ителә, шул ук вакытта канализация торбалары стеналарыннан футляр обрезына кадәр ара һәр якка 5 метрдан да ким булмаска тиеш, балчык грунтларда һәм 10 метр - зур ватык һәм ком грунтларында, ә канализация торбаүткәргечләрен чуен торбалардан күздә тотарга кирәк;

150 мм га кадәр торбалар диаметры булганда хуҗалык – эчә торган суүткәргечне тапшыруны, әгәр кисешүче торбалар диварлары арасында ара - 0,5 метр булганда, футляр урнаштырылмыйча, канализация җайланмасыннан түбәнрәк күздә тотарга мөмкин;

су белән тәэмин итү системасының ачык җылылык челтәрләренең яки кайнар су белән тәэмин итү челтәрләренең су үткәргеч торбаүткәргечләрен канализация торбаүткәргечләреннән алып, аннан да түбәнрәк һәм аннан да күбрәк урнашкан торбаүткәргечләргә кадәр араны канализация үткәргечләре үткәргечләре үткәргечләре үткәргечләре вакытында 0,4 метр кабул ителергә тиеш;

төрле билгеләнештәге каналлар яки тоннельләр белән кисешкән вакытта, газүткәргечләрне, каналларның тышкы диварларыннан яки тоннельләрдән ике якка чыга торган футлярларда, 0,2 метрдан да ким булмаган арага урнаштырырга кирәк. Төрле билгеләнештәге тоннельләр аша 0,6 Мпка кадәр басымлы җир асты газүткәргечләре сузарга рөхсәт ителә.

Таблица 81

Якын-тирә җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр горизонталь (яктылык) буенча ераклык

Инженерлык челтәрләре	горизонталь буенча һәм (яктылык буенча) җир асты челтәрләреннән кадәр ераклык:								
	Биналар һәм корылмалар фундаменты	Предприятие коймаларының нигезе, эстакадалар, элемтә һәм элемтә, тимер юллар терәкләре	Юл читенең осьлары		Урамның борт ташы, юллар (машиналар йөрү өлешеннән, юл кырыйларының ныгытылган полосасыннан тыш)	Кюветның тышкы ягы яки юлларның чите	ВЛ терәкләренең фундаментлары		
			тимер колеялар 1 520 мм дан Ким булмасын, траншеяның тирәнлеге	Тимер колеялар 50 мм дан ким булмасын			1 кВ. га кадәр тышкы яктыртү, троллейбусларның контакт челтәре	35 кВ. дан артык	35-110 кВ һәм аннан да күбрәк
1	2	3	4		6		8		0
Суүткәргеч һәм терәк канализация	5	3	4	2,8	2		1		
Үзлектән ясалган канализация (көнкүреш һәм яңгыр)	3	1,5	4	2,8	1,5		1		
Дренаж	3	1	4	2,8	1,5		1		
Башка дренаж	0,4	0,4	0,4	0	0,4				
басым газлары, МПа; түбән 0,005 кә кадәр	2	1	3,8	2,8	1,5		1		0
урта 0,005 тән 0,3 кә кадәр	4	1	4,8	2,8	1,5		1		0
югары 0,3 тән 0,6 га кадәр	7	1	7,8	3,8	2,5		1		0

0,6 дан 1,2 гә кадәр	10	1	10,8	3,8	2,5		1		0
Җылылык челтәрләре: каналның, тоннельның тышкы ягы	2	1,5	4	2,8	1,5		1		

Таблица 82

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча ераклыклар

Инженерлык челтәрләре	**Ераклык буенча горизонталь >**								**якт ыл ыг**	**кадәр:**			
	суүткәргечнең	**көнкүреш канализациясе**	**дренажның һәм яңгыр канализациясе**	**Басым газ үткәргечләре,МПа**				**көч кабельләре арл**	**элемтә кабельләре**	**җылылык челтәрләре**		**анал р, тоннель әр**	**тышкы пневмо чүп җыючылар**
				түбән 0,005 кә кадәр	**урта ча 0,005 тән 0,3**	**югары**				**аналның, тоннельнең тышкы ягы**	**анал з тышча**		
						0,3-0,6 дан югар	**0,6 дан 1,2 гә**						
1	2	3	4							11			
суүткәргеч	1,5	искәрмә	1,5			1,5		1*	1,5	1,5	1,5	1,5	
көнкүреш канализациясе	искәрмә	0,4	0,4		1,5			1*	0,5	1			
яңгыр канализацияс	1,5	0,4	0,4		1,5			1*	0,5	1			
Басым газүткәргечләре, МПа: түбәннән	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5			2			
урта артык 0,005 до 0,3	1	1,5	1,5	0,5	0,5	0,5	0,5			2			1,5
югары: 0,3 тән 0,6 кадәр	1,5	2	2	0,5	0,5	0,5	0,5			2	1,5		
0,6 дан 1,2 гә кадәр	2	5	5	0,5	0,5	0,5	0,5			4			
Көч кабельләре барлык көчәнешләр	1*	1*	1*					0,1 - 0,5	0,5	2			1,5
Элемтә кабельләре	0,5	0,5	0,5					0,5		1			
Җылылык челтәрләре: каналның, тоннельның тышкы ягы	1,5		1										

5.3.184. Җир асты инженерлык челтәрләре җәяүлеләр кичүе белән кисешкән вакытта

тоннельле торбаүткәргечләрне, ә көч һәм элемтә кабельләрен тоннельләр өстендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.185. Газ бүлү челтәрләренең җир асты резервуарларын билгеләргә кирәк-җир өслегеннән алып югары барлыкка килә торган резервуарга кадәр 0,6 метр тирәнлектә салырга.

Җир асты резервуарлары арасында ут арасы 1 метрдан да ким булмаска тиеш, ә җир өсте резервуарлары арасында – зуррак катнаш резервуар диаметрына тигез, әмма 1 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.3.186. Сыекландырылган углеводород газлары складларыннан, сыекландырылган углеводород газлары резервуар җайланмаларыннан, сыекландырылган углеводород газы кулланыла торган биналардан һәм җайланмалардан янгынга каршы ераклыкны «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июльдәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.3.187. Җәмәгать яки җитештерү бинасы янында бер төркем җайланмасын күздә тоту рөхсәт ителми. Торак бина янында бер-бер артлы 15 метрдан ким булмаган арада өч баллон җайланманы күздә тотарга рөхсәт ителә. Тыштан индивидуаль баллон җайланмаларын яктылык арасында тәрәзә проемнарыннан 0,5 метр һәм беренче каттагы ишек проемнарыннан 1,0 метр, ишек һәм тәрәзә һәм подвал катларындагы проемнардан, шулай ук канализация коеларыннан 3 метрдан да ким булмаган ераклыкта күздә тотарга кирәк.

5.3.188. ГНС урнашкан сәнәгать предприятиеләре территориясендә яки СНиП 42-01-2002 таләпләре нигезендә сыекландырылган углеводород газы резервуарларыннан биналарга һәм корылмаларга кадәр минималь ераклыкны кабул итәргә кирәк.

Азкатлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар

5.3.189. Азкатлы торак төзелеше территориясе өчен проект инженерлык чишелешләрен сайлау җирле инженерлык челтәрләрен эксплуатацияләү өчен җаваплы тиешле органнар тарафыннан бирелгән территорияне инженерлык белән тәэмин итүгә техник шартлар нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.190. Җылылык, газ, канализация челтәрләрен, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында проектларга кирәк. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша аерым очракларда махсус бүлеп бирелгән зоналарда үтү рөхсәт ителә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.191. Азкатлы торак төзелешен җылылык белән тәэмин итү схемалары, әлеге нормативларны исәпкә алып, төзелешнең планлаштырылган карарлары нигезендә эшләнә.

Схемаларда җылылык нагрузкалары һәм газ чыгымнары; җылылык белән тәэмин итүне үзәкләштерү яки децентрализацияләү дәрәҗәсе; үзәкләштерелгән җылылык чыганаклары (котельныйлар) тибы, егәрлеге һәм саны; җылылык һәм газ челтәрләрен трассировкалау; үзәк җылылык пунктларының һәм газ җайга салу пунктларының һәм газ җайга салу җайланмаларының саны һәм урыннары; җылылык белән тәэмин итү челтәрләрен урнаштыру тибы һәм саны һ. б. билгеләнә.

5.3.192. Азкатлы торак төзелешен җылылык белән тәэмин итүне автоном типтагы һәр фатир генераторыннан да, шулай ук үзәкләштерелгән - тиешле инженерлык коммуникацияләре булган гамәлдәге яки яңа проектлаштырыла торган котельныйлардан да (ГРП) децентрализацияләнгән итеп карау рөхсәт ителә.

Үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү аерым очракларда, районда төзелеш яки аның янында булган үзәкләштерелгән системалар булганда, һәм алардан җылылык һәм газ нагрузкалары белән тәэмин итү мөмкинлеге булганда (бу системаларны реконструкцияләмичә яисә өлешчә үзгәртеп кормыйча) проектларга кирәк.

Азкатлы торак төзелеше районнарында җылылык белән тәэмин итү системаларын куллану

мөмкин булмаган яки максатка ярашсызлыгы булган очракта, табигый газны кулланып, табигый газ белән тәэмин итү системасын ГОСТ 5542-87 буенча, һәр йорт хуҗасында, фатирда яки шәхси милектәге социаль өлкә объектларында билгеләнә торган автоном типтагы җылылык генераторлары эшен тәэмин итә торган иң нәтиҗәле Бердәм энергия чыганагы буларак, проектларга киңәш ителә.

Җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау җылылык белән тәэмин итүне үзәкләштерү яки децентрализацияләү буенча карар кабул ителгәннән соң гамәлгә ашырыла.

5.3.193. Газ бүлү системаларын проектлауны сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендә норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Газүткәргечләрне җир асты һәм җир өсте юлы белән салуны күздә тотарга кирәк. Нигезләнгән очракларда торак йортлар һәм кварталлар эчендәге биналар стеналары буенча СНиП 42-01-2002 п. таләпләре нигезендә газүткәргечләрне җир өсте сузу рөхсәт ителә.

Азкатлы торак төзелеше территориясендә югары басымлы газүткәргечләр салу рөхсәт ителми. Якын-тирә территорияләрдә техник зоналар һәм газ бүлү станцияләреннән һәм торак пунктлардан торак төзелешенә кадәр ераклык булган очракта, әлеге нормативларның 64 таблицасы һәм әлеге нормативларның «газ белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Азкатлы торак төзелеше территорияләрен газ белән тәэмин итү сыекландырылган газ баллон җайланмаларыннан, сыекландырылган газ белән резервуар җайланмалардан башкарылырга мөмкин.

Су үткәргечнең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын «су белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

Урам челтәреннән биналарның фундаментларына кадәр иң аз ара 5 метр тәшкил итәргә тиеш. Аерым очракларда бу киму рөхсәт ителә бина һәм корылмаларның фундаментларын саклау өчен тиешле чаралар үтәлгән очракта (футлярларда, тимер-бетон обойда салу һ.б.) һәм аларны эксплуатацияләүче оешма белән килештергән очракта, 3 метрга кадәр ара.

Торак участок территориясе буенча салынучы суүткәргечтән әлеге участокта урнашкан биналарга кадәр ара 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

Кайнар су белән тәэмин итү һәм җылылык белән тәэмин итү өчен азкатлы торак төзелеше территориясендә, кагыйдә буларак, индивидуаль җылылык нокталарын күздә тотарга кирәк.

Административ һәм торак биналар өчен индивидуаль котельныйлар ягулыгы сыйфатында табигый газ кулланырга кирәк.

5.3.194. Су үткәргече булмаган районнарда артезиан скважиналарын һәм баш суүткәргеч корылмаларын (резервуарлар, су башняларын, насос станцияләрен, чистарту корылмаларын) проектларга кирәк. Артезиан скважиналарын һәм су үткәргечнең баш корылмаларын су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарын тәэмин итү белән бер мәйданчыкта урнаштырырга кирәк.

Аерым очракларда, проект нигезендә, бер - ике фатирлы бер йорт, шахталы һәм вак көпшәле кое, каптаж, чишмәләр өчен автоном су белән тәэмин итүне оештыру рөхсәт ителә.

5.3.195. Азкатлы торак төзелешендә су белән тәэмин итү күләменең исәп-хисап күрсәткечләре буенча, тәүлегенә 10 л/кв.метрга кадәр су сибүгә өстәмә чыгымнар кабул ителә.

5.3.196. Бер-ике фатирлы йортларга су үткәрү үзәкләштерелгән канализация системасына тоташтыру булганда яки җирле канализация булган очракта, тиешле нигезләнгән очракта рөхсәт ителә.

5.3.197. Азкатлы торак төзелешен канализацияләү схемасын сайлау карала торган районда гамәлдәге канализация системасының азкатлы торак төзелешенең проектлана торган территориясеннән юынты суларның өстәмә чыгымын, санитар, табигать саклау һәм административ органнар таләпләрен, шулай ук төзелешнең планлаштыру карарларын кабул итәргә мөмкинлек бирүче булуын исәпкә алып билгеләнә.

Гамәлдәге канализация булмаган очракта, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) идарәсе, Ростехнадзорның Татарстан Республикасы буенча технологик һәм экологик күзәтчелек идарәсе һәм башка кызыксынган оешмалар бәяләмәләре нигезендә, канализациянең яңа системасын (барлык кирәкле корылмалар, шул исәптән чистарту корылмалары белән) проектларга кирәк.

5.3.198.Канализациянең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын әлеге нормативларның «Инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

Әлеге участокта урнашкан йортларга кадәрге участок территориясе буенча салына торган канализация ишегалды челтәреннән 2 метрдан да ким булмаска тиеш.

Шахта коесыннан яки индивидуаль скважинадан су алу белән тәэмин итүнең децентрализацияләнгән системасын кулланганда су белән тәэмин итү чыганакларыннан канализациянең локаль чистарту корылмаларына кадәр ераклык 50 дән дә ким булмаска тиеш, ә грунт сулары хәрәкәтен су чыганагына таба җибәргәндә күрсәтелгән корылмаларга кадәр минималь ара гидро-динамик исәп-хисаплар белән нигезләнергә тиеш.

Бер-ике фатирлы торак йортлар өчен, юынтыларны тәүлегенә 3 куб. метрдан да ким булмаган күләмдә тотып, локаль чистарту корылмалары урнаштыруны күздә тотарга рөхсәт ителә.

Азкатлы торак төзелешен, шул исәптән коттеджларны канализация өчен киртәләр урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.199. Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү әлеге нормативларның «Инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә проектлаштырырга кирәк.

Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү өчен трансформатор подстанциясе трансформаторларының егәрлеген исәпләү буенча кабул итәргә кирәк.

0,38 кВ челтәре һава яки кабель линияләре белән аерылган тармаклы схема яки нотрансформатор подстанцияләре белән ачык режимда башкарырга тиеш.

6.Әйләнә-тирә мохитне саклау

6.1. Гомуми таләпләр

6.1.1. Җирлекне планлаштыру һәм төзү барышында әйләнә-тирә мохитне саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану, куркынычсыз тормыш эшчәнлеге һәм Кеше саулыгы белән бәйле мәсьәләләрне хәл итүнең өстенлекле юнәлеше дип санарга кирәк.

6.1.2. Атмосфера һавасы, су, туфрак сыйфатын, шулай ук тавыш, вибрация, электромагнит һәм ионизацияләүче нурланышларның, табигый һәм техноген куркынычның башка факторларының рөхсәт ителгән дәрәҗәсен билгели торган стандартларга һәм стандартларга ирешүне тәэмин итәргә кирәк.

6.1.3.Проектлаганда Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, Россия Федерациясе Су кодексы, Россия Федерациясе Җир кодексы, Россия Федерациясе Һава кодексы, Россия Федерациясе Урман кодексы, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы, «Атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы, «Халыкның санитар-эпидемиология иминлеге турында» 1999 елның 30 мартындагы 52-ФЗ номерлы, «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы, «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы, алар нигезендә шәһәр төзелеше эшчәнлегенең төп юнәлешләренең берсе-табигатьтән рациональ файдалану, табигатьне саклау, ресурсларны саклау, территорияләрне куркыныч табигать күренешләреннән һәм техноген процесслардан саклау һәм кеше тормышының уңай шартларын тәэмин итү.

Табигый ресурслардан рациональ файдалану

6.1.4. Табигать комплексы территорияләрен, флора һәм фаунаны куллану һәм саклау 2002 елның 10 гыйнварындагы 7 - ФЗ номерлы «әйләнә-тирә мохитне саклау турында», 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы «аеруча саклана торган табигый территорияләр турында», 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы «хайваннар дөньясы турында», Татарстан Республикасы Экология Кодексы һәм башка норматив хокукый документлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.1.5. Авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә үсеш өчен территорияне күздә тотмаска кирәк. Авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен аларны бирү максатларында авыл хуҗалыгы җирләрен тартып алу бары тик законда билгеләнгән тәртиптә генә рөхсәт ителә.

6.1.6. Җирлек территориясендә торак төзелеше, сәнәгать комплекслары һәм башка объектларны проектлау Татарстан Республикасы буенча җир асты байлыкларыннан файдалану

идарәсеннән булачак төзелеш участогы астында җир асты байлыкларында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмә алганнан соң гамәлгә ашырыла.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарын төзү, шулай ук алар яткан урыннарда җир асты корылмаларын урнаштыру Татарстан Республикасы буенча җир асты байлыкларыннан файдалану идарәсе рөхсәте белән рөхсәт ителә.

6.1.7. Россия Федерациясе Урман кодексы, «Җирләрне бер категориядән икенче категориягә күчерү турында» 2004 елның 21 декабрендәге 172 - ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 28 гыйнварындагы 48 номерлы карары белән расланган урман фонды җирләрен башка категорияләргә күчерү турындагы документлар составы һәм тәртибе турындагы нигезләмәгә туры китереп, аерым очракларда гына торак пунктлар җирләренә күчерү рөхсәт ителә. «Россия Федерациясе Урман кодексын гамәлгә кертү турында» 2006 елның 4 декабрендәге 201-ФЗ номерлы Федераль законның 9 статьясы нигезендә урман фонды җирләрендә гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләрен урнаштыру, гражданнарга дача хуҗалыгын алып бару, бакчачылык, яшелчәчелек, индивидуаль гараж яки индивидуаль торак төзелеше өчен урман кишәрлекләре бирү тыела.

6.1.8. Территориядән файдалану өчен махсус шартлары булган зоналарда шәһәр төзелеше эшчәнлеге (саклау, санитар-саклау зоналары, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары, су саклау зоналары, эчәргә яраклы су чыганакларын саклау зоналары, саклана торган объектлар зоналары) җир, су объектлары зоналары белән регламентлана шәһәр төзелеше законнары, санитар-эпидемиологик иминлек, әйләнә-тирә мохитне саклау турындагы, махсус сакланыла торган табигый территорияләр турындагы законнар һәм Россия Федерациясенең башка законнары һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән.

6.1.9. Биналарны, корылмаларны һәм коммуникацияләрне урнаштыру рөхсәт ителми: аеруча саклана торган табигый территорияләрдә;

рекреацион зоналар территориясендә, шәһәр урманнарын да кертеп, проектлана торган объектлар ял һәм спорт өчен билгеләнмәгән булса, рекреацион зоналар территориясендә;

I пояста, әгәр проектлана торган объектлар чыганакларны файдалануга бәйле булмаса, эчә торган су белән тәэмин итү чыганакларын һәм су үткәрү корылмалары мәйданчыкларын санитар саклау зоналары;

курортларны санитар (тау-санитар) саклау округының I зонасында, әгәр проектлаштырыла торган объектлар табигый дәвалау чараларын курортлардан файдалану белән бәйле булмаса;

өске су объектларының яр буе полосасында; Гидрометеорология станцияләрен саклау зоналарында; инженерлык коммуникацияләренең сак зоналарында.

6.1.10. Торак пунктларның якын-тирә территорияләренә рекреацион, санитар-гигиеник һәм сәламәтләндерү функцияләрен гамәлгә ашыру максатларында яшел һәм урман-парк зоналары формалаштыруны күздә тотарга кирәк. Яшел һәм урман-парк зоналары табигать һәм башка объектларны саклау функциясен башкара торган саклагыч урманнар категориясенә керә. Аларның чикләрендә әлеге зоналарның максатчан билгеләнешенә туры килми торган эшчәнлек алып бару тыела. Урман-парк һәм яшел зоналарның, шулай ук шәһәр урманнарының чикләрен үзгәртү рөхсәт ителми.

6.1.11. Аз урманлы районнарда урнашкан торак пунктлар тирәсендә саклагыч урман полосалары (җил саклау, яр ныгыту һ.б.) булдыруны, калкулыклар, чокыр - чокырлар һәм балкаларны яшелләндерүне күздә тотарга кирәк.

Саклагыч урман полосаларының киңлеген кабул итәргә кирәк:

эре шәһәр торак пунктлары өчен - 500 метрдан да ким түгел;

урта шәһәр торак пунктлары өчен - 100 метрдан да ким түгел;

кече шәһәр һәм авыл торак пунктлары өчен - 50 метрдан да ким түгел.

6.1.12. Муниципаль берәмлекләр чикләрендә, территориянең геоморфологик үзенчәлекләрен исәпкә алып, гидрографик челтәр базасында, табигый һәм яшелләндерелгән территорияләрнең территориаль өзлексез системасы рәвешендә табигый-экологик каркас системасын күздә тотарга кирәк.

6.2. Атмосфера һавасын саклау

6.2.1. Атмосфера һавасының норматив сыйфатын тәэмин итү өчен «Атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон, СанПиН 2.1.6.1032-01 һәм СанПиН таләпләрен үтәү зарур 2.2.1/2.1.1.1200-03.

6.2.2. Төзелешләрне проектлаганда атмосфера һавасының пычрануы чыганакларыннан атмосфера пычрануы дәрәҗәсен исәпләү юлы белән, аэроклиматик һәм геоморфологик шартларны исәпкә алып, атмосфера һавасының пычрануын бәяләү һәм аның сыйфатын үзгәртүне фаразлау зарур, гамәлдәге һәм планлаштырыла торган объектлар, ПДК яки һәр пычраткыч матдәнең якынча куркынычсыз дәрәҗәсе. Шулай ук атмосфераның пычрануын булдырмау буенча кисәтү чаралары, шул исәптән организацияләнмәгән ташлаулар һәм икенчел чыганаклар эшләнергә тиеш.

6.2.3. Территорияне планлаштыру буенча документацияне эшләгәндә әйләнә-ирә мохитне саклау буенча чараларны территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналарда үз-үзен тотышына этәрә торган таләпләрне исәпкә алып нигезләү башкарыла.

6.2.4. Атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләр концентрациясе ГН 2.1.6.1338-03, ГН 2.1.6.309-07 һәм СанПиН 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп кабул ителә. Аларны үтәү халыкның сәламәтлегенә һәм аның яшәү шартларына турыдан-туры яки турыдан-туры йогынты ясамауны тәэмин итә.

6.2.5. Торак, иҗтимагый-эшлекле һәм рекреацион зоналарны атмосфера һавасы пычрану чыганакларына карата, җилләр өчен (өстен килүче юнәлештәге җилләр өчен) төп яктан урнаштырырга кирәк.

6.2.6. Торак зонада атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләр микъдары - ПДКдан, халык күпләп ял итә торган урыннарда, авыруларны дәвалау-профилактика учреждениеләре һәм тернәкләндерү үзәкләре урнашкан территорияләрдә 0,8 ПДКтан артмаска тиеш.

6.2.7. Атмосфера һавасының пычрану чыганаклары булып предприятиеләр, аларның аерым биналары һәм корылмалары тора, алар өчен чикләрдән тыш барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе ПДК һәм/яки торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 ПДК дан артып китә.

6.2.8. Атмосфера пычрануның иң-нокталары булган объектларны пычрану дәрәҗәләре билгеләнгән гигиена нормативларыннан артып киткән территорияләрдә проектлау һәм урнаштыру тыела. Гамәлдәге объектларны реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан җиһазландыру, атмосферага зарарлы матдәләр чыгаруны рөхсәт ителгән чиккә кадәр киметү шарты белән, мондый территорияләрдә рөхсәт ителә.

Калдыклар составында расланган ПДК яки яки якынча куркынычсызлык дәрәҗәләре булмаган матдәләр булса, объектларны проектлау һәм урнаштыру тыела.

6.2.9. Халык саулыгына һәм аның яшәү шартларына тискәре йогынты чыганаклары булырга мөмкин булган объектларны урнаштыру һәм киңәйтү өчен мәйданчыклар аэроклиматик характеристиканы, җир рельефын, атмосферада индустриаль ташлауларның закончалылыгын, шулай ук атмосфераның пычрану потенциалын исәпкә алып сайлап алына.

6.2.10. I һәм II класслы зарарлы матдәләр белән пычрану чыганаклары булган җитештерү объектларын секундына 1 метрга кадәр тизлек белән, озак яки еш кабатлана торган штильләр, инверсияләр, томан белән (бер ел эчендә 30-40 процент, кыш дәвамында – 50-60 процент) җилләр күп булган районнарда урнаштырырга кирәк түгел.

6.2.11.Атмосфера пычрануның потенциалы (алга таба - ПЗА) - атмосфераның катнашмаларны чәчәргә сәләте. ПЗА СанПиН 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп, метеорологик параметрларның уртача еллык күрсәткечләре буенча билгеләнә.

6.2.12. I һәм II класслы предприятиеләрне югары һәм бик югары ПЗА булган территорияләрдә урнаштыру Россия Федерациясенең Баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасары тарафыннан индивидуаль тәртиптә хәл ителә.

6.2.13. Әйләнә -тирә мохиткә һәм кеше саулыгына йогынты ясау чыганаклары булган сәнәгать объектлары, җитештерүләр һәм корылмалар өчен 2.2.1/2.1.1.1200-03 СанПиН таләпләре һәм әлеге нормативларны раслау нигезендә санитар-яклау зоналары билгеләнә.

Санитар-саклау зоналарында торак төзелешен һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре белән башка территорияләрне урнаштыру тыела. Санитар-саклау зонасы яки аның бер өлеше резерв территория буларак карала алмый һәм җитештерү яки торак территорияне киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

6.2.14. Атмосфера һавасын пычратудан саклауны СанПин 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

6.3. Су ресурсларын саклау.

6.3.1.Су объектларын саклау халыкның сәламәтлегенә куркыныч тудыручы һәм массакүләм йогышлы, паразитар һәм йогышлы булмаган авырулар үсешенә, судан файдалану шартларының начараюына яки аның януына, эчә торган, хуҗалык - көнкүреш, дәвалау һәм рекреация максатларының юкка чыгуына ярдәм итүче өслек һәм җир асты суларының пычрануын булдырмау һәм бетерү өчен кирәк.

6.3.2.Әгәр судан файдалану пунктларында су составы һәм үзлекләре күрсәткечләре хуҗалык эшчәнлегенең, көнкүреш кулланылышының турыдан-туры яки турыдан -туры йогынтысы астында үзгәрсә һәм халыкның судан файдалану өчен өлешчә яки тулысынча яраксызга әйләнсә, эчәргә яраклы, хуҗалык-көнкүреш һәм рекреацион судан файдалануның су объектлары пычранган дип санала.

6.3.3. Химик матдәләр микъдары су объектларында гигиеник рөхсәт ителгән концентрацияләрдән һәм рөхсәт ителгән матдәләрнең якынча рөхсәт ителгән ГН 2.1.5.1315-03 һәм ГН 2.1.5.2307-07 ГН 2.1.5.5.2307-07 ГН дәрәҗәләреннән артмаска тиеш.

6.3.4.Су объектларын саклау чараларын Россия Федерациясе Су кодексы, Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары, билгеләнгән тәртиптә расланган санитар һәм экологик нормалар, шулай ук әлеге нормативлар таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк. Шул ук вакытта, хуҗалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү, халык ялы өчен файдаланыла торган су объектларында, шулай ук торак пунктлар чикләрендә урнашкан рекреация үзәкләрендә, шул исәптән санатор-курорт зоналарында, рекреация үзәкләрендә, пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясен үтәп, су объектларының пычрануын кисәтүне тәэмин итәргә кирәк.

6.3.5.Хуҗалык яки башка объектларны урнаштыру, проектлау, файдалануга тапшыру һәм эксплуатацияләү һәм су объектларының су сыйфатына йогынты ясарга сәләтле теләсә нинди эшләр башкарганда, 2.1.5.980-00 һәм СП 2.1.5.1059-01 СанПин билгеләнгән нормативларны үтәү мәҗбүри.

6.3.6.Торак, иҗтимагый-эшлекле, катнаш һәм рекреацион зоналарны юынты сулар чыгаруга карата су объектлары агымы буенча югарырак урнаштырырга кирәк.

6.3.7.Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдалану чыганаклары буларак файдаланыла торган сусаклагычларны һәм аларның түбән бьефларын эксплуатацияләүне сусаклагычларны проектлауга, төзүгә һәм эксплуатацияләүгә санитар һәм экологик таләпләрне исәпкә алып башкарырга кирәк.

6.3.8.Су объектлары ярларында урнашкан ял итү зоналарында су саклау чаралары ГОСТ 17.1.5.02-80 таләпләренә җавап бирергә тиеш.

6.3.9.Табигый сулыкны яки сулыкны үзгәртү яки төзекләндерү эшләре аның табигый килеп чыгышын саклау шарты белән үткәрелә.

6.3.10.Порт корылмаларын урнаштыруны таләп итүче предприятиеләрне селитет территориясенә карата су агымы буенча түбәнрәк итеп 200 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

6.3.11.Предприятие, склад хуҗалыклары, хуҗалыклар һәм башка объектлар территорияләреннән өске су чистарту корылмаларында, нигездә, җитештерү ихтыяҗларына чистартылган сулардан файдаланып чистартылырга тиеш.

6.3.12.Эчәргә яраклы һәм хуҗалык-көнкүреш су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләрендә урнашкан, аеруча саклана торган су объектларына кертелгән табигый дәвалау ресурслары булган су объектларына юынты һәм дренажлы суларны агызу тыела;

дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларының I, II зоналары чикләрендә, халык күпләп ял итә торган туризм, спорт һәм балык саклау зоналары, балык хуҗалыгы тыюлыклары чикләрендә урнашкан урыннарда урнаштыру тыела.

6.3.13.Эчәргә яраклы һәм хуҗалык өчен файдаланыла торган су объектлары өчен - 2.1.4.110-02 СанПиН нигезендә санитар саклау зоналары билгеләнә. Санитар саклау зоналары территориясендә санитар төзекләндерү буенча чаралар үтәргә кирәк. Җир асты суларының химик пычрану куркынычын тудыручы объектларны урнаштыру санитар саклау зонасының III поясы чикләрендә, Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсе булганда гына, су

горизонтын пычратудан саклау буенча махсус чаралар үтәлгән очракта гына рөхсәт ителә.

6.3.14.Уңай гидрологик режимны саклау, санитар торышны яхшырту, өске су объектларыннан рациональ файдалану өчен су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары куела, алар кысаларында хуҗалык итү өчен махсус режим регламентлана. Гражданнарның су объектларына ирекле үтеп керүен тәэмин итү максатларында яр буе полосасы билгеләнә.

6.3.15.Су саклау зоналары, яр буе саклау һәм яр буе полосалары, шулай ук аларны саклау һәм хуҗалыктан файдалану режимнары Россия Федерациясе Су кодексы белән билгеләнә.

6.3.16.Өске суларны пычратудан саклауны СанПин 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Җир асты суларын пычратудан саклауны СП 2.1.5.1059-01 билгеләнгән таләпләргә туры китереп башкарырга кирәк.

6.4. Туфракны саклау

6.4.1.Туфракны саклау буенча таләпләр пычранган туфракларның кеше сәламәтлегенә һәм яшәү шартлары мөмкин булган территорияләргә һәм туфракның спецификасын, территориянең туфрак - климат үзенчәлекләрен, химик кушылмаларның һәм элементларның фон эчтәлеген исәпкә алып билгеләнә.

6.4.2.Туфракларның торышын бәяләү СанПиН 2.1.7.1287-03 таләпләренә туры китереп, нормативтан тыш пычрану участокларын ачыклау максатыннан үткәрелә.

6.4.3.Кеше өчен потенциаль куркыныч булган химик һәм биологик матдәләр, биологик һәм микробиологик организмнар туфракларында тоту, шулай ук радиация фонының дәрәҗәсе билгеләнгән ПДК (дәрәҗәләрдән) артмаска тиеш.

6.4.4.Туфрак сыйфатына гигиеник таләпләр, беренче чиратта, мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары, спорт, уен, балалар мәйданчыклары, торак төзелеше, ял итү мәйданчыклары, рекреацион зоналар, эчә торган су чыганакларын санитар саклау зоналары, су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары, санитар - яклау зоналары өчен билгеләнә.

6.4.5.Объектларны урнаштыру өчен мәйданчыкны сайлау туфракның физик-химик үзенчәлекләрен, аларның составын;

табигый-климат характеристикасын (җил Роза, явым-төшем күләме, температура режимы);

туфракларның ландшафтлы, геологик һәм гидрологик характеристикалары; хуҗалык кулланылышы төрләрен исәпкә алып башкарыла.

6.4.6.Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсеннән башка төзелеш өчен җир кишәрлекләре бирү рөхсәт ителми.

6.4.7.Торак урыннардагы туфракның санитар-эпидемиологик яктан куркыныч дәрәҗәсе буенча пычрану дәрәҗәсе буенча 5 категориягә бүленергә мөмкин: чиста, рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч.

Химик һәм эпидемиология күрсәткечләре буенча туфракка карата таләпләр әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән.

6.4.8.2.1.7.1287-03 СанПиН нигезендә авыл хуҗалыгы кулланылышындагы туфрак химик матдәләр белән пычрану дәрәҗәсе буенча түбәндәге категорияләргә бүленергә мөмкин: рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч (әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 2 нче таблицасы).

Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча рекомендацияләр 6 нчы кушымтаның 3 нче таблицасында әлеге нормативларга китерелгән.

6.4.9.Туфракны саклау буенча чаралар һәр конкрет очракта, пычрану:

махсус куллану режимнарын кертү; максатчан билгеләнешен үзгәртү;

туфракны рекультивацияләү һәм мелиорацияләү, уңдырышлылыкны торгызу категориясен исәпкә алып эшләнә һәм күздә тотарга тиеш.

6.4.10.Торак зоналарда, транспортның йогынтысы зоналарында, күмелгән сәнәгать калдыклары (полигоннарга якын-тирә территорияләр туфраклары), сәнәгать һәм коммуналь калдыклар җыелу урыннарында, авыл хуҗалыгы җирләре, санитар-яклау зоналары территорияләрендә туфракның торышына мониторинг үткәрелергә тиеш. Тикшеренүләрнең күләме һәм мониторинг вакытында өйрәнелә торган күрсәткечләр исемлеге, кулланучылар хокукларын

яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе белән килешү максатларын һәм бурычларын исәпкә алып, һәр конкрет очракта билгеләнә.

Җирләрне деградацияләүне булдырмау, туфракның уңдырышлылыгын һәм пычранган территорияләрне торгызу максатларында җирләрне әйләнештән алу белән консервацияләргә рөхсәт ителә.

6.4.11.Радиоактив һәм химик пычрануга дучар булган җирләр авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдән файдалануда чикләнергә, алардан төшереп калдырылырга тиеш һәм аларны консервацияләү өчен запас җирләренә күчерелергә мөмкин. Мондый җирләрдә авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм сату тыела. Җирләрне консервацияләү тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә.

6.5. Шау-шундан һәм вибрациядән саклау

6.5.1.Торак пунктларны планлаштыру һәм төзүне шау-шуның рөхсәт ителгән дәрәҗәләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

6.5.2.Нормалаштырыла торган территорияләр өчен шау-шуның рөхсәт ителгән шартлары, тышкы шау-шуның төп чыганакларының тавыш характеристикалары, көтелгән тавыш дәрәҗәсен билгеләү тәртибе һәм исәп-хисап нокталарында аларны киметү таләп ителә торган шартларны 51.13330.2011 СП нигезендә кабул итәргә кирәк.

Төрле территорияләрдә кеше өчен шау-шуның йогынтысының максималь дәрәҗәләре әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелгән.

6.5.3.Тышкы тавыш чыганакларыннан саклау объектлары булып торак һәм җәмәгать биналары, торак төзелеше территорияләре, җитештерү предприятиеләренең эш урыннары тора.

6.5.4.Гамәлдәге аэропортлар янында һәм гамәлдәге территорияләрдә яңа проектлана торган аэропортлар, аэродромнар, вертодромнар янында торак төзелешенең гамәлдәге территорияләрендә авиация тавышы дәрәҗәләре ГОСТ 22283-88 билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.5.Торак пунктларны шау-шудан саклау чараларын СП 51.13330.2011 таләпләренә туры китереп карарга кирәк.

6.5.6.Тавыш ешлыгы - 20 Гц ешлыктан түбәнрәк булган тавыш тирбәлешләре һәм дулкыннары. Инфраструктураның техноген чыганаклары түбәндәгеләрдән гыйбарәт булырга мөмкин: ешлыгы белән секундына 20 циклдан ким булган җиһазлар, транспорт, аэродинамик һәм бәрелү гамәлләре сәнәгать җайланмалары, су асты һәм җир асты шартлаулары һ. б.

Инфразвукның рөхсәт ителгән күрсәткечләре нормалары СН белән регламентлана 2.2.4/2.1.8.583-96 алар әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 5 нче таблицасында китерелгән.

6.5.7.Инфразвукка каршы көрәшнең иң нәтиҗәле ысулы - чыганакта технологик җиһазларның эш режимнарын үзгәртү, аэродинамик процессларның интенсивлыгын киметү (тизлекне чикләү) юлы белән аны киметү җылылык электростанцияләрен ташлау системалары һ. б.). Инфразвукның кимүе аны тарату юлында интерференцион типтагы тавышйоткычлар куллану юлы белән мөмкин.

6.5.8.Торак пунктларда яңа төзелеш һәм реконструкция территорияләре вибрация параметрлары буенча, 2.2.4/2.1.8.566-96 СН таләпләре буенча бәяләнергә тиеш.

6.5.9.Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә вибрация чыганаклары булып инженер челтәрләре һәм корылмалар, җитештерү предприятиеләрен урнаштыру һәм җиһазлау, эш вакытында зур динамик йөкләмәләр тудыра торган транспорт чаралары тора ала, алар грунтта һәм төзелеш конструкцияләрендә вибрация таралуга китерә, шулай ук сейсмик активлыкка китерә. Вибрации булырга мөмкин сәбәбе барлыкка килү тавыш та керми.

Торак һәм җәмәгать биналарында, торак төзелеше территориясендә, эш урыннарында вибрация дәрәҗәсе гамәлдәге норматив документлар белән билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.10. Вибрациядән саклау буенча чаралар түбәндәгеләрне күздә тота: биналарны һәм корылмаларны вибрация чыганакларыннан бетерү;

биналарны һәм корылмаларны проектлаганда вибрация чыганагы барлыкка килә торган динамик йөкләнешне киметү чаралары.

6.6. Электромагнит кырлардан саклау

6.6.1.Җирлек территорияләрен электромагнит кырлар йогынтысыннан саклау өчен, шулай ук

электромагнит нурланышларның санитар-яклау зоналары күләмнәрен билгеләгәндә гамәлдәге норматив документларга таянып эш итәргә кирәк. Радиотапшыручы радиотехник объектлар өчен санитар-яклау зоналары күләмен билгеләү радиоешлык диапазонының электромагнит нурланышлары буенча гамәлдәге нормалар һәм радиоешлыкларның интенсивлыгын исәпләү методикалары нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.6.2.Электромагнит кырлардан, һәм нурланышлардан саклау буенча түбәндәге махсус таләпләр куела:

барлык типтагы стационар радиотехник объектларның (радиоүзәкләр, радио - һәм телевизион станцияләр, радиолокацион һәм радиорелей станцияләрен дә кертеп);

электромагнит энергиясен өйрәнүче башка объектлар, югары көчәнештәге ВЛ өчен;

кәрәзле элемтә системалары элементлары һәм башка хәрәкәтчән элемтә төрләре.

6.6.3.Радиоешлык диапазонының тышкы электромагнит кыры йогынтысына дучар ителгән торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналары эчендә радиоешлыклы радиотехник объектлар (алга таба - ПРТО) тарафыннан төзелә торган электромагнит кырының дәрәҗәсе халык өчен билгеләнгән САНПИНнан артмаска тиеш. 2.1.8/2.2.4.1383-03 СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 - СанПин 2.1.2645-10 һәм 6 нчы кушымтаның 6 нчы таблицасында китерелгән нормативларга туры килә.

6.6.4.3-30 МГц диапазонындагы антенналар радиостанцияләре һәм 26,5 - 27,5 МГц ешлыкларының гражданнар диапазоны радиостанцияләре урнаштыру 2.1.8/2.2.4.1383-03 СанПиН таләпләренә туры китереп башкарыла.

6.6.5.Халыкны ПРТО антеннары төзегән электромагнит кырлар йогынтысыннан саклау максатларында, ПРТОның перспективалы үсешен (бинадан читтә 10 Вт артмаган эффектив нурланышлы бер стационар радиостанцияне урнаштыру очракларыннан тыш) исәпкә алып, санитар-саклау зоналары һәм төзелешне чикләү зоналары билгеләнә.

Санитар-яклау зонасы чикләре әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 6 нчы таблицасында күрсәтелгән җир өслегеннән 2 метр биеклектә билгеләнә.

6.6.6. Корылманы чикләү зонасы тышкы чикләрдә җир өслегеннән 2 метрдан артык биеклектә элеккеге тромагнит кырлары ПДДАдан артып киткән территориядән гыйбарәт. Төзелешнең чикләү зонасының тышкы чиге перспективалы төзелеш биналарының максималь биеклеге буенча билгеләнә, аларның өске каты биеклегендә электромагнит кырларының дәрәҗәсе ПДДАдан артмый.

6.6.7.Торак төзелеше территориясендә урнашкан 100 кВт артык тапшыручылар егәрлеге белән санитар-яклау зонасы чикләре Россия Федерациясенең Баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасарының карары белән билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

6.6.8. Санитар-яклау зонасы һәм төзелешне чикләү зонасы торак төзелеше территориясе сыйфатында һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре булган башка объектлардан файдалана алмый, шулай ук предприятиенең резерв территорияләре буларак карала һәм сәнәгать мәйданчыгын киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

6.6.9. Халыкны ВЛ төзелә торган электр кырының йогынтысыннан саклау максатларында, СанПин 2.2.1/2.1.1.100-03 таләпләренә туры китереп санитар өзеклекләр куела. 12.1.051-90 ГОСТ нигезендә ВЛ өчен шулай ук сак зоналары билгеләнә.

6.6.10. Халыкны электромагнит кырлардан, нурланышлардан һәм нурланышлардан саклау чаралары түбәндәгеләрне үз эченә алырга тиеш:

электромагнит кыр чыганакларын рациональ урнаштыру һәм саклау чараларын куллану;тапшыргыч һәм антенналарның егәрлек нурланышын киметү ;

нурланыш чыганакларына, шул исәптән икенчел нурланыш чыганакларына (челтәрләргә, биналар конструкцияләренә, коммуникацияләренә)керү мөмкинлеген чикләү;

югары вольтлы биналардан санитар өзекләр урнаштыру.

6.7. Радиацион куркынычсызлык

6.7.1. Җирлек территориясендә радиацион куркынычсызлыкны тәэмин итү буенча таләпләр 1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы «халыкның радиацион куркынычсызлыгы турында» гы Федераль закон, СанПин 2.6.1.2523-09 (РРБ-99/2009), СП 2.6.1.2612-10 (ОССРБ-99/2010) белән билгеләнгән һәм нурланышның җайга салынулы табигый чыганакларына: радон изотоплары һәм аларның һавада таралу продуктлары,

төзелеш әйберләрендә булган табигый радионуклидларның гамма-нурланышы, эчәргә яраклы

суда, ашламаларда һәм файдалы казылмаларда табигый радионуклидлар.

6.7.2.Халыкның радиацион куркынычсызлыгы түбәндәгеләр белән тәэмин ителә:

радиацион контроль һәм радиацион хәл турында мәгълүмат системасын оештыру;

халыкны, шулай ук әйләнә-тирә мохит компонентларын Радиацион авария булган очракта да планлаштыру һәм үткәрү нәтиҗәлелеге.

6.7.3.Төзелеш өчен Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территорияләрен бүлеп бирер алдыннан, СП 2.6.1.2612-10 (ОСПОРБ-99/2010), СанПиН 2.6.1.2800-10 һәм СП 11-102-97 таләпләренә туры китереп, радиацион хәлгә бәя бирергә кирәк.

6.7.4.Торак һәм иҗтимагый биналар төзү өчен территорияләрне сайлаганда гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,3 МкВ/сәгатьтән дә ким булмаган һәм грунт өслегеннән радон агымы тыгызлыгы 80 мБк/(кв. метр) артмаган участоклар сайлап алына. Биналар һәм корылмалар урнаштырганда, гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,6 МкВ/сәгатьтән артмаган территорияләрне сайлыйлар, ә корылма контурасы чикләрендә радон өслегеннән грунт агымының тыгызлыгы 250 мБк/(кв.метр) тәшкил итә. Әлеге параметрлар арткан очракта, проектта бинаны гамма - нурланыш һәм радонның югары дәрәҗәләреннән саклау системасы каралырга тиеш.

6.7.5.Радиоактив пычратуларны эзләү барышында ачыкланган төзелеш участоклары дезактивацияне (радиацион реабилитация) инженерлык әзерләү барышында булырга тиеш.

6.7.6.Радиация объектын урнаштыру урынын сайлаганда объект категориясен, аның потенциаль радиацион, химик һәм халык һәм әйләнә - тирә мохит өчен куркыныч булуын исәпкә алырга кирәк. Яңа төзелә торган объектның мәйданы төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, проектлау нормалары һәм СП 2.6.1.2612-10 таләпләренә туры килергә тиеш.

6.7.7.Нурланыш объектыннан яклауны проектлаганда объект территориясеннән читтә халык өчен эквивалент дозаның егәрлеге 0,06 мкЗв/С дан артмаска тиеш, ә персонал һәм объект территориясендә һәм территориясендә халык өчен әлеге нормативка 6 нчы кушымтаның 7 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

6.8. Микроклиматны көйләү

6.8.1.Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә Горизонт яклары буенча яктылык проеммаларын һәм проектлана торган биналар өчен яктылык климаты коэффициентын билгеләү 83 нче таблица буенча кабул ителергә тиеш.

83 нче таблица

Горизонт һәм проектлаштырыла торган биналар өчен яктылык климатының коэффициенты ягыннан яктылык проеммаларын билгеләү

Яктылык уемы	Яктылык уемнарына юнәлеш горизонтка	Яктылык коэфффици
Биналарның тышкы стеналарында	С, СВ, СЗ, З, В, ЮВ, ЮЗ, Ю	1
Турыпочмаклы һәм трапецияле фонарьларда	С - Ю, В - З, СВ - ЮЗ, ЮВ - СЗ	1
«Шед» тибындагы фонарьларда	С	1
Зенит фонарьларында	-	1

Искәрмә: 1. Төньяк-көнчыгышка таба; төньяк-көнчыгышка таба; Төньяк-Көнбатышка таба; төньяк-көнчыгышка таба; көньяк-көнчыгышка таба; көньяк-көнбатышка таба; Төньяк - Көнбатышка таба; Төньяк-Көньяк-Көньяк-көньякка таба; Көньяк - көнбатышка таба, көньяк - көнбатышка таба, көньяк - көнчыгышка таба, көньяк - көнчыгышка таба, көньяк-көнбатышка таба. 2. СНИП нигезендә, дәвалау учреждениеләрендә яктылык ягыннан яктылык проемларын кабул итәргә кирәк. 1. Төньяк-көнчыгышка таба; төньяк-көнчыгышка таба; Төньяк-Көнбатышка таба; төньяк-көнчыгышка таба; көньяк-көнчыгышка таба; көньяк-көнбатышка таба; Төньяк - Көнбатышка таба; Төньяк-Көньяк-Көньяк-көньякка таба; Көньяк - көнбатышка таба, көньяк - көнбатышка таба, көньяк - көнчыгышка таба, көньяк - көнчыгышка таба, көньяк-көнбатышка таба. 2. СНИП нигезендә, дәвалау учреждениеләрендә яктылык ягыннан яктылык проемларын кабул итәргә кирәк.

6.8.2.Бүлмәләр һәм территорияләрне инсоляцияләү дәвамлылыгын исәпләү билгеләнгән тәртиптә расланган инсоляция графиклары буенча, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1076-01 таләпләренә туры китереп башкарыла.

Инсоляциянең озынлыгы түбәндәге торак биналарда регламентлана;

мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында;

белем бирү оешмаларында, балаларга өстәмә белем бирү оешмаларында, һөнәри белем бирү оешмаларында, интернат-мәктәпләрдә, балалар йортларында һ. б.;

дәвалау-профилактика, санатор-сәламәтләндерү һәм курорт учреждениеләрендә;

социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре (инвалидлар һәм өлкәннәр өчен интернат-йортлар һ. б.).

6.8.3.Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляция дәвамлылыгы биналарның тибына һәм функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына бәйле рәвештә дифференцияләнә һәм 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр бер көнгә кимендә 2,0 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.4.Торак биналарда инсоляция дәвамлылыгы бер бүлмәдә 1 - 3 бүлмәле фатирлар һәм 4 һәм аннан да күбрәк бүлмәләр булган ике бүлмәдә булырга тиеш. Инсоляция дәвамлылыгының өзелүе рөхсәт ителә, шул вакытта бер чор 1,0 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырыла торган инсоляциянең суммар озынлыгы 0,5 сәгатькә артырга тиеш.

6.8.5.Инсоляциянең озынлыгы 0,5 сәгатькә, 2 - 3 бүлмәле фатирларда һәм 3 бүлмәдән дә ким булмаган бүлмә инсоляцияләнә торган күп бүлмәле фатирларда (4 һәм аннан да күбрәк бүлмә), шулай ук аеруча катлаулы шәһәр төзелеше шартларында төзелеш урнаштырганда кимергә рөхсәт ителә.

6.8.6.Балалар өчен уен мәйданчыклары, спорт мәйданчыклары, торак биналар, мәктәпкәчә оешмаларның төркем мәйданчыклары, спорт зонасы, гомуми белем бирү мәктәпләре һәм мәктәп-интернатларның ял итү зоналары, стационар тибындагы дәвалау - профилактика учреждениеләренең ял зоналары территорияләрендә инсоляция дәвамлылыгы җир кишәрлегенең 50 процентында кимендә 3 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.7.Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү буенча таләпләр аерым фатирларның торак бүлмәләренә яки коммуналь фатирларның бүлмәләренә, гомуми белем бирү мәктәпләре, мәктәп - интернатлар һәм башка урта махсус уку йортлары, дәвалау - профилактика, санатор - сәламәтләндерү һәм социаль тәэмин итү учреждениеләренең көньяк-көнбатыш һәм көнбатыш юнәлешенә ия булган бүлмәләренә кагыла.

6.8.8.Елның эссе вакытында инсоляцияләрнең һәм территорияләрнең артык җылы йогынтысын чикләү биналарның планлаштыру һәм юнәлеш бирү, территорияләрне төзекләндерү белән тәэмин ителергә тиеш, ә биналарны кояштан саклау мөмкинлеге булмаганда, кояшны саклауның конструктив һәм техник чараларын күздә тотарга кирәк. Инсоляция территорияләренең җылылык йогынтысын чикләү биналарны кысу, махсус затеняющие җайланмалар һәм рациональ

яшелләндерү белән тәэмин ителергә тиеш.

6.8.9.Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү чаралары биналарны табигый яктырту нормаларын бозуга китермәскә тиеш.

6.9. Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү

6.9.1.Торак пунктлар территорияләрен планлаштырганда һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитнең җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычрануын булдырмау буенча чараларны күздә тотарга кирәк.

6.9.2.Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территориясендә барлыкка килә торган калдыкларны җыю, транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру системасын оештыруны Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен санитар чистартуның генераль схемаларына һәм Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен төзекләндерү кагыйдәләренә туры китереп күздә тотарга кирәк.

6.9.3.Проект документациясен эшләгәндә җитештерү һәм куллану калдыкларының барлыкка килү, җыю, куллану, зарарсызландыру, транспортлау һәм урнаштыруга анализ ясалырга тиеш, шул исәптән калдыклар барлыкка килүнең иң куркыныч чыганакларын һәм оештырылмаган чүплекләрне ачыклауда;

калдыклар барлыкка килү күләмнәрен киметү, аларны утильләштерү һәм зарарсызландыру өлкәсендә потенциалны бәяләү;

проектны төзү һәм эксплуатацияләү чорында калдыклар барлыкка килү һәм эш итү, чыгару һәм зарарсызландыру күләмнәре фаразы.

6.9.4.Калдыкларны урнаштыруның һәм утильләштерүнең экологик куркынычсыз шартларын булдыру чаралары комплекслы рәвештә (калдыклар барлыкка килү чыганагыннан алып утильләштерү, урнаштыру урынына кадәр) эшләнергә тиеш. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән җирлекара полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

6.9.5.Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары территорияләрендә; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларында;өске су объектларының су саклау зоналарында; ярыкланган токымнарның өслегенә чыгу урыннарында; су күтәрүче горизонтларны туплау урыннарында;

халык күпләп ял итә һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда.

6.9.6. Калдыкларны утильләштерү, термик йогышсызландыру һәм урнаштыру объектлары төзелеше өчен җир кишәрлекләрен сайлау, гамәлдәге санитар нормаларга (СанПиН2.2.1/2.1.1.1200-03) туры китереп, әлеге максатларда территорияне куллану мөмкинлекләрен бәяләүдән чыгып башкарылырга тиеш (СанПиН 2.1.7.1322-03).

6.10. Үсемлекләр һәм хайваннар дөньясын саклау

6.10.1.«Әйләнә-тирәлекне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә шәһәр округлары һәм җирлекләрнең яшел фондын саклау яшел фондны саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм экологик хәлне нормальләштерү һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен кирәкле чаралар системасын күздә тота.

6.10.2.Яңа төзелешне проектлауны һәм гамәлдәге төзелешне заманча торышын һәм гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны исәпкә алып башкарырга кирәк. Бер үк вакытта Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең яшел утыртмаларын булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре таләпләре дә үтәлергә тиеш.

6.10.3.Кыйммәтле үсемлекләр дөньясы объектларын фәнни һәм хуҗалык мөнәсәбәтләрендә саклауны тәэмин итү максатларында аеруча саклаулы табигать территорияләре һәм акваторияләр бүлеп бирелергә мөмкин, алар өчен махсус сак режимы билгеләнә.

6.10.4.«Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52 - ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры китереп, объектларны урнаштыру, проектлау һәм төзүдә һәм хуҗалык эшчәнлегенең башка төрләрен тормышка ашырганда, хайваннар дөньясы объектларының яшәү тирәлеген һәм аларның үрчү, нагула, ял итү һәм миграция юлларын саклау, шулай ук территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларының кагылгысызлыгын тәэмин итү

буенча чаралар каралырга һәм үткәрелергә тиеш.

6.10.5.Хайваннар дөньясы объектларының хуҗалык һәм фәнни яктан кыйммәтле булган яшәү урыннарын саклау максатларында, аларның яшәү циклларын (үрчетү, үрчетү, яшь үрчетү,көрлек, ял итү, миграция һ.б.) тормышка ашыру өчен кирәкле территорияләр һәм акваторияләрнең саклау участоклары бүлеп бирелә. Территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларында хуҗалык эшчәнлегенең аерым төрләре тыела яки аларны үткәрү вакыты һәм технологияләре регламентлана, әгәр алар хайваннар дөньясы объектларының тормыш циклларын бозалар икән.

6.12. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау. Уртак таләпләр

6.12.1.Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрнең категорияләре һәм алардан файдалану режимнары Россия Федерациясе Җир кодексының 99 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.12.2.Мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) җирләрендә эшчәнлекне җайга салу «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» 2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм алар нигезендә нәшер ителгән норматив хокукый актлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.12.3. Хәрби һәм граждан җеназәләре җирләрендәге эшчәнлекне җайга салу 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы «җирләү һәм җирләү эше турында» гы Федераль закон, «Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4291-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, әлеге нормативларның «махсус билгеләнештәге зоналар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла:җирләнгән очракта, мәдәни мирас объектлары булып санала, шул исәптән объектлар турында " 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасы (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре)

Мәдәни мирас объектларын саклау

6.12.4.«Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау " бүлеге, Мәдәни мирас объектларын ачыклау, исәпкә алу, өйрәнү, аларның җимерелүенә яки зыян китерүенә юл куймау, мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм кулланылышын контрольдә тоту максатыннан, территориаль - риаль планлаштыру документларын эшләү өчен (яки процессында) эшләнә. Мәдәни мирас объектларын саклау таләпләре шәһәр төзелеше регламентларына һәм проект документларына кертелә.

6.12.5. Мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында аның белән бергә территориядә мәдәни мирас объектын саклау зоналары: сак зонасы, төзелеш һәм хуҗалык эшчәнлеген җайга салу зонасы, саклана торган табигать ландшафты зонасы билгеләнә. Шәһәр төзелеше һәм табигый-ландшафт ситуациясенә карап, мәдәни мирас объекты аталган зоналарның барлык төрләренә дә ия булырга мөмкин.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарын эшләү мәдәни мирас объектларын дәүләт тарафыннан саклау чарасы булып тора.

6.12.6. Мәдәни мирас объектын саклау зоналарының кирәкле составы мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты белән билгеләнә.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты - Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль - территориаль планлаштыру документларының бер өлеше.

Саклау зоналары проекты мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен, җирләрдән файдалану режимнарын һәм әлеге зоналар чикләрендә шәһәр төзелеше регламентларын билгели.

Искәрмә: 1. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проектын эшләү табигый, тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм башка тикшеренүләргә нигезләнә, аларның нәтиҗәләре мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проектының мәҗбүри состав өлеше булып торган тарихи - мәдәни терәк план документлары комплексында теркәлә.

2. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты дәүләт тарихи-мәдәни экспертизага тиеш.

3. Саклау зоналары территориясе чикләре гамәлдәге һәм (яки) булган җир биләмәләре һәм җирдән файдалану чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

6.12.7. Җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары шәһәр

төзелеше эшчәнлеген тормышка ашырганда тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналары чикләрендә планлаштыру, төзелеш, композицияләр, табигый ландшафт, масштаблы, стиль, материаллар, төс һәм декоратив элементлар белән берләшкән биналарның һәм корылмаларның күләмле-пространство структурасын, табигый һәм булдырылган әйләнә-тирә мохит белән чагыштыруны тәэмин итәргә тиеш.

6.12.8. Билгеләнгән саклау зоналары чикләрендә җирләрдән һәм шәһәр төзелеше регламентларыннан файдалану режимнарын үтәү шәһәр төзелеше һәм хуҗалык эшчәнлеген башкарганда мәҗбүри. Җирләрдән файдалануның билгеләнгән режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары турындагы мәгълүматлар муниципаль берәмлекләрнең төзелеш кагыйдәләренә кертелә. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары булуы турында белешмәләр Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына, дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына һәм дәүләт җир кадастрына кертелә.

Искәрмә:

Тарихи-мәдәни кыйммәткә ия булган объектларны саклау зоналары чикләрендә ачыкланган һәм ачыкланган мәдәни мирас объектларын мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына кертү нәтиҗәсендә, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты төзәтмәләр кертергә тиеш.

6.12.9. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре (Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектларын һәм Бөтендөнья мирасы исемлегенә кертелгән мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләреннән тыш), шулай ук җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты нигезендә раслана.:

федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган белән килештерү буенча;

региональ һәм җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - «Мәдәни һәм тарихи кыйммәтләрне саклау һәм алардан файдалану турында»Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә.

6.12.10. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналары чикләрендә җир төзелеше, җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләр башкару тыела, бу һәйкәлне һәм аның бөтенлеген бозмый торган һәм аларга зыян китерү, җимерелү яки юк итү куркынычы тудырмый торган хуҗалык эшчәнлеге төрләрен саклау эшләреннән тыш.

6.12.11. Һәйкәл яки ансамбльне һәм (яки) аларның территорияләрен, шул исәптән җир төзелеше, җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләрне саклау буенча һәм тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналарында эшләр башкару проектлары мәдәни мирас объектларын саклау буенча тиешле органнар белән килештерелергә тиеш.

Күрсәтелгән эшләрне башкарганда, хуҗалык үзләштерелергә тиешле территориядә мәдәни мирас объекты билгеләре булган (реестрга кертелгән яки ачыкланган) объектларның булмавы турында, шулай ук дәүләт тарихи - мәдәни экспертизасы һәм дәүләт экология экспертизасының уңай бәяләмәләрен алган төзелеш процессында әлеге объектларның сакланышын тәэмин итү буенча эшләр башкару проектларында дәүләт тарихи-мәдәни экспертиза бәяләмәләре булу мәҗбүри.

6.12.12. Мәдәни мирас объектларында мәдәни мирас объектының физик сакланышын тәэмин итүгә юнәлдерелгән ремонт - реставрация эшләре рөхсәт ителә, шул исәптән: мәдәни мирас объектын консервацияләү, һәйкәлне ремонтлау, һәйкәлне яки ансамбльне реставрацияләү, мәдәни мирас объектын заманча файдалану өчен җайлаштыру, шулай ук фәнни - тикшеренү, эзләнү, проект һәм җитештерү эшләре, фәнни - методик җитәкчелек, техник һәм авторлык күзәтчелеге.

Искәрмә:

1. Аерым очракларда археологик мирас объектын саклау астында, билгеләнгән тәртиптә, археологик табылдыклардан тулысынча яки өлешчә тартып алынып, коткару археологик кыр эшләре аңлана.

2. Объектның тарихи, архитектура, фәнни, сәнгать, шәһәр - төзелеш, эстетик яки башка әһәмиятлелеге булганда һәм аны торгызу өчен кирәкле җитәрлек фәнни мәгълүматлар булганда (аерым очракларда) югалган мәдәни мирас объектын торгызу рөхсәт ителә.

6.12.13. Физик һәм юридик затлар мәдәни мирас объекты территориясендә хуҗалык эшчәнлеген башкарырга, җир кишәрлегеннән (яки су объекты участогы) файдаланырга хокуклы һәм

әлеге территориядән файдалану режимын һәм «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе җир законнары һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында»2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән таләпләрне үтәргә тиеш.

6.12.14. Мәдәни мирас объектлары төрле максатлар өчен кулланыла ала (объект милекчесе теләге буенча), әгәр бу күрсәтелгән объектларның торышын начарайтмаса, әйләнә-тирә тарихи-мәдәни мохиткә зыян китермәсә, шулай ук башка затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаса, бу очракта таләпләрнең үтәлеше мәҗбүри булып тора:

реестрга кертү өчен нигез булып торган, аның үзенчәлекләре нигезендә тарихи-мәдәни мирас җирләрен карап тоту режимы; объектның тышкы күренеше һәм интерьерының үзгәрмәүчәнлеге;;

«Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектында яисә аның җир кишәрлегендә эшләрне проектлау һәм үткәрү;;

мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештереп урнаштырылган объектка керү шартларын тәэмин итү.

Искәрмә:

Әлеге объектның сакланышын һәм гражданнарның законлы мәнфәгатьләрен тәэмин итү максатларында, Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан, әлеге чикләүләрне кертү өчен нигез булып торган шартларны тулысынча бетергәнчегә кадәр гамәлдә булган әлеге объекттан файдалану чикләүләре билгеләнергә мөмкин.

6.12.15. Мәдәни мирас объектыннан һәм аның территориясеннән файдалану тыела:

шартлаткыч һәм янгын куркынычы янаган материаллар складлары, мәдәни мирас объектлары интерьерларын, аларның фасадларын һәм территорияләрен, әйләнә-тирә табигать мохитен пычратуга китерә торган материаллар җитештерү өчен;

зарарлы газсыман парлар һәм башка бүлеп чыгаруларга мөмкинлек бирә торган складлар һәм материаллар җитештерү өчен,

бөртекле, яшелчә, терлекчелек продуктлары саклау һәм җитештерү, шулай ук хуҗалык максатларында хайваннарны тоту өчен биналар,

транспорт чаралары, авыл хуҗалыгы һәм башка үзйөрешле машиналарның гаражлары һәм тукталышлары,

мәдәни мирас объектлары конструкцияләренә динамик һәм вибрацион йогынты ясый торган станоклар, җайланмалар һәм башка механик двигательләр белән тәэмин ителгән производстволар (егәрлекләренә бәйсез рәвештә),

һәйкәл өчен уңайсыз дымлы температура режимы һәм химик актив матдәләр булган җитештерү һәм лабораторияләр өчен.

6.12.16. Мәдәни мирас объектларыннан транспорт һәм инженерлык элемтәләренә кадәр аралар ким дигәндә, булырга тиеш:

тиз йөрешле һәм туктаусыз хәрәкәт итүче магистральләрнең йөрү өлешләренә кадәр: катлаулы рельеф шартларында - 100 метр;

яссы рельефта-50 метр;

суүткәргеч, канализация һәм җылылык белән тәэмин итү челтәрләренә кадәр (аерылышучылардан тыш) - 15 метр;

башка җир асты инженерлык челтәрләренә кадәр-5 метр.

Реконструкция шартларында инженерлык челтәрләренә кадәр күрсәтелгән араларны киметергәргә мөмкин, ләкин ким булмаска тиеш:

су суырткыч челтәрләргә кадәр-5 метр, су күтәрмәүчеләр - 2 метр.

Шул ук вакытта, мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү бүлеген эшләүне һәм аның нигезендә эшләр башкарганда, мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү буенча махсус чаралар үткәрүне тәэмин итәргә кирәк.

6.12.17. Ачыкланган мәдәни мирас объектларына карата реестрга кертү турындагы мәсьәләне хәл иткәнче, реестрга кертелгән мәдәни мирас объектларына карата да шундый ук чаралар карала.

6.12.18. Россиянең тарихи җирлекләренең рәсми расланган исемлегенә керүче Тарихи җирлекләрдә шәһәрне формалаштыручы барлык тарихи кыйммәтле объектлар: планировка, төзелеш,

композиция, табигый ландшафт, археология катламы, төрле шәһәр киңлекләре (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән) арасындагы чагыштырма, күләмле-пространство структурасы, фрагментар һәм руинирланган шәһәр төзелеше мирасы, масштабы, күләме, структурасы, стиле, материалы, төсе, декоратив элементлары белән берләшкән биналар һәм корылмаларның формасы һәм йөзе дәүләт саклавына тиеш., табигый һәм булдырылган кеше белән чагыштыру, тарихи җирлекнең төрле функцияләре, үсеш процессында алынган, шулай ук башка кыйммәтле объектлар.

6.12.19. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше, хуҗалык һәм башка эшчәнлек мәдәни мирас объектларының һәм тарихи кыйммәтле шәһәр төзелеше объектлары сакланышын тәэмин итүне исәпкә алып һәм Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) турында» Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» Татарстан Республикасы Законы нигезендә аерым җайга салынырга тиеш.

6.12.20. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше эшчәнлеген аерым җайга салу мәдәни мирас объектларын саклау органнары һәм башкарма хакимият органнарының мәдәни мирас объектларын саклау буенча чаралар комплексын җайга салу өлкәсендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген җайга салу өлкәсендәге контрольлеге аша гамәлгә ашырыла.:

тарихи җирлек чикләрендә тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм археологик тикшеренүләр нигезендә тарихи-мәдәни терәк план төзү;

биналар һәм корылмаларның күләменә һәм пропорцияләренә, төзелеш материалларын куллануга, чәчәкләр чишелешенә, автостоянкалар, реклама, элмә такталар урнаштыруны тыюга яки чикләү һәм мәдәни мирас объектларының һәм тарихи мохитнең сакланышын тәэмин итүнең башка шартларына кагылышлы шәһәр төзелеше регламентларын эшләү.

Искәрмә:

Тарихи-мәдәни терәк планнардагы белешмәләр, шәһәр төзелеше эшчәнлеге объектлары буларак мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре турында Белешмәләр Дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына кертелергә тиеш.

6.12.21. Тарихи җирлекләр өчен эшләнелә торган территориаль планлаштыру документлары һәм мәдәни мирас объектлары территорияләре һәм аларның саклау зоналары чикләрендә билгеләнә торган шәһәр төзелеше регламентлары Россия Федерациясе Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә мәдәни мирас объектларын саклау федераль органы һәм Россия Федерациясе субъектының мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендә вәкаләтле башкарма хакимият органы белән Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә мәҗбүри килештерелергә тиеш.

6.13. Аеруча кыйммәтле җирләр

6.13.1. Аеруча кыйммәтле җирләрнең категорияләре һәм билгеләнеше Россия Федерациясе Җир кодексының 100 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.13.2. Аеруча кыйммәтле җирләрдә аларның максатчан билгеләнешенә туры килми торган теләсә нинди эшчәнлек тыела.

6.14. Инженерлык-экологик эзләнүләр

6.14.1. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны, шулай ук проект документларын әзерләгәндә, капиталь төзелеш объектларын төзегәндә, реконструкцияләгәндә инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару зарур.

6.14.2. Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр комплекслы инженерлык эзләнүләренең мөстәкыйль төре булып тора һәм халык тормышының оптималь шартларын саклау, тискәре экологик һәм тискәре нәтиҗәләрен булдырмау, минимальләштерү яки бетерү максатында әйләнә-тирә мохитнең хәзерге торышын бәяләү һәм антропоген йөкләнеш йогынтысында мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау өчен башкарыла.

6.14.3. Инженерлык-экологик эзләнүләр үткәрү Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 47 статьясы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 19 гыйнварындагы 20 номерлы карары белән, капиталь төзелеш объектларының проект документларын әзерләү, төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонты өчен инженерлык эзләнүләре төрләре исемлеген һәм инженерлык эзләнүләрен үтәү турындагы нигезләмәне раслый.

Инженерлык - экологик тикшеренүләрне оештыру һәм үткәрү тәртибенә карата гомуми нигезләмәләр һәм таләпләр СНиПның 8 бүлегендә билгеләнгән 11 -02-96 "төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре". Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр үткәрүнең төп кагыйдәләре һәм тәкъдим

ителә торган процедуралары «төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр»11-102-97 СП 11-102-97 белән регламентлана.

6.14.4. Инженерлык-экология эзләнүләрен тәэмин итәргә тиеш:

территориянең табигый һәм техноген шартларын, аны хуҗалык итү һәм социаль өлкәне комплексы өйрәнү;

табигый тирәлекнең аерым компонентларының һәм тулаем экосистемаларның хәзерге экологик торышын, аларның техноген йогынтыларга тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

объектны төзегәндә, эксплуатацияләгәндә һәм бетергәндә табигый (табигый - техник) системаларның мөмкин булган үзгәрешләренең фаразын эшләү;

экологик куркыныч һәм хәвеф-хәтәрне бәяләү;

инженер-хуҗалык эшчәнлегенең зарарлы һәм кирәкмәгән экологик нәтиҗәләрен булдырмау буенча тәкъдимнәр эшләү һәм экологик хәлне саклау, торгызу һәм савыктыру буенча табигатьне саклау һәм компенсация чараларын нигезләү;

җирле халыкның социаль-икътисади, тарихи, мәдәни, этник һәм башка мәнфәгатьләрен саклау буенча чаралар эшләү;

проект алды һәм проект эшләре этапларына җавап бирүче локаль экологик мониторинг оештыру һәм үткәрү буенча рекомендацияләр һәм (яки) программалар эшләү.

6.14.5. Инженерлык-экологик эзләнүләр түбәндәге документация төрләре өчен проектлаштыруның билгеләнгән тәртибе нигезендә башкарыла:

территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документлар;

проект документлары - төзелеш проектлары, предприятиеләр, биналар һәм корылмаларның эш документлары.

Искәрмә: территориаль планлаштыру документларында (муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру схемаларында, җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарында) территорияләрнең тотрыклы үсешен, экологик иминлекне, халыкның сәламәтлеген саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану мәсьәләләре «әйләнә-тирә мохитне саклау»бүлегендә карала.

6.14.6. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр максаты булып территорияләрнең тотрыклы үсешен, халыкның экологик куркынычсызлыгын, шәһәр төзелеше һәм башка проект карарларының оптимальлеген тәэмин итү тора.

6.14.7. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр үз эченә алырга тиеш:

территориянең (торак, җитештерү, рекреацион зоналарда) экологик торышын бәяләү, шул исәптән атмосфера һавасы, туфрак, грунт, җир асты һәм өслек су объектлары, транспорт чаралары, җитештерү һәм куллану калдыклары, аеруча саклаулы табигать территорияләре булу-булмауга бәя бирү.;

бәяләү физик йогынты (тавыш та керми, вибрации, электр һәм Магнит кырлары, ионизирующих нурланышлар нче табигый һәм техногенных чыганаклардан);

аның структур оешмасы буенча билгеләнгән карарларны гамәлгә ашырганда территориянең функциональ әһәмиятенә һәм экологик шартларына мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау;

әйләнә-тирәлекне саклау һәм экологик мониторинг чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр һәм рекомендацияләр.

Искәрмә: Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыклар министрлыгы белән килештерелгән шәһәр округлары һәм җирлекләрнең расланган генераль планнары булганда, аерым территориаль зоналарны төзү һәм Генераль планда каралган аерым биналарны төзү проектлары буенча проект документларын нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр үткәрелми.

6.14.8. Башкарылган инженер-экологик эзләнүләр материаллары «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегенең территорияне планлаштыру һәм төзү проектларын эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.9. Капиталь төзелеш объектларының проект документларын нигезләү, реконструкцияләү өчен инженер-экологик эзләнүләрнең бурычлары булып тора:

объектны эксплуатацияләүнең нормаль режимын, шулай ук залп һәм аварияле ташлауларны һәм пычраткыч матдәләр ташлауны исәпкә алып, объектның сайлап алынган вариантында проект

документациясен экологик нигезләү өчен кирәкле һәм җитәрлек материаллар алу;

территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру һәм төзү документларын әзерләгәндә алынган әйләнә-тирә мохит торышы буенча материалларны һәм мәгълүматларны ачыклау, йогынты зонасы чикләрен аныклау.

6.14.10. Инженерлык-экологик эзләнүләр материаллары эш проектының «әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар исемлеге» бүлеген эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.11. Инженерлык-экологик эзләнүләр нигезләү өчен проект документларын үз эченә алырга тиеш:

объектны төзи башлаганчы әйләнә-тирә мохит компонентларының торышын бәяләү, пычрану фон характеристикасы;

экосистемаларның торышын, аларның йогынтысына тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

фаразланган йогынтыларга сизгер булган табигый шартларның төп компонентлары буенча тәэсир итү зонасы чикләрен аныклау;

объектны төзегәндә һәм эксплуатацияләгәндә корылманың йогынтысы зонасында әйләнә - тирә мохитне үзгәртүне фаразлау өчен кирәкле Параметрларны алу;

табигатьне саклау чараларын оештыру, шулай ук әйләнә-тирә мохитне торгызу һәм савыктыру чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр;

объектны төзү, эксплуатацияләү һәм бетерү чорында локаль һәм махсус экологик мониторинг программасына тәкъдимнәр.

6.14.12. Инженер-экологик тикшеренүләр составында аерым эш төрләрен һәм тикшеренүләрне билгеләү һәм кирәклеге, аларның үзара алышыну шартлары, проектлана торган биналарның һәм корылмаларның төренә, характерына һәм җаваплылыгына, табигый-техноген хәл үзенчәлекләренә, территориянең экологик өйрәнелешенә һәм проект эшләренең стадиясенә бәйле рәвештә билгеләнә.

Инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару өчен кирәкле объектлар исемлеге әлеге бүлеккә кушымтада күрсәтелгән һәм дәүләт экспертизасына тиешле барлык объектларны үз эченә ала.

7.Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау

7.1. Гомуми таләпләр

7.1.1. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау Татарстан Республикасы территориясен һәм халкын табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыкканда куркынычлардан, шулай ук хәрби гамәлләр алып барганда яисә бу гамәлләр нәтиҗәсендә саклануны тәэмин итүгә юнәлдерелгән чаралар җыелмасыннан гыйбарәт.

7.1.2. Гражданнар оборонасы чаралары «Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.3. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау чаралары «халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында» 1998 елның 21 декабрендәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан, ГОСТ Р 22.07-95 таләпләрен исәпкә алып эшләнә.

7.1.4. Авыл җирлегенең генераль планын, шул исәптән гражданнар оборонасы буенча группага ия булган территорияләрне, шулай ук төзелгән территорияне, төзелгән территорияне тәэмин итү өчен билгеләнгән инженерлык, социаль һәм коммуналь-көнкүреш инфраструктурасы объектларын реконструкцияләүне исәпкә алып, СНиП 22-02-2003, СНиП II таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк-7-81*- СНиП 2.01.51-90, СНиП II-11-77, СНиП 21-01-97*, СНиП 2.01.02-85*, ППБ 01-03, СП 11-112-2001, СП 11-107-98, халыкка хәбәр итү системасы турында Нигезләмәләр, Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигать бәла-казалары нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 2006 елның 25 июнендәге 422/90/376 номерлы һәм 12.09.2006 елдагы 8232 номерлы уртак боерыклары, «гидротехник корылмаларның иминлеге турында» 1997 елның 21

июлендәге 117-ФЗ номерлы Федераль закон, әлеге нормативларның 7.3 һәм 7.4 бүлекләре нигезендә расланган.

7.2. Инженерлык әзерләү һәм территорияне саклау

7.2.1. Гомуми таләпләр

7.2.1.1. Шәһәр төзелеше карарларын кабул итү инженер-геологик хәл һәм гамәлдәге экзодинамик процессларны җентекләп анализлау нәтиҗәләренә нигезләнергә тиеш. Соңгы карарны, инженерлык әзерлеге буенча чараларның комплекслы бәясен, конструктив карарлар һәм эксплуатация чыгымнарын, шулай ук кабул ителгән вариантның иминлеген исәпкә алып, техник-икътисади чагыштыру вариантларыннан соң кабул итәргә кирәк.

Нигез грунтларының исәп - хисап гидрогеологик режимын үтәүне тәэмин итәргә, шулай ук табигый шартларны теләмәүгә һәм үзләштерелә торган территорияне бозуга китерүче эрозия һәм башка физик-геологик процессларның үсешен булдырмаска кирәк.

7.2.1.2. Территорияләрне планлаштырганда һәм төзегәндә гамәлдәге норматив документлар (СНиП 22-01-95, СНиП 11-02-96, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.15 - 85 һ.б.) һәм Россия территориясен куркыныч процесслардан инженерлык яклавының гомуми схемасы нигезендә табигый риск факторларыннан инженерлык ягыннан яклауны күздә тотарга кирәк.

Инженерлык әзерлеге буенча чараларны инженер-геологик шартларның үзгәрүен фаразлауны, территорияне куллану һәм планлаштыруны исәпкә алып башкарырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан әзерләү төзелеш алып барылырга тиешле территорияләрне шәһәр төзелеше ягыннан үзләштерү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

Инженерлык әзерләү һәм яклау төзелешләрнең, инженерлык инфраструктурасы системасының, ландшафтлы һәм су объектларының, шулай ук яшел массивларның рациональ эшләве өчен уңай шартлар тудыру максатыннан үткәрелә.

7.2.1.3. Инженерлык ягыннан яклау зарурлыгы Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше Кодексының Татарстан Республикасы территориясен үстерү өлешендә нигезләмәләре нигезендә билгеләнә:

яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган территорияләр өчен - территориаль планлаштыру документлары проектларында, планлаштыру һәм техник карарларның вариантын исәпкә алып, территорияне планлаштыру буенча документлар проектларында, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен киметүдә;;

төзелгән территорияләр өчен-гамәлдәге планлаштыру карарларын һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен исәпкә алып, объектны төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлауны гамәлгә ашыру өчен проект документларында катнашу. Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге булган участокларда, деградацияләнгән утырту грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз кысыла торган грунтларга туры килә торган участокларда урнашкан.

Махсус грунтларда урнашкан территорияләрне планлаштыру һәм төзүне СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.1.4. Инженерлык яклавын проектлаганда тәэмин итәргә (күздә тотарга) кирәк:

саклана торган территорияләргә, биналарга һәм корылмаларга тискәре йогынты ясауның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенә кадәр киметү, бетерү яки киметү мөмкин булган куркыныч процессларны булдырмау;

эшләрне гамәлдәге геологик процессларның яңа һәм (яки) интенсификациясенә китерми торган ысуллар белән җитештерү;

тыюлык зоналарын, ландшафтларны, тарихи объектларны саклау һ. б.; инженерлык саклау корылмаларын тиешле архитектура белән бизәү; әйләнә - тирә мохитне саклау чаралары белән яраштыру; кирәкле очракларда-яклана торган территорияләрнең һәм объектларның торышын һәм төзелеш һәм эксплуатация чорында инженерлык саклау корылмаларының эшен системалы күзәтү (мониторинг).

7.2.1.5. Куркыныч геологик процесслардан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Корылмаларны төзегәндә һәм инженерлык яклау чараларын гамәлгә ашырганда бозылган территорияләрне рекультивацияләүне һәм төзекләндерүне ГОСТ 17.5.3.04-83 * һәм ГОСТ 17.5.3.05-84 таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.2. Су басудан саклау өчен Корылмалар һәм чаралар

7.2.2.1. Инженерлык ягыннан су басудан саклау кирәк булганда, төзелеш, милли файдалану таләпләренә, әйләнә - тирә мохитне эксплуатацияләү, саклау үзенчәлекләренә һәм/яки су басуның тискәре йогынтыларын бетерүгә бәйле рәвештә, территорияләрне һәм аерым объектларны су басудан булдырмауны тәэмин итә торган чаралар комплексын күздә тотарга кирәк.

7.2.2.2. Яклау нче су басу тиеш кертергә:

язгы-көзге чорда, су ташу вакытында халыкны ташу белән бәйле куркыныч күренешләрдән саклау;

биналарны, корылмаларны, нигез грунтларын локаль яклау һәм төзелгән территорияне тулаем яклау;

табигый ландшафтларны яклау, аеруча фәнни яки мәдәни кыйммәткә ия булган табигый системаларны саклау, су бүлү;

дренаж суларын утильләштерүгә (чистартуга); җир асты һәм өслек сулары режимына, су бүлү коммуникацияләрендәге чыгымнарга (агымнарга) һәм басымнарга, нигезләргә, биналарга һәм корылмаларга деформация ясауга, шулай ук инженерлык саклау корылмаларына мониторинг системасы.

7.2.2.3. Су басудан саклау тәэмин ителергә тиеш:

төзелгән территорияләрнең, җитештерү-техник, коммуникацион, транспорт объектларының һәм аларның аерым корылмаларының өзлексез һәм ышанычлы эшләве һәм үсеше;

норматив санитар-гигиеник шартлар;

норматив санитар-гигиена, социаль һәм рекреацион шартлар яклангн территорияләр.

7.2.2.4. Су басу характерына бәйле рәвештә (локаль - аерым биналар, корылмалар һәм участоклар; мәйданчык) локаль һәм/яки территориаль инженерлык саклау системалары проектлана.

Локаль инженерлык яклау системасы аерым биналарны һәм корылмаларны яклауга юнәлдерелергә тиеш. Ул үз эченә ала дренажа, противофильтрационные завесы һәм экраны.

Территориаль система төзелгән территорияне (участокларны) гомуми яклауны тәэмин итәргә, эшкәртү дренажларын, фильтрационнарны үз эченә алырга тиеш

өслек агынтысын оештыру белән территорияне вертикаль планлаштыру, ачык сулыкларны һәм табигый дренировкалауның башка элементларын чистарту, яңгыр канализациясе, су объектлары режимын көйләү, микроклимат, агролесомелиорация һәм башка шартларны яхшырту.

Яңгыр канализациясе территориаль системаның элементы булып торырга һәм инженерлык яклауның гомуми системасы составында яисә аерым проектланырга тиеш.

7.2.2.5. Су басудан инженерлык яклавы системасы аерым участокларның һәм объектларның барлык локаль системаларын берләштерә торган территориаль бердәм булып тора. Шул ук вакытта ул муниципаль районнарны территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнары, шулай ук территорияне планлаштыру буенча документлар белән үзара бәйләнештә булырга тиеш.

7.2.2.6. Су басудан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.2.7. Грунт суларының югары торышы булган территорияләрдә, сазлыклы участокларда капиталь төзелеш зонасында ябык дренажлар урнаштыру юлы белән грунт сулары дәрәҗәсе кимүне күздә тотарга кирәк.

Азкатлы төзелешләр территориясендә, шулай ук гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрдә, спорт яссылык корылмалары территорияләрендә ачык киптерү челтәрен проектларга рөхсәт ителә.

7.2.2.8. Төзелергә тиешле торф ятмаларында, грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюе белән беррәттән, өске минераль грунт белән ташлауны да күздә тотарга кирәк, ә тиешле нигезләнгәндә, юып алу рөхсәт ителә. Минераль грунтлар белән йөкләнеш катламының калынлыгы торф утырмасын һәм территорияне өске агымны урнаштыру өчен кирәкле читләтүне исәпкә алып билгеләнә.

7.2.2.9. Территорияне су басудан инженерлык ягыннан яклауны гамәлгә ашырганда яклана торган территориянең һәм янәшәдәге акваториянең рекреацион потенциалын киметү рөхсәт ителми.

Су астында калган сулыкларның һәм сулыкларның яр буе территорияләрен рекреация өчен куллануны табигатьтән файдалануның башка төрләре һәм су хуҗалыгы комплекслары булдыру

белән беррәттән карарга кирәк.

7.2.3. Су басудан саклау өчен корылмалар һәм чаралар

7.2.3.1. Яр буе участокларында урнашкан торак пунктларның территорияләре язгы ташу сулары белән су басудан, җил белән су басудан, грунт сулары белән су басу, юдырту (юдыру) яки җимерелү белән якланырга тиеш. Сөрелгән территориянең бровкасы тамгасын, җил куышы вакытында дулкынның биеклеген исәпкә алып, югары суларның исәп-хисап горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап дәрәҗәсенә карап Ишкәкле дамбаны арттыруны корылмаларның классына карап, СНиП 2.06.15-85 һәм СНиП 33-01-2003 нигезендә билгеләргә кирәк.

Югары суларның исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен кабатлау билгесе кабул итәргә кирәк: 100 елга бер тапкыр - торак һәм иҗтимагый биналар төзелгән яки төзелергә тиешле территорияләр өчен; 10 елга бер тапкыр - яссылык спорт корылмалары территорияләре өчен.

7.2.3.2. Су басудан инженерлык яклавының төп чаралары сыйфатында каралырга тиеш:

су объектлары ягыннан территорияләрне җимерү;

ясалма арттыру рельефы территориясендә кадәр неопопопаемых планировочных;

су басу, вакытлыча су басу территорияләре һәм түбән бозылган җирләрдән ташландык һәм дренаж суларын агызып чыгару, җайга салу, бүлеп бирү;

инженерлык яклау корылмалары, шул исәптән җимерелү дамбалары, дренажлар, дренаж һәм су агызу челтәрләре һәм башкалар.

Инженерлык яклавының өстәмә чаралары буларак, табигый системаларның һәм аларның компонентларының табигый үзлекләрен кулланырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан яклау проекты составына язгы ташуларны һәм яңгыр ташкыннарын үткәрүне күздә тоткан оештыру-техник чараларны кертергә кирәк.

7.2.3.3.Үзләштерелә торган территорияләрне инженерлык ягыннан яклау территориаль һәм локаль корылмаларның һәм чараларның бердәм системасын булдыруны күздә тотарга тиеш.

7.2.3.4. Су басудан инженерлык яклавын төзегәндә, су белән тәэмин итүне һәм су белән тәэмин итүне, сәнәгать һәм коммуналь объектларны эксплуатацияләүне яхшырту максатларында, шулай ук энергетика, транспорт, рекреация һәм табигатьне саклау максатларында, корылмаларны һәм инженерлык саклау системаларын бер үк вакытта куллану мөмкинлеген һәм максатчанлыгын билгеләргә кирәк.

7.2.3.5. СНиП 22-02-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләре нигезендә су басудан саклау корылмалары һәм чаралары проектлана.

7.2.3.6.

7.2.4. Яр саклау корылмалары һәм чаралар

7.2.4.1. Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен 85 нче таблицада китерелгән корылмалардан һәм чаралардан файдаланалар.

85 нче таблица

Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан саклау өчен корылмалар һәм чаралар

Корылма төре һәм чаралар	**Корылманы һәм чараларны билгеләү, аларны куллану шартлары**
Дулкыннан саклау	

Озын яр: Монолит һәм префабрикацияләнгән бетоннан һәм тимер-бетоннан, таш, рәтләр, өемнәрдән ясалган дулкынландыргыч профильнең яр буйларын саклап калу. Яр буйлары: монолит һәм җыелма бетон, тимер-бетон, таш, ряжей, свайдан торган волноотбой профильле яр буе диварлары.	I һәм II класслы биналарны һәм корылмаларны, автомобиль һәм тимер юлларны, кыйммәтле җир биләмәләрен саклау өчен сусаклагычларда, күлләрдә һәм елгаларда
Шпунт диварлары тимер-бетон һәм металл	Нигездә, елгаларда һәм сусаклагычларда
Терас нигезен ныгыту белән баскычлы төзәтмәләр	15 ° тан текә булган сусаклагычларда
Массив дулкыннар	Сусаклагычларда су тотрыклы булганда
Кагылыш: Бетон, асфальт-бетон, асфальттан монолит капламалар	Сулыкларда, елгаларда, тигез җир корылмаларында аларның статистик тотрыклылыгы җитәрлек булганда
Җыелма плиталардан капламалар	Дулкыннарда 2,5 метрга кадәр
Таш белән тулган сыгылмалы түшәмнәрдән һәм челтәр блоклардан ябулар	Сусаклагычларда, елгаларда, җир корылмалары утырмаларында (сөзәк ярулар һәм биек булмаган дулкыннарда - 0,5 - 0,6 метрдан кимрәк)
Синтетик материаллардан һәм икенчел чималдан ябулар	Шул ук
Дулкынландыргыч	
Яр буе(каты сызгырулы үтеп керә торган дулкынландыргыч камералар белән корылмалар)	Сусаклагычларда
Сөзәклек: таштан ташлама	Резервуарларда, елгаларда, ял итү урыннары булмаган җир эшләнмәләрендә
Формалы блоклардан сөзәклек ясау	Рекреация булмаганда сусаклагычларда
Ясалма буш пляжлар	Йомшак тау белән сусаклагычларда (10 ° тан ким) яр буендагы чокырларның хәрәкәте һәм тотрыклы су дәрәҗәсе.
Пляж тотып торучылар	
Яр буенда: бетоннан, бетон блоклардан, таштан ясалган су асты мәҗлесләре	Пляжны куркынычсызландыру өчен аз дулкынлы сусаклагычларда

Корылма төре һәм чаралар	Корылманы һәм чараларны билгеләү һәм аларны куллану шартлары
Локаль участокларда инертлы материаллар (таш банкетлар, комлы кушылмалар һ.б.)	Сусаклагычларда сөзәк яр буйларында
Аркылы(молалар, шпоралар (гравитацион, өемнәр һ.б.))	Табигый һәм ясалма пляжларны төзегәндә һәм төзегәндә сулыкларда, елгаларда
Махсус	
Табигый җир формаларына охшаган структуралар	Яр буйларын көйләү өчен сусаклагычларда
Чокыр запасларын күчерү (яр буйларына күчү, су асты карьерларын куллану һ.б.)	Чокыр балансын көйләү өчен сусаклагычларда
Агымюнәлтергеч: таш ташламаларыннан агымюнәлтергеч дамбалар	Елгаларда елга ярларын саклау һәм ярларны юдырудан ерак китү өчен
Грунттан торган агымюнәлтергеч дамбалар	Агым күчәреннән тайпылу өчен аз агым тизлеге булган елгаларда
Агымюнәлтергеч массив шпоралар, яки ярым плотиналар	Шул ук
Тау битен ныгыту (тау туфрагын ясалма урнаштыру)	Сусаклагычларларда, елгаларда, дулкын биеклеге 0,5 метрга кадәр булган җир эшкәртмәләрендә

7.2.4.2. Яр саклау корылмаларының һәм аларның комплексларының төрен сайлап алуны ярның якланган участогының билгеләнешенә һәм режимына карап, кирәкле очракларда судночылык, урман пославы, судан файдалану таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.4.3. Яр саклау корылмалары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.5. Коррупциягә каршы чаралар

7.2.5.1. Карстка каршы чараларны геологик төзелештә эреләә торган тау токымнары (известняклар, доломитлар, акбур, карбонат цементы булган тышлау грунтлары, гипслар, ангидритлар, таш тоз) булган һәм өслектә карст күренешләре булган территорияләрдә (бүрәнәләр, котловиналар, карст-эрозион чокырлар һ.б.) һәм (яки) грунт массивы тирәнлегендә (грунтларны эретү, куышлыклар, мәгарәләр һ. б.) карст күренешләрен күздә тотарга кирәк. һ. б.).

7.2.5.2. Биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау өчен карстан түбәндәге чаралар кулланыла: аларны яраштыру:

планлаштыру;

су саклау һәм профильтрацион; геотехник (нигезләрне ныгыту);

конструктив (аерым яки геотехник комплекс белән);

технологик (технологик җиһазларның һәм коммуникацияләрнең ышанычлылыгын арттыру, аларны кабатлау, аларның үтүләрен контрольдә тоту, авария хәлендәге участокларны вакытында өзү мөмкинлеген тәэмин итү һ. б.);

эксплуатация (грунт торышы, биналар һәм корылмаларның деформацияләре мониторингы).

Картка каршы чаралар ачыкланган һәм фаразланган карст күренешләренең характерына, барлыкка килгән токымның төренә, аларның яту шартларына һәм проектлана торган якланыла торган территорияләрне һәм корылмаларны саклау үзенчәлекләре белән билгеләнә торган таләпләргә бәйле рәвештә сайларга кирәк.

7.2.5.3. Коррупциягә каршы чаралар:

активлашуны булдырмау, ә кирәк булганда карст һәм карст-сувффозион процессларның активлыгын киметергә кирәк;

грунт катламнарының карст һәм карст-суффозион деформацияләрен кирәкле дәрәҗәдә төшереп калдырырга яки киметергә;

карст куышлыкларыннан җир асты бүлмәләренә һәм тау эшләнмәләренә су арттырылган фильтрацияне һәм өзелүне булдырмау;

территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны карст күренешләре вакытында нормаль эксплуатацияләү мөмкинлеген тәэмин итү.

7.2.5.4. Планлаштыру чаралары ябылган территорияләрне рациональ куллануны һәм картларга каршы яклауга киткән чыгымнарны оптимальләштерүне тәэмин итәргә тиеш. Алар әлеге районның үсеш перспективасын һәм картларга каршы яклауның карст үсеше шартларына йогынтысын исәпкә алырга тиеш.

Планлаштыру чаралары составына керә:

функциональ зоналарны махсус урнаштыру, планировка структурасын эшләгәндә магистраль урамнарны һәм челтәрләрне трассировкалау, карстокуркынычлы участокларны карап чыгу һәм аларга яшел үсентеләр урнаштыру мөмкин булган кадәр мөмкин булган;

территорияләрне төзелешнең техноген йогынтысыннан инженерлык яклавын эшләү;

биналарның һәм корылмаларның I - II категория участокларыннан читтә, шулай ук уңышсызлыклар барлыкка килү ешлыгы аз булган участоклардан читтә, әмма аларның уртача диаметрлары 20 метрдан артык булган (А тотрыклылыгы категориясе) урнашкан.

7.2.5.5. Су саклау һәм профильтрациягә каршы көрәш чаралары биналар һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү чорында гидрогеологик шартларның техноген үзгәрешләре йогынтысында аның белән бәйле суффозион һәм уңышсыз күренешләрне булдырмау өчен тәэмин итә.:

өске, сәнәгать һәм хуҗалык-көнкүреш суларын грунтта инфильтрацияләүне максималь дәрәҗәдә киметү, шул исәптән сәнәгать һәм хуҗалык-көнкүреш суларын агызуга каршы көрәш;

җир асты суларының дәрәҗәләрен күтәрүне (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), дәрәҗәләрнең кискен тирбәнлекләрен, ярык-карст һәм югарыга чыга торган су горизонтларында су хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук гидрогеологик шартларның башка техноген үзгәрешләрен булдырмау;

җир өслеген җентекләп вертикаль планлаштыру һәм төзелә торган участоклардан читкә су белән ышанычлы яңгыр канализациясен урнаштыру;

төзелеш чорында казаннарда һәм мәйданчыкларда өске суларның җыелуына юл куймау, гидроизоляция, су үткәрү коммуникацияләрен һәм азык-төлек үткәргечләрен урнаштыру, котлованнар пазасы салу буенча эшләрнең сыйфатын катгый контрольдә тоту.

7.2.5.6. Су саклагычларның, җир асты су алу җайланмаларының һәм башка су төшерү һәм терәк гидротехник корылмаларның һәм корылмаларның төзелгән һәм төзелә торган территорияләргә йогынтысын чикләргә кирәк.

7.2.5.7.Сусаклагычларны, сулыкларны, каналларны, шлам саклау системаларын, су белән тәэмин итү һәм канализация системаларын, дренажларны, котлованнарны һәм башка корылмаларны проектлаганда карстның гидрологик һәм гидрогеологик үзенчәлекләре исәпкә алынырга тиеш. Кирәк булганда, фильтрациягә каршы завеслар һәм экраннар, гидротехник корылмаларның һәм җайланмаларның эш режимын җайга салу һ. б. кулланыла.

7.2.5.8. Геотехник чараларга түбәндәгеләр керә:

җир өслегендә, котлованнарда һәм тау эшкәртмәләрендә табылган карст куышлыкларын һәм ярыкларны тампонирлау;

беркетелгән токымнарны һәм (яки) чыккан грунтларны цементацион эретмәләр инъекциясе яки башка ысуллар белән беркетү;

фундаментларның ышанычлы законсыз яки беркетелгән грунтларга таянуы.

7.2.5.9.Техник чараларны кулланып, карст һәм карст-суффозион деформацияләр барлыкка килү мөмкинлеге тулысынча юкка чыгарылмаган, шулай ук техник мөмкин булмаган яки аларны куллануның максатка ярашсызлыгы булган очракта корылманың фундаментын һәм конструкцияләрен, карст деформацияләрен исәпкә алып, исәпкә алына торган конструктив чаралар каралырга тиеш.

7.2.5.10. Картка каршы чаралар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырыла.

7.2.6. Грунтларның салкын булуыннан яклау өчен чаралар

7.2.6.1. Грунтларның салкын (криоген) катламыннан инженерлык яклавы җиңел азкатлы биналар һәм корылмалар, линия корылмалары һәм коммуникацияләр (труба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре, юллар, элемтә линияләре һ.б.) өчен кирәк.

7.2.6.2. Янгынга каршы чаралар түбәндәге төрләргә бүленә:

инженер-мелиорация (җылылык белән мелиорация һәм гидромелиорация); конструктив;

физик-химик (катнашу, грунт гидрофобизациясе һ. б.);

катнаш.

Җылылык мелиорация чаралары фундаментны җылылык изоляцияләү, фундамент янында җир асты коммуникацияләренең тышкы периметры буенча фундамент салу күздә тотыла.

Гидромелиоратив чаралар грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюен, сезонлы туң катламы чикләрендә грунтларны киптерүне һәм грунтларны атмосфера һәм җитештерү сулары белән туенудан саклауны, ачык һәм ябык дренаж системаларын куллануны күздә тота.

Конструктив каршы чаралар пучин куркынычлы грунтларда фундамент һәм корылмалар конструкцияләре эшенең нәтиҗәлелеген күтәрүне күздә тота һәм корылманың фундаментын һәм җир өлешен бәйләмәле грунтларның тигезсез деформацияләренә җайлаштыру өчен нигез чыгаручы көчләрне киметү өчен билгеләнә.

Физик-химик каршы чаралар грунтны бәйләүче һәм стабильләштерүче матдәләр белән махсус эшкәртүне күздә тота.

7.2.6.3. Кирәк булганда кулланыла торган чараларның ышанычлылыгын һәм нәтиҗәлелеген тәэмин итү өчен мониторингны күздә тотарга кирәк. Дымлылыкка, грунтның туңу режимына, корылмаларның кышкы һәм кыш азагында тузуына һәм деформацияләнүенә күзәтүләр үткәрергә кирәк. Күзәтүләрнең составын һәм режимын инженер-геокриологик шартларның катлаулылыгына, кулланыла торган фундамент типларына һәм үзләштерелә торган территориядә салкын боту процессларының потенциаль куркынычына бәйле рәвештә билгелиләр.

7.2.6.4. СНиП 22-02-2003, СНиП 33-01-2003 һәм СНиП 2.06.15-85 таләпләренә туры китереп, грунтларның салкын болытыннан саклану чараларын проектларга кирәк.

Юл өслеге конструкциясенең салкын болытыннан саклану өчен чаралар 2-2001 МОДН таләпләрен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

7.2.7. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау буенча Корылмалар һәм чаралар

7.2.7.1. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар проектлаганда каралырга тиеш:

планлаштыру чаралары;

биналарны һәм корылмаларны саклау буенча конструктив чаралар;

тигезсез явым-төшемне киметүче һәм биналарның һәм корылмаларның креналарын төрле ысулларны кулланып бетерүче чаралар;

җир өслегендәге деформацияне киметә торган тау эшләре тәртибен күздә тоткан тау саклау чаралары;

төзелеш мәйданчыкларының нигездәге деформацияләрнең тигезсезлеген киметә торган инженер әзерлеге;

утырту грунталары белән катлаулы территорияләрдә су саклау чаралары; нигезнең тигезсез

үзгәрешләре барлыкка килгән чорда тышкы һәм эчке инженерлык челтәрләрен, лифтларны һәм башка инженер һәм технологик җиһазларны нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итә торган чаралар;;

Җир өслегенең, шулай ук биналар һәм корылмаларның деформацияләренә инструменталь күзәтү, кирәк булганда, төзелеш чорында да.

7.2.7.2. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау корылмалары һәм чараларын СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

7.2.7.3. Файдалы казылма ятмаларын планлаштыру һәм төзегәндә җир асты байлыклары турындагы закон таләпләрен үтәргә кирәк. Файдалы казылма ятмалары мәйданнарын җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәте белән төзү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җир асты байлыкларыннан файдалы казылмаларны чыгару мөмкинлеген тәэмин итүче чаралар каралырга һәм гамәлгә ашырылырга тиеш.

7.2.7.4. Төзелеш өчен, беренче чиратта, территорияләрне кулланырга кирәк:

сәнәгый булмаган файдалы казылмалар ята;

файдалы казылма җир өслеген үзгәртеп кору процессы тәмамланды;

эшкәртү проектлана торган объектларны амортизацияләү вакыты тәмамланганнан соң көтелә.

Файдалы казылмаларның сәнәгать запаслары булган территорияләр төзү өчен билгеләнгән төзелешнең максатчанлыгы биналарны һәм корылмаларны урнаштыруның мөмкин булган вариантларының чагыштырма икътисади нәтиҗәлелеге исәп-хисаплары белән расланырга тиеш.

7.2.7.5. Территорияне планлаштыру буенча документацияне эшләгәндә аның составына төп сызымнар масштабында башкарылган тау геологик чикләүләр схемаларын кертергә кирәк. Схемаларда төзелеш шартлары буенча территорияләр категорияләре күрсәтелергә тиеш: торак районнар һәм микрорайоннар төзү өчен яраклы, чикләнгән яраклы, яраксыз, вакытлыча яраксыз.

Территорияләрне категорияләргә бүлүне СНиП 2.01.09-91 кушымтасына туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.7.6. Фараз буенча, уңышсызлыклар барлыкка килергә мөмкин булган эшкәртелә торган территорияләрдә, шулай ук артык барлыкка килергә мөмкин булган участокларда биналар һәм корылмаларны проектлау рөхсәт ителми.

Фараз буенча I һәм 1к төркемнәре буенча иң чик күрсәткечләрдән артып киткән Җир өслеге реформалары көтелә торган территорияләрдә (1 һәм 2 СНиП 2.01.09-91 таблицалары), биналарны һәм корылмаларны проектлау махсус оешма бәяләмәсе һәм тиешле техник-икътисадый нигезләү булганда гына рөхсәт ителергә мөмкин.

7.2.7.7. Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге булган участокларда, деградацияләнгән утырту грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз кысыла торган грунтларга туры килә торган участокларда урнашкан.

7.2.7.8. Җир рельефында текә катламнар рәвешендә төзелә торган территорияне планлаштыру терраслар белән башкарыла.

7.2.7.9. Юеш технологик процесслы биналар һәм корылмалар төзелә торган территориянең киметелгән өлешләрендә урнашырга тиеш. Җир асты сулары дәрәҗәсе югары булган участокларда, шулай ук агынтылык түшәүче катламлы участокларда күрсәтелгән биналар һәм корылмалар СНиП 2.01.09-91 таләпләре нигезендә урнашырга тиеш.

7.2.8. Ишелүгә каршы корылмалар һәм чаралар

7.2.8.1. Инженерлык яклавын тулы процесслардан проектлаштырганда, бу процессларны булдырмауга һәм тотрыклыландыруга юнәлдерелгән түбәндәге чараларны һәм корылмаларны куллануның максатка ярашлыгын карарга кирәк:

аның тотрыклылыгын арттыру максатларында рельефны үзгәртү - тиешле тизлек бирү һәм склонны терраслау, тотрыксыз грунтларны бетерү яки алыштыру, каты призма (контрбанкет) калкулыгының аскы өлешендә өеп чыгару (контрбанкет);

территорияне вертикаль планлаштыру һәм өске су бүлү системасын урнаштыру ярдәмендә өске сулар агымын җайга салу-өске суларның тоткарлыксыз агынтысын тәэмин итү, җир асты кишәрлекләрендә суларны агызуны булдырмау һәм яр буе территориясеннән су ташламасына эләгү;

су грунт һәм эрозия процессларына йогынты ясамый - текә сулыкларда грунтны бәйләүче материаллар белән, горизонталь һәм башка өслекләрдә-асфальтобетоннан һәм битумоминераль катнашмалардан каплау рөхсәт ителә;

җир асты сулары дәрәҗәсенең ясалма кимүе;

агролесомелиорация (үсемлек катламын торгызу) - күпьеллык үләннәр чәчү, агачлар һәм куаклар утырту, күпьеллык үләннәр һәм берновка чәчү белән бергә;

грунтларны ныгыту: армияләү-җимереклекләрдән саклау, чүп-чар һәм төякләр барлыкка килү өчен; цементация, смолизация, силикатлаштыру, грунтларны электрохимик һәм термик беркетү - йомшак һәм ярыкланган грунтларда;

тулы процессларны булдырмау өчен махсус корылмалар урнаштыру-терәк диварлар, свай конструкцияләре һәм баганалар, диварларны, контрфорсларны, опоясказарны (нык билбауларны)саклаучы анкер ныгытмалары.;

башка чаралар (җылылык саклау җайланмалары һәм капламалар ярдәмендә Җылылык процессларын җайга салу, туңдыру һәм сөртү процессларының зарарлы йогынтысыннан саклау, сак зоналарын билгеләү һ.б.).

7.2.8.2. Әгәр 7.2.8.1 пунктчасында күрсәтелгән чаралар һәм корылмаларны куллану оползнялар барлыкка килү мөмкинлеген тулысынча юкка чыгармый, шулай ук техник яклану мөмкин булмаганда яисә актив яклануның максатка ярашсызлыгы очрагында пассив яклау чараларын күздә тотарга кирәк:

саклана торган корылмаларны аларны туңдыруга җайлаштыру; башка чаралар.

7.2.8.3. Корылган территорияләрдән, юллардан һәм мәйданнардан (яклнаган зонадан тыш) куркыныч зонада салынган сулардан коры һәм яңгыр суларын махсус нигезләнгәндә генә ташлау рөхсәт ителә.

Куркыныч зонада чистарту корылмаларын урнаштыру рөхсәт ителми.

Дренаж суларыннан су чыгаруны ачык сулыкларга һәм елгаларга, шулай ук агынты суларны чистарту таләпләрен үтәп, эрозиягә каршы җайланмалар һәм авыруларга каршы чаралар һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерүнең башка төрләрен мәҗбүри гамәлгә ашырганда, тальвегларга кертергә кирәк.

7.2.8.4. Сулыкларның һәм сулыкларның ярларындагы ярларга каршы корылмаларны һәм чараларны проектлаганда Яр саклау корылмаларына өстәмә таләпләр үтәргә кирәк.

7.2.8.5. Саклау чараларын һәм корылмаларны һәм аларның комплексларын сайлаганда, склонның мөмкин булган деформацияләре төрләрен (кабымлык), яклана торган объектларның җаваплылык дәрәҗәсен, аларның конструктив һәм эксплуатацион үзенчәлекләрен исәпкә алырга кирәк.

7.2.8.6. Сазлыкка каршы корылмалар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.3. Янгын куркынычсызлыгы

7.3.1. Янгынга каршы таләпләрне 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» Федераль законның 15 бүлеге таләпләре, шулай ук Россия Федерациясе законнарында һәм норматив-техник документларында бәян ителгән һәм күрсәтелгән Федераль закон таләпләренә каршы килми торган янгын куркынычсызлыгы буенча башка таләпләр нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.2. Җирлек территорияләрен планлаштыру һәм төзү, янгын куркынычсызлыгы таләпләрен исәпкә алып, җирлекләрнең генераль планы нигезендә башкарылырга тиеш. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләренең янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын үткәрүгә кагылышлы нигезләмәләрне тасвирлау һәм нигезләү материалларга авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары территорияләрен планлаштыру проектларын нигезләү буенча аңлатма язмаларына керергә тиеш.

7.3.3. Норматив документларда янгын куркынычсызлыгы таләпләре булмаганда яки аның янгын куркынычсызлыгының тиешле дәрәҗәсенә ирешү өчен, янгын куркынычсызлыгы буенча норматив документларда каралган карарлардан аермалы техник карарлар кулланыла икән, «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре нигезендә, саклану объектының янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү спецификасын чагылдыручы һәм инженерлык өчен кирәкле комплекс булган техник шартлар эшләнергә тиеш.- техник һәм оештыру чаралары. Махсус техник

шартлар эшләү һәм килештерү Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 01.04.2008 ел, № 36 боерыгы белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7.3.4. Торак, иҗтимагый һәм административ биналар, биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмаларының корылмалары арасында янгынга каршы араны, янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсенә һәм аларның конструктив янгын куркынычы классына карап, 86 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

86 нчы таблица

Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы ераклык, янгын куркынычы классына һәм янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсенә карап

Бинаның ут чыдамлыгы дәрәҗәсе	**Конструктив янгын куркынычы классы**	**Янгынга каршы тору өчен минималь дистанцияләр һәм биналарның конструктив янгын куркынычы классы, корылмалар һәм биналар, метрлар**		
		I, II, III C0	**II, III, IV C1**	**IV, V C2, C3**
I, II, III	CO	6	8	10
II, III, IV	C1	8	10	12
IV, V	C2, C3	10	12	15

7.3.5. Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасындагы янгын дистанцияләре тышкы диварлар яки биналар, корылмалар һәм корылмалар арасындагы ераклык дип билгеләнә. Биналар структуралары, корылмалар һәм яну материалларыннан ясалган корылмалар 1 метрдан артык булганда, бу структуралар арасы ерак булырга тиеш.

7.3.6. Бина, корылмалар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы араны, тәрәзә уемнарыннан башка түбә һәм янмый торган материаллардан тыш, IV һәм V дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы класслары биналарыннан тыш, 20 процентка киметергә рөхсәт ителә.

Биналар, корылмалар һәм I һәм II дәрәҗә янгын куркынычы классындагы янгынга каршы араны киметергә рөхсәт ителә.

7.3.7. Янгынга каршы тору материалларыннан ясалган ике катлы биналар, корылмалар һәм янгынга каршы ераклыкны 20 процентка арттырырга кирәк.

7.3.8. Биналар, корылмалар һәм I һәм II дәрәҗәдәге янгынга каршы ераклыкны, башка бина, корылма һәм корылма каршында урнашкан корылмалар һәм корылмалардан тыш, янгынга каршы 1 нче типтагы корылмалардан тыш, 3,5 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә.

7.3.9. Бер-ике фатирлы торак йорт һәм хуҗалык корылмаларыннан (сарайлар, гаражлар, мунча) йорт яны җир кишәрлегеннән торак йортларга һәм күрше йорт яны җир участокларында хуҗалык корылмаларына кадәр янгынга каршы ераклыкны таблица нигезендә кабул итәргә кирәк. Күрсәтелгән типтагы биналар арасында янгынга каршы араны, бер-берсенә мөрәҗәгать иткән биналарның тәрәзәләре юк, янмый торган материаллардан эшләнгән яки ут белән тәэмин ителгән, ә түбә һәм карнизлар янмый торган материаллардан эшләнгән очракта, 6 метрга кадәр киметү рөхсәт ителә.

7.3.10. Торак, җәмәгать һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы класслары) I һәм II дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классларыннан, җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга кадәр (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр) 9 метрдан да ким булмаска тиеш (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр, с2, С3 - 15 метр), III дәрәҗә янгын куркынычы-12 метр, IV һәм V дәрәҗә ут төрткеченә кадәр - 15 метр. Торак, иҗтимагый һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы классларыннан) IV һәм V дәрәҗә янгын

куркынычсызлыгы классларыннан җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына) кадәр аралар 18 метр тәшкил итәргә тиеш. Күрсәтелгән биналарның III дәрәҗәдәге ут сыйдырышлыгы өчен алар арасындагы ераклык 12 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.11. Вакытлы корылмалар, лареклар, киосклар, ясалма һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру 87 таблицада билгеләнгән таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

7.3.12. Савытларны саклау өчен мәйданчыклар киртәләргә ия булырга һәм биналардан, корылмалардан һәм корылмалардан кимендә 15 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

7.3.13. Янгынга каршы ераклык, балалар мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре биналарыннан тыш, REI 150дән дә ким булмаган саңгыр стеналары, биналар, корылмалар һәм I - III дәрәҗә корылмалар арасында (Ф1, 1, Ф4.1 функциональ янгын куркынычы классларыннан тыш) һәм автомобильләрнең пассив йөреше булган күп катлы гаражлар арасында нормалашмый.

7.3.14. Шәһәр торак пунктлары төзелеше чикләреннән урман массивларына кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш, ә шәһәр һәм бер, ике катлы индивидуаль төзелеш чикләреннән алып урман массивларына кадәр-15 метрдан да ким булмаска тиеш.

Янгын деполары һәм тышкы янгын сүүткәргече булмаган җирлекләрдә янгын сүндерү депослары булмаган биналардан күрше урман массивларына кадәр ераклыкны 50 процентка арттырырга кирәк.

7.3.15. Юллар һәм җәяүлеләр юлларын проектлаганда янгын сүндерү машиналарының торак һәм җәмәгать биналарына, шул исәптән встроенно-янкорма биналарына, янгын автолестникаларыннан яки автоподъемниклардан теләсә кайсы фатирга яки бинага керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

Бина диварына кадәр ераклык, кагыйдә буларак, биналар өчен 10 катка кадәр 5-8 метр һәм 10 каттан артык биналар өчен 8-10 метр кабул итәргә кирәк. Бу зонада киртәләр, һава электр линияләре урнаштыру һәм агач утырту рөхсәт ителми.

Керү юллары булмаган биналарның фасадлары буенда, каты өслекле юллар Урынына, янгын сүндерү машиналарының өслегенә яки грунтка рөхсәт ителгән йөкләнешен исәпкә алып, киңлеге 6 метр булган полосаларны күздә тотарга рөхсәт ителә.

7.3.16. Сәнәгать куркынычсызлыгы турында декларация эшләү мәҗбүри булган янгын куркынычы булган матдәләр һәм материаллар җитештерелә, кулланыла, эшкәртелә, саклана, транспортлана, юкка чыгарыла торган куркыныч җитештерү объектлары (алга таба - шартлау куркынычы булган объектлар) авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары читләрендә урнашырга тиеш, ә бу мөмкин булмаса максатка ярашлы булмаса, шартлату объекты территориясеннән читтә урнашкан кешеләрне, биналарны һәм корылмаларны янгын һәм (яки) шартлау факторларының йогынтысыннан саклау буенча чаралар эшләнергә тиеш. Территорияләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар урнашкан бүтән җитештерү объектлары шартлату һәм янгын куркынычы буенча территорияләрдә дә, шулай ук авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары чикләрендә дә урнашырга мөмкин. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш

"Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент». Шартлау куркынычы булган объектларны Җирлекләр һәм шәһәр округлары чикләрендә урнаштырганда куркыныч факторларның күрше саклау объектларына, климат һәм географик үзенчәлекләргә, җирлек рельефына, елгалар агымы юнәлешенә һәм җилнең өстенлекле юнәлешенә йогынтысы мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән Ф1 - Ф4 функциональ куркынычлык класслары биналарына кадәр, белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының, гомуми белем бирү оешмаларының, медицина оешмаларының һәм ял оешмаларының җир участокларыннан 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.17. Сыекландырылган табигый газлар комплекслары торак пунктлардан ерак читтә урнашырга тиеш. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынсынучы сыеклыклар складлары торак пунктларның торак зонасыннан читтә, торак районнарга карата җилнең өстенлекле юнәлешеннән чыгып урнашырга тиеш.

7.3.18. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынсынучы сыеклыклар складлары корылмалары күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар

территорияләре белән чагыштырганда түбән дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә урнашырга тиеш. Күрсәтелгән складларны күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар территорияләренең тамгалары белән чагыштырганда югарырак дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә, алардан 300 метрдан артык ераклыкта урнаштыру рөхсәт ителә. 100 метрдан 300 метрга кадәр ераклыкта урнашкан складларда торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрнең тимер юллары территориясендә сыеклык таралуны булдырмый торган чаралар (шул исәптән икенче җимерелү, авария сыешлыклары, бүлеп бирелгән каналлар, траншеялар) каралырга тиеш.

7.3.19. Торак төзелешләр, иҗтимагый-эшлекле зоналар һәм җирлекләрнең һәм шәһәр округларының рекреацион билгеләнешендәге зоналары чикләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар булмаган җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән торак биналарга, мәгариф һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарына, гомуми белем бирү оешмалары, медицина оешмалары һәм ял учреждениеләренә кадәр ераклык «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә билгеләнә.

7.3.20. Кешеләргә һәм торак биналарга янгын һәм шартлау куркыныч факторларының куркыныч факторларын бетерү мөмкин булмаган очракта, егәрлекне киметүне, оешмаларны яисә аерым производство оешмаларын яңадан профильләштерүне яки оешманы торак төзелешеннән читкә күчерүне күздә тотарга кирәк.

7.3.21. Биналар, корылмалар арасындагы янгынга каршы ераклык күрше биналарга, корылмаларга янгынның таралуын тәэмин итәргә тиеш. 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 4, 5 һәм 6 нчы таблицаларында күрсәтелгән янгынга каршы араны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 5 һәм 6 нчы кушымталарының 1, 2, 3, 5 һәм 6 нчы таблицаларында «янгын куркынычсызлыгы турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123 - ФЗ Федераль законның 37 статьясында каралган янгынга каршы киртәләрне кулланганда саклану объектларына (торак, җәмәгать биналарыннан, балалар һәм спорт мәйданчыкларыннан тыш) кадәр киметү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече күрсәтелгән Федераль законның 93 статьясында билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш.

7.3.22. Янгынга каршы ераклыклар янгынның таралуын тәэмин итәргә тиеш:

1) урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмаларыннан алып биналар һәм корылмаларга кадәр:

а) урманчылыклар (Урман-парклар) территорияләреннән читтә; б) урманчылыклар (Урман-парклар)территорияләрендә;

7.3.23. Россия Федерациясе милли куркынычсызлыгы өчен кискен мөһим булган объектлардан урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмалары чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык, әгәр Россия Федерациясе законнарында башкача билгеләнмәгән булса, 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.24. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендә урнашкан А, Б һәм В категорияләре биналары һәм корылмаларыннан янгын куркынычсызлыгы һәм янгын куркынычсызлыгы буенча, алар белән чиктәш саклану объектларына кадәр янгынга каршы ераклыкны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.25. 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыкны скобкаларда гомуми сыйдырышлыгы 50 000 куб метрдан артык булган II категория складлары өчен кабул итәргә кирәк. 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән аралар әлеге нормативларга карата билгеләнә:

1) биналар һәм корылмалар арасында-тышкы диварлар һәм биналар һәм корылмаларның конструкцияләре арасындагы ераклык;

2) җайланмаларны йөкләүдән һәм бушатудан - тимер юл трассасының күчәреннән йөкләү һәм чыгару белән;

3) автомобиль цистерналарының атланмай җайланмалары өчен, насослар өчен, насослар өчен - әлеге мәйданчыклар чикләреннән-ачык һәм өслекле мәйданчыклар);

4) технологик эстакадалардан һәм труба үткәргечләрдән - ерак торбаүткәргечтән -;

5)Факель җайланмаларыннан-факел кәүсәсеннән.

7.3.26. Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан торфның ачык яткан участокларына кадәр янгынга каршы ераклыкны ике тапкырга киметергә

рөхсәт ителә

№ 10 кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан, калынлыгы 0,5 метрдан да ким булмаган җир катламының торфка күмелү шарты белән, нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан араның яртысы чикләрендә әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан бер тапкыр.

7.3.27. Нефть һәм нефть продуктларын саклау складларыннан катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урманчылыкларының (урман паркларының) урман утыртмалары чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкыр киметергә рөхсәт ителә. Шул ук вакытта урманчылыкларның (урман-паркларның) урман утыртмалары чикләре буенда нефть һәм нефть продуктлары складлары белән 5 метрдан да ким булмаган җир өсте катламы яисә җир сөрелгән полосасы каралырга тиеш.

7.3.28. Нефть һәм нефть продуктларының резервуар паркларын урнаштырганда, күрше торак пунктларның, гомуми челтәрнең резервуар паркыннан 200 метрга кадәр ераклыкта урнашкан оешмаларының һәм тимер юлларының билгеләре белән чагыштырганда, югарырак тамгалары булган мәйданчыкларда, шулай ук елга ярларының су киселешеннән 200 һәм аннан да кимрәк метр ераклыкта нефть һәм нефть продуктлары складларын урнаштырганда (максималь дәрәҗәдә) су киметүне күздә тотарга кирәк- резервуарларны авария вакытында торак пунктлар, оешмалар территорияләрендә, гомуми челтәрдәге тимер юлларда яки сулыкта нефть һәм нефть продуктлары чыгару мөмкинлеген булдырмый торган өстәмә чаралар. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләре 2 метр биеклектән ким булмаган янмый торган материаллардан киртәләр белән әйләндереп алынырга тиеш.

7.3.29. Торак йортлардан һәм җәмәгать биналарыннан алып, гомуми сыйдырышлыгы 2000 куб. метр булган нефть һәм нефть продуктлары складларына кадәр, котельныйларда, дизель электростанцияләрендә һәм торак һәм җәмәгать биналарына һәм корылмаларга хезмәт күрсәтүче башка энергия объектларында янгынга каршы аралар әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 7 нче таблицасында китерелгән арадан да ким булмаска тиеш.

7.3.30. Нефть һәм нефть продуктлары складларының категорияләре әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 8 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

7.3.31. Торак пунктлар территорияләрендә ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен резервуарларның (кан тамырларының) диварларыннан, ягулык һәм (яки) аның парлары мөрәҗәгать иткән җир өсте җиһазларыннан, ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен җир асты резервуарларының сулыш арматурасыннан, ягулык-тарату колонкасының корпусларыннан һәм сыекландырылган углеводород газлары яки сыек табигый газның өләшү колонкаларыннан, автоцистерналар һәм технологик коелар өчен мәйданчыклар чикләреннән, чистарту корылмаларының технологик җиһазларыннан, ягулык-тарату колонкалары корпусыннан һәм сыекландырылган углеводород газы колонкаларыннан, автоцистерналарыннан һәм, транспорт чараларын кую өчен мәйданчыклар чикләреннән һәм ягулык яки аның парлары булган АЗС биналары һәм корылмаларының тышкы диварларыннан һәм конструкцияләреннән тыш, ягулык салынган яки аның парлары булган җиһазлар белән:

1) мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмалары, интернат тибындагы гомуми белем бирү оешмалары, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре, бер фатирлы торак биналарның җир кишәрлекләре чикләренә кадәр;;

2) тәрәзә яки ишекләргә кадәр (торак һәм иҗтимагый биналар өчен).

7.3.32. Мотор ягулыгы АЗСларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар кушымтаның 2 нче таблицасында билгеләнгән таләпләргә туры килергә тиеш

№ 10. Торак пунктлар территорияләрендә урнашкан АЗСларның җир өсте резервуарларының гомуми сыйдырышлыгы 40 куб. метрдан артмаска тиеш.

7.3.33. АЗСлардан катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урманчылыкларының (урман паркларының) урман утыртмалары чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкыр киметергә рөхсәт ителә. Шул ук вакытта АЗСлардан урман утыртмалары (урман парклары) чикләре буйларында 5 метрдан да ким булмаган җир өсте катламы үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган материаллардан яки сөрелгән җир полосасы каралырга тиеш.

7.3.34. Авыл хуҗалыгы культуралары утыртмалары янында АЗСлар урнаштырганда, утыртулар янындагы АЗСлар читләре буенда үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган

материаллардан яисә 5 метрдан да ким булмаган сөрелгән җир полосасы булырга тиеш.

7.3.35. Сыек ягулыкны саклау өчен АЗС резервуарларыннан мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмалары, интернат тибындагы белем бирү оешмалары, стационар типтагы дәвалау учреждениеләре җир кишәрлекләре чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.36. Биналар һәм корылмалар, шулай ук оешмалар һәм торак пунктлар территорияләре янгыннарны сүндерү өчен янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганакларына ия булырга тиеш.

7.3.37. Янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары сыйфатында табигый һәм ясалма сулыклар, шулай ук эчке һәм тышкы суүткәргечләр (шул исәптән эчә торган, хуҗалык-эчәргә яраклы, хуҗалык һәм янгынга каршы) кулланылырга мөмкин.

7.3.38. Ясалма сулыкларны урнаштыру, табигый сулыкларны куллану һәм янгынга каршы су үткәргеч җайланмалары, шулай ук аларның параметрлары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә

"Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент».

7.3.39. Янгын сүндерү максатларында файдаланыла торган елгаларга һәм сулыкларга 12*12 метрдан да ким булмаган мәйданчыклар белән су алу өчен подъездлар урнаштырырга кирәк.

7.3.40. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрендә янгын сагы бүлекчәләрен урнаштыру беренче бүлекчәнең шәһәр җирлекләрендә һәм шәһәр округларында чакыру урынына килү вакыты 10 минуттан, авыл җирлекләрендә 20 минуттан артмаска тиешлегеннән чыгып билгеләнә.

7.3.41. Янгын сүндерү автомобильләре саны Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлыгының Янгынга каршы дәүләт хезмәтенең Баш идарәсе тарафыннан расланган «янгын саклау объектларын проектлау нормалары» НПБ 101-95 буенча кабул ителә.

7.4. Шәһәр төзелешен проектлаганда гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү

7.4.1. Гражданнар оборонасы һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү буенча инженер-техник чаралар түбәндәге очракларда каралырга тиеш::

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы таләпләренә туры китереп, Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасын әзерләү;

Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль планлаштыру документларын әзерләү (муниципаль районнарның территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр округларының, җирлекләрнең генераль планнары);

территорияне планлаштыру буенча документлар (территорияләрне планлаштыру проектлары, ызанлау проектлары, җир кишәрлекләренең шәһәр төзелеше планнары проектларын)эшләү;

төзелешне (техник - икътисадый нигезләү, техник-икътисадый исәп-хисапларны) нигезли торган материалларны, шулай ук Капиталь төзелеш объектларын төзүгә һәм реконструкцияләүгә проект документларын эшләү. зарарлы агынтылар һәм ташлаулар.

7.4.2. Җирлекнең генераль планын әзерләгәндә, планлаштырылган һәм торак районнарның халык саны, проектлаштырганда, шуны исәпкә алырга кирәк

СНиП 2.01.51-90 таләпләренә туры килергә тиеш (4 нче таблица);

торак районнар һәм микрорайоннар (кварталлар) халкының максималь тыгызлыгы, кеше/гектар, проектлаганда СНиП 2.01.51-90 (5 нче таблица)таләпләренә туры килергә тиеш.;

торак пунктның торак зоналарын төзегәндә биналарның катламы 10 каттан артмаска тиеш.

7.4.3. Территорияләрне планлаштыру буенча документлар әзерләгәндә, шулай ук төзелгән территорияләрне үстергәндә, хәзерге заман зарарлану чараларының һәм аларның икенчел зарарлаучы факторларның мөмкин булган йогынтысы буенча территорияне зоналаштыруны, шулай ук мөмкин булган аварияләрнең, катастрофаларның һәм табигый бәла-казаларның характерын һәм масштабларын, башка торак пунктлардан, шулай ук махсус әһәмияттәге объектларның характерын һәм масштабларын исәпкә алып, «сары линияләр» планы эшләнә.

«Сары сызык»дән алып төзелешкә кадәр аермалар төрле катлы биналардан өемнәр таралу мөмкинлеген исәпкә алып, «гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»СНиП 2.01.51-90 кушымтасы таләпләре нигезендә билгеләнә.

Магистраль урамнарның ике ягы буенча урнашкан биналар арасындагы ераклык аларның мөмкин булган зоналары һәм «сары линияләр " чикләрендәге юлларның яртысы тигез күләмдә

кабул ителә.

«Сары сызык» чикләрендәге юлның яртысыннан да ким булмаган өлешен кабул итәргә кирәк.

7.4.4. Шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнарын, территорияләрне планлаштыру буенча документларны әзерләгәндә яшел үсентеләр (парклар, бакчалар, бульварлар) һәм корылмалардан ирекле территорияләр (сулыклар, спорт мәйданчыклары һ.б.) селитеб территориясен янгынга каршы өзекләр белән тәэмин итүче бердәм системага тоташтырырга кирәк, ул бина һәм корылмалар I, II, III, IIIa дәрәҗәле ут чыдамлыгы булган биналар һәм корылмалар белән идарә иткән вакытта 2,25 кв. километрдан да ким булмаган мәйдандагы участокларга янгынга каршы- IIIб, IV, IVa, V дәрәҗәле ут чыдамлыгы.

7.4.5. Яшел үсентеләр һәм төзелештән буш торган территорияләр системасы, шулай ук магистраль урамнар челтәре торак пункт җиңелгән очракта, халыкның урманнар яки яшел үсентеләр белән шөгыльләнүче зоналарга ирекле чыгуын тәэмин итәргә тиеш.

7.4.6. Торак пунктларның магистраль урамнары, транспортның торак һәм җитештерү зоналарыннан кимендә ике юнәлеш буенча чыгу мөмкинлеген исәпкә алып, проектланырга тиеш.

7.4.7. Автобуслар, йөк һәм җиңел автомобильләр өчен тукталышлар, урып-җыю машиналарының җитештерү-ремонт базалары, троллейбус деполары һәм трамвай паркларын күбесенчә торак пунктлар читләрендә проектларга кирәк.

Проектлаганда янгын сүндерү деполары биналарының автостоянка урыннары төп янгын сүндерү машиналары резервының 100 процентын урнаштыруны тәэмин итәргә тиеш.

7.4.8. Йортлар һәм ял базалары, шифаханәләр, спорт һәм яшьләр лагерьлары ел әйләнәсе һәм кыска вакытлы эшчәнлек алып бара, сәнәгать предприятиеләренең ярдәмче хуҗалыклары, шулай ук бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә проектланырга тиеш.

Күрсәтелгән хуҗалыклар, учреждениеләр, бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре челтәрен үстерү, аларны торак пунктлардан эвакуацияләнә торган халыкны урнаштыру һәм дәвалау учреждениеләрен җәелдерү өчен, аларны сугыш вакытында куллануны исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Эвакуацияләнә торган халыкны торак белән тәэмин итү бер кешегә гомуми мәйданы 2,5 кв.километр исәбеннән гамәлгә ашырыла.

7.4.9. Яңа проектлана һәм реконструкцияләнә торган су белән тәэмин итү системалары, җирлекнең торак пунктларын яки берничә торак пунктын, шулай ук аеруча мөһим объектлар ике бәйсез су белән тәэмин итү чыганакларына нигезләнергә тиеш, аларның берсе җир асты чыганагында булырга тиеш.

7.4.10. Баш корылмаларның суммар егәрлеген проектлаганда тыныч вакыт нормалары буенча исәп тотарга кирәк. Баш корылмаларның бер төркеме сафтан чыккан очракта, калган корылмаларның егәрлеге авария режимы буенча предприятиеләрнең җитештерү-техник ихтыяҗларына, шулай ук халык саны өчен тәүлегенә 31 литр нормасы буенча хуҗалык-эчәргә яраклы суга су белән тәэмин итәргә тиеш.

Халыкны эчәргә яраклы су белән гарантияле тәэмин итү өчен, барлык баш корылмалар сафтан чыккан яки су белән тәэмин итү чыганаклары зарарланган очракта, бер кешегә тәүлегенә кимендә 10 литр күләмендә эчәргә яраклы су запасы булдыру максатларында резервуарларны проектларга кирәк.

7.4.11. Торак пунктта һәм торак пунктлардан читтә урнашкан махсус әһәмияттәге объектларда берничә мөстәкыйль суүткәргеч (коммуналь һәм сәнәгать) проектлаганда, суны бер суүткәргечтән, санитар нормаларны һәм кагыйдәләрне үтәп, икенчесенә күчерү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

7.4.12. Янгын гидрантлары, шулай ук категорияле шәһәр яки категорияле шәһәр читендә урнашкан суүткәргечнең зыян күргән участокларын өзү өчен задвижкаларны биналар һәм корылмалар җимерелгәндә җимерелми торган территориядә урнаштырырга кирәк.

7.4.13. Халыкны һәм авыл хуҗалыгы хайваннарын су белән тәэмин итү өчен проектлана торган шахталар коелары һәм җир асты суларын алу өчен башка корылмалар аларга радиоактив явым-төшем һәм тамчы-сыек агулый торган матдәләр кертелүдән сакланырга тиеш.

Торак пунктларны һәм сәнәгать предприятиеләрен су белән тәэмин итү өчен булган барлык су алу скважиналары, шулай ук авыл хуҗалыгы җирләренә су сибү өчен, хуҗалык - эчәргә яраклы

суны күчмә тарага агызып бирергә мөмкинлек бирә торган җайланмаларга ия булырга тиеш, ә дебитлы скважиналар, моннан тыш, алардан янгын автомобильләре белән су алу җайланмаларына да ия булырга тиеш.

7.4.14. Торак пунктларны электр белән тәэмин итү системаларын проектлаганда аларны берничә бәйсез һәм территориаль таралган туклану чыганакларыннан электр белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк, аларның бер өлеше мөмкин булган җимерелешләр зонасыннан читтә урнашырга тиеш. Шул ук вакытта күрсәтелгән чыганаклар һәм аларның электр тапшыру линияләре бер-берсеннән аларны бер үк вакытта сафтан чыгару мөмкинлеген төшереп калдыручы ераклыкта булырга тиеш. Электр белән тәэмин итү системалары җимерелгән объектларны урап узганда электр энергиясе транзитын һава электр линияләре белән кыска ялганыш кору хисабына тәэмин итү мөмкинлеген исәпкә алырга тиеш.

7.4.15. Магистраль торбаүткәргечләрнең (газ үткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең) проектлана торган насос һәм компрессор станцияләренең (газүткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең, нефть үткәргечләрнең) электр белән тәэмин итү, кагыйдә буларак, мөмкин булган көчле җимерелү зоналарыннан читтә урнашкан электр белән тәэмин итү чыганакларыннан һәм электр станцияләреннән, кирәкле очракларда автоном резерв чыганакларын проектлаштырып башкарылырга тиеш.

7.4.16. ТЭЦ, подстанцияләр, бүлү җайланмалары һәм электр тапшыру линияләрен проектлауны СНиП 2.01.05-90 (5 бүлек) таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

8.Инженерлык эзләнүләренә таләпләр

8.1. Территориаль планлаштыру документларын, җирлекнең генераль планын, территорияне планлаштыру документларын, тиешле инженерлык эзләнүләрен башкармыйча гына әзерләү рөхсәт ителми. Инженерлык эзләнүләрен башкарганда СНиП 11-02-96 таләпләренә туры килергә кирәк.

8.2. Инженерлык эзләнүләре гамәлдәге законнар таләпләренә җавап бирүче затлар һәм оешмалар тарафыннан башкарылырга мөмкин.

8.3. Башкарылган инженерлык эзләнүләре материаллары, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очракларда, проект документларының һәм норматив-техник документларның таләпләренә туры килүен билгеләү өчен, дәүләт экспертизасын үткәрүгә җибәрелә.

8.4. Топографик төшерү һәм инженер - топография планнарын төзү инженерлык эзләнүләре фондындагы материалларны кулланып башкарылырга тиеш.

8.5. Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 13.11.2010 ел, № 492 боерыгы белән расланган җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарын эшләү буенча методик рекомендацияләр нигезендә төзелгән топографик планнарның элеккеге чоры һәм проект документациясен эшләү өчен яраклылык вакыты ике елдан артмаска тиеш. Башка очракларда территорияне тикшерергә һәм җирлектәге үзгәрешләр булган очракта, булган топографик Материалларны актуальләштерергә, соңыннан Материалларны инженерлык эзләнүләре фондына тапшырырга кирәк.

8.6. Шәһәр төзелеше документларын эшләү өчен инженер-геологик тикшеренүләрне шәһәр төзелеше документларының масштабына туры килә торган инженер - геологик төшерү детальлеге (масштабында) белән башкарырга кирәк.

8.7. Территорияне инженерлык ягыннан яклау кирәклеге, Татарстан Республикасы территориясендә ачыкланган куркыныч геологик процессларга карата СНиП 22-02-2003 нигезләмәләрен исәпкә алып, шәһәр төзелеше документларын эшләгәндә билгеләнә: болыннар, карсталар, су басу, ярларны эшкәртү, су басу, су басу.

8.8. Инженерлык яклавын проектлаганда инженерлык эзләнүләрен СП 11-102 - 97, СП 11-103-97, СП 11-104-97, СП 11-104-97, СП 11-105-97, СП 11-105-97 таләпләренә һәм төзелеш өчен грунт тикшеренүләре өлкәсендә дәүләт стандартлары таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк. Инженерлык эзләнүләре материалларының составы, эчтәлеге һәм детальлеге (масштабы) кирәкле график материалларның тиешле масштабы белән билгеләнә. Инженерлык эзләнүләре территориядә башкарылган эзләнү эшләренең барлык төрләрен үз эченә алган мәгълүматны гомумиләштерүгә нигезләнергә тиеш.

8.9. Эзләнүләр нәтиҗәсендә, табигый һәм техноген факторларны исәпкә алып, инженерлык - геологик, гидрологик һәм экологик шартларны исәпкә алып, исәп-хисап чорына үзгәреш

фаразлары, шулай ук геологик куркынычсызлык чикләре буенча территорияне территориаль бәяләү (районлаштыру) һәм инженерлык яклауның принципиаль юнәлешләрен сайлау буенча рекомендацияләр булырга тиеш.

Шәһәр төзелешен проектлау буенча
җирле нормативларга № 1 кушымта

НОРМАТИВ СЫЛТАМАЛАР

Федераль законнар

1. Россия Федерациясе Конституциясе;
2. Россия Федерациясенең шәһәр төзелеше кодексы;
3. Россия Федерациясе Җир кодексы;
4. Россия Федерациясе Торак кодексы;
5. Россия Федерациясе Су кодексы;
6. Россия Федерациясе Урман кодексы;
7. Россия Федерациясе Һава кодексы;
8. Россия Федерациясе эчке су транспорты кодексы;
9. «Җир асты байлыклары турында»1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;
10. «Россия Федерациясенең дәүләт чиге турында»1993 елның 1 апрелендәге 4730-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;
11. «Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында»1994 елның 21 декабрендәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон;
12. «Табигый дәвалау ресурслары, дәвалау-савыктыру урыннары һәм курортлары турында»1995 елның 23 февралендәге 26-ФЗ номерлы Федераль закон;
13. «Аеруча саклаулы табигать территорияләре турында»1995 елның 14 мартындагы 33-ФЗ номерлы Федераль закон;
14. «Хайваннар дөньясы турында»1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы Федераль закон;
15. «Өлкән яшьтәге гражданнарга һәм инвалидларга социаль хезмәт күрсәтү турында»1995 елның 2 августындагы 122-ФЗ номерлы Федераль закон;
16. «Россия Федерациясендә архитектура эшчәнлеге турында»1995 елның 17 ноябрендәге 169-ФЗ номерлы Федераль закон;
17. «Экологик экспертиза турында»1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль закон;
18. «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон;
19. «Юл хәрәкәте иминлеге турында»1995 елның 10 декабрендәге 196-ФЗ номерлы Федераль закон;
20. «Халыкның радиацион куркынычсызлыгы турында»1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы Федераль закон;
21. «Җирләү һәм җирләү эше турында»1996 елның 12 декабрендәге 8-ФЗ номерлы Федераль закон;
22. «Куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында»1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы Федераль закон;
23. «Географик объектлар исемнәре турында»1997 елның 18 декабрендәге 152-ФЗ номерлы Федераль закон;
24. «Гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре турында»1998 елның 15 апрелендәге 66-ФЗ номерлы Федераль закон;
25. «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында»1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон;
26. «Гражданнар оборонасы турында»1998 елның 12 декабрендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон;
27. «Халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында»1999 елның 30 мартындагы 52 - ФЗ номерлы Федераль закон;

28. «Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында»1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон;

29. «Атмосфера һавасын саклау турында»1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;

30. «Әйләнә-тирәлекне саклау турында»2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон;

31. «Табигый дәвалау ресурслары, дәвалау урыннары һәм курортлары турында»1995 елның 23 февралендәге 26-ФЗ номерлы Федераль закон;

32. «Россия Федерациясендә туризм эшчәнлеге нигезләре турында»1996 елның 24 ноябрендәге 132-ФЗ номерлы Федераль закон;

33. «Атмосфера һавасын саклау турында»1996 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;

34. «Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрнең уңдырышлылыгын тәэмин итүне дәүләт җайга салуы турында»1998 елның 16 июлендәге 101-ФЗ номерлы Федераль закон;

35. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) турында»2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон;

36. «Россия Федерациясендә тимер юл транспорты турында»2003 елның 10 гыйнварындагы 17-ФЗ номерлы Федераль закон;

37. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон;

38. «Җир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында»2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон;

39. «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында»2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон;

40. "Элемтә турында»2003 елның 7 июлендәге 126-ФЗ номерлы Федераль закон;

41. «Мәгариф турында»1992 елның 10 июлендәге 3266-1 номерлы Федераль закон;

42. «Югары һәм югары уку йортыннан соң һөнәри белем турында»1996 елның 22 августындагы 125-ФЗ номерлы Федераль закон;

43. «Техник җайга салу турында»2002 елның 27 декабрендәге 184-ФЗ номерлы Федераль закон;

44. «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон;

45. "Биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында Техник регламент»2009 елның 30 декабрендәге 384-ФЗ номерлы Федераль закон;

46. «Күчемсез мөлкәткә хокукларны һәм аның белән алыш-бирешләрне дәүләт теркәве турында»1997 елның 21 июлендәге 122-ФЗ номерлы Федераль закон;

47. «Ягулык-энергетика комплексы объектларының иминлеге турында»2011 елның 21 июлендәге 256-ФЗ номерлы Федераль закон.

Берләшкән Милләтләр Оешмасының һәм Россия Федерациясенең башка норматив актлары

1. БМО Генераль Ассамблеясенең 2006 елның 13 декабрендәге 61/106 номерлы резолюциясе белән кабул ителгән Инвалидлар хокуклары турында Конвенция;

2. «Инвалидлар өчен уңайлы яшәү мохитен формалаштыру чаралары турында»1992 елның 2 октябрендәге 1156 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;

3. «Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектлары турында»1992 елның 30 ноябрендәге 1487 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;

4. «Инвалидларның социаль инфраструктура объектларына һәм мәгълүматка тоткарлыксыз үтеп керүен тәэмин итү чаралары турында»1996 елның 7 декабрендәге 1449 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

5. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 17 февралендәге Карары

№ 135»Россия Федерациясе Кораллы Көчләре, башка гаскәрләр, хәрби формированиеләр һәм органнар арсеналлары, базалары һәм складлары каршындагы тыю зоналарын һәм тыю

зоналарын билгеләү турында Нигезләмәне раслау хакында";

6. «Газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләрен раслау турында»2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

7. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 30 декабрендәге карары

№ 794»гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү буенча бердәм дәүләт системасы турындагы нигезләмәне раслау хакында";

8. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 20 июнендәге карары

384»саклана торган объектлар зоналары чикләрен билгеләү һәм мондый зоналар өчен шәһәр төзелеше регламентларын Килештерү кагыйдәләрен раслау турында";

9. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне) саклау зоналары турындагы нигезләмәне раслау хакында»2008 елның 26 апрелендәге 315 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

10. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 24 октябрендәге карары

№ 754 " халыкның сәүдә объектлары мәйданы белән минималь тәэмин ителеш нормативларын билгеләү Кагыйдәләрен раслау турында»;

11. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 13 февралендәге Карары

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «капиталь төзелеш объектын инженер - техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыруның техник шартларын билгеләү һәм бирү кагыйдәләрен һәм капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыру кагыйдәләрен раслау турында»2007 ел, 8 нче июнь, 83 нче номерлы карары;

12. "Эчке су транспорты объектлары иминлеге турында техник регламентны раслау хакында»2010 елның 12 августындагы 623 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

13. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары

"Тимер юл хәрәкәте составының куркынычсызлыгы турында техник регламентны раслау хакында»;

14. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары

"Тимер юл транспорты инфраструктурасы иминлеге турында техник регламентны раслау хакында»;

15. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары

533 раслау Турында «техник регламент турында куркынычсызлык югары тизлекле тимер юл транспорты»;

16. «Янгынга каршы режим турында»Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 25 апрелендәге 390 номерлы карары;

17. Янау турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554-р номерлы күрсәтмәсе

тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яисә барлыкка килү турында;

18. «Стандартлаштыруның милли системасын үстерү концепциясе турында»2000 елның 28 февралендәге 266-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте боерыгы;

19. "2020 елга кадәр чорга Россия Федерациясенең озак сроклы социаль-икътисадый үсеше концепциясе турында»2008 елның 17 ноябрендәге 1662-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте күрсәтмәсе;

20. «Биналар һәм корылмаларның иминлеге турында Техник регламент " Федераль закон таләпләрен үтәү мәҗбүри нигездә тәэмин ителә торган Илкүләм стандартлар һәм кагыйдәләр җыелмасы (мондый стандартларның һәм кагыйдәләрнең бер өлеше) исемлеге турында»2010 елның 21 июнендәге 1047-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте боерыгы;

21. "Биналарны һәм корылмаларны проектлаганда, төзегәндә һәм реконструкцияләгәндә картлар һәм инвалидларның тормыш-көнкүрешен тәэмин итү буенча өстәмә чаралар турында»1994 елның 11 ноябрендәге 18-27/1-4403-15 номерлы Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы һәм Россия Федерациясе халыкны социаль яклау министрлыгының карары;

22. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының 2006 елның 25 июлендәге 422 номерлы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының 90 номерлы, Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 376 номерлы

боерыгы;

23. «Хуҗалык һәм башка эшчәнлекне экологик нигезләү буенча Инструкцияне раслау турында «1995 елның 29 декабрендәге 539 номерлы Россия Федерациясе Табигый байлыклар һәм экология министрлыгы боерыгы;

24. Россия Федерациясе Табигый байлыклар һәм экология министрлыгының «җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык тарафыннан алда торган төзелеш участогы астында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмәләр бирү һәм файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарын төзүне гамәлгә ашыруга рөхсәт бирү буенча дәүләт хезмәте күрсәтүнең административ регламентын раслау турында " 2010 елның 3 мартындагы 59 номерлы боерыгы җир асты корылмалары»;

25. "Капиталь төзелеш объектына проект документларын эшләү өчен махсус техник шартлар эшләү һәм килештерү тәртибе»Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 2008 елның 1 апрелендәге 36 номерлы боерыгы;

26. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турында Нигезләмәне раслау хакында»2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы;

27. "Торак пунктларны инженерлык яклавы корылмаларыннан файдалану кагыйдәләре.

Россия Федерациясенең дәүләт стандартлары (ГОСТ)

1. ГОСТ 17.0.01-76* «табигатьне саклау һәм табигый ресурслардан файдалануны яхшырту өлкәсендә стандартлар системасы. Төп нигезләмәләр»;

2. ГОСТ 17.1.04-80 «табигатьне саклау. Гидросфера. Судан файдалану максатлары буенча җир асты суларын классификацияләү»;

3. ГОСТ 17.1.3.06-82 «табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын саклауга гомуми таләпләр»;

4. ГОСТ 17.1.3.13-86 «табигатьне саклау. Гидросфера. Өслек суларын пычратудан саклауга гомуми таләпләр»;

5. ГОСТ 17.1.5.02-80 «табигатьне саклау. Гидросфера. Су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»;

6. ГОСТ 17.5.3.01-78 * " табигатьне саклау. Җир. Шәһәрләрнең яшел зоналары составы һәм күләме»;

7. ГОСТ 17.5.3.02-90 «табигатьне саклау. Җир. Дәүләт урман фонды җирләрендә тимер һәм автомобиль юллары буенда урманнарны саклау полосаларын бүлеп бирү нормалары»;

8. ГОСТ 17.53.03-80 «табигатьне саклау. Җир. Гидролесомелиорациягә гомуми таләпләр» ;

9. ГОСТ 17.5.3.04-83 * " табигатьне саклау. Җир. Җирләрне рекультивацияләүгә карата гомуми таләпләр»;

10. ГОСТ 17.6.3.01-78 * " табигатьне саклау. Флора. Урманнарны, шәһәрләрнең яшел зоналарын саклау һәм рациональ файдалану. Гомуми таләпләр»;

11. ГОСТ 9238-83 «колея 1520 (1524) мм тимер юлларның төзелмәләрен һәм хәрәкәт составын якынайту габаритлары»;

12. ГОСТ 9720-76 «колея 750 мм тимер юлларының төзелмәләрен һәм хәрәкәт составын якынайту габаритлары»;

13. ГОСТ 20444-85 «тавыш. Транспорт агымнары. Ысуллары үлчәү шумовой характеристикасы»;

14. ГОСТ 22283-88 «тавыш авиация. Торак төзелеше территориясендә тавыш бирүнең рөхсәт ителгән дәрәҗәләре һәм аны үлчәү методлары»;

15. ГОСТ 23337-78* «тавыш. Селитет территориясендә һәм торак һәм җәмәгать биналары биналарында тавышны үлчәү методлары»;

16. ГОСТ 2761-84* " үзәкләштерелгән хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү чыганаклары. Гигиена, техник таләпләр һәм сайлау кагыйдәләре»;

17. "Гадәттән тыш хәлләрдә иминлек. Мониторинг һәм фаразлау»;

18. ГОСТ 25772-83 «баскычлар, балконнар һәм түбәләр корыч коймалар. Гомуми техник шартлар»;

19. ГОСТ Р 50681-2010 " туристик хезмәтләр. Туристик хезмәтләрне проектлау»;

20. ГОСТ Р 52108-2003 «ресурсларны саклау. Калдыклар белән эш итү. Төп нигезләмәләр»;

21. "Халыкка социаль хезмәт күрсәтү. Социаль хезмәтләрнең сыйфаты. Гомуми нигезләмәләр»;

22. ГОСТ Р 52282-2004 «юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Светофорлар юл. Типы һәм төп параметрлары. Гомуми техник таләпләр. Сынаулар алымнары»;

23. ГОСТ Р 52289-2004* " юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, тамгаларын, светофорларны, юл коймаларын һәм юнәлешле җайланмаларны куллану кагыйдәләре»;

24. ГОСТ Р 52766-2007 «гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Төзекләндерү элементлары. Гомуми таләпләр»;

25. ГОСТ Р 54954-2012 " Ярашлылыкны бәяләү. Күчемсез милек объектларына экологик таләпләр».

Төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре (СНиП)

1. СНиП II-11-77* «гражданнар оборонасының саклау корылмалары»;
2. СНиП II-35-76* «Котельные җайланмалары»;
3. СНиП II-58-75 «җылылык электростанцияләре»;
4. СНиП II-89-80 «сәнәгать предприятиеләренең генераль планнары»;
5. СНиП III-10-75 «территорияне төзекләндерү»;
6. СНиП 1.05.03.-83 «комплекслы төзелешне исәпкә алып, торак төзелешендә эш нормалары»;
7. СНиП 21-01-97* " биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;
8. СНиП 2.01.05-85»куркынычлык буенча объектлар категорияләре";
9. СНиП 2.01.09-91»эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар";
10. СНиП 2.01.28-85 «агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары. Проектлау буенча төп нигезләмәләр»;
11. СНиП 2.01.51-90 «гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»;
12. СНиП 2.04.01-85* " эчке суүткәргеч һәм биналарны канализация»;
13. СНиП 2.04.02-84* «Су Белән Тәэмин Итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
14. СНиП 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;
15. СНиП 2.05.02-85* " автомобиль юллары»;
16. СНиП 2.05.03-84* «күперләр һәм торбалар»;
17. СНиП 2.05.06-85* " магистраль торбаүткәргечләр»;
18. СНиП 2.05.07-91* " сәнәгать транспорты»;
19. СНиП 2.05.09-90 " трамвай һәм троллейбус линияләре»;
20. СНиП 2.05.11-83 " колхозларда, совхозларда һәм башка авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында Хуҗалык эчендәге автомобиль юллары»;
21. СНиП 2.05.13-90"шәһәр һәм башка торак пунктлар территорияләрендә салына торган нефть продуктлары";
22. СНиП 2.06.04-82* " гидротехник корылмаларга (дулкынлы, бозлы һәм суднолардан) йөкләнеш һәм йогынты ясау»;
23. СНиП 2.06.05-84* «грунт материалларыннан плотиналар»;
24. СНиП 2.06.07-87»терәк диварлар, суднолар йөрү шлюзлары, Балык үткәрү һәм балык саклау корылмалары";
25. СНиП 2.06.15-85 «территорияне су басудан һәм су басудан инженерлык яклавы»;
26. СНиП 2.09.04-87* " административ һәм көнкүреш биналары»;
27. СНиП 2.10.02-84 «авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү өчен биналар һәм биналар»;
28. СНиП 2.10.03-84"терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек биналары һәм биналары»;
29. СНиП 2.10.05-85 «ашлык саклау һәм эшкәртү предприятиеләре, биналары һәм корылмалары»;
30. СНиП 2.11.03-93 «нефть һәм нефть продуктлары складлары. Янгынга каршы

нормалар»;

31. СНиП 11 -02-96 " төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре. Төп нигезләмәләр»;

32. СНиП 11 -04-2003 " шәһәр төзелеше документларын эшләү, килештерү, экспертиза һәм раслау тәртибе турында Инструкция»;

33. СНиП 21-01-97* " биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;

34. СНиП 21 -02-99* "автомобиль кую урыннары»;

35. СНиП 22-02-2003 " куркыныч геологик процесслардан территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау. Төп нигезләмәләр»;

36. СНиП 23-01-99* «Төзелеш климатологиясе»;

37. СНиП 23-02-2003 " биналарны җылылык белән саклау»;

38. СНиП 23-03-2003 " яклау нче тавыш та керми»;

39. СНиП 23-05-95* " табигый һәм ясалма яктырту»;

40. СНиП 30-02-97 «гражданнарның бакчачылык берләшмәләре территорияләрен, биналар һәм корылмалар планлаштыру һәм төзү»;

41. СНиП 31-01-2003 «күп фатирлы торак биналар»;

42. СНиП 31-02-2001 «бер фатирлы йортлар»;

43. СНиП 31-03-2001 «җитештерү биналары»;

44. СНиП 31-04-2001 " склад биналары»;

45. СНиП 31-05-2003 " административ билгеләнештәге иҗтимагый биналар»;

46. СНиП 31-06-2009 " иҗтимагый биналар һәм корылмалар»;

47. СНиП 32-01-95 " тимер юл колеялары 1 520 мм»;

48. СНиП 32-03-96 «Аэродромы»;

49. СНиП 32-04-97 «тимер юл һәм автомобиль юллары тоннельләре»;

50. СНиП 33-01-2003 «гидротехник корылмалар. Төп нигезләмәләр»;

51. СНиП 34-02-99 " Җир асты газ, нефть һәм аларны эшкәртү продуктлары саклау»;

52. СНиП 35-01-2001 " биналар һәм корылмаларның халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелеге»;

53. СНиП 41-01-2003 " җылылык, вентиляция һәм кондиционерлау»;

54. СНиП 41-02-2003 «җылылык челтәрләре»;

55. СНиП 42-01-2002 «газ бүлү системалары».

Кулланма

1. СНиП II өчен кулланма-60-75* "шәһәрләрдә һәм башка торак пунктларда җиңел автомобильләргә техник хезмәт күрсәтү предприятиеләрен, гаражларны һәм предприятиеләрен урнаштыру буенча кулланма". Киевнип шәһәр төзелеше, 1983 ел;

2. «Вокзалларны проектлау буенча кулланма»СНиП II-85-80 өчен кулланма. ЦНИИПшәһәр төзелеше, 1983 ел;

3. «Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектлау буенча кулланма " Снипга 2.01.28-85 буенча кулланма. СССР Дәүләт төзелеше, 1984 ел;

4. Снипга кулланма-2.07.01-89* «шәһәр һәм авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү һәм канализация буенча кулланма. Инженерлык җиһазларының ЦНИИЭП" ҖЧҖ, 1990 ел.

Проектлау һәм төзелеш буенча кагыйдәләр җыелмасы

1. СП 1.13130.2009 " янгынга каршы саклау системасы. Эвакуация юллары һәм чыгу юллары»;

2. СП 11-102-97 " төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр»;

3. СП 11-103-97 " төзелеш өчен инженер-Гидрометеорология эзләнүләре»;

4. СП 11-106-97 / »гражданнарның бакчачылык (дача) берләшмәләре территорияләрен төзүгә проект-планлаштыру документларын эшләү, килештерү, раслау һәм составы тәртибе";

5. СП 11-107-98 «гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Гадәттән тыш хәлләрне һәм төзелеш проектларын кисәтү буенча чаралар;

6. "Гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Шәһәр һәм авыл җирлекләре, башка муниципаль берәмлекләр территорияләре өчен гадәттән тыш хәлләрне һәм шәһәр төзелеше документларын кисәтү буенча чаралар»;

7. Азкатлы торак төзелеше территорияләрен планлаштыру һәм төзү " 30-102-99 СП;

8. СП 31-103-99 " биналар, корылмалар һәм православие храмнары комплексларын

проектлау һәм төзү»;

9. СП 31-102-99 " инвалидлар һәм башка аз хәрәкәтләнүче кешеләр өчен җәмәгать биналарыннан һәм корылмаларыннан файдалану таләпләре»;

10. СП 31-107-2004 " күпфатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру чишелешләре»;

11. СП 31-110-2003 " торак һәм иҗтимагый биналарның электр җайланмаларын проектлау һәм монтажлау»;

12. СП 31-112-2004(1), физкультура-спорт заллары. 1 өлеш;

13. 31-112-2004(2) - физкультура-спорт заллары. 2 өлеш;

14. 31-112-2004(3) - физкультура-спорт заллары. 3 өлеш. Ябык боз ареналары»;

15. СП 31-113-2004 «йөзү өчен бассейннар»;

16. СП 33-101-2003 " төп исәп-хисап гидрологик характеристикаларын билгеләү»;

17. СП 34-106-98 " Җир асты газ, нефть һәм аларны эшкәртү продуктлары саклагычлары»;

18. СП 35-101-2001 " халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен һәркем файдалана алырлык булуын исәпкә алып биналарны һәм корылмаларны проектлаштыру. Гомуми нигезләмәләр»;

19. СП 35-102-2001 " инвалидларга уңайлы торак мохит»;

20. СП 35-103-2001 " аз мобильле килүчеләр өчен мөмкин булган җәмәгать биналары һәм корылмалары»;

21. СП 35-105-2002 " инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелекне исәпкә алып, шәһәр төзелешен реконструкцияләү»;

22. СП 35-106-2003 " өлкән яшьтәге кешеләргә социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү һәм урнаштыру»;

23. СП 35-107-2003 "Билгеле яшәү урыны булмаган затларны вакытлыча тору учреждениеләре биналары";

24. СП 35-116-2006 " мөмкинлекләре чикләнгән балалар һәм яшүсмерләр өчен тернәкләндерү үзәкләре»;

25. СП 35-112-2005 " интернат-йортлар»;

26. СП 35-117-2006 " инвалид балалар өчен интернат-йортлар»;

27. СП 4.13130.2008 " янгынга каршы саклау системалары. Саклау объектларында янгын таралуны чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив карарларга таләпләр»;

28. СП 411-04-2000 «җылылык белән тәэмин итүнең автоном чыганакларын проектлау»;

29. СП 41-08-2004»газ ягулыгында җылылык генераторлары булган торак биналарны фатир саен җылылык белән тәэмин итү";

30. СП 42.13330.2011 СНиП 2.07.01-89* " шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү»;

31. СП 42-101-2003 «металл һәм полиэтилен торбалардан газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү буенча Гомуми нигезләмәләр».

Төзелеш нормалары (СН)

1. СН 441-72* " предприятиеләр, биналар һәм корылмалар мәйданчыклары һәм участоклары коймаларын проектлаштыру буенча күрсәтмәләр»;

2. № 452-73 " магистраль торбаүткәргечләр өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

3. № 455-73 " балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

4. № 456-73 " магистраль суүткәргечләр һәм канализация коллекторлары өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

5. С 457-74 " аэропортлар өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

6. № 461-74 " элемтә линияләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

7. № 467-74 «автомобиль юллары өчен җир бүлеп бирү нормалары».

Ведомство төзелеш нормалары (ВСН)

1. ВСН 01-89 " автомобильләргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре»;

2. № 33-2. 2. 12-87 «мелиорация системалары һәм корылмалары. Насос станцияләре. Проектлау нормалары»;

3. ВСН 60-89 «торак һәм иҗтимагый биналарның инженерлык җиһазларын элемтә, сигнализация һәм диспетчерлаштыру җайланмалары. Проектлау нормалары»;

4. 61-89(р) «торак йортларны реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау. Проектлау нормалары»;

5. ВСН 62-91* " Инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең ихтыяҗларын исәпкә алып, тормыш эшчәнлеге тирәлеген проектлау».

Тармак нормалары

«Магистраль автомобиль юлларында урнашкан күпер корылмаларында киртәләү җайланмаларына гомуми техник таләпләр»218.012-99 гомуми ОДН 218.012-99;

"Тимер юллар өчен җир бүлеп бирүне проектлау нормалары һәм кагыйдәләре»;

АГРОСӘНӘГАТЬ комплексы нигезләре 2.10.14.01-04 «терлекчелек, җәнлекчелек һәм кошчылык предприятиеләре һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар өчен административ, көнкүреш биналарын һәм бүлмәләрне проектлау нормалары»;

"Автомобиль юлларында автобус тукталышлары.

Гомуми техник шартлар»;

Халык китапханәсе эшчәнлегенең 2008 елның 22 маенда кабул ителгән модель стандарты.

Санитар кагыйдәләр һәм нормалар (СанПиН)

1. СанПин 1.2584-10 «пестицидлар һәм агрохимикатларны куллану, саклау, ташу, сату, куллану, зарарсызландыру һәм утильләштерү процессларының куркынычсызлыгына гигиеник таләпләр»;

2. СанПин 2.1.2882-11»зиратларны, зиратларны, биналарны һәм каберлекләрне карап тотуга гигиеник таләпләр";

3. СанПиН 2.1.2.1188-03 «йөзү бассейннары. Су корылмасына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;

4. СанПиН 2.1.2.1331-03 «аквапаркларның су корылышына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр»;

5. СанПиН 2.1.2645-10»торак биналарда һәм биналарда яшәү шартларына карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

6. СанПиН 2.1.3.2630-10»медицина эшчәнлеген гамәлгә ашыручы оешмаларга карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

7. СанПиН 2.1.4.1074-01 «эчәргә яраклы су. Үзәкләштерелгән эчә торган су белән тәэмин итүнең сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;

8. СанПин 2.1.4.1110-02 «су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы суларны санитар саклау зоналары";

9. СанПиН 2.1.4.1175-02 «үзәкләштерелгән су белән тәэмин итүнең сыйфатына гигиеник таләпләр. Чыганакларны санитар саклау»;

10. СанПиН 2.1.5.980-00 " өске суларны саклауга гигиеник таләпләр»;

11. СанПиН 2.1.6.1032-01 " торак урыннардагы атмосфера һавасының сыйфатын тәэмин итүгә гигиеник таләпләр»;

12. СанПиН 2.1.7.2790-10»медицина калдыклары белән эш итүгә карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

13. СанПиН 2.1.7.1287-03 «туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

14. СанПиН 2.1.7.197-07 «туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр. Үзгәртү № 1 к СанПиН 2.1.7.1287-03»;

15. СанПиН 2.1.7.1322-03»җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыруга һәм зарарсызландыруга гигиеник таләпләр";

16. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 " коры җирдә хәрәкәтле радиоэлемтә чараларын урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә карата гигиеник таләпләр»;

17. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1383-03 " тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә гигиена таләпләре»;

18. СанПиН 2.1.8/2.2.4.2302-07 " тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм

эксплуатацияләүгә карата гигиена таләпләре. СанПиН № 1 үзгәрешләр 2.1.8/2.2.4.1383-03 к;

19. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1076-01 " торак һәм иҗтимагый биналар һәм территорияләрнең инсоляциясенә һәм кояштан саклау буенча гигиеник таләпләр»;

20. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 "предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары һәм санитар классификациясе" (2010 ел);

21. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2361-08 «санитар-эпидемиологик кагыйдәләр һәм нормаларга карата № 1 үзгәрешләр «санитар-саклау зоналары һәм предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны санитар классификацияләү". Яңа редакция»;

22. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2555-09 «Үзгәртү № 2 СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03

"Предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;

23. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2739-10 № 3 СанПиНга үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү 2.2.1/2.1.1.1200-03 " предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;

24. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1278-03 " торак һәм җәмәгать биналарын табигый, ясалма һәм заманча яктырту буенча гигиена таләпләре»;

25. СанПиН 2.2.4.1191-03 «җитештерү шартларында электромагнит кырлар»;

26. СанПин 2.3.6.1079-01 «азык-төлек продуктларын һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм саклау буенча җәмәгать туклануы оешмаларына карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

27. СанПин 2.4.121-03 «социаль реабилитациягә мохтаҗ балигъ булмаганнар өчен махсуслаштырылган учреждениеләрне урнаштыруга, карап тотуга, җиһазлауга һәм эш режимына гигиеник таләпләр»;

28. СанПин 2.4.1.2660-10»мәктәпкәчә оешмаларда эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

29. СанПин 2.4.2.1178-02 «гомуми белем бирү учреждениеләрендә уку шартларына гигиеник таләпләр»;

30. 2.4.3.1186-03 «башлангыч һөнәри белем бирү учреждениеләрендә укыту-җитештерү процессын оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»СанПин 2.4.3.1186-03;

31. 2.4.4.1204-03 «шәһәр читендәге стационар балалар ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләренең эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»СанПин 2.4.4.1204-03;

32. СанПин 2.4.4.1251-03»балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләренә (мәктәптән тыш учреждениеләр) карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

33. СанПин 2.6.1.2523-09 (РРБ-99/2009) " радиацион куркынычсызлык нормалары»;

34. 2971-84 СанПиН 2971-84 «халыкны сәнәгать ешлыгының алмаш токының электр тапшыргычының һава линияләре төзелә торган электр кыры тәэсиреннән саклау буенча санитар нормалар һәм кагыйдәләр»;

35. СанПин 3907-85 «сусаклагычларны проектлау, төзү һәм эксплуатацияләү буенча санитар кагыйдәләр»;

36. СанПин 4060-85 «дәвалау пляжлары. Җайланма, җиһазлар һәм эксплуатациянең санитар кагыйдәләре»;

37. СанПин 2.4.2843-11 " балалар шифаханәләрен төзүгә, карап тотуга һәм аларның эшен оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

38. СанПиН 42-128-4690-88 «торак урыннар территорияләрен карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;

39. СанПин 983-72 «җәмәгать җыештыру җайланмаларын урнаштыру һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр".

Санитар нормалар (СН)

1. К 2.2.4/2.1.8.562-96 »эш урыннарында, торак, җәмәгать биналарында һәм торак төзелеше территориясендә тавыш";

2. К 2.2.4/2.1.8.566-96 " җитештерү вибрация, торак һәм җәмәгать биналары биналарында вибрация. Санитар нормалар»дигән темага семинар узды.

Санитар кагыйдәләр (АЖ)

1. СП 2.1.5.1059-01 " җир асты суларын пычратудан саклауга гигиеник таләпләр»;

2. СП 2.1.7.1038-01 " каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны төзүгә һәм карап тотуга гигиеник таләпләр»;

3. СП 2.1.7.1386-03 " җитештерү һәм куллану токсинлы калдыкларының куркынычлылык классын билгеләү буенча санитар кагыйдәләр»;

4. СП 2.2.1312-03 " яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган сәнәгать предприятиеләрен проектлау буенча гигиена таләпләре»;

5. СП 2.3.6.1066-01 " сәүдәне оештыруга һәм аларда азык-төлек чималы һәм азык-төлек продуктлары әйләнешенә карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

6. СП 2.3.6.1079-01 " җәмәгать туклануы оешмаларына азык-төлек продуктлары һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм әйләнешкә салу буенча санитар-эпидемиологик таләпләр»;

7. СанПиН 2.4.4.2599-10. "Каникуллар чорында балаларның көндезге торуы булган сәламәтләндерү учреждениеләрендә тәртип урнаштыруга, карап тотуга һәм режимны оештыруга гигиеник таләпләр. Санитар-эпидемиологик кагыйдәләр һәм нормативлар»;

8. СП 2.4.990-00 " ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар өчен балалар йортларында һәм мәктәп-интернатларда эш режимын урнаштыруга, карап тотуга, оештыруга гигиеник таләпләр»;

9. СП 2.6.1.2612-10 " радиацион иминлекне тәэмин итүнең төп санитар кагыйдәләре (ОСПОРБ-99/2010)»;

10. СП 1567-76 " физик культура һәм спорт буенча шөгыльләнү урыннарын урнаштыру һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;

11. СП 4076-86 «физик һәм акыл үсешендә кимчелекләре булган балалар өчен махсус гомуми белем бирү мәктәп-интернатларын урнаштыру, җиһазлау, карап тоту һәм режимының санитар кагыйдәләре».

Гигиена нормалары (ГН)

1. ГН 2.1.5.1315-03 «хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК)»ГН 2.1.5.1315-03;

2. ГН 2.1.5.2280-07 «хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК) " ГН 2.1.5.2280-07. 2.1.5.1315-03 номерлы Татарстан Республикасы Законына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында;

3. ГН 2.1.5.2307-07 «хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суыннан файдаланудагы су объектлары суындагы химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәсе»ГН 2.1.5.2307-07;

4. ГН 2.1.5.2312-08 «су объектларында хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суыннан файдалануның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре (бер)". ГН 2.1.5.2307-07.;

5. ГН 2.1.5.2415-08 «су объектларында хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суыннан файдалануның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре (бер)". Г. 2.1.5.2307-07.;

6. ГК 2.1.6.1338-03 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе»;

7. ГК 2.1.6.1765-03 «торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә 1 ГН 2.1.6.1338-03»;

8. ГК 2.1.6.1983-05 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән чик концентрациясе. 2.1.6.1338-03 ГК 2 нче өстәмәләр һәм үзгәрешләр;

9. ГК 2.1.6.1985-06 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә: ГН 2.1.6.1338 - 03.;

10. ГК 2.1.6.2326-08 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. ГН 2.1.6.1338-03 ГК 4 өстәмә.;

11. ГК 2.1.6.2416-08 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. 5 ГК 2.1.6.1338-03 өстәмә.;

12. ГК 2.1.6.2450-09 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03.;

13. ГК 2.1.6.2498-09 «торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03.;

14. ГК 2.1.6.604-10 «торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03»;

15. ГН 2.1.6.29-07 " торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) йогынтысының якынча куркынычсыз дәрәҗәсе»;

16. ГН 2.1.6.2328-08 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. № 1 ГН 2.1.6.29-07»;

17. ГТ 2.1.6.2414-08 «торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) йогынтысының якынча куркынычсыз дәрәҗәсе. ГН 2.1.6.2309-07.;

18. ГН 2.1.6.2451-09 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. ГН 2.1.6.29-07.;

19. ГН 2.1.6.2505-09 «торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. 2.1.6.309-07 ГК 4 нче өстәмәләр һәм үзгәрешләр;

20. ГН 2.1.6.2577-10 «торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. 5 нче өстәмә: ГН 2.1.6.29-07»;

21. ГН 2.1.7.2041-06»туфракта химик матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе (ПДК)";

22. ГН 2.1.7.2511-09 «туфракта химик матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе (ОДК)»;

23. ГН 2.1.8/2.2.4.2262-07 "Торак, иҗтимагый биналар һәм торак мәйданнарында 50 Гц ешлыгы булган магнит кырларының максималь рөхсәт ителгән дәрәҗәләре".

Куркынычсызлык кагыйдәләре (ПБ)

1. ПБ 09-540-03 «Шартлау куркынычы булган химия, нефть химиясе һәм нефть эшкәртү производстволары өчен шартлату куркынычсызлыгының гомуми кагыйдәләре»;
2. ПБ 12-529-03 «Газ бүлү һәм газ куллану системалары куркынычсызлыгы кагыйдәләре»;
3. ПБ 12-609-03 «Сыекландырылган углеводород газларын кулланучы объектлар өчен куркынычсызлык кагыйдәләре».

Башка документлар

Тарихи торак урыннарның тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрен саклау зоналарының тарихи-архитектура терәк планнарын һәм проектларын эшләү буенча методик тәкъдимнәр. Мәскәү, 1990 ел;

Шәһәр һәм авыл җирлекләре чикләреннән урман кишәрлекләренә кадәр янгынга каршы ераклыклар урнаштыру тәртибе турында методик рекомендацияләр. Мәскәү, 20.03.2012;

Электр җайланмаларын урнаштыру кагыйдәләре (ПУЭ). Россия Федерациясе Ягулык һәм энергетика министрлыгы, 2000 ел;

«ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәте турында нигезләмә, 02.06.2006ел;

Авиация-техник базаларны проектлау буенча кулланма. ВНТП II өчен кулланма-

85. Дәүләт проект-тикшерену һәм фәнни-тикшерену институты

«Аэропроект», 1986 ел;

Җылылык электростанцияләре урнаштыру районында грунт сулары торышын контрольдә тоту буенча тәкъдимнәр, ВНИИГ П-78-2000;

Эре шәһәрләрдә иҗтимагый-транспорт үзәкләрен (узелларны) проектлау буенча тәкъдимнәр. Россия Дәүләт Төзелеше. Шәһәр төзелеше буенча ЦНИИП.Мәскәү, 1998 ел;

Шәһәр һәм авыл җирлекләре урамнарын һәм юлларын проектлау буенча тәкъдимнәр. Шәһәр төзелеше буенча ЦНИИП. Мәскәү, 1994 ел;

Балалар спорт уен инфраструктурасын урнаштыру өлешендә йорт яны территориясен төзекләндерү буенча тәкъдимнәр (Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының хаты 2010 елның 14 декабреннән№ 42053-ИБ/14);

Линияле объектлар булмаган һәм капиталь төзелеш объекты составына керүче инженерлык-техник тәэмин итү челтәрләрен төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау өчен проект документлары турында Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 2011елның 20 маендагы 13137-ИП/ 08 номерлы хаты

Татарстан Республикасының норматив хокукый актлары һәм башка документлары

1."Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында»2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

2.«Татарстан Республикасында шәһәр-төзелеш эшчәнлеге турында»2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

3. «Татарстан Республикасының административ-территориаль төзелеше турында»2005 елның 7 декабрендәге 116 - ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

4. «2011-2015 елларга Татарстан Республикасын социаль-икътисадый үстерү программасын раслау турында»2011 елның 22 апрелендәге 13 - ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

5. «Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасын раслау турында»2011 елның 21 февралендәге 134 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар кабинеты карары;

6.«Татарстан Республикасы территориясендә «балконнарны һәм лоджийларны пыяла белән тышлаган вакытта территориаль төзелеш нормаларын куллану турында " 2001 елның 13 декабрендәге 885 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар кабинеты карары.

2 нче кушымта

шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча җирле нормативларга

ТЕРМИННАР ҺӘМ БИЛГЕЛӘМӘЛӘР

Антропоген йогынты - кеше эшчәнлегенең табигый мохиткә турыдан-туры яки турыдан-туры йогынтысы, ул нокталы, локаль яки глобаль үзгәрешләргә китерә.

Бизнес - инкубатор-кече, яңа төзелгән предприятиеләргә һәм яңа эш башлаучы эшмәкәрләргә ярдәм итү бурычларын хәл итүче оешма.

Буфер зонасы - төрле билгеләнештәге территорияләр (зоналар) арасында чик буе участогы, аны оештыру аларның үзара тискәре йогынтысын йомшартырга тиеш.

Су саклау зонасы - суларны пычратуны, чүпләнүне һәм агуны булдырмау өчен махсус режим салына торган акваторияләргә якын - тирә территория.

Әйләнә - тирәлеккә йогынты - әйләнә-тирә мохиткә тискәре яки уңай характердагы теләсә кайсы үзгәреш, тулысынча яки өлешчә кеше эшчәнлегенең экологик аспектлары нәтиҗәсе булып тора.

Керү төркеме - ул бинаның ишегалдындагы бер өлеше, ул тиешенчә рәсмиләштерелгән, урамны һәм бинаның төп функциональ зонасын үз эченә ала, ул тышкы һәм эчке өлешләрдән тора. Тышкы өлеше, гадәттә, япма белән һәм субүлгеч белән җиһазландырылган, үз эченә баскычларны, пандусларны, колонналарны, коймаларны ала. Эчке зона бинаның функциональ билгеләнешенә карап, тамбур, вестибюль зонасы, коляска, гардероб, подъезд буенча дежурный өчен бүлмәләр, сак посты, үткәрү бюросы һ.б. үз эченә ала.

Шәһәр төзелешен проектлау - территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелеше зонасын формалаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләү эшчәнлеге.

Торак пункт чиге - торак пункт җирләренең тышкы чиге, ул аларны башка Категория җирләрдән аерып тора.

Торак төркем - квартал (микрорайон) территориясе, ул торак йортлар, балалар бакчасы, гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр, торак төркемдә яшәүчеләргә хезмәт күрсәтү белән бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

Торак район - микрорайоннар һәм (яки) торак төркемнәреннән торган шәһәр территориясенең бер өлеше, аерым торак йортларны, торак комплексларны урнаштыру һәм халыкны социаль инфраструктура объектлары комплексы һәм скверларны, бульварларны яки паркны үз эченә алган рекреацион территорияләр системасы белән тәэмин итү өчен.

Тыелган (куркыныч) зона - оешманың куркынычсызлыгын тәэмин итә торган территория һәм аның тышкы коймасына якын территория.

Яшел зона - шәһәрдән 150 чакрымга кадәр сакланган санитар-гигиена һәм рекреация функцияләрен башкаручы беренче төркем урманнар категориясе.

Яшел үсентеләр-билгеле бер территориядә агач, куак һәм үлән үсемлекләре җыелмасы.

Шәһәр һәм авыл җирлекләренең яшел фонды - әлеге җирлекләр чикләрендәге агач-куак һәм үлән үсемлекләре белән капланган территорияләр җыелмасы. Шәһәр һәм авыл җирлекләренең

Яшел фондын саклау яшел фондны саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен чаралар системасын күздә тота.

Җир кишәрлеге - федераль законнар нигезендә билгеләнгән җир өслегенең бер өлеше. Федераль закон белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә ясалма җир кишәрлекләре булдырыла ала.

Рекреацион зоналар - муниципаль берәмлекләр, торак пунктлар чикләрендә, урманнар, шәһәр урманнары, скверлар, парклар, шәһәр бакчалары, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, гомуми файдаланудагы су объектларының яр буе полосалары, шулай ук ял, Туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла торган һәм файдаланыла торган башка территорияләр чикләрендә.

Су объектларын рекреацияләү зонасы-су объекты яки аның янәшәсендәге яр, ял итү өчен файдаланыла торган участогы.

Инвалидлар-организм функцияләренең нык бозылуына, шул исәптән терәк-хәрәкәт аппараты зарарлануга, тормыш эшчәнлеген чикләүгә китерә торган һәм аларны социаль яклау кирәклеген тудыра торган күрү һәм ишетү җитешсезлекләренә бәйле, сәламәтлекләре бозылуга ия кешеләр.

Биналарның инженерлык җиһазлары - халыкның көнкүреше һәм хезмәт эшчәнлеге өчен уңайлы шартлар тәэмин итүче техник җайланмалар комплексы.

Инновацияләр инкубаторы-тикшеренүләрнең өстенлекле (эзләнү) юнәлешләрен гамәлгә ашыручы һәм аларның старт үсешен тәэмин итүче зур булмаган предприятиеләр һәм фирмалар зонасы.

Тарихи - архитектура тыюлык территориясе - һәйкәлләрне һәм аларның тарихи тирәлекләрен саклау һәм реставрацияләү белән бергә, аны музей экспонаты буларак түгел, ә заманча тормыш өчен яраклы мохит буларак куллануны күз алдында тоткан җирлек территориясе.

Әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты чыганаклары-сәнәгать мәйданыннан читтә барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе ПДК һәм/яки ПДДДАН артып киткән объектлар,яисә торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 ПДК дан артып китә.

Квартал - җирлектәге барлык төзелеш зоналарының планлаштырылган әгъзасы берәмлеге, ул кызыл линия чикләрендә урамнар яки транспорт юллары белән бүлеп бирелә. Зурлыгы буенча зур булмаган (8-10 гектар) торак зонаның кварталы, кагыйдә буларак, көндәлек хезмәт күрсәтүнең тулы комплексына ия түгел.

Коммуналь - склад зонасы - коммуналь һәм склад объектларын, торак-коммуналь хуҗалык объектларын, транспорт объектларын, күпләп сату объектларын урнаштыру зонасы.

Төзелешнең тыгызлыгы коэффициенты-биналарның һәм корылмаларның барлык катлары мәйданының участок мәйданына мөнәсәбәте.

Төзелеш коэфффициенты - биналар һәм корылмалар астында урнашкан мәйданның кишәрлек мәйданына мөнәсәбәте.

Кызыл линияләр - гомуми файдаланудагы территорияләрнең гамәлдәге, планлаштырыла торган (үзгәртелә, яңа барлыкка килә торган) чикләрен, электр тапшыру линияләре, элемтә линияләре (шул исәптән линия-кабель корылмалары), торба үткәргечләр, автомобиль юллары, тимер юл линияләре һәм башка шундый корылмалар (линия объектлары) урнашкан җир кишәрлекләре чикләрен билгели торган кызыл линияләр.

Урман паркы - халык ял итә торган төзекләндерелгән урман территориясе.

Линия объектлары - линия-озын объектлар системасы (электр челтәрләре, магистраль газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм нефть продуктлары, элемтә линияләре, автомобиль юллары, тимер юл линияләре), алар кызыл линия чикләрендә урнашкан һәм элемтәне тәэмин итү, электр энергиясен тапшыру, газ, нефть һәм нефть продуктларын транспортлау, транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән. Ике һәм аннан күбрәк капиталь төзелеш объектын тәэмин итүче инженер-техник челтәрләр аерым линия объекты буларак карала, аңа квартал газүткәргечен һәм башка линия объектларын (суүткәргеч, канализация, линия-кабель элемтә корылмаларын һ.б.) кертергә мөмкин.

Төзелешне җайга салу линиясе - биналар, корылмалар һәм корылмалар урнаштырганда, кызыл линиядән яисә җир участогы чикләреннән чигенеп, төзелешнең чиге (СП 42.13330.2011).

Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре - мөстәкыйль хәрәкәт иткәндә, кирәкле мәгълүмат алуда яки киңлектә ориентлашканда кыенлыклар кичерүче кешеләр. Биредә халыкның аз

хәрәкәтләнүче төркемнәренә инвалидлар, вакытлыча сәламәтлекләре бозылган кешеләр, йөкле хатын-кызлар, өлкән яшьтәге кешеләр һ. б. кертелгән.

Магистраль җылылык энергетикасы челтәре - ул махсус җылылык энергетикасы челтәре, аның төп функциясе-җылылык энергиясе чыганагыннан микрорайонга, кварталга яки сәнәгать предприятиесенә кадәр җылылык китерүчене транспортлау һәм китерү.

Магистральара территория - җирлекнең транспорт магистральләре белән төзелеш системасында бүлеп бирелә торган территория. Конкрет шартларга карап, кварталларга керергә яки эре территориаль массив рәвешендә хәл ителергә мөмкин. Магистральара территориянең мәйданы, төзелеш характерына һәм вакытына карап, 30-1000 гектар.

Микрорайон - торак зонаның функциональ структурасының төп берәмлеге. Торак йортлар һәм халыкка көндәлек мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү дәрәҗәсен тәэмин итүче якын-тирә иҗтимагый учреждениеләрне үз эченә ала.

Музей-тыюлык-тарих һәм мәдәният һәйкәлләре төркеме, анда тарихи-архитектура, сәнгать, ландшафт һәм табигый комплексларның музей күрсәтү объекты буларак саклана һәм кулланыла.

Фәнни парк - фәнни-тикшеренү институтларын һәм тәҗрибә производстволарын өстенлекле урнаштыру зонасы.

Гомуми файдаланудагы шәһәр һәм муниципаль әһәмияттәге гомуми файдаланудагы территорияләрнең төрле территориаль зоналарында урнашкан, яшелләндерү һәм рекреация зоналарын куллану өчен билгеләнгән.

экологик максатларда чикләнмәгән затлар даирәсе өчен ачык, шул исәптән парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар.

Аеруча саклана торган табигый территорияләр - аеруча саклаулы табигать территорияләре-табигать саклау, фәнни, тарихи-мәдәни, эстетик, рекреацион, сәламәтләндерү әһәмияте булган территорияләр.

Шәһәр төзелеше үсешенең перспектив территориясе - шәһәрнең алга таба үсеше өчен бүлеп бирелә торган һәм социаль инфраструктура, җитештерү билгеләнешендәге, инженерлык һәм транспорт-порт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм халыкның рекреацион ихтыяҗларын тәэмин итү өчен файдаланыла торган территория.

Җәяүлеләр зоналары - җәяүлеләр өчен билгеләнгән территорияләр, аларга транспорт хәрәкәте рөхсәт ителми, бу территорияләргә хезмәт күрсәтүче махсус транспорттан тыш.

Завод алды зонасы - җитештерү предприятиесенең иҗтимагый чараларын уздыру өчен буш урын. Аны төп подъездлар һәм эшләүче алымнар ягыннан урнаштырырга кирәк. Завод алды зонасы предприятие территориясеннән читтә урнашкан. Аны гомумзаводның административ - көнкүреш объектлары формалаштыра.

Йорт яны территориясе - билгеләнгән чикләрдә һәм анда урнашкан торак бина, башка күчемсез милек объектлары, аларда торак яки башка максатлар (биналар) өчен билгеләнгән аерым өлешләр гражданнар, Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъектлары, муниципаль берәмлекләр (йорт хуҗалары) - хосусый, дәүләт, муниципаль һәм башка милек рәвешләрендә, ә калган өлешләре (гомуми мөлкәт) аларның гомуми өлешле милкендә.

Сәнәгать зонасы - әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның төрле нормативлары булган җитештерү объектларын урнаштыру зонасы, кагыйдә буларак, киңлеге 50 метрдан артык булган санитар - яклау зоналары, шулай ук тимер-арыш килү юллары урнаштыруны таләп итә.

Сәнәгать үзәге - ярдәмче производстволарның һәм хуҗалыкларның, инженерлык корылмаларының, коммуникацияләрнең гомуми объектлары, бердәм көнкүреш һәм башка хезмәт күрсәтү системасы булган предприятиеләр төркеме. Мөстәкыйль рәвештә яки сәнәгать зонасы составында аның структур өлеше буларак урнаша ала.

Бүлү челтәре - магистраль челтәрләрдән биналарга җавап биргәнче җылылык энергиясен транспортлау һәм китерү.

Җирләрне рекультивацияләү - бозылган җирләрнең продуктивлылыгын һәм халык хуҗалыгы кыйммәтен торгызуга, шулай ук әйләнә - тирә мохит шартларын җәмгыять мәнфәгатьләренә туры китереп яхшыртуга юнәлтелгән эшләр комплексы.

Санитар-саклау зонасы - сәнәгать мәйданчыклары - предприятиеләр, Корылмалар һәм башка җитештерү һәм авыл хуҗалыгы объектлары чикләре, торак төзелеше, рекреацион зоналар арасындагы территория, ул атмосфера һавасының җир асты катламында пычранган матдәләрне карап тотуның таләп ителә торган гигиена нормаларын тәэмин итү, предприятиеләрнең, транспорт

- порт коммуникацияләренең, халыкка электр тапшыру линияләренең тискәре йогынтысын киметү өчен билгеләнгән.

Халыкны күчерү системасы-функцияләрне төгәл бүлү, җитештерү һәм социаль элемтәләр булган торак урыннарның территориаль ярашуы.

Яшәү тирәлеге-кешенең яшәү шартларын билгели торган әйләнә-тирә (табигый һәм ясалма) мохит объектлары, күренешләре һәм факторлары җыелмасы.

Урта район - бер үк төрле яки якын урта характеристикалы (морфотиплар) кварталлар төркеме.

Җирлекнең территориаль зонасы - шәһәр төзелешенең өстенлекле зонасы.

Техник коридор - коммуналь челтәрләр (торбаүткәргечләр, кабельләр, электр тапшыру линияләре һ.б.) салынган, өлешчә туры килә торган яки сак зоналарына яки бүлеп бирелгән полосаларга кагылучы җир участогы.

Технопарк - индустриаль, эшлекле, күргәзмә үзәкләре, фәнни-тикшеренү институтлары, ярдәмче хезмәтләр кооперациясе белән чиктәш җирдә урнашкан уку йортлары, инженер һәм транспорт белән тәэмин итү, хезмәт-көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм җитештерү белән идарә итү системалары төркеме.

Функциональ зоналар-территориаль планлаштыру документлары белән чикләр һәм функциональ билгеләнеше билгеләнгән зоналар.

Бер фатирлы торак йорт участогы - квартал территориясенең бер гаиләнең уртак яшәү өчен билгеләнгән һәм аның белән бәйле туганнары яки якыннарының якыннары булган торак йортны урнаштыру өчен квартал территориясенең бер өлеше яки квартал урнаштыру өчен, һәм ял итү мәйданчыкларын, уен, спорт, хуҗалык мәйданчыкларын, гаражларны (стоянкаларны) урнаштыру төгәл функциональ зоналаштырылган йорт яны территориясе .

Экологик каркас - шәһәр төзелешен үзләштерү системасын (антропоген каркасны) формалаштыручы төрле төрдәге Яшел территорияләр системасы. Экологик каркас төрле категорияләрдәге урман массивлары, аеруча саклаулы табигать территорияләре, урман саклау полосалары, сулыкларның саклау зоналары, җитештерү һәм инженерлык корылмаларының саклау зоналары һ. б. хисабына барлыкка килә.

3 нче кушымта
шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга кагылышлы

ҖИРЛЕК ТЕРРИТОРИЯЛӘРЕН ОЕШТЫРУ

Таблица 1

Халыкның уртача еллык саны (Татарстан Республикасы икътисад министрлыгы фаразы нигезендә)

(мең кеше)

Исемлек	**2012 г.**	**2015 г.**	**2020 г.**	**2025 г.**	**2030 г.**	**2035 г.**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**
Тулаем Татарстан Республикасы буенча	3803,2	3832,9	3861,7	3871,4	3881,1	3890,8

Таблица 2

Территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителгән исемлеге

№ п/п	Объект төре	Объектлар	Муниципаль район	Шәһәр	Җирлек
1	2	3	4	5	6
1	Электр белән тәэмин итү	Түбәнәйтүче станцияләр:			
		ПС 550 кВ	+	+	+
		ПС 220 кВ	+	+	+
		ПС 110 кВ	+	+	+
		ПС 35 кВ	+	+	+
		ПС 10 кВ		+	+
		Электр тапшыру линияләре:			
		550 кВ	+	+	+
		220 кВ	+	+	+
		110 кВ	+	+	+
		35 кВ	+	+	+
		10 кВ		+	+
		ГРЭС		+	
		ТЭЦ		+	
2	Газ белән тәэмин итү	Газ бүлү станцияләре	+	+	+
		Югары басымлы магистраль газүткәргеч	+	+	+
		Газ бүлү пункты	+	+	+
		Югары басымлы газүткәргеч	+	+	+
		Уртача басымлы газүткәргеч	+	+	+
3	Элемтә	Магистраль элемтә челтәрләре	+	+	+
		Автоматическая телефонная станция		+	+
		Вышка связи		+	+
		Телевизионный ретранслятор		+	+
		Радиотрансляционная станция		+	+
		Сети связи	+	+	+
4	Җылылык белән тәэмин итү	ГЭС, ГРЭС	+	+	+
		ТЭЦ		+	
		Котельная		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
5	Су белән тәэмин итү	Су алу	+	+	+
		Су чистарту корылмалары	+	+	+
		Насос станциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
6	Су бүлү	Канализация чистарту корылмалары		+	+
		Баш канализация станциясе		+	+
		Канализация насос станциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+

7	Ягулык белән тәэмин итү оешмасы	Газсаклагыч		+	+
		Газгольдер		+	+
		Ягулык складлары (күмер, утын)		+	+
8	Каты коммуналь, сәнәгать һәм биологик калдыкларны утильләштерү һәм урнаштыру	Каты коммуналь калдыклар полигоны	+	+	+
		Сәнәгать калдыклары полигоны	+	+	+
		Үләтлек	+	+	+
		Чүп эшкәртү заводы	+	+	+
9	Автомобиль юллары	Федераль әһәмияттәге автомобиль юллары	+	+	+
		Региональ әһәмияттәге автомобиль юллары	+	+	+
		Җирле әһәмияттәге автомобиль юллары-муниципаль район чикләрендәге җир кишәрлекләре, торак пунктлар чикләреннән тыш	+	+	+
		Җирле әһәмияттәге автомобиль юллары шәһәр округы чикләрендә җир кишәрлекләре		+	
		Торак пункт чикләрендәге урамнар һәм юллар		+	+
10	Тимер юллар	Тимер юл станцияләре, тукталышлар яңа платформалар	+	+	+
11	Мәгариф	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	+	+	+
		Гомуми белем бирү оешмалары:	+	+	+
		Башлангыч белем бирү оешмалары гомуми белем бирү (башлангыч мәктәпләр)	+	+	+
		төп гомуми белем бирү оешмалары (төп мәктәпләр)	+	+	+
		урта гомуми белем бирү оешмалары (урта мәктәпләр)	+	+	+
		Балаларга өстәмә белем бирүне оешмалары	+	+	+
		Мәктәпара укыту-җитештерү комбинатлары	+	+	+
12	Сәламәтлек саклау	Дәвалау-профилактика учреждениеләре, шул исәптән:	+	+	+
		Амбулатор-поликлиника учреждениеләре	+	+	+
13	Рекреация	Балалар ял лагерьлары	+	+	+
		Ял йортлары (пансионатлар) балалы гаиләләр өчен	+	+	+
		Балалы гаиләләр өчен туристик базалар	+	+	+
		Урман-парк	+	+	+
		Парк, бакча		+	+
		Сквер, бульвар		+	+
		Ял итү өчен мәйданчыклар		+	+
		Аквапарк		+	+
		Пляж		+	+
		Яр буе		+	+

14	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	Халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (халыкка турыдан-туры хезмәт күрсәтү)	+	+	+
		Мунчалар		+	+
15	Сәүдә объектлары	Азык-төлек товарлары кибетләре	+	+	+
		Азык-төлек булмаган товарлар кибетләре	+	+	+
		Базар комплекслары	+	+	+
16	Туклану предприятииеләре	Җәмәгать туклануы предприятиеләре		+	+
17	Идарә оешмалары һәм учреждениеләре			+	+
18	Элемтә предприятиеләре	Почта элемтәсе бүлекчәләре	+	+	+
19	Торак инфраструктурасы	Социаль торак фонды		+	+
20	Китапханә	Авыл китапханәсе	+	+	+
		Китапханә пункты	+	+	+
21	Мәдән	Клуб	+	+	+
		Театр	+	+	+
		Цирк	+	+	+
		Концерт залы	+	+	+
		Кинотеатр	+	+	+
		Музей	+	+	+
		Дини-мәдәни учреждениеләр	+	+	+
22	Физкультура-	Физкультура-спорт заллары	+	+	+
		Ачык яссылык корылмалары	+	+	+
23	Җәмәгать тәртибен саклау	Хокук тәртибен саклауның терәк пункты	+	+	+
		Полиция участок пункты	+	+	+
24	Янгын куркынычсызлыгы	Янгын бүлеге	+	+	+
		Янгын депосы		+	+
		Янгын пункты		+	+
25	Саклау, үстерү һәм тәэмин итү дәвалау-сәламәтләндерү урыннары җирле әһәмияттәге курортлар исемлеге	Шифаханә-курорт учреждениеләре	+	+	+
26	Житештерү территорияләре	Сәнәгать предприятиеләре	+	+	+
		Коммуналь-склад объектлары	+	+	+
		Бизнес-инкубатор	+	+	+
		Технопарк	+	+	+
27	Балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру	Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениеләре	+	+	+

Таблица 4

Таблица 3

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

Объект юнәлешләре	**Иҗтимагый үзәкләр төрләре һәм хезмәт күрсәтү төрләре буенча иҗтимагый-эшлекле зона объектлары**	
	вакытлы хезмәт күрсәтү	Көндәлек хезмәт күрсәтү
	Авыл җирлеге үзәге	Урта авыл җирлегенең авыл җирлеге үзәге
1	**2**	**3**
Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре	Административ-хуҗалык хезмәте, элемтә, полиция, банклар, юридик һәм нотариаль конторалар, ремонт-эксплуатация идарәләре	Административ-хуҗалык бинасы, элемтә бүлеге, банк, торак - коммуналь хуҗалык предприятиеләре, тәртип саклау терәк пункты
Мәгариф оешмалары	Көллиятләр, лицейлар, гимназияләр, балалар сәнгать һәм иҗат мәктәпләре һ. б.	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, гомуми белем бирү оешмалары, балалар иҗат мәктәпләре

1	2	3
Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре	Клуб тибындагы учреждениеләр, клублар, мәнфәгатьләре буенча, ял итү үзәкләре, өлкәннәр һәм балалар өчен китапханәләр	Клуб тибындагы учреждениеләр, кино җайланмалары, өлкәннәр һәм балалар өчен китапханәләр филиаллары
Сәламәтлек саклау һәм социаль тәэмин итү учреждениеләре	Участок хастаханәсе, поликлиника, күчмә ашыгыч медицина ярдәме пункты, даруханә	Фельдшер-акушерлык пункты, табиб амбулаториясе, даруханә
Физкультура-спорт корылмалары	Стадионнар, спорт заллары, бассейннар, балалар спорт мәктәпләре	Стадион, бассейнлы спорт залы, мәктәп белән берләштерелгән
Сәүдә һәм җәмәгать туклануы	Азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре	Көндәлек ихтыяҗдагы азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы пунктлары
Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, кер юу-химик чистарту, мунчалар, янгын деполары, җәмгыять. бәдрәф	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, кер юу - химчистка кабул итү пунктлары, мунча

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен исәпләү нормалары һәм җир кишәрлекләре күләме.

Таблица 4

Учреждениеләр, предприятиеләр, корылмалар	Үлчәү берәмлеге, үлчәүче	1000 кешегә тәкъдим ителгән тәэмин ителеш (минимум чикләрендә) авыл җирлеге	Җир кишәрлегенең күләме, кв. метр, аерым очракларда-гектарларда (г	**Искәрмә**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
I. Образовательные организации				
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	1 урын	Авыл җирлегенең, шәһәр округының демографик структурасына бәйле рәвештә билгеләнә	Сыйдырышлыгы: 100 урынга кадәр - 40; 100-35дән артык; оешмалар комплексында 500 урын-30. Җир кишәрлекләре күләме кимергә мөмкин: реконструкция шартларында-25%; рельефта 20% тан артык - 15% ка%; торак пунктларда-яңа төзелешләрдә-10% ка (яшелләндерү мәйданын кыскарту хисабына)	Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының балаларның (1 - 6 яшь) тәэмин ителеше дәрәҗәсе: шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре - 85-100%; авыл җирлекләре-85-90%. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында" 2009 ел, 26 гыйнвар, 42 нче карары нигезендә мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төп төрләренең гомуми мәйданының уртача күрсәткеченең уртача нормативы: шәһәр округлары һәм шәһәр җирлекләре - бер тәрбияләнүчегә 11,28 кв. метр; авыл җирлекләре - бер тәрбияләнүчегә 14,36 кв. метр.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары компенсирующего төр белән чик наполняемостью төркемнәр	гомуми мәйданның 1 кв. м. 1 гомуми мәйданда тәрбияләнүче	17,05 - 51,16	Задание буенча проектлау	Сыйдырышлылыгына карап, нигезендә "Иҗтимагый инфраструктура, социаль инфраструктура белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында "2009 елның 26 гыйнварындагы 42 нче номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары 2019 елга кадәр хезмәт күрсәтү"
гомуми белем бирү учреждениеләре	1 урын	Авыл җирлегенең структурасына демографик вәзгыятькә бәйле рәвештә билгеләнә	Сыйдырышлыгы: 400 урынга кадәр- 50; 400-500 урын-60; 00 -600 урын-50; 600-800 урын -40; 800-1100 урын - 33; 1100 урын - 1500 урын-21; 1500-2000 урын-17 (реконструкция шартларында 20% ка кимергә мөмкин)	I-XI сыйныф укучыларын колачлау дәрәҗәсе- 100%. Гомуми белем бирү оешмасының спорт зонасы торак белем бирү физкультура-сәламәтләндерү комплексы белән берләшергә мөмкин. Гомуми белем бирү оешмалары биналарының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре-16,96 - 31,73 кв. метр, авыл җирлекләре - 10,07-22,25 кв. метр (сыйдырышлылыгына карап, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 1996 елның 3 июлендәге 1063-р номерлы күрсәтмәсе нигезендә)

Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру	1 урын	Мәктәп укучыларының гомуми санынннан 120% ы, шул исәптән биналар төрләре буенча, %: яшь туристлар станциясе-0,4%; 20 нче балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе%; балалар сәнгать мәктәбе яки музыка, сәнгать, хореография мәктәбе - 12%	Задание буенча проектлау	Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны билгеле бер колачлау күздә тотыла. Авыл җирлекләрендә балаларга өстәмә белем бирү оешмалары өчен урыннарны гомуми белем бирү оешмалары биналарында күздә тотарга киңәш ителә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында"2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы карары нигезендә
Интернат-оешмалар	1 урын	Задание буенча проектлау, әмма кимендә 0,6	Сыйдырышлыгы: 200-300 урын-70; 300-500 урын-65; 500 һәм аннан күбрәк урын-45	Интернат бинасын (йокы корпусын) интернат оешмасының җир кишәрлегендә урнаштырганда җир кишәрлегенең мәйданын 0,2 гектарга арттырырга кирәк

Һөнәри белем бирү оешмалары	1 урын	Задание буенча проектлау, әмма кимендә 3,0	Әлеге кушымтаның 5 нче таблицасы буенча	Җир кишәрлекләре авыл җирлекләрендә урнашкан авыл хуҗалыгы юнәлешендәге уку йортлары өчен 50% ка артырга мөмкин. Төзекләндерү шартларында гуманитар профильдәге уку йортлары өчен 30% ка кимергә мөмкин. Һөнәри белем бирү оешмаларының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: Һөнәри училищелар өчен 1 укучыга 17,35 кв. метр; (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында"2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы карары нигезендә)

2. Медицина оешмалары һәм социаль хезмәт күрсәтү оешмалары				
Фельдшер ярдәме фельдшер-акушерлык пункты авыл пункты	1 объект	Бирем буенча: проектлау	0,2 га	
Даруханә		Бирем буенча проектлау, якынча	Объектка 0,2-0,3 га	Авыл җирлекләрендә, кагыйдә буларак, амбулаториядә һәм ФАПта
	1 оешма	1-6,2 мең яшәүчегә		
	гомуми мәйданы Кв.метр	14,0		
	Гомуми	25	Задание буенча проектлау,	Бәлки күппрофильных учреждениеләре

Яшьләр эшләре буенча эшләү органнары	Мәйдан кв.метр			Учреждениене яшьләр сәясәте өлкәсенә кертүнең төп критерие-шөгыльләнүчеләрнең кимендә 50% ы бу озак вакытка исәпләнгән нигезендә яшьтә 12
	Эш урыны	2 (педагог, тренер, социаль хезмәткәр һ.б.)		
Предприятиеләр базалары һәм яшьләр лагерьлары	1 урын	Бирем буенча проектлау	140 - 160	
Балалар лагерьлары	1 урын	0,05	150 - 200	

Туристик кунакханәләр	1 урын	Бирем буенча проектлауга якынча 5-9	50 - 75	Иҗтимагый үзәкләрдә урнашкан туристлык кунакханәләре өчен җир кишәрлекләре күләме.- билгеләнгән нормалар буенча кабул итү рөхсәт ителә. коммуналь кунакханәләр
Туристик базалар	1 урын	Шул ук	65 - 80	
Балалары булган гаигаиләләр гаиләләр гаиләләр өчен туристик базалар	1 урын	Шул ук	95 - 120	
Шәһәр читендәге ял базалары, балык тоту-ау базалары:	1 урын	15	Задание буенча проектлау	
Төн кунмыйча		112		
Мотельләр	1 урын	3	75 - 100	
Кемпинги	1 урын	9	135 - 150	
III. Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре				
Музейлар	1 учреждение	1 - 2 Муниципаль районга	Шул ук	Укучылар һәм халык арасында җәяүлеләр йөри алу Мөмкинлеге чикләрендә 500 метрдан да артык булмаган мәдәни- массакүләм һәм физкультура-савыктыру эше оешмалары

Авыл җирлекләре клублары һәм аларның төркемнәре , мең кеше: 0,2 дән артык 1дән 3кә кадәр	1 урын	300 300 – 230 кадәр	Шул ук	Клубларның һәм китапханәләрнең азрак сыешлылыгын зур ңирлекләр өчен кабул итәргә кирәк

Авыл массакүләм китапханәләре 1 мең кешегә хезмәт күрсәтү зоналары (30 минутлык һәркем өчен мөмкин булганны исәпкә алып);: авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре, мең кеше: 1дән 3кә кадәр	мең берәмлек сакла 1 урын	6 - 7,5 5 - 6	Шул ук	
IV. Физкультура-спорт корылмалары				
Яссы спорт корылмалары территориясе	Мең . кв.метр	1,95	Задание буенча проектлау	Гомуми кулланыштагы физкультура-спорт корылмаларын мәгариф мәктәпләренең һәм башка уку йортларының, ял һәм мәдәният учреждениеләренең спорт объектлары белән берләштерергә кирәк. Кече җирлекләр өчен залларны һәм бассейннарны исәпләү нормаларын, объектларның минималь сыйдырышлылыгын исәпкә алып, технологик таләпләр буенча кабул итәргә кирәк. Физкультура-сәламәтләндерү мәйданчыклары комплекслары һәр җирлектә карала. 2 меңнән 5 меңгә кадәр халкы булган җирлекләрдә 540 кв.метр мәйданлы бер спорт залын күздә тотарга кирәк. Шәһәр әһәмиятендәге физкультура-спорт корылмаларының үтемлелеге 30 минуттан артмаска
Спорт заллары, шул исәптән:	залның идән мәйданы кв. метр	350	Задание буенча проектлауга, әмма кимендә күрсәтелгән искәрмәдә	

гомуми файдалану		60 - 80	14	тиеш. Торак районда урнашкан физкультура-спорт корылмаларының өлешен кабул итәргә кирәк.
Балалар һәм яшүсмерләр спорт мәктәбе	залның идән мәйданы кв. метр	10	1,5 - 1,0 га объектка	

				гомуми норма, %: территорияләр - 35, спорт заллары-50, бассейннар-45
V. сәүдә һәм җәмәгать туклануы				
Сәүдә объектлары, шул исәптән: киосклар, павильоннар, кибетләр, ваклап сату базарлары	сәүдә мәйданы кв. метры	486,6	Җирле әһәмияттәге сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: 4тән алып 6 - 0,4 - 0,6 объектка га; 6 яшьтән алып 10 - 0,6 - 0,8 объектка га; 10нан алып 15 - 0,8 - 1,1 объектка га; 15тән 15кә кадәр 20 - 1,1 - 1,3 га объектка. Кече шәһәр җирлекләренең һәм авыл җирлекләренең сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: кадәр 1 - 0,1 - 0,2 га; 1дән алып 3 - 0,2 - 0,4 га;	Бакчачылык һәм дача берләшмәләре территориясендә азык-төлек кибетләре 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданының 80 кв. метрын исәпкә алырга тиеш. Ваклап сату базарлары өчен 1 сәүдә урыны 6 кв. метр күләмендә кабул ителә

шул исәптән: азык-төлек товарларын сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метры	148,5	3тән алып 4 - 0,4 - 0,6 га; 5-6 - 0,6-1,0 га; 7дән 10 га кадәр - 1,0 га - 1,2 га сәүдә предприятиеләре, кв. м.-	
азык-төлек булмаган товарлар сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метры	338,1	тров: 100 кв. метр сәүдә мәйданына 250 - 0,08 га кадәр; 250 - 650-	
			Сәүдә мәйданы 0,06 кв. метр; 650дән алып 1500 - 0,06 - 0,04 кв. метр сәүдә мәйданы; 1500 дән алып 3500 - 0,04 - 0,02 мәйданы 3500 - 0,02 кв. метрдан артык булган сәүдә мәйданы. Ваклап сату базарлары өчен - сәүдә мәйданының 1 кв. метрына 7-14 кв. метр; 14-комплексның сәүдә мәйданы янында 600 кв. метр; 7-комплексның сәүдә мәйданы 3000 кв. метрдан артык булганда	
Азык-төлек һәм яшелчә продукциясе базасы	гомуми мәйданы кв. метры		Задание буенча проектлау	

Җәмәгать туклануы предприятиесе	1 утырту урыны	40	Шул исәптән урыннар, га, 100 16 урынга: кадәр 50 - 0,2 - 0,25; 50дән алып 150 - 0,15 - 0,2; 150дән артык-0,1	Шәһәр-туризм үзәкләрендә җәмәгать туклануы предприятиеләре челтәрен вакытлыча халыкны исәпкә алып исәпләргә кирәк. Җитештерү предприятиеләрендә, учреждениеләрдә, оешмаларда һәм уку йортларында җәмәгать туклануы предприятиеләренә ихтыяҗ 1 мең эшләүче (укучы) норматив буенча максималь сменада исәпләнә. Авыл җирлекләренең җитештерү зоналарында һәм башка хезмәт кушымталары урыннарында, шулай ук эшчеләргә хезмәт күрсәтү өчен кыр станокларында 1 мең эшчегә 220 урын исәбеннән җәмәгать туклануы предприятиеләре каралырга тиеш

				Җәмәгать туклануы предприятиеләре норма буенча тәүлегенә 300 кг. га исәпләнә Зур шәһәрләрдә халык күпләп ял итә торган зоналар өчен шәһәр округларында һәм шәһәр җирлекләрендә түбәндәгеләр: җәмәгать туклануы предприятиеләре нормаларын исәпкә алырга-1 мең кешегә 1,1-1,8 урын 1 мең кешегә 1,1-1,8 урын
VI. Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре				
Халыкка көнкүреш хезмәт күрсәтү	1 эш урыны	4	10 эш урыны бар. егәрлеге булган предприятиеләр, эш урыннары: 10 - 50 - 0,1 - 0,2 га; 50 - 150 - 0,05 - 0,08 га;	Бәлки,барысы да көйләнгән

халыкка хезмәт күрсәтү- предприятиеләре			артык 150 - 0,03 - 0,04 га предприятиеләр, эш урыннары: 10 - 50 - 0,1 - 0,2 га; 50 - 150 - 0,05 - 0,08 га; артык 150 - 0,03 - 0,04 га	

Мунча-сәламәтләндерү-комплексы	1 юдыргыч урын	7	Объектка 0,2 - 0,4 га	Шәһәр округында һәм җирлекләрдә төзекләндерелгән торак фонды тарафыннан 1 мең кешегә мунча һәм мунча-сәламәтләндерү комплексларының сыйфатын исәпләү нормалары бар. Яңа төзелешләр өчен 3 урынга кадәр киметү һәм 10 урынга кадәр арттыру рөхсәт ителә
Кунакханә	1 урын		Кунакханәнең урыннары саны: 25-100-55; 100 дән артык 500-30; 500-1000нән артык - 20; 1000 - 2000-15	
Янгын депосы	1 Пожар машинасы	0,4	0,5 - 2,0 га объектка	НПБ буенча исәп-хисап 101-95
Җәмәгать бәдрәфе	1 прибор			Кешеләр күп була торган урыннарда
Зират	га	0,24	Бирем буенча проектлау	Шәһәр округы, авыл җирлеге чикләрендә урнашкан
VII. Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре				
VII. .	1 эш урыны	Бирем буенча проектлау проектлау	Бинаның катлары:	

һәм хуҗалык учреждениеләре			3-5 кат - 44-18,5; 9-12 кат - 13,5-11; 16 һәм аннан да күбрәк катлар-10,5 өлкә, шәһәр, район хакимият органнары	
			3-5 кат - 54-30; 9-12 кат - 13-12; 16 һәм аннан күбрәк катлар-11; авыл хакимият органнары 2-3 катның катлары - 60 - 40 9-12 кат - 13-12; 16 һәм аннан күбрәк катлар-11; авыл хакимият органнары авыл хакимият органнары 2-3 катның катлары - 2-3 катның катлары - 60 - 40	
Милиция бүлеге	1 объект	Бирем буенча проектлау	0,3 - 0,5 га	- Авыл җирлегендә авыл җирлекләре комплексы хезмәт күрсәтә ала
Торак-коммуналь	1 объект		1 га	Шул ук

хуҗалык- оешмалары: торак районына хуҗалык оешмалары: оешмалары: торак районына				

Бүлек, банк филиалы	1 объект	0,5	0,05 га-3 операция урынында; 0,4 га-20 операция урынында	Бәлки,барысы да көйләнгән
Операцион касса	1 объект	10 - 30 мең кешегә бер	0,2 га-2 операция бүлмәсе кассаларында; 0,5 га-7 операция кассасы вакытында 0,2 га-2 операция бүлмәсе кассаларында; 0,5 га-7 операция кассасы	Шул ук
Элемтә бүлеге	1 объект	0,5 - 6,0 Мең кешегә берәү		

			Микрорайон элемтә бүлекләре- торак районы территориясендә. халыкка хезмәт күрсәтүче, төркем: IV-V (9 мең кешегә кадәр) - 0,07 - 0,08; III - IV (9-18 мең кеше) - 0,09-0,1; II - III (20-25 мең кеше) - 0,11-0,12. Авыл җирлеге элемтә бүлеге, га, халыкка хезмәт күрсәтелә торган	Бүлекләрне, элемтә узелларын, почтамтларны урнаштыру, матбугат, телеграфлар, шәһәрара агентлыклары- шәһәр һәм авыл телефон станцияләре, абонент- спутник элемтәсе терминаллары, чыбыклы тапшырулар станцияләре, радиотапшырулар һәм телевидение объектлары, аларның төркемнәре, егәрлеге (сыйдырышлылыгы) һәм кирәкле участокларның күләме гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә кабул ителә
VIII.			Дини объектлар	
Дини биналар, корылмалар	объект	Бирем буенча проектлау	Шул ук	

4нче кушымта
Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативлар

ТОРАК ЗОНАЛАР

Түбән Кама муниципаль районы халкының торак белән тәэмин ителешен фаразлау (кв.метр/кешедән)

№ п/п	Исеме	Җитешлек	
		2015нче ел	**2030нчы ел**
1	**2**	**3**	**4**
1.	Түбән Кама районы	24,8	36,7

5нче кушымта
Шәһәр төзелеше проектлаштыруның
җирле нормативлары

ҖИТЕШТЕРҮ ЗОНАЛАРЫ

Таблица 1

Җитештерү объектларының җир участоклары төзелешенең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Җитештерү тармагы	Предприятиеләр (җитештерү)	Төзелеш өчен минималь тыгызлык, %
1	**2**	**3**
Җирле сәнәгать		
	1. Керамика	56
	2. Металл һәм таштан ясалган сәнгать	52
	3. Агачтан уенчыклар һәм сувенирлар	53
	4. Металлдан уенчыклар	61
	5. Тегү әйберләре:	
	ике катлы биналарда	74
	күпкатлы биналарда	
	ремонт һәм җиһазлар ясау	60

Искәрмә:

1. Җитештерү объектының җир участогын төзүнең тыгызлыгы төзелеш мәйданының коймадагы объект мәйданына мөнәсәбәте (яки киртә булмаганда) буларак процентларда билгеләнә - аңа тиешле шартлы чикләрдә.тимер юллар өслеге биләгән мәйданны да кертеп.
2. Төзелеш мәйданы барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар суммасы буларак билгеләнә, шул исәптән, элмәләр, ачык технологик, санитар-техник, энергетика һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, йөк төяү җайланмалары мәйданчыклары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базы, сыену урыннары, тоннельләр, шулай ук биналар һәм корылмалар урнаша алмый торган ачык стоянкалар, машиналар, механизмнар һәм ачык складлар.
3. Төзелеш мәйданына объект территориясендә резерв участоклар кертелергә тиеш, бирем нигезендә

билгеләнгән биналар һәм корылмаларны (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә) проектлау өчен билгеләнгән.

Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, тимер юл станцияләре, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү мәйданчыклары, яшел үсентеләр (агач, куаклар, чәчәкләр һәм үләннәр), гражданнарга караган автотранспорт чараларының ачык стоянкалары, ачык су белән тәэмин итү һәм башка канаулар, терәк диварлар, җир асты биналары һәм корылмалары яисә аларның өлешләре белән мәшгуль булган мәйданнар кертелми. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданнарны исәпләү аларның тышкы контурлары буенча җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә башкарыла.

4. Галереялар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына башка биналар яки корылмалар урнаштыра алмый торган галереялар һәм эстакадаларның горизонталь мәйданнарына гына проект кертелә, калган участокларда бары тик галерейлар һәм эстакадаларның фундаментлары белән җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә биләгән мәйдан гына исәпкә алына.
5. Объектлар төзегәндә 2 процент һәм аннан да күбрәк Төзелеш тыгызлыгын таблица нигезендә киметү рөхсәт ителә.
6. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә (тиешле техник-икътисадый нигезләмәләр булганда), әмма әлеге кушымта белән билгеләнгән 1/10 дан да артмаска тиеш:

Авышлык җире, %	**Төзелеш тыгызлыгын киметүнең төзәтү коэффициенты**
2 - 5	0,95 - 0,90
5 - 10	0,90 - 0,85
10 - 15	0,85 - 0,80
15 - 20	0,80 - 0,70

Таблица 2

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятиеләр		Минималь төзелеш
1		**2**
Мөгезле эре терлек	*сыерларны бәйле тоту:* Көтүдәге сыер саны 50 - 60 % 400 баш сыерга 800 баш сыерга	 51*/45 55/50
	Көтүдәге сыер саны 90 % 400 баш сыерга 800 - 1200 баш сыерга	 51/45 55/49
	сыерларны бәйсез тоту: көтүдәге сыер саны 50, 60 һәм 90 % 800 баш сыерга 1200 баш сыерга 2000 баш сыерга	 53 56 60
	Ит һәм ит репродукторлары: 800-1200 баш сыерга	 52**/35

1		**2**
	Яшь терлекләрне үстерү һәм симертү: 6000 һәм 12 000 баш терлеккә	 45
	Бозаулар үстерү, яшь терлекләрне үстерү һәм 3000 баш терлеккә 6000 баш терлеккә	 41 46
	Мөгезле эре терлек симертү: 1000 баш терлеккә 2000 баш терлеккә 3000 баш терлеккә 6000 баш терлеккә	 32 34 36 42
	Симертү мәйданчыклары 2000 баш терлеккә 4000 баш терлеккә	
	Нәселле:	
	Сөтле: 400 сыерга 800 сыерга	 45 55
	Итле: 400, 600 - 800 сыерга	 40
	Үстерү, яшь таналар: 1000 - 2000 баш терлеккә 3000 баш терлеккә 6000 баш терлеккә	 52 54 57
Дуңгызчылык	*Сату өчен:* Репродукторлар:	
	4000 баш терлеккә 8000 баш терлеккә 12 000 баш терлеккә	36 43 47
	Симертү: на 6000 и 12 000 голов	 39
	Җитештерү циклы тәмамланган: 2000 баш терлеккә 4000 баш терлеккә 6000 һәм 12 000 баш терлеккә	 32 37 41
	Нәсел: 100 баш ана дуңгызга 200 баш ана дуңгызга 300 баш ана дуңгызга	 38 40 50
Сарыкчылык	*Бер мәйданчыкта урнаштырылган:* Йонлы, йонлы-итле, итле-майлы: 2500 баш ана сарыкка 5000 баш ана сарыкка 4000 баш яшь терлек	 55 60 66
	Итле-йонлы: 2500 баш ана сарыкка 2500 баш яшь терлеккә	66 62
	Тун өчен: 1200 баш ана сарыкка	56

1		2
	Симертү 2500 баш терлеккә 5000 баш терлеккә	 65 74
	Каракүлче алу өчен симертү мәйданчыклары 5000 баш терлеккә	 58
	Көтү әйләнеше белән: Итле-йонлы 2500 баш терлеккә	 60
	Итле-йолы-сөтле 2000, 4000 баш терлеккә	 63
	Тун өчен 1600 баш терлеккә	67
Кошчылык	*Йомырка салу юнәлешләре:* 200 мең йомырка сала торган тавыкка 300 мең йомырка сала торган тавыкка	 28 32
	Ит юнәлешләре буенча: Бройлер тавыклар 3 һәм 6 млн.бройлерга	27***/43
	Үрдәк: 65 мең үрдәккә	 31
	Күркәчелек 250 мең күркә балаларына	 24
	Нәселле: Йомырка салу юнәлеше буенча	
	50 меңлек нәселле тавык заводы: олы кошлар зонасы Яшь кош зонасы	 25 28
	Ит юнәлеше: 50 меңлек нәселле тавык заводы: Олы кошлар зонасы Яшь кош зонасы	 25 25
Җәнлекчелек куянчылык	Җәнлекчелек эшләре	21
	Куянчылык	22

Таблица 3

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятияләр		Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
Теплица	күпьеллык теплицалар *гомуми мәйданы :* 12 гектар 18, 24, 30 гектар	 54 56 60
	5 гектарга кадәрле күпьеллык (аграр) теплицалар	41

Предприятияләр		Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
Авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау буенча	*Парклы хуҗалыклар өчен үзәк ремонт остаханәләре*	
	25 тракторга	25
	50 и 75 тракторга	28
	100 тракторга	31
	150 һәм 200 тракторга	35
	Бригадага яки парклы хуҗалыклар бүлекчәләренә техник хезмәт күрсәтү пунктлары	
	10, 20 и 30 тракторга	30
	40 һәм күбрәк тракторга	38
Башка предпри- ятияләр	Авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртү һәм саклау буенча	50
	Катнаш азык булганда	27
	Орлык һәм бөртек саклау буенча	28

* Аскы сызыгы өстендә - чардакларсыз, сызым астында-кулланыла торган чардаклар белән.

** Терлек азыгын һәм асылмалы түшәмне саклаганда, сызым астында - скирдларда саклаганда күрсәткечләр дә сызык өстендә китерелгән.

*** Сызым өстендә - күпкатлы йортлар, сызым астында-бер катлы йортлар өчен күрсәткечләр китерелгән

Искәрмә:

1. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә, әмма әлеге кушымта белән билгеләнгән 10 процентган да артмаган очракта, авыл хуҗалыгы предприятиеләрен төзегәндә 3 процентган артык мәйданда, утырту грунтларында һәм катлаулы инженер - геологик шартларда.
2. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы предприятие мәйданының предприятие мәйданының гомуми күләменә мөнәсәбәте буларак процентларда билгеләнә.

Биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнарны исәпләү, аларның тышкы контуры буенча, җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә, отмосткалар киңлеген исәпкә алмыйча башкарыла.

3. Предприятиенең төзелеш мәйданына барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар, шул исәптән, элмәчләр, ачык технологик, санитар - техник һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, йөк төяү - бушату җайланмалары мәйданчыклары, җир асты корылмалары (резервуарлар, Җир базары, сыену урыннары, тоннельләр, инженерлык коммуникацияләренең керү каналлары, шулар өстендә биналар һәм корылмалар урнаша алмый торган инженерлык коммуникацияләренең керү каналлары керергә тиеш, шулай ук хайваннар, кошлар һәм җәнлекләр өчен урамда йөрү, автомобильләр кую өчен мәйданчыклар, авыл хуҗалыгы машиналары һәм механизмнары, төрле билгеләнештәге ачык складлар; күләме һәм җиһазлары, автомобильләрне һәм ачык саклау складларын кую өчен мәйданчыклар технологик проектлау нормалары буенча кабул ителә.

Төзелеш мәйданына шулай ук предприятие мәйданчыгындагы резерв мәйданнар да кертелергә тиеш, әлеге биремнәрдә күрсәтелгән биналар һәм корылмаларның икенче чираты биналарын һәм корылмаларын урнаштыру өчен проектлау (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә).

Галерея һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына башка биналар яки корылмалар урнаштыра алмый торган, ә калган җир өсте участоклары өчен бары тик җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә терәк конструкцияләре белән биләгән мәйдан гына исәпкә алына.

4. Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү өчен мәйданчыклар, яшел үсентеләр, гражданнарга караган транспорт чаралары өчен ачык мәйданчыклар, ачык су белән тәэмин итү һәм башка каналлар, терәк стеналар, җир асты корылмалары яисә аларның өлешләре белән билгеләнгән мәйданнар кертелергә тиеш түгел.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар өчен классификация һәм санитар-яклау

зоналары

Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары

I Класс - санитар-саклау зонасы 1000 метр

1. Дуңгызчылык комплекслары.
2. Кошчылык фабрикасында елына 400 меңнән артык тавык-йомырка сала торган һәм 3 млн. бройлер.
3. Эре мөгезле терлек комплекслары.Открытые хранилища навоза и помета.

II Класс - санитар-саклау зонасы 500 метр

1. 4 меңнән алып 12 мең башка кадәр булган дуңгыз фермалары.
2. 1200-2000 сыердан алып 2000-гә кадәр һәм 6000-гә кадәр яшь терлекләр булган Мөгезле эре терлек фермалары
3. Җәнлекчелек фермалары (чәшкеләр, төлкеләр һ.б.). Кошчылык фермалары (100 меңнән алып 400 мең тавыкка кадәр йомырка сала торган һәм елына 1 миллионнан алып 3 млн. бройлерга кадәр)

4. Биологик эшкәртелгән сыек тирес фракциясенең ачык саклагычлары.
5. Тирес һәм пометаның ябык саклагычлары.
6. 500 тоннадан артык агулы химикатларны саклау складлары.
7. Орлыкларны эшкәртү һәм агулау буенча җитештерү.
8. Сыекландырылган аммиак складлары.

III класс -300 метр санитар-саклау зонасы

1. 4 мең башка кадәр дуңгыз фермалары.
2. 1200 баштан да кимрәк мөгезле эре терлек фермалары (барлык белгечлекләр), атчылык фермалары.
3. 5-30 мең баш сарык фермасы.
4. 100 мең тавыкка кадәр йомырка сала торган һәм 1 млн. бройлерга кадәр Кошчылык фермалары.
5. Тирес һәм тиресне бораулау өчен мәйданчыклар.
6. 50 тоннадан артык агулы химикатлар һәм минераль ашламалар саклау складлары.

7. Авыл хуҗалыгы җирләрен тракторларны кулланып пестицидлар белән эшкәртү (кыр чикләреннән алып торак пунктка кадәр). Җәнлекчелек фермалары.

9. Йөк автомобильләрен һәм авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау, технологик хезмәт күрсәтү һәм саклау буенча гаражлар һәм парклар

IV Класс - 100 метр санитар-саклау зонасы

Теплица һәм парник хуҗалыклары.

1. Минераль ашламалар, 50 тоннага кадәр агулы химикатлар саклау складлары.
2. Коры минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары (зона азык-төлек продукциясен эшкәртү һәм саклау предприятиеләренә дә билгеләнә).
3. Терлекчелек агымнарын кулланып сугару объектлары.
4. Азык әзерләү цехлары, шул исәптән азык-төлек калдыкларын да.
5. 100 башка кадәр терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары)
6. Ягулык-майлау материаллары складлары.

V класс - 50 метр санитар-саклау зонасы

1. Җиләк-җимеш, яшелчә, бәрәңге, ашлык саклау урыны.
2. Матди складлар.
3. . 50 башка кадәр терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары).

Таблица 5

Терлекчелек комплексларының авыл хуҗалыгы продуктларын эшкәртү буенча җитештерү предприятиеләре

Җитештерү предприятиеләренең исеме	**Санитар-саклау зонасы, метр**
Ит комбинатлары һәм ит-сөт ризыклары объекты	1000
Вак хайваннар һәм кошлар, шулай ук тәүлегенә 50-500 тонна егәрлекле терлек сую объектлары	300
Ит эшкәртү производстволары	300
Сөт, май, сыр җитештерү	100
Җиләк-җимеш һәм яшелчә эшкәртү буенча җитештерү	50
Ит эшкәртү буенча кече предприятиеләр һәм цехлар-тәүлегенә 5 тоннага кадәр, сөт җыймыйча - 10 тоннага кадәр.	50

6нчы кушымта
Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативлар

Таблица 1

ӘЙЛӘНӘ-ТИРӘ МӨХИТНЕ САКЛАУ

Пычрану категорияләре	Пычрануның күрсәткече (Zc)	**Матдәләрнең туфракта катнашуы, мг/кг**					
		Куркынычлыкның I классы		**Куркынычлыкның IIклассы**		**Куркынычлыкның III классы**	
		кушылмала		**кушылмалар**		**кушылмалар**	
	-	**органик**	**органик булмаган**	**органик**	**органик булмага**	**органик**	**органик булмаган**
Чиста	-	фоннан РИК кадәр	фоннан ПДК кадәр	фоннан РИК кадәр	фоннан РИК кадәр	фоннан РИК кадәр	фоннан РИК кадәр
Рөхсәт ителгән	< 16	1дән 2гә кадәр РИК	Фон күрсәткечләре 2дән алып РИК кадәр	1дән 2гә кадәр РИК	Фон күрсәткечләре 2дән алып РИК кадәр	1дән 2гә кадәр ПДК	Фон күрсәткечләре 2дән алып РИК кадәр
Уртача куркыныч	16 - 32					2дән 5кә кадәр ПДК	РИКдән Kmax кадәр
Куркыныч	32 - 128	РИК 2дән 5кә кадәр	РИК дән Kmax кадәр	2дән 5кә кадәр РИК	РИК дән Kmaxка кадәр	РИК > 5	Kmax>
Гадәттән тыш куркыныч	> 128	5> РИК	Kmax >	> 5 РИК	> Kmax		

монда:

Kmax - зыянлылык күрсәткечләренең берсе буенча элементның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенең максималь әһәмияте;

Zc - исәп-хисап торак урыннардагы туфракның сыйфатын гигиеник бәяләү буенча Методик күрсәтмәләр нигезендә башкарыла.

РИК- рөхсәт ителгән концентрация.

Искәрмә: Пычратучы химик матдәләр түбәндәге куркынычлык классларын бүленә:

I - мышьяк, кадмий, ртуть, свинец, цинк, фтор, 3,4-бензапирен; II - бор, кобальт, никель, молибден, медь, сөрмә, хром;

III - барий, ванадий, вольфрам, марганец, стронций, ацетофенон.

Таблица 2

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрне гигиеник бәяләү һәм аларны куллану буенча киңәшләр

Туфрак пычрану категориясе	Туфракның пычрану характеристикасы	Территорияне куллану мөмкинчелеге булган	Туфракны савыктыру буенча киңәшләр
1.Рөхсәт ителгән	Туфракта химик матдәләр микъдары Фоннан артып китә, ләкин РИКдән югары түгел	Төрле үсемлекләр үстергәндә кулланыла	Туфракның пычрану чыганакларының йогынтысын киметү. Үсемлекләр өчен токсикантларның үтемлелеген киметү буенча чараларны гамәлгә ашыру (известьлау, органик ашламалар кертү һ. б.)
2.Уртача куркыныч	Туфракта химик матдәләрнең микъдары гомуми санитар, миграцион су һәм миграцион һава күрсәткечләре буенча лимитлаштырылган, әмма транслокацион күрсәткеч буенча стимул дәрәҗәсенең түбән булуы нәтиҗәсендә аларның РИКдән артып китә.	Авыл хуҗалыгы үсемлекләре сыйфатын тикшереп тору шартларында теләсә нинди культураларны куллану	Шундый ук чаралар 1. Миграцион су яки миграцион су белән чикләнә торган матдәләр булганда, җан күрсәткечләре буенча, авыл хуҗалыгы эшчеләренең сулыш зонасында һәм җирле су чыганакларында бу матдәләрнең тотылуын контрольдә тоту үткәрелә
3.Югары куркыныч	Химик матдәләрнең микъдары зарарлы транслокацион күрсәткеч булганда аларның РИКннән артып китә	Техник культуралардан файдалану, авыл хуҗалыгы культураларыннан файдалану үсемлек концентраторларын исәпкә алып чикләнә	1 категория өчен күрсәтелгән чаралардан тыш, үсемлекләрдә, азык - төлек продуктларында һәм терлек азыгында токсикантларны карап тотуга мәҗбүри контроль. Үсемлекләр һәм азык - төлек үстерү кирәк булганда, аларны чиста туфракта үстерелгән азык-төлек белән бутарга киңәш ителә Үсемлекләр-концентраторларны исәпкә алып, терлек азыгына яшел массаны кулалнуны чикләү
4.Гадәттән тыш куркыныч	Химик матдәләр микъдары зарарлы матдәләрнең барлык күрсәткечләре буенча туфракта РИКдән артып китә	Техник культураларны куллану яисә авыл хуҗалыгы кулланышыннан юк итү. Урман саклау полосалары	Пычрану дәрәҗәсен киметү һәм токсикантларны бәйләү буенча чаралар

Таблица 3

Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча киңәшләр

Туфрак пычрану категорияләре	**Туфрактан файдалану буенча киңәшләр**
Чиста	Чикләүләрсез файдалану
Рөхсәт ителгән	Югары куркыныч объектларыннан тыш, чикләүләрсез файдалану
Уртача куркыныч	Төзелеш эшләре барышында котлованнар һәм юдырмалар өчен, яшелләндерү участокларында, чиста грунт катламын салып, 0,2 метрдан да ким булмаган күләмдә файдалану
Куркыныч	Чиста грунт катламнары 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә капланган чокырлар һәм котлованнар өчен чикләнгән файдалану. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында файдалану
Гадәттән тыш куркыныч	Махсуслаштырылган полигоннарда чыгару һәм утильләштерү. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында файдалану

Таблица 4

Тавыш басымының рөхсәт ителгән һәм рөхсәт ителгән дәрәҗәләре, тавыш дәрәҗәләре, торак һәм иҗтимагый биналар һәм торак төзелеше территориясендә тавыш бирүнең эквивалент һәм максималь дәрәҗәләре

Биналар һәм территорияләр билгеләү	**Тәүлек вакыты, сәгать**	**Тавыш дәрәҗәсе La(эквива-лентлы тавыш дәрәҗәсе Ьлэке), дБА**	**Тавышның максималь дәрәҗәсе LАмакс, дБА**
1	**2**	**3**	**4**
1. Җитештерү предприятиеләренең административ-идарә персоналының, лабораторияләрнең эш урыннары, үлчәү һәм аналитик эшләр өчен бүлмәләр		60	75
2. Диспетчерлык хезмәтләренең эш урыннары, телефон аша сөйләшү элемтәсе белән дистанцион идарә итү һәм күзәтү кабиналары, төгәл җыю участоклары, телефон һәм телеграф станцияләре		65	80

3. Экспериментальэшләр үткәрү өчен лаборатория бүлмәләре, күзәтү кабиналары һәм телефон аша сөйләм элемтәсеннән башка дистанцион идарә итү бүлмәләре		75	90
4. Җитештерү предприятиеләренең даими эш урыннары булган биналар, территорияләр	-	80	95

1	2	3	4
(1-3позицияләрендә күрсәтелгән эшләрдән башка)			
5. Хастаханәләр һәм шифаханәләр палаталары	7.00 23.0 23.0 -	35 25	50 40
6. Операция хастаханәләре, хастаханәләр, шифаханәләр табибларының кабинетлары, санаторийлар		35	50
7. Сыйныф бүлмәләре, уку бүлмәләре, уку йортлары аудиторияләре, конференц-заллар,китапханәләрнең уку заллары, клубларның тамаша заллары, суд утырышлары заллары, дини биналар, клубларның гадәти җайланмалары булган тамаша заллары		40	55
8. Музыкаль сыйныфлар	-	35	50
9. Фатирларның торак бүлмәләре	7.00 - 23.0 -	40 30	55 45
10. Тулай торак бүлмәләре	7.00 23.0 23.0 -	45 35	60 50
11. Кунакханәләр номерлары: Халыкара классификацияле дүрт, бишйолдызлы кунакханәләр, халыкара классификация буенча өч йолдыз булган кунакханәләр халыкара классификация буенча ким булмаган өч йолдыздан да ким булмаган кунакханәләр	7.00 23.0 23.0 - 7.00 23.0 23.0 - 7.00 23 23.0 -	35 25 40 30 45 35	50 40 55 45 60 50
12. Ял йортлары, пансионатлар, картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар, балалар бакчалары һәм мәктәп-интернатларның йокы бүлмәләре	7.00 23.0 23.0 -	40 30	55 45
13. Офис бүлмәләре, эш бүлмәләре һәм административ биналар, конструкторлык, проект һәм фәнни-тикшеренү оешмалары кабинетлары		50	65
14. ресторан, кафе заллары	-	55	70
15. театр һәм концерт заллары фойелары	-	45	*
16. театр и концерт заллары тамашачылар залы	-	30	*
17. Күпмаксатлы заллар	-	35	*
18. «Долби» белән җиһазланган кинотеатрлар	-	30	45
19. Спорт заллары	-	45	*
20. Сәүдә үзәкләренең заллары,		60	75

пассажирлар заллары вокзаллар һәм аэровокзаллар			
21. Хастаханәләр һәм шифаханәләр биналары янындагы территорияләр	7.00 23.0 0 -	45 35	60 50
22. Торак йортлар, ял йортлары, картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар янындагы территорияләр	7.00 23.0 23.0 -	55 45	70 60
23. Поликлиникалар, мәктәпләр һәм башка уку йортлары, балаларга мәктәпкәчә белем бирү йортлары , микрорайоннарның һәм торак йортларның төркемнәренең ял итү мәйданчыклары янындагы территорияләр		55	70

* Әлеге биналарда тавышның максималь дәрәҗәләре нормалаштырылмый

Искәрмә:

1. 1, 5 - 13 позицияләрендә китерелгән бүлмәләрдәге тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәсе башка биналардан һәм читтән килеп чыккан тавышка гына керә.5-12 позицияләрендә китерелгән биналарда тышкы чыганаклардан тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре норматив һава алмашын тәэмин итү шарты белән билгеләнгән, ягъни мәҗбүри вентиляция яки һава кондиционирования системасы булмаганда, ачык форточкалар яки һава агымын тәэмин итә торган башка җайланмалар шартларында үтәлергә тиеш. Норматив һава алмашын тәэмин итүче мәҗбүри вентиляция яки кондиционерлау системалары булганда, биналарның тышкы тавышының рөхсәт ителгән дәрәҗәсе (15-17) ябык тәрәзәләр каршындагы биналарда рөхсәт ителгән дәрәҗәләрне тәэмин итү исәбеннән арттырылырга мөмкин.
2. Вентиляция, һаваны кондиционерлау һәм һава җылыту системалары җиһазларыннан, шулай ук җылылык һәм су белән тәэмин итү системалары насосларыннан һәм сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләренең урнаштырылган (янкорма) суыту җайланмаларыннан рөхсәт ителгән тавыш дәрәҗәләрен, тәүлекнең төнге вакыты өчен) 9-12 позициясеннән тыш, 5 дБ (дБА) түбәнрәк кабул итәргә кирәк. Шул ук вакытта тавышның тональлегенә төзәтмәне исәпкә алмыйлар.

Таблица 5

Эш урыннарында инфраструктураның рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәләре, торак һәм җәмәгать урыннарында һәм торак төзелеше территориясендә инфраструктураның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре

№ п/п	**Биналар билгеләү**	шлыкның уртагеометрик билгеләре ктав полосаларында тавыш басымы, дБ җәләре, Гц				Тавыш басымының гомуми дәрәҗәсе,дБ лин
		2	Тавыш басымының гомуми дәрәҗәсе, дБ лин	**8**	**16**	
1	Җитештерү предприятиеләре:					
	төрле авырлыктагы эшләр	100	95	90	85	100
	төрле дәрәҗә интеллектуаль-киеренкелек	95	90	85	80	95

	эмоциональ Киеренкелек эшләре					
2	Торак төзелеше территориясе	90	85	80	75	90
3	Торак һәм иҗтимагый биналар	75	70	65	60	75

Таблица 6

Халык өчен 30 кГц - 300 ГГц ешлык диапазонындагы электромагнит кырының рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәсе

Ешлык диапазоны	**30 - 300 кГц**	**0,3 - 3 МГц**	**3 - 30 МГц**	**30 - 300 МГц**	**0,3 - 300 ГГц**
Нормалаштырылган параметрлар	Электр кырының киеренкелеге, Е (В/м)				Энергия агымының тыгызлыгы
Рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләре	25	15	10	3	10 25 *

* Әйләнә-тирә күзәтү яки сканерлау режимында эшләүче антеннадан нурландыру очраклары өчен.

Искәрмә: Диапазоны, приведенные в таблице, исключают нижний и включают верхний пределы частоты. Таблицада китерелгән диапазоннар, түбән ешлык чикләрен юкка чыгара һәм югары ешлык чикләрен үз эченә ала.

Таблица 7

Эквивалент дозаның егәрлеге, ул тышкы ионлаштыру нурланыштан яклауны проектлаганда кулланыла

Нурланучы зоналар категориясе		Биналар һәм территорияләр билгеләү	нурланыш Озынлыгы, сәгать/ел	Проект егәрлеге эквивалент доза, Проект егәрлеге эквивалент доза, мкЗв/сәг
Персо нал	А группасы	Персоналның даими тору урыннары	1700	6,0
		Персоналның вакытлыча тору урыннары	850	12
	Б группасы	Радиация объекты биналары һәм персонал урнашкан санитар-саклау зонасы территориясе	2000	1,2
Халык		Теләсә нинди башка биналар, территорияләр	8800	0,06

7 нче кушымта
шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга

Тарихи һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау
Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы

№	Җирлек исеме	Археология һәйкәлләре			Тарихи һәйкәлләре			Шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәлләре			Сәнгать һәйкәлләре			Барлыгы авыл җирлеге буенча
		саклау категориясе												
		Ф	Р	М	Ф	Р	М	Ф	Р	М	Ф	Р	М	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Кармалы	-	4	--	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5

Искәрмә:

1. Таблицада литерлар тарафыннан түбәндәге сак категорияләре күрсәтелде:

Ф - федераль, Р - республика (региональ), җирле (муниципаль) әһәмияттәге җирләр, шул исәптән ачыкланган археология объектлары.

2. Мәдәни мирас объектлары саны вакыт аша күрсәтелә: алар арасында - комплекслар һәм объектлар саны, ә әһәмиятлеләрендә - объектлар саны.

8 енче кушымта
шәһәр төзелеше проектлаштыруның
җирле нормативларына

ТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

1 нче таблица

Халыкны шәхси милектә автомобильләр белән тәэмин итү
(җиңел, йөк һәм автобуслар да кертеп)

(1000 кешегә исәпләнгән машиналар)

Муниципаль берәмлекнен исеме	**2010 ел**	**2015 ел**	**2020 ел**	**2035 ел**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Түбән Кама	182,3	238,4	290,5	446,0

9ычы кушымта
Шәһәр төзелеше проектлаштыруның
җирле нормативларына

ИНЖЕНЕРЛЫК ИНФРАСТРУКТУРАСЫ
Су белән тәэмин итү

Таблица 1

Халыкның хуҗалык-эчәргә яраклы
ихтыяҗлары өчен тәүлеклек (бер елга) су куллану

Торак төзелеше районнарын төзекләндерү дәрәҗәсе	**Торак пунктларда бер кешегә уртача тәүлеклеклек (бер ел эчендә), литр/тәүлеккә хуҗалыкта-эчәр су куллану**
Эчке сууткәргеч һәм канализация белән тәэмин ителгән биналар төзү: ванналардан башка; үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү белән тәэмин итү	125 - 160 160 - 230 230 - 350

Искәрмә:

1. Су җыю колонкаларыннан судан файдалану белән бәйле биналар төзү районнары өчен бер кешегә тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллануны тәүлегенә 30-50 литр кабул итәргә кирәк.

2. Аерым су куллану җәмәгать биналарында хуҗалык - эчә торган һәм көнкүреш

ихтыяҗларына (СНиП 2.08.02-89* кабул ителгән классификация буенча), ял йортлары, санатор - но - туристик комплекслар һәм балалар сәламәтләндерү лагерьлары өчен су чыгымнарыннан тыш, су чыгымнарын үз эченә ала.

3. Таблицада күрсәтелгән чикләрдә чагыштырма су куллануны сайлау климат шартларына, су белән тәэмин итү чыганагының егәрлегенә һәм су сыйфатына, төзекләндерү дәрәҗәсенә, төзелешнең катлы булуына һәм җирле шартларга бәйле рәвештә башкарылырга тиеш.

4. Халыкны азык - төлек белән тәэмин итүче сәнәгать ихтыяҗлары өчен су күләмен һәм исәпкә алынмаган чыгымнарны тиешле нигезләгәндә торак пунктның хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлары өчен су чыгымының 10-20 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул итү рөхсәт ителә.

5. Үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән биналар төзелгән районнар (микрорайоннар) өчен җылылык челтәреннән тәүлеклек уртача алганда, хуҗалык-эчәргә яраклы су чыгымының 40 процентын һәм максималь су алу сәгатенә турыдан - туры кайнар суны алуны кабул итәргә кирәк. Катнаш төзелеш булганда күрсәтелгән биналарда яшәүче халык санынннан чыгып эш итәргә кирәк.

6. 1дән артык халкы булган торак пунктларда чагыштырма су куллану

Һәр аерым очракта нигезләнгән һәм дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештерелгән очракта 000 000 кешене арттырырга рөхсәт ителә.

Кулланучылар тарафыннан су чыгымы нормалары Таблица 2

Су кулланучылар	Үлчәгеч	Су чыгымы нормалары (шул исәптән кайнар), литр	
		уртача тәүлектә	тәүлегенә иң күп су куллану
1	2	3	4
Фатир тибындагы торак йортлар: су белән тәэмин итү һәм канализация ванналардаан башка	1 яшәүче	95	120
газ белән тәэмин итү	1 яшәүче	120	150
суүткәргеч, канализация һәм каты ягулыкта эшләүче су җылыткычлы ванналар белән	1 яшәүче	150	180
суүткәргеч, канализация һәм газ җылыткычлы ванналар белән	1 яшәүче	190	225
Тиз барып җитүче газ җылыткычлары һәм күпъяклы су алу җайланмасы белән	1 яшәүче	210	250
юдыргычлар, юу һәм душ белән җиһазландырылган үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү	1 яшәүче	195	230
утырып юына торган ванналар белән җиһазландырылган душ	1 яшәүче	230	275
1500-1700 мм озынлыгындагы ванналар белән душлар белән җиһазландырылган	1 яшәүче	250	300
үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү һәм аларны төзекләндерү таләпләре югары булган 12 каттан артык биеклектә	1 яшәүче	360	400
Тулай торак: уртак юыну душы белән	1 яшәүче	85	100
душ белән барлык торак бүлмәләрендә	1 яшәүче	110	120
Уртак кухнялар һәм һәр бина секциясендә душлар	1 яшәүче	140	160
Кунакханәләр, пансионатлар һәм мотельләр белән уртак ванналар һәм душлар	1 яшәүче	120	120

Шифаханәләр һәм ял йортлары: барлык торак бүлмәләрендә ванналар белән	1 койка	00	200
барлык торак бүлмәләрендә душ белән	1 койка	50	150
Поликлиникалар һәм амбулаторияләр	1 авыру сменага	3	15
Мәктәпкәчә оешмалар: Көндез йөрүче балалар белән			
ярымфабка белән эшләүче ашханәләр белән	1 бала	1,5	30
автоматлаштырылган кер юу машиналары белән ашханәләр белән	1 бала	5	105
Балалар лагерьлары (шул исәптән ел әйләнәсе): юу бүлмәләрендә автоматлаштырылган кер юу машиналары белән җиһазландырылган ашханәләр	1 урын	00	200
Үзәкләштерелгән кер юу бүлмәләрендә кер юу.	урын	5	55
Административ биналар	1 эшләүче	2	16
Ярымфабрикантлар белән эшләүче ашханәле, гимнастика заллы гомум белем бирүче мәктәпләр	1 укучы һәм	0	11,5
Шулай ук озынайтылган көн белән	шулай ук	2	14
Интернат- мәктәпләрдә душлы гимнастика заллары белән	1 укучы һәм 1 укытучы сменага		10,5
Йокы бүлмәләре белән	1 урын	0	70
Даруханәләр: Сәүдә залы һәм подсобкалар	1 эшләүче	2	16
Дарулар ясый торган лаборатория	1 эшләүче	10	370
Җәмәгать туклануы предприятиеләре: ризык әзерләү өчен:			
аш залында сатыла торган	1 шартлы ашамлык	2	12
чыгарылучы ярымфабрикатлар			
итән	1 тонна		6700
балыктан	1 тонна		6400
яшелчәдән	1 тонна		4400
кулинариядән	1 тонна		7700
Кибетләр: азык-төлек	1 эшче Сменаг(20 кв.метр сәүдә залы)	50	250
сәнәгать товарыныкы	1 эшче сменага	12	16
Чәчтарашханәләр	1эш урыны сменага	56	60

Клублар	1 урын	8,6	10
тамашачылар өчен	1 урын	3	3
Спортсменнар өчен (душа керү белән)	1 кеше	100	100

1	2	3	4
Мунчалар:			
Сабынлы суны тазикларда кулланып махсус скамейкаларда юыну җансызлану	1 кунак		180
Шулай ук сәламәтләндерү һәм коену өчен	1 кунак		290
душ кабинасы	1 кунак		360
ванна кабинасы	1 кунак		540
Үләннәргә су сибү: үлән өстенә	1 кв.метр	3	3
футбол мәйданына су сибү	1 кв.метр	0,5	0,5
калган спорт корылмаларына	1 кв.метр	1,5	1,5
Утыртылган яшь үсентеләргә, газоннарга һәм чәчәкләргә	1 кв.метр	3 - 6	3 - 6
Каток өстенә су сибү	1 кв.метр	0,5	0,5

Искәрмә:

1. Су чыгымы нормалары төп кулланучылар өчен билгеләнгән һәм барлык өстәмә чыгымнарны үз эченә ала (хезмәт күрсәтүче персонал, хезмәт күрсәтүче персонал, килүчеләр өчен душ бүлмәләре һ.б.).

Көнкүреш биналарында һәм җитештерү предприятиеләре биналарында төркемләп душ һәм Пычак ванналарында су куллануны, кер юу һәм җәмәгать туклануы предприятиеләрендә азык әзерләү, шулай ук хастаханәләр, шифаханәләр һәм сырхауханәләр составына керүче дәвалау процедураларына, күрсәтелгән ихтыяҗларга су тотуны үз эченә алган кулланучылардан тыш, өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

2. Уртача тәүлеккә су чыгымы нормалары техник-икътисадый чагыштырмаларны үтәү өчен китерелгән.

3. Әлеге таблицада күрсәтелмәгән җитештерү ихтыяҗларына су чыгымын технологик биремнәргә һәм проектлау буенча күрсәтмәләргә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4. Кер юу машиналарында автоматлаштырылмаган кер юу машиналарында һәм махсус пычрак белән кер юу вакытында кайнар суның 1 кг коры кер юу нормасын 30 процентка кадәр арттыру рөхсәт ителә.

5. Су сибүгә киткән чыгым нормасы бер су сибү исәбеннән билгеләнгән. Тәүлегенә су сибүне климат шартларына карап кабул итәргә кирәк.

Таблица 3

Су белән тәэмин итү чыганакларың һәм су үткәргечләрнең санитар саклау зоналары

п/п	су белән тәэмин итүнең чыганак исеме	Су белән тәэмин итү чыганагының санитар саклау зоналары чикләре		
		I пояс	**II пояс**	**III пояс**
	2	**3**	**4**	**5**
	Су алу Ясалма тулыландыру җир асты хәзинәләре-инвентарьлаштыру үткәрелде, шул исәптән-фильтрация корылма (бассейннар, каналы)	50 метрдан да ким түгел кимендә 100 метр 1)	шулай ук	шулай ук
.	Өске су катламы (Елгалар,каналлар)	өскә таба булган агым буенча 200 метрдан кимрәк; агымы буенча аска таба 100 метрдан кимрәк	өскә таба агымлы булган исәп-хисап; агым буенча аска таба кимендә аның 250 метр;	кырый белән туры килә II пояс чикләре белән туры килә II пояс чикләре белән туры килә
		ян-яклар җәйге-көзге вакытта кимендә линиядән 100 метр ераклыкта су кисү	ян-яклар кимендә: тигез рельефлы 500 метр; калкулыкта-750 метр; текә калкулыкта-1000 метр	су бүлү линиясе буенча- кысаларда 3-5 км, шул исәптән кушылдык

	сусаклагыч,күл)	кимендә 100 м. барлык юнәлешләрдә су алу акваториясе буенча һәм якын-тирә Яр буенча җәй-көзге ызан вакытында су кисү линиясеннән	по акватории: 3 - 5 км во һәр яктан водозаборның территория буенча: Яр буенча ике якка 3-5 км һәм нормаль терәк дәрәҗәдә су киселешеннән 500 - 100 метр ераклыкта	II пояс чиге буенча туры килә

	2	3	4	5
.	Суүткәргеч корылмалар һәм суүткәргечләр	Санитар-яклау полосасының чикләре запас һәм көйләүче сыешлыклар, фильтрлар һәм элемтә өчен яктырткычларның диварларыннан-30 метрдан да ким түгел 4.; суэтем башняларыннан - 10 метрдан да ким түгел.; калган биналардан (отстойниклар, реагент хуҗалыгы, хлор склады 6), насос станцияләре һ. б.) - 15 метрдан да ким түгел; суүткәргечнең өске линияләреннән: грунт сулары булмаганда - 1000 миллиметрга кадәр һәм 1000 миллиметрдан артык диаметрлы 20 метрдан да ким булмаган күләмдә су үткәргечләрнең диаметры 10 метрдан да ким булмаган күләмдә, грунт сулары булмаганда-10 метрдан да ким түгел.; грунт сулары булганда-суның диаметрына карамастан, кимендә 50 метр		

Искәрмә:

1. Җир асты суларының инфильтрацион су алу җайланмаларының I поясы чикләренә су алу җайланмасы һәм өске сулык арасындагы яр буе территориясе кертелә.

2. Тмның II поясы чикләрен билгеләгәндә (җир асты сулары агымы белән су алу өчен микробларны пычрату вакыты) таблица буенча кабул ителә:

Гидрологик шартллар	**Тм (тәүлеккә)**
1. Җир асты сулары (грунт сулары, шулай ук ачык сулык белән турыдан	
1. Недостаточно защищенные подземные воды (грунтовые воды, а также напорные и безнапорные межпластовые воды, имеющие непосредственную гидравлическую связь с открытым водоемом)	400
2. Защищенные подземные воды (напорные и безнапорные межпластовые воды, не имеющие непосредственной гидравлической связи с открытым водоемом)	200

3. Су катламын химик пычратулардан саклау өчен билгеләнгән өченче пояс чиге гидродинамик исәп-хисаплар белән билгеләнә. Шул ук вакытта химик пычрану вакытында су алу җайланмасына хәрәкәт исәп-хисап техникасы күбрәк булырга тиеш.

Тх су алу җайланмасын эксплуатацияләү срогы буларак кабул ителә (су алу җайланмасын эксплуатацияләүнең гадәти вакыты - 25-50 ел).

4. Хлорның чыгым склады булганда, санитар-саклау зоналары торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр күләме хлор җитештерү, саклау, транспортлау һәм куллану вакытында куркынычсызлык кагыйдәләрен исәпкә алып билгеләнә.

5. Әлеге кушымтада «су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчә торган суларны санитар саклау зоналары " 2.1.4.1110-02 СанПиН белән билгеләнгән нормалар бар.

Электр куллану нормалары

Таблица 4

Коммуналь-көнкүреш кулланучыларының электр энергиясе чыгымының һәм электр йөкләнешен максимум куллану сәгатьләренең еллык санының эреләнгән күрсәткечләре

Торак пунктлар категорияләре	Стационар электр плитәләре булмаган торак пункт		Стационар электр плитәләре булган торак пункт	
	елына электр энергиясенең чагыштырма чыгымы, кВтч/кеше	электр нагрузкасының максимумын куллану сәгатьләренең еллык саны	елына электр энергиясенең чагыштырма чыгымы, кВтч/кеше	электр нагрузкасының максимумын куллану сәгатьләренең еллык саны
Зур	2480	5400	3060	5600
Уртач	2300	5350	2880	5550
Кечке	2170	5300	2750	5500

Искәрмә:

1. Китерелгән зурайтылган күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый биналар, коммуналь - көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, транспорт хезмәте күрсәтү объектлары, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тота.

2. Китерелгән мәгълүматлар торак биналарда кондиционирлау, электр җылыту һәм электр утын куллануны исәпкә алмый.

3. Электр нагрузкасын куллану сәгатьләренең еллык саны туклану үзәгенең 10 (6) кВ шиннарына китерелгән.

Таблица 5

Торак биналарның фатирларында электр кабул итү бүлмәләренең исәп-хисап йөкләнеше

Электр энергиясен кулланучылар	Чагыштырмача исәп-хисап электр нагрузкасы, кВт/фатир,фатир санын исәпкә алганда:													
	1 - 5	6	9	12	15	18	24	40	60	100	200	400	600	1000
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Плитәле фатирлар: Табигый газ белән *	4,5													
сыекландырылган газда (шул исәптән төркемле җайланмаларда һәм каты ягулыкта)	6													
егәрлеге 8,5 кВт булган электр челтәрләре	10													
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Югары комфортлы фатирлар егәрлеге 10,5 кВт кадәр булган электр плитәләре белән **	14													
Бакчачылык ширкәтләре кишәрлекләрендәге йортлар	4													

* Типлаштырылган проектлар буенча биналарда.

** Тәкъдим ителә торган кыйммәтләр

Искәрмә:

1. Таблицада күрсәтелмәгән фатирлар саны өчен чагыштырма исәп-хисап йөкләмәләре

интерполяция юлы белән билгеләнә.

2. Фатирларның чагыштырма исәп-хисап йөкләнеше гомумйорт бүлмәләрен (баскыч күзәнәкләре, подполийлар, техник катлар, чарлаклар һ.б.) яктырту йөкләнешен, шулай ук аз агулы Җайланмаларның һәм вак көч җайланмаларының йөкләнешен исәпкә ала.

3. Гомуми мәйданы 70 кв.метр булган (35 - 90 кв. метрлы фатирлар) һәм типик проектлар буенча 150 кв. метр (100-300 кв. метрлы фатирлар) биналарда индивидуаль проектлар буенча югары комфортлы фатирлар булган фатирлар өчен аерым исәп-хисап йөкләмәләре китерелгән.

4. Югары комфортлы фатирлар өчен исәп-хисап йөкләмәсен проектлауга бирелгән задание нигезендә яки билгеләнгән егәрлек һәм ихтыяҗ коэффициенты нигезендә, 31-110-2003 СП буенча билгеләргә кирәк.

5. Чагыштырмача исәп-хисап йөкләмәләре гаиләләрнең фатирда бүлмәле күченүен исәпкә алмый.

6. Гомуми йөкләнешнең чагыштырма исәп - хисап нагрузкалары гомумйорт көч нагрузкасын, җәмәгать билгеләнешендәге биналарның (янкорма) яктырту һәм көч йөкләнешен, реклама йөкләнешен, шулай ук фатирларда электр җылытуын, электр - җылыткычларны һәм көнкүреш кондиционерларын (элиталы фатирлардан тыш) куллануны исәпкә алмыйлар.

7. Таблицада китерелгән исәп-хисап күрсәткечләре җирле шартларны исәпкә алып конкрет куллану өчен төзәтмәләр кертергә мөмкин. Документ - мәгълүматлар һәм билгеләнгән тәртиптә расланган эксперименталь мәгълүматлар булганда йөкләнешләрнең исәп-хисапларын алар буенча башкарырга кирәк.

8. 10 кВтка кадәр булган иллюминацияләр йөкләнеше бинага кертелгәндә исәп-хисап йөкләнешендә исәпкә алынмаска тиеш.

Таблица 6

Индивидуаль торак йортларның электр кабул итү җайланмаларының чагыштырма исәп-хисап электр нагрузкасы

Электр энергиясен кулланучылар	**Уртача исәп-хисап электр нагрузкасы, кВт/йорт, индивидуаль торак йортлар саны исәпкә алынганда**									
	1 - 3									
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**
Табигый газда булган йортлар	11,5									
Табигый газда плитәләре булган йортлар һәм электр сауна егәрлеге 12 кВт кадәр	22,3									
Электр плитәләре булган йортлар, егәрлеге 10,5 кВт кадәр	14,5									
Егәрлеге 10,5 кВт кадәр булган электр плитәләре һәм 12 кВт кадәр электр саунасы булган йортлар	25,1									

Искәрмә:

1. Таблицада күрсәтелмәгән индивидуаль торак йортлар саны өчен чагыштырма исәп-хисап йөкләмәләре интерполяция юлы белән билгеләнә.

2. Гомуми мәйданы 150 дән 600 кв. метрга кадәр булган индивидуаль торак йортлар өчен чагыштырмача исәп-хисап йөкләмәләре китерелгән.

3. Гомуми мәйданы 150 кв.м. га кадәр булган индивидуаль торак йортлар өчен чагыштырмача исәп-хисап йөкләмәләре әлеге кушымтаның I таблицасы буенча, табигый яки сыекландырылган газ плитәләре булган типик фатирлар өчен яисә электр плитәләре белән билгеләнә.

Таблица 7

Иҗтимагый биналарның зур булмаган чагыштырма электр йөкләнеше

№ п/п	Биналар	Үлчәү берәмлеге	Чагыштырма йөкләнеш
1	**2**	**3**	**4**
Җәмәгать туклануы предприятиеләре			
1	Утырту урыннары саны белән тулысынча электрлаштырылган: 400 гә кадәр	кВт/урын	1,04
2	Өлешчә электрлаштырылган (газообразном образном ягулык плитәләре белән) Белән саны утырту урыннары: 400 гә кадәр	Шулай ук	0,81

1	2	3	4
Азык-төлек кибетләре			
4	Һаваны кондицияләмичә	кВт/кв.метр сәүдә залы	0,23
5	Һаваны кондицияләштерү белән	Шулай ук	0,25
Азык-төлек булмаган кибетләр			
6	Һаваны кондицияләмичә	»	0,14
7	Һаваны кондицияләштерү белән	»	0,16
Гомуми белем бирү мәктәпләре			
8	Электрлаштырылган ашханәләр һәм спортзаллар белән	кВт/1 укучыга	0,25

9	Балалар ясле-бакчалары	кВт/урын	0,46

Торак һәм иҗтимагый биналарның энергия чыгымнарының база дәрәҗәсен билгеләү таблицалары

Җылылык энергиясен җылытуга һәм аз катлы бер фатирлы һәм күпфатирлы йортларны, кунакханәләрне һәм тулай торакларны вентиляцияләүгә тотуның градус-тәүлекләргә кертелгән чагыштырма еллык күләменең база дәрәҗәсе

(Ш.ук/(кв.метр °С тәүл.))

Йортларның җылытыла торган мәйданы, кв.метр	**Катлар саны**			
	1	**2**	**3**	**4**
60 һәм аннан да кимрәк	42,0	-	-	-
10	34,7	37,5	-	-
150	30,6	33,3	36,1	-
250	27,8	29,2	30,6	-

Искәрмә:

1. Йортның җылытыла торган мәйданының ара-тирә кыйммәтләре 60 интервалда - Төп дәрәҗәдәге 1500 кв.метр линияле интерполяция буенча билгеләнергә тиеш.
2. Бер фатирлы җылытыла торган йорт мәйданы дигәндә, эчке һаваның исәп-хисап температурасы 12 °С тан югары булган җылытыла торган биналар мәйданнарының суммасын аңлыйлар, блокланган йортлар өчен - бер блок фатирының мәйданы шулай ук 12 °С тан югары, ә гомуми баскычлы күпфатирлы йортлар өчен - җәйге биналарсыз фатирлар мәйданнары суммасы.
3. Ике һәм өч катлы йортларда 1500 кв.метр мәйданлы һәм аннан да күбрәк дүрт катлы йортлардагы бүлмәләрдән соң күпфатирлы йортлар өчен мәгълүматлар китерелә, башка күрсәткечләр бер фатирлы аерым яисә блокланган йортлар өчен.

Таблица 9

Җылылык энергиясенең күпкатлы торак һәм аерым иҗтимагый йортларны җылыту һәм вентиляцияләү системасында тоткан еллык чагыштырма чыгымының нигез дәрәҗәсе

Биналарның типлары	**Катлар саны**							
Торак, кунакханәләр, тулай	8нче							
1,5 сменалы эш режимы белән клиникалар, дәвалау, мәгариф учреждениеләре клиникалар, дәвалау, мәгариф учреждениеләре	3,8	2,8	1,8					
Балалар бакчалары	7,8	6,8	5,8					

9 нчы таблицада аталмаган башка иҗтимагый биналарны җылылык энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының һәм вентиляциясенең база дәрәҗәсе

(Вт ч /(кв.метр °С тәүл.))

Җылылык чорының градус-тәүлеге, °С	**Уртача тәүлеклек эчке җылылык бүленеше, Вт/м2**					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 35**
2000	26,0	22,0	19,0	17,0	13,0	10,0
4000	26,2	22,4	20,0	18,0	14,5	12,0
6000	26,5	23,0	21,0	19,0	15,7	13,5

Таблица 11

Торак биналарны кондицияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(елына кВт сәг/кв.метр)

Елның җылы чорында тышкы һаваның исәп-хисап температурасы, °С	**Тәүлеклек уртача эчке җылы бүлеп чыгару**			
	4 - 6	**7 - 9**	**10 - 12**	**13 - 15**
22 - 23	3,0	5,0	7,0	9,0
24 - 25	6,5	9,0	11,0	13,5
26 - 27	10,5	13,5	15,5	18,0
28 - 29	15,0	18,5	20,5	23,0
30 - 31	20,5	24,0	26,0	28,5
32 - 33	26,5	30,0	32,0	34,5
34 - 35	33,0	36,5	38,5	41,0
36 - 37	40,0	43,5	45,5	48,0
38 - 39	47,5	51,0	53,0	55,5
40 - 41	55,0	59,0	61,0	63,5

Таблица 12

Иҗтимагый биналарны кондицияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(елына кВт сәг/кв.метр)

Елның җылы чорында тышкы һаваның исәп-хисап температурасы, °С	**Уртача тәүлеклек эчке җылылык бүлеп чыгару**					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 35**
22 - 23	6,0	8,0	9,5	11,0	12,0	12,5
24 - 25	10,0	12,0	13,5	15,0	16,5	18,0
26 - 27	14,0	17,0	19,0	21,0	22,5	24,0

Елның жылы чорында тышкы һаваның температурасы, °С	Уртача тәүлеклек эчке жылылык бүлеп чыгару					
	5 - 10	**11 - 15**	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 35**
28 - 29	20,0	23,0	25,5	28,0	30,0	31,5
30 - 31	27,0	30,5	33,0	35,5	37,5	39,5
32 - 33	34,5	39,0	41,5	44,0	46,0	48,0
34 - 35	42,5	46,5	50,0	52,5	55,0	57,5
36 - 37	51,0	55,5	59,0	62,0	65,0	67,5
38 - 39	60,0	64,5	69,0	72,5	75,5	78,0
40 - 41	70,0	75,0	79,5	83,0	86,0	89,0

Таблица 13

Җылылык энергиясен кайнар су белән тәэмин итү системасына чагыштырма еллык чыгымның нигез дәрәҗәсе

(елына кВт сәг/кв.метр)

Бина типлары	**Фатирның мәйданы, кунакханә номерлары, тулай тораклар, елына 1 кеше/кв.метрга туры килә.**				
	12 - 15	**16 - 20**	**21 - 25**	**26 - 30**	**31 - 40**
Торак	200	150	120	100	80
Кунакханәләр	150	112	90	75	60
Тулай тораклар	180	135	110	90	70

Таблица 14

Җылылык энергиясен офис һәм административ биналарның кайнар су белән тәэмин итү системасына тотуның чагыштырма еллык дәрәҗәсе

(елына кВт сәг/кв.метр)

Эксплуатацияләү режимы, сәгатьләр саны атнага	**Бер хезмәткәргә туры килә торган мәйдан бер кешегә**				
	6 - 8	**9 - 10**	**1 - 12**	**13 - 14**	**15 - 16**
40 - 60	6,0	4,5	3,5	3,0	2,5
61 - 80	8,5	7,3	6,0	4,7	3,5
81 - 100	11,0	9,5	8,0	6,7	4,5
101 - 120	13,0	11,0	9,5	7,5	5,5
121 - 140	15,5	13,3	11,0	8,7	6,5
141 - 168	18,0	15,5	13,0	10,5	7,5

Иҗтимагый биналарны яктырту системасында электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

Таблица 16

(кВт ч/кв.метр елга)

Биналарны эксплуатацияләү режимы, атнага сәгать	Яктылыкның уртача дәрәҗәсе					
	100 - 150	**151 - 200**	**201 - 250**	**251 - 300**	**301 - 350**	**351 - 400**
40 - 60	38,5	56,0	70,0	87,5	90,5	119,0
61 - 80	42,0	67,0	84,0	105,0	126,0	143,0
81 - 100	54,0	78,5	98,0	124,5	147,0	166,5
101 - 120	61,5	89,5	112,0	140,0	168,0	190,5
121 - 140	69,5	101,	126,0	158,0	189,0	214,0
141 - 168	77,0	112,	140,0	175,0	210,0	238,0

Таблица 17

Биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасында электр энергиясенең чагыштырма еллык чыгымының база дәрәҗәсе

(елына кВт/кв метр)

Биналарның типлары	**Число этажей**				
Торак	**1 - 3**	**4 - 6**	**7 - 10**	**11 - 15**	**> 15**
Эксплуатация режимы белән иҗтимагый атнага сәгать: 40 - 60	10,0	10,5	11,3	12,0	13,0
61 - 80	12,0	12,6	13,4	14,3	15,5
81 - 100	13,7	14,5	15,5	16,7	18,2
101 - 120	15,2	16,0	17,3	18,8	20,4
121 - 140	16,6	17,6	19,1	20,8	22,7
141 - 168	18,0	19,2	20,5	22,0	25,0

Таблица 18

Торак биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасында беренчел энергиянең чагыштырма еллык суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т./кв.метр елга)

Җылыту чорының градус-тәүлек күрсәткече	Катлар саны					
	1 - 3					
2 000	46,0					
4 000	49,0					
6 000	53,0					
8 000	58,0					
10 000	64,0					
12 000	70,0					

Таблица 19

Иҗтимагый биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасында беренчел энергиянең чагыштырма еллык суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т./кв.метр елга)

	Биналарны эксплуатацияләү режимы, атнага сәгать					
Градус-тәүлек җылыту чоры күрсәткече	**40 - 60**	**61 - 80**	**81 - 100**	**101 - 120**	**121 - 140**	**141 - 168**
	61,5	68,0	74,5	81,0	87,5	940
4 000	54,9	59,9	64,9	69,9	75,8	79,8
6 000	61,3	65,0	68,7	72,4	76,0	79,6
8 000	68,7	71,4	74,1	76,9	79,7	82,4
10 000	75,5	77,4	79,3	81,2	831	85,0
12 000	85,5	87,4	88,3	90,2	92,1	94,0

10 нчы кушымта

Биналардан һәм биналардан янгынга каршы ераклыклар нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендәге корылмалар алар белән чиктәш саклау объектларына кадәр

Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналары һәм корылмалары белән чиктәш объектларның аталышы	**Биналардан һәм биналардан янгынга каршы ераклыклар нефть һәм нефть продуктлары складлары корылмалары алар белән янәшә категорияле объектларга кадәр склад, метр**				
	I	**II**	**Ш**	**Ш**	**Шв**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
Чиктә урнашкан биналар һәм корылмалар җитештерү объектлары	100	40 (100)	40	40	30
Урманнар (урман парклары) белән утыртмалар белән: ылыслы һәм катнаш токымнар; яфраклы токымнар	100 100	50 100	50 50	50 50	50 50
Урман материаллары, торф, җепселле янучан матдәләр, печән, салам складлары, шулай ук торфның ачык ятмасы участоклары	100	100	50	50	50
Гомуми челтәрнең тимер юллары: станцияләрдә; разъездларда һәм платформаларда; бүлмәләрдә	150 80 60	100 70 50	80 60 40	60 50 40	50 40 30
Гомуми челтәрнең автомобиль юллары (юл өлеше кырые): I, II һәм III категорияләр; IV һәм V категорияләр	75 40	50 30	45 20	45 20	45 15
Торак һәм иҗтимагый биналар	200	100 (200)	100	100	100
Автозаправкалыларның аеру колонкалары Гомуми файдаланудагы станцияләр	50	30	30	30	30
Автомобильләр өчен шәхси гаражлар һәм ачык стоянкалар	100	40 (100)	40	40	40
Складка карамаучы канализация корылмалары һәм насос станцияләре	100	100	40	40	40
Складка карамый торган су-хокук корылмалары	200	150	100	75	75
Резервуар парк өчен авария сыешлыгы	60	40	40	40	40

Шартлау-янгын куркынычы һәм янгын куркынычы буенча А һәм Б категорияләренең технологик җайланмалары һәм газ яндыру өчен факель җайланмалары	100	100	100	100	100

Бензин һәм дизель ягулыгы автомобильләренә ягулык салу станцияләреннән алып алар белән чиктәш объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар

Объектларның исемнәре, аларга кадәр янгынга каршы аралар билгеләнә	**Автозаправка станцияләреннән янгынга каршы ераклыклар**		
	җир асты резервуарлары белән	**җир өсте резервуарлары белән**	
		бәясе 20 куб метрдан артык.	**бәясе 20 куб метрдан артмый.**
1	**2**	**3**	**4**
Сәнәгать оешмаларының җитештерү, склад һәм административ-көнкүреш биналары һәм корылмалары	15	25	25
Урманнар (урман парклары) урман утыртмалары белән: ылыслы һәм катнаш токымнар; яфраклы токымнар	25 10	40 15	30 12
Торак һәм иҗтимагый биналар	25	50	40
Кешеләрнең массакүләм булу урыннары	25	50	50
Шәхси гаражлар һәм автомобильләр өчен ачык стоянкалар	18	30	20
Сәүдә киосклары	20	25	25
Гомуми челтәрнең автомобиль юллары (край) юл өлеше): I, II һәм III категорияләр; IV һәм V категорияләр	12 9	20 12	15 9
Электрлаштырылган шәһәр транспорты маршруты (контакт челтәренә кадәр)	15	20	20
Гомуми челтәрнең тимер юллары (өем итәгеннән алып уемтык кашына кадәр)	25	30	30
Чистарту канализация корылмалары һәм автозаправка станцияләренә карамаган насос станцияләре	15	30	25
I һәм II класслы куркыныч радиоактив һәм зарарлы матдәләр булган АН, БН, ГН категорияләренең технологик җайланмалары, биналар һәм корылмалар		100	
Урман материаллары, торф, җепселле янучан матдәләр, печән, салам складлары, шулай ук торфның ачык яту участоклары	20	40	30

Таблица 3

Составында гомуми сыйдырышлылыгы 10 000 куб. метрга кадәр булган резервуардан басым астында саклаганда яисә 40 000 кубометр саклаганда, изотермик ысул белән складка карамаган объектларның биналарына һәм корылмаларына кадәр саклаганда янгынга каршы ераклыклар

Биналарның һәм корылмаларның исемлеге	**Янгынга каршы**			
	Җир өсте резервлары басым астында, шул исәптән ярымизотермикларны да кертеп	**Җир асты резервуарлары басым астында**	**Коры җирдә урнашкан изотермик резервуарлар**	**Җир асты изотермик резервуарлары**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Трамвай юллары һәм троллейбуслар линия, гомуми челтәрнең тимер юллары (өем итәгеннән алып уемтык кашына кадәр)	100	75	100	75
Гомуми челтәрнең автомобиль юллары (юл кырые)	50	50	50	50
Электр тапшыру линиясе (һава) югары киеренкелек (бөкләү табаныннан)	терәкнең биеклеге кимендә 1,5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5	терәкнең биеклеге кимендә 1,5
Катнаш оешмалар территорияләре чикләре (коймага кадәр)	300	250	300	200
Торак һәм иҗтимагый биналар	Санитар-яклау зонасы чикләреннән тыш, әмма кимендә 500	Санитар-яклау зонасы чикләреннән тыш, әмма кимендә 300	Санитар-яклау зонасы чикләреннән тыш, әмма кимендә 500	Санитар-яклау зонасы чикләреннән тыш, әмма кимендә 300
Теплоэлектроцентраль	200	200	200	200
Урман материаллары һәм каты ягулык	200	150	200	150

Таблица 10

Урманнар (урман парклары) белән ылыслы токым утыртмалары (оешма яисә склад территориясе коймасыннан алып)	100	75	100	75
Урманнар (урман парклары) белән яфраклы токым утыртмалары (оешма яисә склад территориясе коймасыннан алып)	20	20	20	20
Складка карамый торган завод эченә караучы җир өсте һәм җир асты технологик торбаүткәргечләре	тулаем күләмнән тыш, әмма 20дән дә ким түгел	15 тән дә якынрак түгел	тулаем күләмнән тыш, әмма 20 дән якын түгел	15 тән дә якынрак түгел
Оешманың биналары һәм корылмалары резервуарлар, куб метрлар күләмендә җитештерү зонасы: 2000 - 5000; 6000 - 10 000	 150 250	 120 200	 150 200	 100 125
Факел җайланмасы (факел көпшәсенә кадәр)	150	100	150	200
Оешма (административ зона) территориясенә якын булган зонадагы биналар һәм корылмалар	250	200	250	200